

Yeni Tütün ve Nikotin Ürünleri

Tanımlar, Sağlık Etkisi, Pazarlama Stratejileri, Üretim ve Tüketim Dinamikleri, Kamu Politikası, Kurumsal Pozisyonlar

SAĞLIĞA EVET DERNEĞİ

EKİM 2026

YENİ TÜTÜN VE NİKOTİN ÜRÜNLERİ

Tanımlar, Sağlık Etkisi, Pazarlama Stratejileri, Üretim ve Tüketim Dinamikleri, Kamu Politikası, Kurumsal Pozisyonlar

Sağlığa Evet Derneği

İlk yayın: Ekim 2026, İstanbul

ISBN (PDF) [Tahsis edilen 13 haneli numara]

Kapak tasarımı: Murat Güner

İletişim [Web sitesi] · [E-posta adresi]

© 2026 Sağlığa Evet Derneği. Her hakkı saklıdır.

Bu rapordan kaynak gösterilerek kısa alıntılar yapılabilir. Raporun tamamının veya önemli bir bölümünün çoğaltılması, çevrilmesi ya da yeniden yayımlanması telif hakkı sahibinin yazılı iznine tabidir.

Önerilen kaynak gösterimi:

Sağlığa Evet Derneği. (2026). YENİ TÜTÜN VE NİKOTİN ÜRÜNLERİ: Tanımlar, Sağlık Etkisi, Pazarlama Stratejileri, Üretim ve Tüketim Dinamikleri, Kamu Politikası, Kurumsal Pozisyonlar. [Raporun kalıcı URL'si]

İçindekiler

Kısaltmalar 5

Önsöz 6

Özet 7

1 Yeni tütün ve nikotin ürünlerine giriş 10

1.1 Elektronik sigara (E-sigara) 10
1.1.1 Tanım ve özellikler 10
1.1.2 Tarihçe 11

1.2 Isıtılan tütün ürünü (ITÜ) 12
1.2.1 Tanım ve özellikler 12
1.2.2 Tarihçe 14

1.3 Nikotin kesesi 15
1.3.1 Tanım ve özellikler 15
1.3.2 Tarihçe 17

1.4 Ürün içerikleri ve bırakımları 19
1.4.1 Tütün ve nikotin 19
1.4.1.1 E-sigara 19
1.4.1.2 ITÜ 20
1.4.1.3 Nikotin kesesi 22
1.4.1.4 Nikotin manipülasyonları 24
1.4.2 Aromalar ve diğer katkı maddeleri 29
1.4.3 Aldehit ve metaller 31
1.4.4 Şeker ve tatlandırıcılar 33
1.4.5 Kenevir ve diğer yasa dışı maddeler 34

2 Yeni ürünlerin sağlık etkileri 35

2.1 E-sigara 35

2.2 ITÜ 37

2.3 Nikotin kesesi 41

2.4 Çevresel etkiler 43

3 UTŞ pazarlama stratejileri 45

3.1 Tütünde zarar azaltımı (TZA) 45

3.2 Reklam ve pazarlama 49

3.3 Lobicilik 54
3.3.1 Aktörler 55
3.3.2 Hayalet mevzuat yazarlığı 56
3.3.3 UTŞ lobiciliğinin merkezi 57
3.3.4 Küresel Güney ve Türkiye 58
3.3.5 TKÇS Madde 5.3 ve “düzenleme kuşatması” 61

4 Üretim ve tüketim dinamikleri 62

4.1 Üretim ve piyasa dinamikleri 62
4.1.1 E-sigara 62
4.1.2 ITÜ 65

4.1.3 Nikotin kesesi 71
4.1.4 Büyüme odaklı dinamikler 74
4.1.5 Türkiye'de üretim ve piyasa dinamikleri 74
4.2 Kullanım sıklıkları 76
4.2.1 E-sigara 76
4.2.2 ITÜ 83
4.2.3 Nikotin kesesi 84
5 Kamu politikası 84
5.1 DSÖ pozisyonu 84
5.1.1 E-sigara 84
5.1.2 Tüm tütün ve nikotin ürünleri (genel) 87
5.1.3 Nikotin kesesi 88
5.2. UNION pozisyonu 89
5.3 Dünyada mevcut düzenleme rejimleri 90
5.3.1 Ticarileştirme 90
5.3.1.1 E-sigara 90
5.3.1.2 ITÜ 92
5.3.1.3 Nikotin kesesi 93
5.3.2 Yasaklama 94
5.4 Türkiye'de mevcut düzenleme rejimi ve fiili durum 99
5.5 TÜSEB-TÜSPE-TÜHKE Pozisyonu 103
5.6 TEPAV ve EDAM pozisyonları 105
5.7 Türk Tabipleri Birliği pozisyonu 108
5.8 Türk Toraks Derneği pozisyonu 110
6 Sağlığa Evet Derneği pozisyonu 110

Kısaltmalar

4207 sayılı Kanun: 26/11/1996 tarihli ve 22829 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun
4733 sayılı Kanun: 9/1/2002 tarihli ve 24635 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun
AB: Avrupa Birliği
AB TÜD: Avrupa Birliği Tütün Ürünleri Direktifi
ABD: Amerika Birleşik Devletleri
ANVISA: Brezilya Sağlık Düzenleme İdaresi
BAT: British American Tobacco
CBD: Kannabidiol
CDC: ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri
CTFK: Campaign for Tobacco-Free Kids
DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü
EDAM: Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi
E-sigara: Elektronik sigara
FDA: ABD Gıda ve İlaç İdaresi
IB: Imperial Brands (eski ismi, Imperial Tobacco)
ITÜ: Isıtılan tütün ürünü
JTI: Japan Tobacco International
KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
NRT: Nikotin replasman tedavisi
PMI: Philip Morris International
SKTM: Sarmalık kıyılmış tütün mamulü
SRITA: Stanford Research into the Impact of Tobacco Advertising
TADAB: TOB Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı
TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TGA: Avustralya Terapötik Ürünler İdaresi
THC: Tetrahidrokannabinol
TKÇS: DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi
TOB: Tarım ve Orman Bakanlığı
TRPS: Tütün reklamı, promosyonu ve sponsorluğu
TTB: Türk Tabipleri Birliği
TÜHKE: Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsü
TÜSEB: Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı
TÜSPE: Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü
TVCA: Singapur Tütün ve E-Sigara Kanunu
TZA: Tütünde zarar azaltımı
UNION: Tüberküloz ve Akciğer Hastalığına Karşı Uluslararası Birlik
UTŞ: Ulusötesi tütün şirketi
ZPZB: Zararlı ve potansiyel zararlı bileşenler

Önsöz

Tıp eğitimine başladığım ilk günlerde koruyucu hekimliğin tedaviden üstün olduğu kavramı değerli hocam Prof. Dr. Nusret Fişek tarafından hiç silinmemek üzere beynime kazınmıştı. Hekim olarak hastanın ve ailesinin çektiği acıları birlikte yaşadım. Acıları durdurmak için sadece hastanın tedavisini yapmadım, hastalığı da önlemeye çalıştım. Salgın hastalıkları su ve gıda güvenliğini sağlayarak, çocuk solunum yolu hastalıklarını ailenin sigara kullanmasını engelleyerek azaltmaya çalıştım. Acilde anne ve babasının sigarasını soluduğu için nefes darlığı çeken çocuklara ilaç vermek yeterli değildi, mesleğim bana koruyucu hekimlik yetkisi vermişti ve bu yetkiyi kullanmamak hekimlik andına ihanet olacaktı. O günlerde Türkiye tütün pazarı ulusötesi firmalara açılıyor, adeta ikinci kapitülasyon devri başlıyor, tütün kullanımı hızla artıyordu. İşte Sağlığa Evet Derneği (SED) bu günlerden sonra her meslekten benzer düşünen kişiler tarafından halk sağlığını korumak amacıyla kuruldu. SED yıllar içinde kâr amacıyla toplum sağlını hiçe sayanlara karşı mücadelesini sürdürürken, sağlık bilincini artırmak için çaba sarfetti.

1950'den beri zararsız olduğu iddiası ile sattığı ürünlerle milyonlarca kişinin ölümüne neden olan tütün endüstrisi, son yıllarda hedef kitlesini ve ürün yelpazesini değiştirdi. Isıtılmış tütün ürünlerini, yüksek dozda nikotin veya esrar bulunduran elektronik sigaraları ve nikotin poşetlerini piyasaya sundu. Halen bu ürünlerin çoğu şeker ve aromalar içermekte, birçok ülkede çocuk ve ergenleri hedefleyen reklamlarla satışa sunulmaktadır. Ülkemizde satışı yasal olmayan bu ürünlerin ergenler ve çocuklar arasında sıklıkla kullanıldığını gösteren araştırmalar mevcuttur. Elektronik sigaraların satışını yasallaştırmaya yönelik bir kanun teklifinin TBMM'ye sunulması ihtimali, halk sağlığı açısından kaygı vericidir. SED olarak toplum sağlığını zedeleyecek her tutumun karşısında olmaya devam edeceğiz.

Sağlığa Evet Derneği adına yönetim kurulu üyemiz Efza Evrengil tarafından hazırlanan bu eserin sağlık çalışanları, yasa yapıcılar, ebeveynler ve ergenler için yararlı olmasını dilerim.

Prof. Dr. Elif Dağlı Güner
Sağlığa Evet Derneği Başkanı

Özet

Türkiye'de ve dünyada, özellikle son 15 yıl içinde gitgide çeşitlenen ve satış grafikleri yükselen **yeni tütün ve nikotin ürünleri** ortaya çıkmıştır. Küresel sigara piyasasında 100 yıldan uzun süredir hakimiyet kurmuş olan **ulusötesi tütün şirketleri (UTŞ'ler)**, bu ürünlerde de oligopolist hakimiyet kurma peşindedirler ve büyük ölçüde bunu gerçekleştirmişlerdir. Önlerindeki tek engel, bazı ülke yönetimlerinin bu ürünlerin satışına getirdikleri yasak ve halk sağlığını korumak üzere gösterdikleri dirençtir. Yasakların bulunmadığı ülke pazarlarında ise UTŞ'lerin aromalara ve "*nikotin gücü silahlanma yarışı*"na dayalı ürün geliştirme, pazarlama ve satış düzenekleri sayesinde yeni tütün ve nikotin ürünleri özellikle çocuklar ve genç yetişkinler arasında hızla popüler hale gelmiştir. Birçok ülkede ergenler arasında kullanımları salgın düzeyine ulaşmıştır. Bazı kaynaklarda topluca "*yeni çıkan ve zuhur eden nikotin ve tütün ürünleri*"[1] olarak da anılan bu ürünler, kabaca **elektronik sigara (e-sigara), ısıtılan tütün ürünü (ITÜ), nikotin kesesi ve bunların türevlerinden** oluşmaktadır.

Sağlığa Evet Derneği bu raporu, ülkemizde ve dünyada söz konusu ürünlerin birey ve toplum sağlığını tehdit eden özelliklerini, UTŞ'lerin bunları satmak için uyguladıkları stratejileri ve bu tehditlere karşı koymak üzere geliştirdiği politika pozisyonunu duyurmak amacıyla hazırlamıştır.

Raporun **1. bölümünde**, e-sigara, ITÜ ve nikotin keselerinin **ne oldukları, genel özellikleri ve tarihçelerinin** yanı sıra **ürün içerikleri ve bırakımları** incelenmiştir. İçerik ve bırakımlar konusu, tütün ve nikotin, aromalar ve diğer katkı maddeleri, aldehitler ve metaller, şeker ve tatlandırıcılar ile kenevir ve diğer yasa dışı katkı maddeleri alt başlıkları altında detaylandırılarak incelenmiştir. Özellikle nikotin tuzları, sentetik nikotin, nikotin analogları gibi nikotin manipülasyonları ile diğer sentetik katkı maddelerinin ürünlerde artan kullanımına ve bunları düzenleme ve denetleme zorluklarına dikkat çekilmiştir. İçerik ve bırakımlara ilişkin tehditlerin ancak bu ürünlerin piyasaya girişine baştan set çekilmesiyle bertaraf edilebileceği değerlendirilerek yasaklamanın "*düzenleme altına alma*"ya kıyasla çok daha koruyucu olduğu ve uygulama ve denetim sorunlarının minimize edildiği bir çözüm olduğu kaydedilmiştir.

2. bölümde, e-sigara, ITÜ ve nikotin keselerinin ayrı ayrı **sağlık etkileri ile çevresel etkileri** hakkında uluslararası literatürden elde edilen sonuçlar konu edilmiştir.

3. bölümde, UTŞ'lerin yeni ürünleri **pazarlama stratejilerine** bakılmıştır. Bu çerçevede, başta **tütünde zarar azaltımı (TZA)** olmak üzere **reklam/pazarlama** ve **lobicilik** stratejileri incelenmiştir. Lobicilik stratejileri, lobicilik ağlarında yer alan aktörler, "*hayalet mevzuat yazarlığı*" olarak adlandırılan UTŞ'lerin ülkelerin halk sağlığı mevzuatı hazırlama süreçlerine müdahale yöntemleri, Britanya'nın UTŞ lobiciliğinin merkezi olması, Küresel Güney ve Türkiye'de yürütülen lobicilik faaliyetleri ile DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'nin (TKÇS) 5.3. maddesinin kadük edilmesi alt başlıklarıyla detaylandırılarak söz konusu stratejilerin kapsamı ve etkisi değerlendirilmiştir.

4. bölümde yeni ürünlerin **üretim ve tüketim dinamikleri** konu edilmiştir. Önce, ayrı ayrı e-sigara, ITÜ ve nikotin keselerinin dünyada ve Türkiye'de **üretim ve piyasa dinamiklerine** bakılmıştır. Bu

[1] Andreas S, Chen DT, Grigg J, Filippidis FT. European Respiratory Society statement on novel nicotine and tobacco products, their role in tobacco control and "harm reduction". 2024 Jul;78(7):446-452. https://publications.ersnet.org/content/erj/63/2/2301808.

incelemeden, UTŞ'lerin iddia ettiklerinin aksine, bu dinamiklerin mevcut yetişkin tütün kullanıcılarına alternatif ürün sunmaktan ibaret olmadığı, satış, kâr ve ciroları daha da büyütmeye odaklı olduğu, beraberinde zorunlu olarak piyasaların büyütülmesini ve derinleştirilmesini getirdiği sonucuna varılmıştır. Bu bölümde ayrıca e-sigara, ITÜ ve nikotin keselerine ilişkin dünyada ve Türkiye'de **kullanım sıklığı** araştırmalarının sonuçları ortaya konmuştur.

5. bölümde yeni ürünlere ilişkin **mevcut ve önerilen kamu politikaları** değerlendirilmiştir. **Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)** pozisyonu, Örgütün, bu ürünleri düzenleme altına alma veya yasaklama arasında bir tercih yapmaması ve dolayısıyla farklı ülke grupları için farklılaşmış önerilerde bulunması bakımından ikircikli ve rölativist olarak nitelendirilmiştir. **Tüberküloz ve Akciğer Hastalığına Karşı Uluslararası Birliğin (UNION)**, DSÖ'den farklı olarak, düşük ve orta gelirli ülkeler için kapsamlı yasaklama önerisinde bulunması ise özünde farklı ülke grupları için farklılaştırılmış halk sağlığı önlemleri önerildiği gerekçesiyle DSÖ önerileri gibi halk sağlığının evrensel ilkelerine aykırı bulunmuştur. Bunun ardından, **dünyadaki mevcut düzenleme rejimleri**, **ticarileştirme ve yasaklama** alt başlıkları altında ve ülke örnekleri üzerinden incelenmiştir. Ticarileştirme akımında başı çeken ülke ve ülke grupları ABD, AB ve Britanya olurken, yasaklamanın bir Küresel Güney akımı olarak ortaya çıktığına ve sürdürüldüğüne dikkat çekilmiştir.

Dünyadaki durum değerlendirmesinin ardından **Türkiye'deki mevcut düzenleme rejimine** ve fiili duruma bakılmıştır. Spesifik ithalat yasağı haricinde, bu ürünlerin üretim ve ticaretini spesifik olarak yasaklayan bir mevzuat bulunmadığının ve mevzuattaki tütün ürünü tanımında, mevcut ruhsatlı tütün ürünlerinin dışında başka ürünleri de içerebilecek şekilde yakın tarihte değişiklik yapıldığının altı çizilmiş, diğer yandan yasa dışı piyasada ürünlerin denetimsiz biçimde yaygın satışına ilişkin fiili durumu gösteren fotografik kanıtlar paylaşılmıştır.

UTŞ'lerin yeni tütün ve nikotin ürünlerini Türkiye piyasasında üretmek ve ticaretini yapmak üzere uyguladıkları baskılar ve piyasadaki fiili durumun neden olduğu sorunları çözmek üzere Türkiye'nin farklı resmi ve özel kurumlarının pozisyonları incelenmiştir. Bunlardan ilki, Sağlık Bakanlığına bağlı iki resmi kurumun, **Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü (TÜSPE)** ve **Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsünün (TÜHKE)**, konuyla ilgili raporlarında ortaya çıkan, tam yasaklama ile minimal düzenleme arasında konumlandırılan, TZA argümanının etkisi altında formüle edilmiş "kontrollü ticarileştirme" olarak nitelendirilebilecek pozisyondur. İkinci olarak, **Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)** ile **Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezinin (EDAM)** UTŞ'lerin taleplerini doğrudan yansıtarak yeni tütün ve nikotin ürünlerinin ticarileştirilmesini en açık ve net şekilde savunan politika pozisyonları ele alınmıştır. Üçüncü olarak, **Türk Tabipleri Birliğinin (TTB)** birey ve toplum sağlığı üzerinde olumsuz etkileri kanıtlanmış bu ürünlerin tabipler için bir "*kırmızı çizgi*" oluşturduğuna dair pozisyonuna yer verilmiştir. TTB, mesleki ilkeler ve bilimin ışığında bu ürünlerin yasal veya yasa dışı yollardan ülkemizde bulunmaması için gereken tedbirlerin alınmasının önemini vurgulamakta ve bunların piyasaya arzına onay verilmesini akıl dışı ve kabul edilemez olarak nitelendirmektedir. En son olarak, ülkemizin önde gelen sağlık meslek örgütlerinden **Türk Toraks Derneğinin** TTB pozisyonu ile uyumlu, yasaklama taraftarı pozisyonuna ve 10 adet benzer kurum ile birlikte bu yönde gerçekleştirdiği ortak imzalı duyuruya yer verilmiştir.

6. ve son bölümde, **Sağlığa Evet Derneğinin pozisyonu** ortaya konmuştur. Bu bölümde, öncelikle ruhsatlandırma mekanizmasının, 4733 sayılı Kanun çerçevesinde, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin zararlarının önlenmesi için yeterli bir yöntem olmadığı üzerinde durulmuştur. Yeni tütün ve nikotin

ürünlerinin üretim ve ticaretini yasaklamak için yeterli bilimsel dayanakların bulunduğu vurgulanmış ve yasaklamayı gerekli kılan argümanlar sıralanmıştır.

Tütün kontrolü perspektifinden, Sağlığa Evet Derneğinin yeni tütün ve nikotin ürünlerine ilişkin yasaklama pozisyonu şu şekildedir:

Halen ruhsatlı "içimlik tütün ürünleri" ile eczacılık kurallarına göre onaylı terapötik nikotin ürünlerinin dışında kalan, tütün içersin içermesin, tüm cihazları, aksamları, aksesuarları ile birlikte, her türlü tütün, nikotin, sentetik nikotin ve nikotin analogu içeren ürünlerin,

- **Uluslararası kabul gören hukuki ve teknik çalışmalar dikkate alınarak yasaklamanın kapsamını oluşturmak üzere tanım ve sınıflandırmasının yapılması,**
- **Türkiye'de üretimi, iç ve dış ticareti, piyasaya arzı ve satışının yasaklanması,**
- **Özellikle yasa dışı ticareti önlemeye yönelik caydırıcı cezai yaptırımların belirlenmesi,**
- **Yasağın gerekçeleriyle birlikte kamuoyuna iletişiminin yapılması gerekmektedir.**

AB ve Türkiye'deki snus yasağı, tütün ürünü kategori yasağı için iyi bir örnek oluşturmaktadır. TKÇS spesifik ürün kategorilerinin yasaklanmasına ilişkin önlem içermese de 2.1 maddesi Sözleşme'nin hiçbir hükmünün daha ileri önlemlerin benimsenmesine engel teşkil edemeyeceği hükmünü taşıması nedeniyle, yukarıdaki pozisyonda tanımlanan kapsamlı yasağın TKÇS uygulaması olarak, özellikle tütün arzını aşağı çekme stratejileri bağlamında hayata geçirilmesi olasıdır.

Bu bölümde en son olarak, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretinin yasaklanması dahil, **Sağlığa Evet Derneğinin TKÇS+ yaklaşımı** olarak adlandırdığı daha geniş perspektifli pozisyonunun ana hatlarına yer verilmiştir. UTŞ'ler ile diğer ulusötesi şirketlerin Türkiye'yi yeni tütün ve nikotin ürünleri ve kenevir ürünleri için üs yapma konusundaki yoğun baskılarına karşı koymak için Sağlığa Evet Derneğinin ülke içi ve uluslararası muhataplarla dayanışma ve güç birliği içinde TKÇS+ yaklaşımını ilerletme ve hayata geçirme kararlılığı ortaya konmuştur.

Aydınlatıcı ve yol gösterici olmasını umut ettiğimiz raporumuzu, aynı doğrultuda çalışan, araştırma ve inceleme yapan, savunuculuk yapan, toplumu bilgilendiren, fikir ve politika üreten ve uygulama yapan kişi ve kurumların ilgisine ve dikkatine sunuyoruz.

1 Yeni tütün ve nikotin ürünlerine giriş

1.1 Elektronik sigara (E-sigara)

1.1.1 Tanım ve özellikler

E-sigara, Dünya Sağlık Örgütünün (DSÖ) "***elektronik nikotin salınım sistemi***" olarak tanımladığı cihazlar grubunun yaygın kullanılan ismidir. DSÖ, bu sistemleri kullanıcılar tarafından ağızdan soluma yoluyla tüketilmek üzere bir sıvının ısıtılmasıyla aerosol elde edilen cihazlar olarak tanımlamakta ve "*elektronik nikotin salınım sistemleri*" ile "*elektronik nikotinsiz salınım sistemleri*" olarak ikiye ayırmaktadır.[2] Sıvının içinde nikotin bulunması, kullanıcılarda sigara tüttürmeye benzer bir duyum yaşanmasına, sıvının içinde CBD/THC bulunması ise kullanıcıların esrar tüttürmeye benzer bir duyum yaşamasına yol açmaktadır.

Bu raporda, **kullanıcı tarafından ağızdan solunum yoluyla tüketilmek üzere, insan sağlığına zararlı katkı maddeleri, aromalar ve başta nikotin ve/veya CBD ve THC olmak üzere farklı yasal ve yasa dışı maddeler içerebilen bir sıvıyı aerosole dönüştüren cihazlar grubu** e-sigara olarak anılmaktadır.

Cihazların birçok çeşidi ve türevi bulunmakla birlikte, hepsinde sıvının içinde yer aldığı sabit bir hazne veya çıkartılıp takılabilen kartuş/kapsül, ısıtıcı devre, güç kaynağı ve ağızlık kısmı bulunmaktadır. Isıtıcının devreye girmesiyle 100-250 °C'de ısınan sıvı ufak damlacıklar halinde aerosol haline getirilmekte ve **tüketici bu aerosolize sıvıyı solumaktadır**. Endüstri tarafından ve popüler kültürde buna "*buhar*" adı verilmesi, su buharını çağrıştırdığı için yanıltıcı ve aldatıcı bir nitelemedir. Buharın İngilizcedeki karşılığı olan "*vapor*" sözcüğünden türetilen "vape" ve "vaping" kavramları da bu nedenle ürünün ve tüketim eyleminin niteliği ve etkileri konusunda yanıltıcı ve aldatıcı imalar içermektedir.

Solda kapalı, sağda açık sistemli e-sigara örnekleri (Kaynak: CTFK)[3]

[2] DSÖ. Electronic cigarettes (E-cigarettes): advocacy brief, 12 Mayıs 2026. https://www.who.int/publications/i/item/WPR-2026-DPC-001

[3] https://cdn.tobaccofreekids.org/resourceFiles/Fact-Sheets/Global/Ecigs_Global-Markets-and-Definitions_2026.pdf?_gl=1*w47oih*_gcl_au*MTU2ODUwMDg4Ni4xNzkzMjA2MzY3. (Erişim: 30/10/2026)

E-sigara cihazları, genellikle sigara, pipo, nargile, oyuncak, oyun konsolu, kalem veya flaş belleğe benzetilerek çok çeşitli boyut, renk ve biçimde tasarlanmakta ve pazarlanmaktadır. Bu geniş farklılıklara rağmen, e-sigaraları **açık ve kapalı cihazlar** şeklinde iki genel kategori altında değerlendirmek mümkündür.

Açık cihazlarda, e-sıvı hazneleri tekrar doldurulabilmekte ve kullanıcılar tercih ettikleri piyasada hazır satılan veya kendilerinin hazırladıkları karışımları hazneye kendileri doldurmaktadır. Kapalı cihazlarda ise cihazın haznesi veya cihazdan ayrı satılan, cihazla uyumlu kartuşlar/kapsüller (pod) önceden doldurulmuştur. Yeniden şarj edilemeyen ve doldurulamayan **tek kullanımlık cihazlar** da bu kategori altındadır. İster cihazın tamamı ister kartuşlar/kapsüller tek kullanımlık olsun, kapalı cihazlar kullanıma hazır olarak satışa sunulmaktadır.

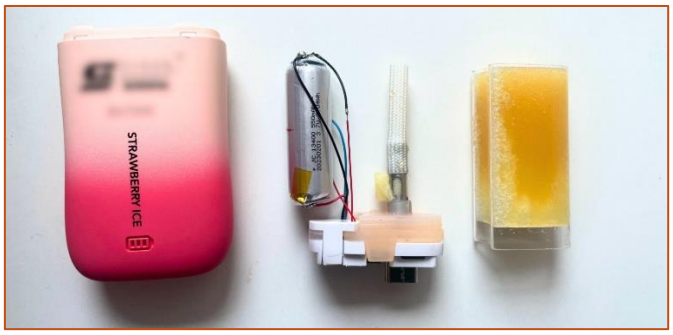

İçeriği parçalanmış tek kullanımlık e-sigara (Kaynak: PIRG, Foto: TPIN ekibi)[4]

1.1.2 Tarihçe

Elektronik sigarayla ilgili medya ve internet kaynaklarında, modern e-sigaranın kâşifi olarak adı geçen Çinli eczacı Hon Lik'in 2003 yılında Çin, ABD ve AB nezdinde yaptığı patent başvurularından söz edilmekte; Ruyan markası altında 2004 yılında Çin'de üretilmeye başlanan onun geliştirdiği ürünün ilk e-sigara olduğu iddia edilmektedir.[5]

Oysa **Dağlı ve arkadaşları** 2015'te yayınladıkları makalelerinde, e-sigaranın yakın zamanda Çin'de keşfedilmiş bir ürün olarak gösterilmesinin gerçeği yansıtmadığını, tütün endüstrisinin yaklaşık yarım yüzyıldan beri bu ürünlerin araştırılmasına yönelik yatırım yaptığını ve geliştirdiği ürünlerin patentlerini aldığını göstermişlerdir.[6] **Dutra ve arkadaşları** da 2017 tarihli makalelerinde, tütün endüstrisinin 1963'ten beri elektronik nikotin salınım sistemleri üzerine çalıştığını, Philip Morris'in 1990'dan beri günümüz e-sigaralarına benzer teknolojiye sahip olduğunu, o yıldan itibaren şirketin ilgisini sağlık endişesine sahip tütün tüketicilerini nikotin replasman tedavisinden (NRT) alıkoymak ve tütün kontrolü düzenlemelerini aşmak üzere aerosol teknolojilerine yönelttiğini göstermişlerdir.[7]

E-sigaranın geliştirilmeye başlandığı 1960'lı yıllar ile dünya genelinde yaygın olarak ticarileştirildiği 2010'lu yıllar arasındaki uzun zaman aralığı dikkat çekicidir. Belli ki endüstri günümüzde "*daha az zararlı*" iddiasıyla pazarladığı elinin altındaki yeni teknolojiyi piyasaya sürmek için uzun süre beklemiştir. Ürün geliştirme ve ticarileştirme arasındaki yarım yüzyılı bulan bu gecikmeyi, sigara

[4] Smith M. "Disposible Vapes: Dangerous, Damaging, and just Dumb", PIRG, Feb 21, 2024. https://pirg.org/articles/disposable-vapes-dangerous-damaging-and-just-dumb/.

[5] https://en.wikipedia.org/wiki/Hon_Lik. (Erişim: 30/10/2026)

[6] Dagli E, Yildiz F, Guner M. Is electronic-cigarette a tobacco industry discovery? European Respiratory Journal 2015 46(suppl 59). https://publications.ersnet.org/content/erj/46/suppl59/PA4136.abstract.

[7] Dutra LM, Grana R, Glantz SA. Philip Morris research on precursors to the modern e-cigarette since 1990. Tob Control. 2017 Dec;26(e2):e97-e105. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/26/e2/e97.long.

tüketiminin küresel yaygınlaştırılmasının ve mevcut piyasalarda derinleştirilmesinin devam ettiği yıllarda endüstrinin bu ürünleri sigara ile yarıştırmak istememiş olmasıyla ilişkilendirmek mümkündür.

Endüstri nihayet 2010'lu yılların başında hızla e-sigara pazarına girmiştir. Bu yıllar aynı zamanda dünyada sigara tüketiminin inişe geçtiği dönemdir. 2010'lu yılların başında endüstri bir yandan kendi e-sigara markalarını geliştirip piyasaya sürerken, mevcut irili ufaklı e-sigara şirketlerini ve markalarını satın alma yoluna da gitmiştir. 2018'e gelindiğinde, artık her bir UTŞ'nin bünyesine kattığı markalarla portföyleri genişlemiş, amiral gemisi e-sigara markaları oluşmuştur ve bu markalarla hızla dünya piyasalarına açılmışlardır. Bu raporun *UTŞ pazarlama stratejileri* bölümünde şirketlerin bu yönde izledikleri stratejiler detaylarıyla incelenmiştir.

2010'lu yıllarda e-sigaranın ticarileştirilmesiyle e-sigara modelleri hızla çeşitlenmiş, 2017 yılında Lichtenberg ABD piyasasında 400'den fazla marka, 7000'den fazla özel aromalı e-sıvı bulunduğunu raporlamıştır.[8] 2015-2022 arasında küresel e-sigara piyasası yaklaşık üç kat büyümüş ve 2019-2022 arasında tek kullanımlık e-sigara pazarı %116 büyürken, piyasada bu ürünün 550.000 farklı çeşidi tespit edilmiş ve tek kullanımlık e-sigaralar toplam küresel e-sigara pazarının %22'sini oluşturmuştur.[9]

Zaman içinde, yeniden doldurulabilen, yeniden şarj edilebilen ve önceden doldurulmuş kartuşların/kapsüllerin (pods) takılabildiği tek kullanımlık çeşitler piyasaya sürülmüştür. 2010'lardaki ticarileştirme sonucu, önce geleneksel filtreli sigaraya benzetilmiş cihazlar ön plana çıkmıştır. Bunların bazılarının ucunda yakılmış sigarayı temsil eden ve her bir nefeste yanan LED ışık da bulunmaktadır. Bu ürünleri iri e-sıvı hazneli ürünler, kalem veya flaş bellek formuna sahip kapsüllü modeller izlemiştir. Bu ürünleri voltajı ve ısıtması ayarlanabilen ve nikotin yerine nikotin tuzlarının kullanıldığı kartuşları olan modeller izlemiştir.

E-sigaranın küresel ölçekte ticarileştirildiği 2010'lu yılların başından günümüze, endüstrinin çocukları ve genç yetişkinleri hedef alan kasti ve saldırgan pazarlama stratejileri doğrultusunda, dünya genelinde e-sigara kullanımı özellikle çocuklar ve genç yetişkinler arasında gitgide yükselmiştir.[10]

1.2 Isıtılan tütün ürünü (ITÜ)

1.2.1 Tanım ve özellikler

ITÜ, tütün endüstrisinin 1960'lardan beri daha az zararlı iddiasıyla geliştirdiği ürün serisi içinde yer alan, **genellikle işlenmiş, homojenize (reconstituted) nitelikli bir tütün kitlesinin ısıtılmasıyla elde edilen aerosolize nikotin ile birlikte diğer kimyasalların kullanıcı tarafından solunması yoluyla tüketildiği ürünlerin** genel ismidir.[11]

---

[8] Lichtenberg K. E-Cigarettes: Current Evidence and Policy. *Mo Med*. 2017;114(5):335-338. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6140188/.

[9] DSÖ. Technical note on the call to action on electronic cigarettes, 14 Aralık 2023. https://www.who.int/publications/m/item/technical-note-on-call-to-action-on-electronic-cigarettes.

[10] DSÖ. Electronic cigarettes (E-cigarettes): advocacy brief, 12 Mayıs 2026. https://www.who.int/publications/i/item/WPR-2026-DPC-001.

[11] DSÖ. Heated tobacco products: Summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.

Zaman içinde ITÜ'nün farklı mekanizmalara sahip modelleri geliştirilip piyasaya sürülmüştür. Günümüzde, **en yaygın ITÜ modeli** iki ayrı unsurdan oluşmaktadır. Unsurlardan ilki, ısıtma işleminin gerçekleştirildiği cihaz, ikincisi ise ısıtılmak üzere bunun içine yerleştirilen tütün çubuğu veya kapsülüdür. Birinci unsurda, genellikle bir batarya ile üretilen elektrik gücü ısıtma kaynağı olarak kullanılmaktadır. İkinci unsurda genellikle üreticinin nikotin miktarını ve salınımını manipüle edebilmesine olanak tanıyan homojenize (reconstituted) tütün ve aerosol oluşumunu sağlamak üzere bu tütüne eklenen propilen glikol ve gliserol gibi nemlendiriciler bulunmaktadır. Her iki unsur ayrı ayrı satılmakla birlikte, tek başına kullanılamadıkları için ancak bir araya getirildiklerinde, diğer bir deyişle entegre ürün haline getirildiklerinde, tüketilebilmektedir.

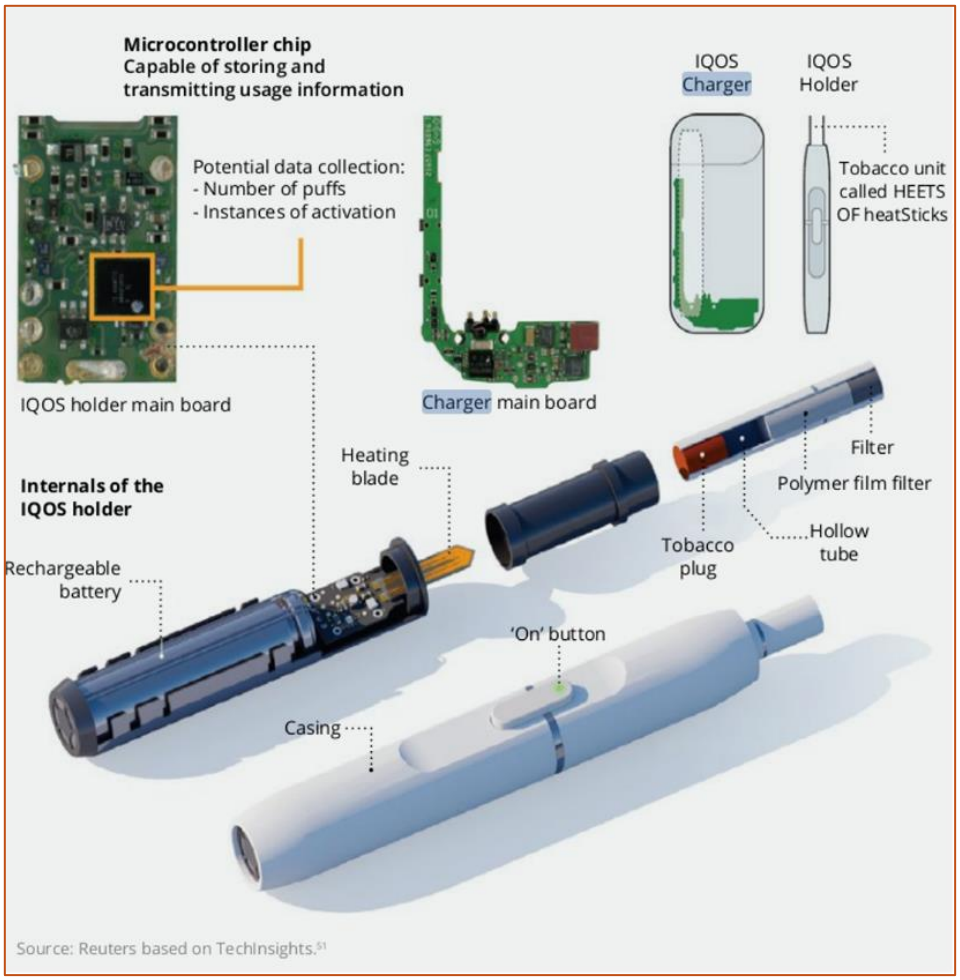

En yaygın ITÜ modelinde, gövde ve aksamları ve şarj aleti (Kaynak: PODER)[12]

[12] https://poderlatam.org/en/world-less-future/. (Erişim: 30/10/2026)

En yaygın ITÜ modelinde gövde ve şarj cihazının yanı sıra tütün çubuğu. Görsellerde, IQOS markası içinde tüketilen Heatsticks tütün çubukları geleneksel sigara ile karşılaştırılıyor ve parçalanarak içinde yer alan tütün gösteriliyor.[13]

ITÜ'nün daha az yaygın, elektrik gücünün kullanılmadığı **ikinci modelinde**, ürünün ucunda bulunan karbon uç geleneksel sigarada olduğu gibi kibrit veya çakmakla yakılmakta, buradan elde edilen ısı, soluma esnasında karbon uca bitişik bölümde bulunan tütünün içinden geçerek aerosolize nikotin elde edilmektedir. Kullanım sonunda ürün söndürülmekte ve atık haline gelmektedir.

Üçüncü İTÜ modelinde ise, ısıtma işlemi mikrodalga fırın benzeri bir odacığın içinde gerçekleşmektedir. Kullanıcılar, aerosolize nikotin elde etmek için batarya gücü ile ısıtılan bu odacığa ayrıca satın aldıkları tütünü ve olası başka maddeleri kendileri yerleştirmektedirler. Tütün firması olmayan bu modelin üreticisi, ürünün içinde tüketilecek tütünün satışını yapmamaktadır.[14]

En son olarak, **hibrit ürünlerden** söz etmek gereklidir. Son yıllarda UTŞ'ler, e-sigara teknolojisiyle elde edilen aerosolün ayrıca tütünün içinden geçirildikten sonra solunduğu hibrit ürünler geliştirip pazarlamaktadırlar.

1.2.2 Tarihçe

E-sigaralarda görüldüğü üzere, tütünün ısıtılması ile elde edilen aerosolize nikotinin solunmasına yönelik ürünler yeni değildir. DSÖ, ITÜ'leri "*yeniden ortaya çıkan*" tütün ürünleri olarak sınıflandırmaktadır.[15]

1988'de RJ Reynolds firması sigara görünümlü ilk ITÜ markası Premier'i ABD'de piyasaya sürmüş, ancak piyasa performansının düşük bulunması nedeniyle ürün 1989'da piyasadan çekilmiştir.[16] 1996'da yine RJ Reynolds ABD piyasasına Eclipse isimli bir başka ITÜ markasını sürmüş ve bu ürün de 2007'de piyasadan çekilmiştir. Philip Morris ABD, 1998'de ısıtma cihazı ve tütün içeren unsurlardan oluşan ikili ürün Accord markasını geliştirerek piyasaya sürmüş, ancak 2006'da bunu geri çekmiştir.

[13] Nabavizadeh P, Liu J, Havel CM, Ibrahim S, Derakhshandeh R, Jacob Iii P, Springer ML. Vascular endothelial function is impaired by aerosol from a single IQOS HeatStick to the same extent as by cigarette smoke. Tob Control. 2018 Nov;27(Suppl 1):s13-s19. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/27/Suppl_1/s13.long.

[14] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

[15] DSÖ. Heated tobacco products: a brief, 30 Eylül 2020. https://www.who.int/europe/publications/i/item/WHO-EURO-2020-4571-44334-62636.

[16] DSÖ. Heated tobacco products: Summary of research and evidence of health impacts, 26 Temmuz 2023. https://www.who.int/publications/i/item/9789240042490.

Aynı yıl PMI Accord benzeri bir başka ürün olan Heatbar'ı pazarlamaya başlamış, ancak bu ürünü de 2008'de piyasadan çekmiştir.[17]

E-sigaralarda görüldüğü üzere, UTŞ'ler ellerinin altındaki ITÜ teknolojisini piyasa sinyallerine ve uygun düzenleme arayışlarına göre yaygınlaştırmaktan geri durmuş, ancak sigara satışlarının inişe geçmesinin iyice belirginlik kazandığı 2010'lu yılların ortasından sonra yaygınlaştırma yoluna gitmişlerdir.

Günümüzde ITÜ piyasasını oluşturan UTŞ'lere ait markaların küresel ölçekte ortaya çıkışı 2010'lu yılların ortasına denk gelmektedir. Bu markaların ilki olan Ploom, Accord'a benzeyen bir mekanizmaya sahip bir ürün olarak 2007'de PAX Labs isimli ABD şirketi tarafından geliştirilmiş ve ABD'de piyasaya sürülmüştür. 2015 yılında JTI bu şirketi satın almış, Ploom markasının yeni sahibi olarak markanın küresel pazarlamasına girişmiştir. Buna paralel olarak PMI, ürün ve marka geliştirme çalışmalarını tamamlayarak IQOS'u 2015'te çeşitli dünya piyasalarında pazarlamaya başlamıştır. 2016'da BAT glo markası ile ITÜ piyasasına girmiştir.[18]

Son yıllarda UTŞ'ler **hibrit ürünlerin** geliştirilmesi ve pazarlanmasına yönelmişlerdir. E-sıvısı nikotin içeren BAT'ın iFuse ve e-sıvısı nikotin içermeyen JTI'nin Ploom Tech markaları bu tür ürünlerdir. Ayrıca, Pax gibi kenevir veya tütünün içindeki nörolojik etkin kimyasalları aerosolize eden vaporizatörler de piyasaya sürülmüştür.

1.3 Nikotin kesesi

1.3.1 Tanım ve özellikler

Nikotin keseleri, UTŞ'lerinin "*daha az zararlı*" iddiasıyla piyasaya sürdükleri ürün serisi içinde günümüzde en hızlı büyüyen ve dünya genelinde yaygınlaşan üründür. Yaygınlaşma, mevcut düzenlemeleri geride bırakan bir hızda gerçekleşmektedir.

Mevzuatımızda, 01 Mart 2019 tarihli ve 30701 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Tütün Mamullerinin Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te, "***ağızdan kullanım için tütün***", "*İçmek ya da çiğnemek amaçlı olanların dışında, tamamen veya kısmen tütünden mamul, toz ya da parçacık halinde ya da bunların herhangi bir bileşimi biçiminde, genellikle tek kullanımlık torba ya da gözenekli torba şeklinde ambalajı olan ağızdan kullanıma yönelik tütün mamulü*" olarak tanımlanmış (Madde 4a) ve spesifik olarak piyasaya arzı yasaklanmıştır (Madde 21(1)). Ülkemizde bu hükümler, bu Yönetmeliğin yürürlükten kaldırarak yerine geçtiği önceki Yönetmeliğin (6 Ocak 2005 tarihli ve 25692 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan aynı isimli yönetmelik) yürürlük tarihi olan 2005 yılı başından beri yürürlüktedir. Bu tanım ve yasak, AB Tütün Ürünleri Direktifi'ndeki (AB TÜD) **snus tanımı ve yasağına** dayanmaktadır. **Snus**, ağız içinde diş eti ve dudak arasına yerleştirilerek tüketilen toz halinde tütün içerikli keselerdir. Ülkelerin snusu düzenleme altına almış veya spesifik olarak yasaklamış olmasından bağımsız olarak UTŞ'ler, nikotin keselerini her yerde pazarlamaktadır.

Nikotin kesesi, **ağızdan kullanım yoluyla nikotin salınımı amacıyla keselenmiş porsiyonlar halinde tasarlanmış, tipik olarak sentetik veya tütünden elde edilmiş nikotin ile selüloz tozu (örneğin mikrokristalin selüloz), aromalar, tatlandırıcılar, nemlendiriciler (örneğin propilen glikol) ve nikotin**

[17] DSÖ. Heated tobacco products: Summary of research and evidence of health impacts, 26 Temmuz 2023. https://www.who.int/publications/i/item/9789240042490.

[18] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

emilimini artıran alkalin etkenler gibi girdiler içeren bir üründür.[19] Ürün üst dudak ile diş eti arasına yerleştirilmekte, tükürüğün keseyi ıslatmasıyla nikotin içeriği salgılanmakta ve ağız mukozasından emilim yoluyla kan dolaşımına dahil olmaktadır.

Solda snus, ortada nikotin kesesi örnekleri, sağda nikotin kesesinin ağza yerleştirilmesi (Kaynak: DSÖ, Görsel: SRITA)[20]

Kullanılan nikotinin tütünden elde edilip edilmediğine ilişkin spesifik ulusal mevzuatı baypas etmek üzere bazı nikotin keseleri **nikotin analogları** içermektedir. Bu nitelikleriyle nikotin kesesini "*ağızdan kullanım için tütün*" kategorisi altında değerlendirmek güçleşmektedir. Her ne kadar kullanım şekli ve görünüm açısından geleneksel snus ürününe benzeseler de sentetik veya analog nikotin kullanılan nikotin keseleri, snustan farklı olarak "*tamamen veya kısmen tütün*" içermemektedir. Diğer yandan nikotin keseleri, tütünde orijinal olarak var olan aldehitler ve tütüne has nitrosaminler de içerebilmektedir.[21]

Ağızdan kullanım için ürünlerde bir diğer önemli sınıflandırma ürünün tedavi amaçlı olup olmadığına ilişkindir. "***Tedavi amaçlı nikotin ürünü***", nikotin replasman tedavisinde kullanımı onaylı, tütün kullanımını bırakmak amacıyla vücuda kontrollü miktarda nikotin salınımı yapan tıbbi bir üründür. Snus ve nikotin keselerinin de içinde yer aldığı "***tedavi edici olmayan ağızdan nikotin ürünleri***" ise kanıtlı nikotin replasman tedavisi ürünleri dışında kalan ticari ve rekreasyonel amaçlı tasarlanmış ürünlerdir. İkinci sınıf ürünler arasında, yine **ticari ve rekreasyonel amaçlı tasarlanmış, nikotin içerikli sakız, pastil, tablet ve kürdanlar** da bulunmaktadır.[22]

Tedavi edici olmayan ağızdan nikotin ürünleri. Soldan sağa, nikotin kesesi, tablet ve pastiller, sakızlar ve kürdanlar (Kaynak: DSÖ, Görsel: SRITA)[23]

[19] Piasecki TM, Piper ME, Kathuria H. Nicotine Pouches. JAMA. 2026 Sep 22;336(12):1063-1064. https://jamanetwork.com/journals/jama/article-abstract/2852329#.

[20] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

[21] DSÖ tütün ürünü düzenleme çalışma grubu. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

[22] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches, 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

[23] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

UTŞ'ler, sahte sağlıklılık ve güvenlilik mesajı vermek ve mevcut tütün kontrolü düzenlemelerinden kaçınmak üzere nikotin keselerini sıklıkla "*tütünsüz*" olarak nitelemektedirler. Aynı şekilde, bu ürünleri "*kısmen veya tamamen tütünden mamul*" geleneksel snustan ayırt etmek amacıyla "*modern ağızdan nikotin ürünü*" tanımı kullanılmaktadır. Olumlu imalar taşıyan bu tanımlar, ürünlerin özellikle ergenler arasında cazibesini artırıcı olabilmekte, ergenler, ebeveynler ve düzenlemeciler arasında sahte bir güvenlilik algısına yol açabilmektedir.

Nikotin keselerinde kullanılan aromalar, paket tasarımları, dijital pazarlama yöntemleri, sosyal medya tanıtımları, sponsorluklar ile *influencer*lar aracılığıyla pazarlama taktikleri özellikle kaygı vericidir. Bu tanıtım ve reklamlarda, nikotin kullanımının normalleşmesi ve risk algısının aşağı çekilmesi hedeflenerek yeni nesiller ömür boyu sürecek bağımlılık riskiyle karşı karşıya bırakılmaktadır.

1.3.2 Tarihçe

Son birkaç yıl içinde üretim ve satışı küresel ölçekte artış göstermekle birlikte, bir ağızdan kullanım ürünü olarak snus aslında sigaradan da eski, **kökleri 16. yüzyıla ve İsveç'e kadar uzanan bir tütün ürünüdür**. O dönemde Kıta Avrupası'nda burundan çekilen kurutulmuş tütün tozu tüketimi yaygınken, İsveç'te snus adı verilen, ağız içine yerleştirilerek uzun süre tüketilen ıslak tütünden porsiyonlar halinde hazırlanmış tütünün tüketimi benimsenmiştir. Bugün İsveç'te hâlâ kesintisiz üretim yapmaya devam eden 200 yıllık snus markaları bulunmaktadır.

AB mevzuatında snus satışı 1992'den beri yasaktır. 2001 tarihli AB TÜD ile snusun piyasaya arzı, İsveç haricinde, AB ülkelerinde yasaklanmış, bu yasak 2005 yılında Türkiye mevzuatına da yansıtılmıştır. 2014'te büyük ölçüde bir revizyon geçiren Direktifte de yasağa ilişkin bu hüküm aynen korunmuş, gerekçe olarak, "*bağımlılık yapıcı ve olumsuz sağlık etkileri olan bir ürünün AB'ye girişinin önlenmesi gereği*" belirtilmiştir.

Peeters ve Gilmore, UTŞ'lerin snusu Avrupa'da yaygınlaştırma stratejisini inceledikleri çalışmalarında,[24] başta BAT olmak üzere, UTŞ'lerin Avrupa'da snus pazarlama isteklerinin altında, temel hedef gençler olmak üzere, sigaraya alternatif ve sigara yasaklarını aşmaya yönelik bu ürünün piyasaya sürülmesinin sigara satışlarına ve kâr oranlarına zarar vermeyeceği, aksine piyasanın genişletilerek düşük riskli ürünlerle "*dengelenmesi*"ne yol açacağı yönündeki endüstri analizleri bulunduğunu göstermişlerdir.

Bugün "beyaz snus" denilen nikotin keselerini üretip pazarlayan dört büyük UTŞ'nin her biri bunun öncesinde snus yatırımı da yapmıştır. 2001 AB TÜD ile yürürlük kazanan snus yasağına karşı bu şirketler yasal mücadele yürütmüş, Avrupa Adalet Mahkemesinde açtıkları iki davayı kaybetmişlerdir. Yasal yoldan istediklerini elde edemeyen şirketler, bundan sonra snus yasağına karşı siyasi mücadele yürütmüşlerdir.

AB TÜD'ün revize edildiği 2014 yılı öncesinde, 2008-2013 döneminde, **AB nezdinde endüstri çıkarlarını doğrudan İsveç Hükümeti** (Sağlık ve Dışişleri Bakanlıkları) **temsil etmiştir**.[25] İsveç Hükümeti, İsveçli halk sağlığı uzmanlarının snus kullanımının sağlık etkileri hakkındaki uyarılarını dikkate almayarak snus yasağının kaldırılması için Brüksel'e aleni siyasi baskı uygulamıştır. 2014 Direktifinin hazırlık aşamasında İsveç Sağlık Bakanlığı, AB Sağlık Genel Direktörlüğüne 2010 yılında

[24] Peeters S, Gilmore AB. Transnational tobacco company interests in smokeless tobacco in Europe: analysis of internal industry documents and contemporary industry materials. PLoS Med. 2013;10(9):e1001506. https://journals.plos.org/plosmedicine/article?id=10.1371/journal.pmed.1001506.

[25] https://www.tobaccotactics.org/article/snus-eu-ban-on-snus-sales/. (Erişim: 30/10/2026)

gönderdiği e-posta mesajında konu hakkındaki bir RAND raporuna referansla snus yasağının sağlık etkisi yerine olumsuz ticari etkilerine vurgu yapmıştır. İsveç'in yine 2010'da Avrupa Komisyonuna sunduğu Direktif revizyonu hakkındaki görüş raporunda da snus yasağının sürdürülmesinin Birliğin serbest pazar ilkesine aykırı olduğu iddia edilmiştir. 2011'de İsveç Ticaret Bakanlığının Avrupa Konseyi Rekabet Kurumu nezdinde snus yasağını bir iç pazar sorunu olarak çerçeveleyen başvurusu bulunmaktadır. Ticaret Bakanı, bir endüstri yayın organı olan Tobacco Journal International'a demeç vererek bir **snus savaşı başlattıklarını, bu savaştan vazgeçmeyeceklerini** açıklamıştır.

Söz konusu snus savaşı 2012 yılında, AB Sağlık Komisyoneri Dalli'nin istifası ile sonuçlanan, "***Dalligate***" olarak bilinen siyasi skandal ile zirve noktasına ermiştir. O dönemde henüz PMI tarafından satın alınmamış olan snus üreticisi Swedish Match, Avrupa Komisyonuna ilettiği bir mektupta, Dalli'nin siyasi çalışmalarına destek olan iş adamı Silvio Zammit'in, Dalli ile bağlantılarını kullanarak snus yasağının kaldırılmasını sağlayabileceği iddiasıyla şirketten 60 milyon avro talep ettiğini, Zammit'in benzer bir rüşvet teklifini Avrupa Dumansız Tütün Konseyine (ESTOC) de götürdüğünü açıklamıştır.[26]

AB'nin yolsuzlukla mücadele örgütü OLAF tarafından yürütülen soruşturma sonucunda, dönemin Komisyon Başkanı Barroso, Dalli'nin istifasını istemiştir. İstifa etmek durumunda kalan Dalli, suçlamaları reddetmeye devam etmiş ve kendisine karşı bir komplo kurulduğu ve iftira atıldığı gerekçesiyle Swedish Match aleyhine dava açmıştır. Dalligate ile ilgili yürütülen soruşturmanın eksiklikleri ve karanlıkta kalan noktalar bulunmakla birlikte, Dalli'nin AB snus satış yasağı hakkında TKÇS Madde 5.3'ü ihlal ederek endüstri temsilcileriyle iki kez görüşme yaptığı bilinmektedir.

Sonuçta, Dalligate endüstri açısından ters tepmiş, açığa çıkan gelişmeler nedeniyle, tüm tarafların desteğiyle AB Direktifinde snus yasağı korunmuştur. İsveç Hükümeti ise önce ilgisini aroma katkı maddelerinin yasaklarının kaldırılmasına kaydırmış, daha sonra nikotin kesesinin liberal düzenlenmesine odaklanmıştır. Bu raporun *Yasaklama* bölümünde, İsveç Hükümeti'nin Fransa'nın nikotin kesesi yasağına karşı sürdürdüğü saldırı ele alınmaktadır. Sonuç itibarıyla, snus yasağı etrafında kopan siyasi ve hukuki gerilimden **AB'nin bağımsız tütün ürünü düzenleme yeterliliği büyük yara almıştır**.

Nikotin keseleri ilk defa 2014'te ABD'de içinde 15-20 adet kese bulunan metal kutular içinde, farklı aromalarla (örneğin tütün, mentol, nane, narenciye) veya aroma belirteçleriyle (örneğin serin, ferah) piyasaya sürülmüştür[27], ancak snus gibi öncüllerinin tarihi 16. yüzyıla kadar uzanan bu ürünün asıl büyük ölçekli ticarileştirilmesi 2020'li yılların başında gerçekleşmiştir. Günümüzde en çok satan nikotin kesesi markalarının tamamı sigara ve diğer geleneksel tütün ürünlerini de üreten ve pazarlayan UTŞ'ler tarafından üretilmekte ve pazarlanmaktadır.

UTŞ'ler, e-sigaralar için 2010'lu yılların başında, ITÜ'ler için 2010'lu yılların ortasında, nikotin keseleri için ise 2020'lerin başında büyük ölçekli ticarileştirme faaliyetlerine girişmişlerdir.

[26] https://www.tobaccotactics.org/article/tpd-dalligate/. (Erişim: 30/10/2026)

[27] He Y, Zhang Z, Keller-Hamilton B, Mays D, Wagener TL, Berman ML, Shang C. Trends of oral nicotine pouch prices and sales by product characteristics in the USA, 2021-2024. Tob Control. 2025 Jun 12:tc-2024-059222. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12285603/.

1.4 Ürün içerikleri ve bırakımları

1.4.1 Tütün ve nikotin

UTŞ'lerin geleneksel ve yeni tütün ve nikotin ürünlerini birer nikotin zerk aracı olarak geliştirdikleri, yeni ürünlerin asıl alametifarikasının nikotin zerk hızı ve dozunun manipüle edilmesi olduğu bilinmektedir. Yeni ürünlerin bu manipülasyona rahat olanak sağlaması sayesinde, endüstri günümüzde "***nikotin gücü silahlanma yarışı***"na girmiştir ve tehlikeler saçan bu yarışı kâr odaklı sürdürmektedir.

1.4.1.1 E-sigara

2017-2022 arasındaki beş yıllık süreçte, ABD'de satılan tek kullanımlık e-sigaraların nikotin gücünün yaklaşık üç katına çıktığı, fiyatlarının ise yaklaşık %70 oranında düştüğü raporlanmıştır.[28] ABD'de tek kullanımlık e-sigaralar, birkaç karton sigaraya denk nikotin seviyeleri içerebilmektedir. 2017'de tek kullanımlık e-sigaralarda yüksek nikotin düzeyine (en az %5 nikotin) neredeyse hiç rastlanmazken, 2022'ye gelindiğinde ABD'de satılan tek kullanımlık e-sigaraların %95'inden fazlası bu düzeyin üzerinde nikotin içermektedir. Ayrıca, fiyatlar düşerken fiyat hassasiyeti olan gençlerin satın alma gücü de neredeyse üç kat artmıştır. Önceden doldurulmuş cihazlardaki e-sıvıların nikotin içeriği > 60 mg/mL gibi çok yüksek seviyelerde olabilmekte ve "*kendin yap*" sıvılar yaklaşık 130 mg/mL nikotin seviyelerine ulaşabilmektedir.[29] **Yeni nesil e-sigaraların** (pods, pod modlar ve tek kullanımlıklar) neredeyse tamamı **yüksek konsantrasyonlu nikotin tuzu içeren e-sıvıya** sahiptir. Nikotinin daha rahat ve kolay solunmasına olanak tanıyan bu özellik, bu **ürünlerin bağımlılık yapıcı özelliğini daha da artırmaktadır**.

Cihazda üretilen elektrik gücü, kullanıcının maruz kaldığı nikotin ve toksik maddelerin miktarını belirlemektedir. Cihazın gücünün yükseltilmesi, solunan nikotin miktarını artırmaktadır. E-sigaralarda modeller arasında büyük farklılık gösteren bataryanın voltajı ve varsayılan güç ayarları kullanıcının güç ayarlarını değiştirmesine izin vermektedir.[30] Güç çıkışını 3 W'dan 7,5 W'a yükseltmenin nikotin miktarını dört ya da beş kat artırdığı görülmüştür. Gücü 4,1 W'dan 8,8 W'a yükseltmek ise uçucu aldehit bırakımlarını yaklaşık üç kat artırabilmektedir. Gücü 6 W'dan 13 W'a yükseltmenin ise kanserojen benzen bırakımını 100 kat artırdığı görülmüştür. Önceki modeller yaklaşık 10 W güç ile çalışırken, günümüzde bazı modeller 250 W'ı aşmakta ve bu da kullanıcıların zararlı ve potansiyel olarak zararlı bileşenlere (ZPZB) maruz kalma riskini artırmaktadır.[31]

Daha yoğun soluma, solunan aerosolde daha fazla nikotin oluşmasına neden olabilmektedir. Daha yoğun soluyarak düşük nikotinli e-sıvı kullanan bazı kullanıcılar da yüksek nikotinli e-sıvı kullananlarla

[28] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: ninth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2023 (WHO Technical Report Series, No. 1047). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/62dd3c46-9bf4-4ebe-a0f6-7bded964c84b/content.

[29] Ibid.

[30] DSÖ. Technical Note on Call to action on electronic cigarettes. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/tobacco-hq/regulating-tobacco-products/ends-call-to-action-background.pdf?sfvrsn=7dd2856e_11&download=true.

[31] Ibid.

aynı miktarda nikotine tek nefesle ulaşabilmektedirler. Daha yoğun soluma alışkanlığı ayrıca kullanıcıları daha yüksek miktarda toksine maruz bırakabilmektedir.[32]

E-sigara içerikleri hakkında yüzlerce çalışma olmasına rağmen, bu alan hâlâ bilinmeyenlerle doludur. Ürünler genellikle hükümetler tarafından rutin olarak test edilmemekte ve kullananlar ne tükettiklerinin farkında olmamaktadırlar.[33]

Ayrıca, araştırmalar e-sigara etiketlemesinin nikotin içeriği konusunda her zaman güvenilir bir gösterge olmadığını ve yanlış etiketlemenin yaygın bir sorun olduğunu göstermiştir.[34]

1.4.1.2 ITÜ

ITÜ'lerde kullanılan tütün, geleneksel tütün ürünlerinde kullanılan kıyılmış yaprak tütün değildir; homojenize (reconstituted) tütünün bir çeşit güçlendirilmiş, ağ yapısı kazandırılmış bir türevidir ve %5-30 oranında poliol, glikol ester ve yağlı asitler içermektedir.[35]

UTŞ'ler, mevcut sigara içenleri ITÜ kullanımına başlamaya ve devam etmeye teşvik etmek için sigaraya benzer oran ve konsantrasyonlarda nikotin verecek şekilde ITÜ'leri tasarlamışlardır. **Farsalinos ve arkadaşları**, IQOS Heatsticks'in nikotin içeriğinin (yaklaşık 15,5 mg/g) sigaradakine (15–20 mg/g) benzer olduğunu bildirmiştir.[36] Heatstick'ler sigaraya göre daha kısa, daha dar oldukları ve daha yüksek oranda katkı maddesi içerdikleri için sigaraya göre her bir çubukta daha az tütün içermektedirler; ancak bu durum kullanıcıların daha az nikotine maruz kaldıkları anlamına gelmemektedir.

Nabavizadeh ve arkadaşlarının sıçanlarda nikotinin farmakokinetik etkisini araştırdıkları çalışmalarında[37], IQOS'ta tek bir çubuk Heatstick'in aerosolüne 1,5–5 dakika maruz kalma sonucunda, sigara dumanına maruz kalmaya kıyasla, maruziyet sonrası serum nikotin konsantrasyonunun 4,5 kat daha yüksek olduğu, daha kısa maruziyetlerde ise serum nikotin konsantrasyonlarının benzer olduğu bulunmuştur.

Kullanıcıların maruz kaldığı aerosolde kimyasal bileşenlerin oluşumu, öncelikle ürün kullanımı sırasında oluşan ısıya bağlıdır. Tütün türü, kimyasal katkı maddeleri ve cihazda kullanılan malzemeler, aerosole başka bileşenler ekleyebilmektedir. ITÜ'lerde oluşan ısı, tütün biyokütlesine uygulanarak nikotini aerosolize ederken aynı zamanda biyokütleyi de parçalamaktadır. Bu nedenle, **aerosol**

---

[32] Ibid.

[33] Sassano MF, Davis ES, Keating JE, Zorn BT, Kochar TK, Wolfgang MC, Glish GL, Tarran R. Evaluation of e-liquid toxicity using an open-source high-throughput screening assay. PLoS Biol. 2018 Mar 27;16(3):e2003904. https://journals.plos.org/plosbiology/article?id=10.1371/journal.pbio.2003904.

[34] https://truthinitiative.org/research-resources/emerging-tobacco-products/e-cigarettes-facts-stats-and-regulations. (Erişim: 30/10/2026)

[35] DSÖ. Heated tobacco products: summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.

[36] Farsalinos KE, Yannovits N, Sarri T, Voudris V, Poulas K. Nicotine Delivery to the Aerosol of a Heat-Not-Burn Tobacco Product: Comparison With a Tobacco Cigarette and E-Cigarettes. Nicotine Tob Res. 2018 Jul 9;20(8):1004-1009. https://academic.oup.com/ntr/article-abstract/20/8/1004/3868870?redirectedFrom=fulltext&login=false.

[37] Nabavizadeh P, Liu J, Havel CM, Ibrahim S, Derakhshandeh R, Jacob Iii P, Springer ML. Vascular endothelial function is impaired by aerosol from a single IQOS HeatStick to the same extent as by cigarette smoke. Tob Control. 2018 Nov;27(Suppl 1):s13-s19. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/27/Suppl_1/s13.long.

sadece nikotin değil, aynı zamanda biyokütlenin termal ayrışmasının yan ürünlerini de içermektedir.[38]

Tütün gibi biyokütleler dört farklı mekanizmayla termal olarak parçalanabilmektedir: **yanma, piroliz, gazlaşma ve sıvılaşma**. Yüksek sıcaklıklarda gerçekleşen **yanma**, oksijen ile hidrokarbonlar arasında ekzotermik bir reaksiyondur ve tam yanma ya da tamamlanmamış yanma şeklinde gerçekleşebilir. Tam yanmada, oksijen ve biyokütlenin ekzotermik (enerji üreten) reaksiyonu H_2O ve karbondioksit (CO_2) oluşumuna yol açar. Buna karşılık, tamamlanmamış yanma sırasında çeşitli ara kimyasal ürünler oluşur. **Piroliz**, oksijen yokluğunda veya sınırlı miktarda oksijen varlığında nispeten düşük sıcaklıkta gerçekleşir ve katı ayrışmaya, serbest radikallerin ortaya çıkmasına, karbonil gruplarının oluşumuna ve H_2O, karbon monoksit (CO) ve CO_2 salınımına yol açar. **Gazlaşma**, gaz, katran ve katı kalıntıların daha fazla reaksiyona girerek düşük moleküler ağırlıklı hidrokarbonlar, CO, CO_2, H_2O buharı, azot ve kül karışımı oluşturduğu pirolizin bir uzantısıdır. **Sıvılaşma**, yüksek moleküler ağırlıklı moleküllerin nispeten düşük sıcaklıkta daha düşük moleküler ağırlıklı moleküllere parçalanmasından oluşur. Isıya bağlı olarak, aerosol oluşumu sırasında ürünün farklı noktalarında bu süreçlerden birden fazlası aynı anda gerçekleşebilir.[39]

UTŞ'lerin ITÜ'de tütünün yanmadığı, sadece ısıtıldığı iddiası, nikotini aerosolize etmek için yeterli olan nispeten düşük çalışma ısısı iddialarına dayanmaktadır. **Simonavicius ve arkadaşlarının** ITÜ sistematik değerlendirme çalışmalarında, BAT'ın glo marka ITÜ'sünün 250 ºC'nin altında sıcaklıkta çalıştığı ve buharlaştırma ile damıtma yoluyla aerosol ürettiği, PMI'nin IQOS marka ITÜ'sünün aerosolleri esas olarak damıtma ve buharlaştırma yoluyla ürettiği, ancak 350 ºC'nin altında sıcaklıkta çalıştığını iddia ettiği, iFuse ve Ploom Tech'in, e-sıvıyı ısıttığı ve ardından tütünü 350 ºC'nin altında sıcaklıkta ısıttığı bildirilmektedir.[40] Tütünü ısıtmak için entegre karbon uç içeren Eclipse'in, 160 ºC'ye kadar sıcaklıkta çalıştığı tanımlanmıştır; ancak ısı kullanım davranışına büyük ölçüde bağlıdır. Çalışma sıcaklığındaki bu farklar ayrıca biyokütle bozulmasını ve ardından gelen kimyasal reaksiyonları etkilemektedir. Bu da **cihazların ürettiği aerosollerde ölçülen zararlı ve potansiyel zararlı bileşenlerin (ZPZB) konsantrasyonlarını değiştirmektedir**.

ITÜ'lerin ürettiği bırakımlar üzerinde yapılan çalışmalar, benzer tüttürme rejimleriyle makine ile tüttürüldüğünde, CO, tütüne özgü nitrozaminler, karboniller, uçucu organik bileşikler, polisiklik aromatik hidrokarbonlar, reaktif oksijen türleri ve fenoller dahil olmak üzere ZPZB seviyelerinin sigara dumanında bulunan seviyelerden genellikle daha düşük olduğunu göstermektedir; ancak **bilinen kanserojenler (örneğin formaldehit, tütüne özgü nitrozaminler) dahil olmak üzere birçok ZPZB, ITÜ aerosolünde ölçülebilir seviyelerde bulunmaktadır**.[41] Ayrıca, **pirolizden sonra kalan viskoz sıvı ve katı maddeler cihazın düşük sıcaklıklı bölgelerinde yoğunlaşmakta ve ürünün sonraki kullanımında ZPZB kaynakları olarak ortaya çıkmaktadır**.[42]

Yeni tür ITÜ cihazları ve daha önce pazarlanan cihazların yeni versiyonları daha yüksek güce sahip olabilmekte ve bu nedenle daha yüksek sıcaklıkta çalışarak aerosoldeki zararlı ve potansiyel olarak

[38] DSÖ. Heated tobacco products: summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.

[39] Ibid.

[40] Simonavicius E, McNeill A, Shahab L, Brose LS. Heat-not-burn tobacco products: a systematic literature review. Tob Control. 2019 Sep;28(5):582-594. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/28/5/582.long.

[41] DSÖ. Heated tobacco products: summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.

[42] Davis B, Williams M, Talbot P. iQOS: evidence of pyrolysis and release of a toxicant from plastic. Tob Control. 2019 Jan;28(1):34-41. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/28/1/34.long.

zararlı bileşen konsantrasyonlarını artırabilmektedir. Bu nedenle erken nesil ITÜ cihazlarının ürettiği zararlı ve potansiyel olarak zararlı bileşen konsantrasyonları hakkındaki çalışma sonuçları, aynı ürünlerin sonraki nesil versiyonlarına uymayabilmektedir.[43]

ITÜ bırakımları, sigara dumanında bulunmayan ek endişe verici kimyasallar da içerebilmektedir. ITÜ'ler, aerosolün hacim açısından ana bileşenleri olan **propilen glikol ve gliserolü yüksek seviyelerde içermektedir**. **Gasparyan ve arkadaşları**, ITÜ bırakımlarının bu bileşikleri ve bunların parçalanmalarının bir ürünü olan karbonilleri yüksek seviyelerde içerdiğini göstermişlerdir.[44] **Forster ve arkadaşları**, glo'nun aerosolünde sigaraya göre daha yüksek konsantrasyonlarda yedi kimyasal bileşik (krom, propilen glikol, glisidol, gliserol, N-nitrosodietanolamin, asetoin ve metilglioksal) tespit etmişlerdir.[45] PMI da IQOS için, ABD Gıda ve İlaç İdaresine yaptığı "*riski modifiye edilmiş tütün ürünü*" başvurusunda benzer bulgular bildirmiştir.[46]

1.4.1.3 Nikotin kesesi

UTŞ'lerin başlıca nikotin kesesi markalarının **nikotin içerikleri büyük düzensizlikler** sergilemektedir.[47]

Etiketlenmiş nikotin içeriğinin standart olmaması, anlamlı karşılaştırmalar yapılmasını engellemektedir. Bazı markalar nikotin konsantrasyonlarını mg/g olarak tanımlarken, bazıları mg/kese olarak vermektedir. Ayrıca karşılaştırmaları zorlaştıran bir diğer faktör, üreticilerin genellikle nikotin keselerindeki nikotin içeren lifin ağırlığını belirtmemeleridir. Etiketlerdeki nikotin miktarı, kese başına 1,5 mg'dan 150 mg'a kadar farklı nikotin yoğunlukları gösterebilmektedir. Bazı ürünlerde nikotin güç seviyeleri etiketler üzerinde "*başlangıç*", "*ilerlemiş*" ve "*uzman*" gibi tanımlamalarla pazarlanmaktadır.

Sigara bırakmaya yardımcı olan kanıtlı NRT ürünlerinde, örneğin Nicorette sakızları ve pastillerinin 2 veya 4 mg nikotin içerdikleri[48] dikkate alındığında, piyasada bulunan nikotin keselerinin ihtiva ettiği **nikotin düzeyleri aşırı yüksektir**. Örneğin, Pablo markası 30 mg nikotin içermektedir. Pablo nikotin keselerinin tanıtım ve reklamında ve kutu üzerinde kullanılan ağır silahlı adam illüstrasyonu Kolombiyalı uyuşturucu baronu Pablo Escobar'a benzemektedir.[49]

---

[43] DSÖ. Heated tobacco products: summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.

[44] Gasparyan H, Mariner D, Wright C, Nicol J, Murphy J, Liu C, Proctor C. Accurate measurement of main aerosol constituents from heated tobacco products (HTPs): Implications for a fundamentally different aerosol. Regul Toxicol Pharmacol. 2018 Nov;99:131-141. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0273230018302381?via%3Dihub.

[45] Forster M, Fiebelkorn S, Yurteri C, Mariner D, Liu C, Wright C, McAdam K, Murphy J, Proctor C. Assessment of novel tobacco heating product THP1.0. Part 3: Comprehensive chemical characterisation of harmful and potentially harmful aerosol emissions. Regul Toxicol Pharmacol. 2018 Mar;93:14-33. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0273230017303082?via%3Dihub.

[46] DSÖ. Heated tobacco products: summary of research and evidence of health impacts. Geneva: World Health Organization; 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.

[47] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

[48] Ibid.

[49] Ibid.

Yüksek nikotin konsantrasyonuna sahip nikotin kesesi markası örneği (Kaynak: DSÖ, Görsel: SRITA)[50]

Kurwa markası ise 50 mg/g nikotin içermektedir ve markanın sakız, dondurma, çilekli kek ve pembe gül limonatası gibi tatlı ve meyveli aromalara sahip alt markaları bulunmaktadır. Kurwa'nın ayrıca, kutuların üzerinde "*brutal*" ve "*ölümcül*" gibi tanımlamalarla dinamit paketlerinin gösterildiği alt markaları da bulunmaktadır. Süper güçlü nikotin kesesi markası Iceberg (150 mg/g nikotin) ise gençlere cazip gelen sakız ve dondurma gibi aromalar sunmaktadır.[51]

Nikotin keselerinin **nikotin içeriği etiketlemesi dikkat çekici şekilde tutarsızdır**. Nikotin düzeyi, mg/kese, mg/g veya mg/kutu olarak verilebilmektedir.[52] Bazı ürünlerde, "*düşük*", "*orta*", "*güçlü*" ve "*ekstra güçlü*" gibi tanımlamalarla farklı nikotin seviyelerine işaret edilmektedir. Yüksek nikotin konsantrasyonuna sahip ürünler ise, "*max*", "*ultra*", "*extreme*", "*X-strong*", hatta "*brutal*" gibi çeşitli etiketlerle piyasaya sunulmaktadır. Diğer bazı ürünlerde ise nokta sistemi kullanılmakta; bir ile dört nokta düşükten yükseğe nikotin seviyesini göstermektedir. Bazı ufak ölçekli şirketlerin nikotin kesesi ürünlerinde kutu üzerinde nikotin içeriği hakkında hiçbir bilgiye yer verilmemektedir.

Mallock ve arkadaşlarının 44 nikotin kesesi üzerinde yaptıkları çalışmalarında, 29 ürünün nikotin içeriğinin net bir şekilde belirtilmediği saptanmıştır.[53] Daha önemlisi, aynı çalışmada çoğu üründe ölçülen gerçek değerler ile etiketlerde belirtilen nikotin değerleri arasında anlamlı farklar bulunmuştur.

Nikotin kesesi kullanımında **nikotin emiliminin farmakokinetiği** üzerine yayımlanan çalışmaların neredeyse tamamı tütün endüstrisi tarafından finanse edildiği için bunların dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir.[54] Nikotin kesesinden nikotinin emilimini birkaç değişken etkileyebilmektedir: nikotin kesesindeki nikotin konsantrasyonu ve toplam miktarı, nikotinin formu, pH değeri, nikotin kesesinin yüzey alanı ve kalınlığı ile kesenin geçirgenliği. Diğer etki eden faktörler arasında, nikotin kesesinin yanak mukozası ve diş eti ile temas ettiği konum, maruziyet süresi, tükürükle nemlenme miktarı ve sıklığı ve nikotin kesesine masaj yapma veya yanak-diş eti olukları içinde hareket ettirme gibi davranışlar yer almaktadır. Nikotin kesesindeki nikotinin yalnızca bir kısmı

[50] Ibid.

[51] Ibid.

[52] Ibid.

[53] Mallock N, Schulz T, Malke S, Dreiack N, Laux P, Luch A. Levels of nicotine and tobacco-specific nitrosamines in oral nicotine pouches. Tob Control. 2024 Feb 20;33(2):193-199. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/33/2/193.long.

[54] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

ağız mukozası yoluyla emilmekte, bir kısmı tükürükle yutulmakta ve bir kısmı atılmış nikotin kesesi içinde kalmaktadır.[55]

1.4.1.4 Nikotin manipülasyonları

İster tüttürerek ister aerosolize halde ister ağızdan emilim yoluyla olsun, tat alma sinirlerini uyaran çok sayıda tahriş edici bulundurduğu için **tütünün/nikotinin tadı acı, sert ve nahoştur**. Bu tat, yanma, karıncalanma hislerine ve öksürük, hapşırma gibi tepkilere yol açmaktadır.[56] Tütün dumanındaki başlıca tahriş edici madde nikotindir. **Arendt-Nielsen ve arkadaşlarının** çalışmasında, geleneksel tütün ürünlerinin tüttürülmesinde ortaya çıkan aynı tahriş edici etkilerin, aerosolize nikotinin solunması veya nikotinin ağızdan emiliminde de ortaya çıkabildiği gösterilmiştir.[57]

Tütün ve nikotinin acılığı ve sertliği, ürün cazibesini düşürerek bağımlılık oluşmadan düzenli kullanıma geçişi engelleyebilmektedir.[58] **Ürün düzenlemesine ilişkin en temel tütün kontrolü ilkesi, tütün ürünlerinin tütünün acılığını olduğu gibi yansıtması gereğidir.** Ne var ki aşağıda yer alan *Aromalar ve Diğer Katkı Maddeleri* ile *Şeker ve Tatlandırıcılar* başlıkları altında belirtilen maddelerin ürünlere eklenmesiyle tütün ve nikotinin acılık ve sertliği yumuşatılmakta ya da maskelenmekte; ürün cazibesi yükseltilerek düzenli kullanıma geçişin önündeki engeller kaldırılmaktadır. Diğer yandan endüstri, nikotin salınımını artırmanın yeni yollarını sürekli geliştirmek için büyük uğraş vermektedir. Son birkaç yıldır, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim teknolojileri bu bakımdan hızla gelişmekte ve değişikliğe uğramaktadır.

Günümüzde birçok yeni ürün markası, nikotinin sert tadını yumuşatan, kullanıcıların daha yüksek nikotin konsantrasyonlarını tolere etmelerine ve meyve ve tatlı aroma katkı maddelerinin lezzetini daha iyi duyumsamalarına yardımcı olan **nikotin tuzu** içermektedir. Bazı ürünler ise "*tütünsüz*", "*saf*" gibi ifadelerle **sentetik nikotin** içerikleriyle tanıtılmaktadır. Diğer bazı nikotin ürünlerinin ise **nikotin analoğu** madde içerdiği iddia edilmektedir.

Nikotin tuzları

UTŞ'ler uzun zamandır yaprak tütündeki nikotin miktarını artırmak için tütün bitkilerini seçici olarak yetiştirmekte, amonyak ekleyerek pH'ı ayarlamakta ve nikotinin biyoyararlanımını artırmaya çalışmaktadır.[59] 2010'ların ortalarından itibaren, e-sigaralarda sert tadı azaltmak için nikotin tuzları

---

[55] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: ninth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2023 (WHO Technical Report Series, No. 1047). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/62dd3c46-9bf4-4ebe-a0f6-7bded964c84b/content.

[56] Ibid.

[57] Arendt-Nielsen L, Carstens E, Proctor G, Boucher Y, Clavé P, Albin Nielsen K, Nielsen TA, Reeh PW. The Role of TRP Channels in Nicotinic Provoked Pain and Irritation from the Oral Cavity and Throat: Translating Animal Data to Humans. Nicotine Tob Res. 2022 Nov 12;24(12):1849-1860. https://academic.oup.com/ntr/article/24/12/1849/6535530?login=false.

[58] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: ninth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2023 (WHO Technical Report Series, No. 1047). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/62dd3c46-9bf4-4ebe-a0f6-7bded964c84b/content.

[59] Stevenson T, Proctor RN. The secret and soul of Marlboro: Phillip Morris and the origins, spread, and denial of nicotine freebasing. Am J Public Health. 2008 Jul;98(7):1184-94. https://ajph.aphapublications.org/doi/10.2105/AJPH.2007.121657?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori%3Arid%3Acrossref.org&rfr_dat=cr_pub++0pubmed

kullanılmaya başlanmıştır.[60] Doğal olarak yaprak tütünde de bulunan nikotin tuzu, nikotinin bir asitle etkileşimi ile ortaya çıkmaktadır. Nikotin tuzlarının uzun vadeli solunmasının ve nikotin tuzu elde etmek için kullanılan asitlere maruz kalmanın sağlık etkileri bilinmemektedir. 2025 yılında ergenlerde tütün ve elektronik sigara kullanımından kaynaklanan nikotin maruziyeti üzerine yapılan bir çalışmada, nikotin tuzu ihtiva eden ürünlerin daha yüksek nikotin maruziyetiyle ilişkili olduğu gösterilmiştir.[61]

Bir çevrimiçi ticaret sitesinden nikotin tuzu reklam ve satışı (Kaynak: Internet)[62]

Serbest bazlı nikotine asit eklenmesi pH'ı düşürmekte; bu da boğazı tahriş etmeden daha yüksek düzeyde nikotin salınımını mümkün kılmaktadır.[63] Bu yolla **nikotin tuzları, nikotin salınım seviyesini ve hızını artırmaktadır**. Nikotin tuzları daha az sert ve daha az acı olduğundan, nikotin tuzları içeren e-sıvılar yüksek nikotin konsantrasyonlarında bile daha iyi tolere edilebilmektedir. Aerosol formundaki nikotin tuzları genellikle sigaralarda olduğu gibi boğaz ve akciğerlerde tahriş hissi yaratmamaktadır. Bu nedenle, nikotin tuzunun tütün ve nikotin ürünlerini düzenli olarak kullanmaya başlamamış yeni kullanıcılar tarafından solunması daha kolay olmaktadır.

Artık birçok ülkede e-sigaraların tamamına yakını serbest bazlı nikotin yerine nikotin tuzu ihtiva etmektedir. Britanya'da faaliyet gösteren birçok e-sigara şirketinin daha önce piyasaya sürdükleri ürünler genellikle serbest bazlı nikotin içeren geleneksel sıvılarla doldurulmuş iken, bu şirketlerin 2023 itibarıyla daha bağımlılık yapıcı olması nedeniyle sadece nikotin tuzu içeren tek kullanımlık kapsüllü ürünlere geçtikleri gözlemlenmiştir. Nikotin tuzlarının daha bağımlılık yapıcı olmasının bir sonucu bu ülkede çocukların e-sigara kullanımında artış yaşanması olmuştur.[64]

Juul gibi nikotin tuzu ihtiva eden kapsüllerle işleyen en yeni nesil e-sigaralar, aynı ürünün önceki nesillerinde bulunan serbest bazlı nikotin formundan farklı olarak, çok yüksek nikotin içeriğine (50

[60] Jackler RK, Ramamurthi D. Nicotine arms race: JUUL and the high-nicotine product market. Tob Control. 2019 Nov;28(6):623-628. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/28/6/623.long.

[61] Hammond D, Reid JL, Goniewicz ML, et al. Nicotine Exposure From Smoking Tobacco and Vaping Among Adolescents. *JAMA Netw Open*. 2025;8(3):e2462544. Published 2025 Mar 3. https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2831325#google_vignette.

[62] https://www.hellocig.com/en/diy-hc-e-liquid/nicotine-salt. (Erişim: 30/10/2026)

[63] Jenssen BP, Wilson KM. What is new in electronic-cigarettes research? *Curr Opin Pediatr*. 2019;31(2):262-266. https://www.ovid.com/jnls/co-pediatrics/abstract/10.1097/mop.0000000000000741~what-is-new-in-electronic-cigarettes-research?redirectionsource=fulltextview.

[64] Hammond D, Reid JL, Goniewicz ML, et al. Nicotine Exposure From Smoking Tobacco and Vaping Among Adolescents. JAMA Netw Open. 2025;8(3):e2462544. Published 2025 Mar 3. https://jamanetwork.com/journals/jamanetworkopen/fullarticle/2831325#google_vignette.

mg/mL) sahiptir.[65] Juul, ilk defa Haziran 2015'te nikotin tuzu içeren kapsüllü cihazını tanıtmıştır.[66] British American Tobacco ise 2012'den beri ABD'de piyasaya sürdüğü Vuse markasında nikotin tuzları kullandığını açıklamıştır.[67] Juul yüksek nikotin konsantrasyonlu ürünlerini gençlere pazarladığı için ABD'de mahkemelik olmuş, ama onun finansal başarısının tetiklemesiyle yüksek nikotin konsantrasyonuna sahip kapsüllü e-sigaraların sayısı çığ gibi artmıştır. Nikotin tuzu ihtiva eden ürünlerin reklamlarında da açıkça bu ürünlerin normal e-sigara ürünlerinde bulunanlardan 2 ila 10 kat daha fazla nikotin içerdiğinin tanıtımı yapılmaktadır.[68]

Sentetik nikotin

Günümüzde UTŞ'ler, tütün bitkisinden türetilmeyen, kimyasal olarak sentezlenen geniş bir **sentetik nikotin yelpazesini** giderek daha fazla hem yakılarak tüketilen geleneksel tütün ürünlerinde hem de e-sıvı, tek kullanımlık e-sigara, nikotin keseleri, sakızlar, kapsüller, tabletler ve kürdanlar gibi çeşitli yeni ürünlerde kullanmaktadırlar.[69]

Sentetik nikotin içeren ürünlerin, tütün kaynaklı nikotin içeren ürünlere göre daha az risk oluşturduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır; ancak bu ürünler pazarlanırken bu yönde iddialar veya imalar kullanılabilmektedir. Sentetik nikotinin daha güvenli olduğu iddiası, bitki kökenli nikotine göre daha saf ve eczacılık sınıfı nikotine eşit olduğu söylemine dayandırılmaktadır. Ayrıca, sentetik nikotinin "*daha fazla keyif verdiği, tadının daha iyi olduğu ve çevre dostu olduğu*" iddia edilmektedir. Birçok ülkede sentetik nikotin ve bunu içeren ürünler düzenleme altına alınmamıştır ve mevcut tütün kontrolü düzenlemelerine tabi kılınmamıştır.[70]

Nikotinin, yapısal ayna görüntüsüne sahip iki ayrı kimyasal formu bulunmaktadır: **S-nikotin ve R-nikotin**. Tütün bitkisindeki nikotin, %99 oranında S-nikotinden oluşmakta ve yalnızca eser miktarda R-nikotin içermektedir.[71] S-nikotin, tütün bitkisindeki nikotinin birincil formudur. Ancak R-nikotinin farmakolojik, metabolik ve toksikolojik etkileri ile R- ve S-nikotin karışımlarının etkileri hakkında bilgiler sınırlıdır.

Nikotin ilk kez 1904'te laboratuvar ortamında sentezlenmiştir. Elde edilen bu sentetik nikotine "***rasemik* karışım**" adı verilmekte ve bu karışım 50:50 oranında S- ve R-nikotin içermektedir. Bu karışım, tütün bitkisi kökenli nikotinden, çok daha yüksek R-nikotin içermesi ve daha düşük S-nikotin içeriğine sahip olması bakımından farklıdır. Sentetik nikotin, nikotin ve tütün ürünlerine iki biçimde eklenmektedir: Tütün bitkisindeki nikotinin birincil formu olan S-nikotin halinde ya da saf R-nikotin olarak.[72]

Sentetik nikotinin kimyasal analizi için standart yöntemler mevcut değildir ve nasıl düzenlenmesi gerektiği muğlaktır. UTŞ'ler sentetik nikotin içerikli ürünlere ilişkin düzenleme boşluğundan

[65] https://en.wikipedia.org/wiki/Nicotine_salt?ysclid=mvtjwkcyzy108402705. (Erişim: 30/10/2026)
[66] Ibid.
[67] Ibid.
[68] Ibid.
[69] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.
[70] Ibid.
[71] Ibid.
[72] Ibid.

faydalanmaya çalışmaktadırlar. Bilimciler sentetik nikotin ve bunun tütün ve nikotin ürünlerine karıştırılarak kullanılmasına ilişkin endişelerini dile getirmişlerdir.[73]

UTŞ'ler, sentetik nikotin üretimini daha verimli ve ekonomik hale getirmek için birkaç yöntem geliştirmiştir. Şu anda, pazarlanan ürünlere **iki tür sentetik nikotin eklenmektedir**: %50 S-nikotin ve %50 R-nikotin içeren "*rasemik*" nikotin ve saf S-nikotin. Sentetik nikotinin fiyatı, tütün kaynaklı nikotine göre önemli ölçüde daha yüksek olmaya devam etmektedir. **Rasemik nikotin içeren ürünleri kullanan tüketiciler, tütün kaynaklı nikotin veya saf S-nikotin kullanıcılarına göre çok daha fazla R-nikotin solumaktadır; bu da bu ürünlerin uzun vadeli güvenliği hakkında sorular doğurmaktadır**. R-nikotin, standart farmakolojik testlerde ve davranışsal testlerde S-nikotine göre önemli ölçüde daha az etkili olmasına rağmen, R-nikotinin etkilerine dair mevcut olan toksikolojik çalışmalar sadece akut etkilerin incelenmesine dairdir.[74] R-nikotinin diğer farmakolojik ve toksikolojik hedefleri farklı şekilde etkilediğine dair kanıtlar bulunmaktadır; bu da beklenmedik toksikolojik etkiler konusunda endişe doğurmaktadır. Yayımlanan farmakolojik çalışmaların hiçbirinde hayvanlar 1–2 haftadan uzun süre maruz bırakılmamış ve hiçbirinde sonraki patolojik etkiler incelenmemiştir. Hem R- hem de S-nikotinin bulunduğu "*rasemik*" nikotinin etkileri yayımlanmış hiçbir çalışmada incelenmemiştir. R- ve S-nikotinin etkilerine dair çoğu çalışma 1970'ler ile 1990'lar arasında yayımlanmıştır.[75]

Nikotin analogları

Sentetik nikotinin piyasadaki tütün ve nikotin ürünlerinde bulunmasıyla ilgili endişeler ve bunu yasaklayarak önleme çabası, UTŞ'leri, kimyasal sentez yöntemlerini hızla değiştirerek bu sefer nikotin analogları oluşturmaya yöneltmiştir.[76] Tütün endüstrisi, anabasin, nornikotin, anatabin, kotinin ve miyosmin dahil olmak üzere nikotinle ilişkili tütün alkaloitlerinin bağımlılık yapıcı ve güçlendirici etkilerini inceleme konusunda uzun bir geçmişe sahiptir.[77] DSÖ, tütün ve nikotin ürünü düzenlemesinde, düzenleyici idarelerin bu analogların pazarlanan ürünlerde nikotinin yerini almak üzere kullanılabileceğinin farkında olmak zorunda olduklarını ifade etmektedir.[78]

Sentetik nikotin analogları, Avrupa ve ABD e-sigara pazarlarına giren yeni bir bileşik sınıfı olarak kabul görmekte ve halk sağlığı, düzenleme ve bilimsel araştırmalarla ilgili acil soruları gündeme getirmektedir. Sorunun merkezinde, nikotine alternatif olarak tanıtılan sentetik bir türev olan **6-metil nikotinin** yer aldığı ve bunun sentetik nikotini hedef alan düzenleyici çabaların doğrudan bir sonucu olduğu ifade edilmektedir.[79] ABD Gıda ve İlaç İdaresinin (FDA) sentetik nikotin ürünlerine yönelik düzenleme girişiminin ardından, birkaç üretici mevcut FDA tanımlarını aşan alternatif molekülleri araştırmaya ve solunabilir ürünlerde kullanmaya başlamıştır.

6-metil nikotinin insanlarda farmakodinamik ve farmakokinetik profili hâlâ büyük ölçüde bilinmemektedir.[80] Buna rağmen, 6-metil nikotin, Spree Bar ve NoNic gibi e-sigara markalarında,

[73] Ibid.
[74] Ibid.
[75] Ibid.
[76] Ibid.
[77] Ibid.
[78] Ibid.
[79] Pourchez J, Mercier C, Forest V. The rise of nicotine analogues in vaping products. Lancet Respir Med. 2025 Nov;13(11):e57-e58. https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(25)00296-6/fulltext.
[80] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

bazen AB'deki 20 mg/mL sınırını aşan konsantrasyonlarda kullanılmaktadır.[81] E-sigara üreticileri, 6-metil nikotinin tam anlamıyla nikotin olmadığını ve bu nedenle aynı yasal kısıtlamalara tabi olamayacağını iddia etmektedir. **Kimyasal farklılığa dayanan bu argüman, zarar vermeme, ihtiyatlılık, bağımlılığı önleme ve halk sağlığını koruma ilkeleri açısından tamamen geçersizdir.** Bu raporun *Sağlığa Evet Derneği Pozisyonu* bölümü altında yasaklamanın gerekçeleri tanımlanırken vurgulandığı üzere, tüm tütün ve nikotin ürünlerinin düzenlenmesinde esas olan, bilimsel bulguların bu ilkeler çerçevesinde değerlendirmeye alınmasıdır.

6-metil nikotin üzerindeki erken toksikolojik verilerin endişe verici olduğu bildirilmiştir.[82] *In vitro* çalışmalar, insan bronşiyal epitel hücrelerinde sitotoksik etkiler ve oksidatif stres bildirmiştir. Ayrıca, gen ifade yollarında iltihap ve kanserogenez ile bağlantılı değişikliklere dair kanıtlar bulunmaktadır. Bağımlılık potansiyeli açısından, 6-metil nikotin, *in vitro* koşullarda nikotine göre nikotinik asetilkolin reseptörlerine daha yüksek bağlanma eğilimi göstermektedir.[83]

Bu bulgulara rağmen, 6-metil nikotin Avrupa ve ABD genelinde çevrimiçi ve mağazalarda satılmaktadır. 2025 yılında yapılan bir çalışma, elektronik sigara sıvılarındaki bileşiklerle ilgili açıklamaların değişkenliğini ve sayılarının azlığını vurgulamıştır.[84] Analitik yöntemler azdır ve olası **kimyasal analogların artan çeşitliliği ürün tanımlama ve risk değerlendirmesini daha da karmaşıklaştırmakta ve zorlaştırmaktadır**. Nikotin analoglarının hızlı yayılması, düzenleme ve bilimsel araştırmaların olanaklarını aşmaktadır. Bu ürünlerin yasal ve yasa dışı yollardan piyasaya arz edildiği ülkelerde, toksikologların ve düzenleyici idarelerin işi çok zorlaşmaktadır. **Yeni maddelerin etkilerinin ve metabolizmasının tam olarak anlaşılması aylar veya yıllar sürebilmekte, oysa e-sigara üreticileri mevcut kimyasal yapıları kolaylıkla değiştirebilmekte ve birkaç hafta içinde yeni ürünleri piyasaya çıkarabilmektedir.**

AB çerçevesinde yapılan bir öneride, **Pourchez ve arkadaşları**, yeni kimyasal analogların piyasada bulunduğu bir ortamda, sadece reaktif düzenlemenin yeterli olmayacağına dikkat çekmiş ve bu zorlukları ele almak için düzenleme yaklaşımında acil bir proaktif değişim önermişlerdir.[85] Bu öneride, AB TÜD'de nikotin analoglarının yasal statüsünün netleştirilmesi, bireysel analoglar yerine tüm nikotin analogları ailesini düzenlemek için sınıf temelli yaklaşımın benimsenmesi, nikotin analoglarının tanımlanması için analitik yöntemlerin geliştirilmesi ve aktif nikotinoidler içeren, nikotinsiz olduğu iddia edilen ürünlerin riskleri hakkında şeffaf kamu bilgilendirmesi yapılması istenmektedir. Ancak yazarların sözünü ettikleri proaktif düzenlemenin de piyasa koşullarında nafile bir çaba olacağı, tek doğru ve gerekli önlemin kapsamlı yasaklama olduğu düşünülmektedir.

---

[81] Erythropel HC, Jabba SV, Silinski P, Anastas PT, Krishnan-Sarin S, Zimmerman JB, Jordt SE. Variability in Constituents of E-Cigarette Products Containing Nicotine Analogues. JAMA. 2024 Sep 3;332(9):753-755. doi: 10.1001/jama.2024.12408. https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/2822083#google_vignette.

[82] Qi H, Chang X, Wang K, Xu Q, Liu M, Han B. Comparative analyses of transcriptome sequencing and carcinogenic exposure toxicity of nicotine and 6-methyl nicotine in human bronchial epithelial cells. Toxicol In Vitro. 2023 Dec;93:105661. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0887233323001108?via%3Dihub.

[83] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: ninth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2023 (WHO Technical Report Series, No. 1047). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/62dd3c46-9bf4-4ebe-a0f6-7bded964c84b/content.

[84] Jordt SE, Jabba SV, Zettler PJ, Berman ML. Spree Bar, a vaping system delivering a synthetic nicotine analogue, marketed in the USA as 'PMTA exempt'. Tob Control. 2025 May 15;34(3):414-418. doi: 10.1136/tc-2023-058469. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/34/3/414.long.

[85] Pourchez J, Mercier C, Forest V. The rise of nicotine analogues in vaping products. Lancet Respir Med. 2025 Nov;13(11):e57-e58. https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(25)00296-6/fulltext.

“İnci” teknolojisi

2022 yılında PMI tarafından satın alınan Swedish Match, ***“inci teknolojisi”*** adını verdiği ve **nikotinin 5 dakikada %77 daha iyi çözündüğünü iddia ettiği yöntemle** nikotin keseleri pazarlamaktadır.[86] Şirket, 2022’de VOLT markasının tanıtımında, “*daha hızlı, daha güçlü nikotin salınımı ve 30 dakika kadar süren daha dolu bir tat*” için *Pearls* teknolojisini geliştirdiğini açıklamıştır. Swedish Match, 2024–2025 yılları arasında VOLT markasını sona erdirerek portföyünü ZYN markası üzerinde birleştirmiştir.

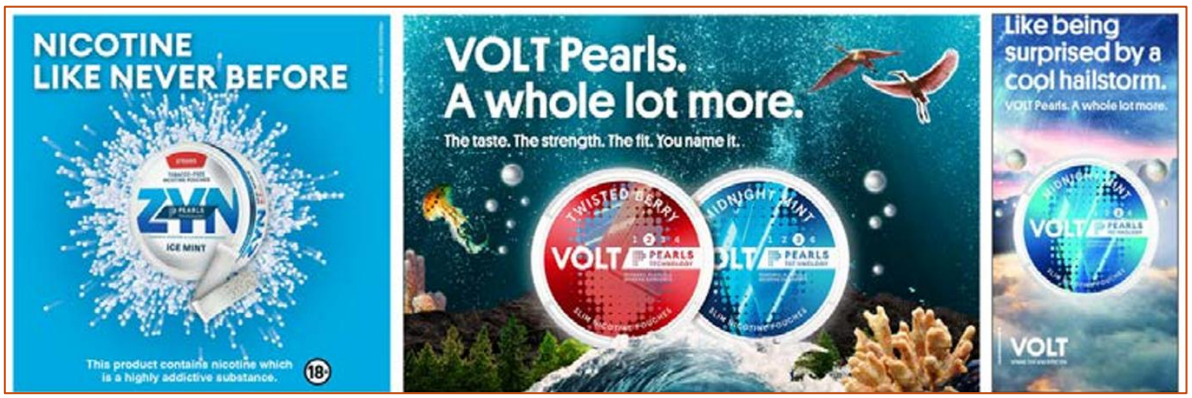

“*İnciler*” aromaları güçlendiriyor, nikotin salınımını yoğunlaştırıyor. (Kaynak: DSÖ, Görsel: SRITA)[87]

ZYN web sitesine göre, her bir *Pearls* teknolojili nikotin kesesi, yüzeylerinde aroma ve nikotin bulunan 1000’den fazla küçük biyobozunur selüloz incisi ile doludur. İddiaya göre, nikotin kaplı bu incilerin küresel şekli her bir inciye daha fazla yüzey alanı sağlamakta ve böylece nikotinin daha hızlı salınmasına imkân tanımaktadır. Ürün, “*nikotin, daha önce hiç olmadığı gibi*” şeklinde tanıtılarak teknolojisinin nikotinin emilimini hızlandırdığı ve aromaların yoğunluğunu çoğalttığı iddiasıyla “*güçlü bir nikotin ve lezzet deneyimi*” sözleriyle pazarlanmaktadır. “*Pearls*” nikotin keselerinin daha ince boyutlu olması, onların ağızda daha iyi oturmasını sağlamakta ve ağızdaki duruşlarını daha az belirgin hale getirmektedir.

1.4.2 Aromalar ve diğer katkı maddeleri

Geleneksel ve yeni tütün ve nikotin ürünlerinin tamamında gıdalardaki aroma duyumunu çağrıştıran, tadı yumuşatan ve ürünün duyumsal deneyimini iyileştiren **kimyasal katkı maddesi şeklinde aromalar ve aroma güçlendiriciler** bulunmaktadır. Ayrıca, **sentetik serinleticiler** gibi yeni ortaya çıkan katkı maddeleri, tütün ve nikotin ürünlerinin duyusal deneyimini değiştirebilmektedir. Bu kimyasal aromalar ve katkı maddeleri ürünün cazibesini ve bağımlılık yapıcılığını yaş, etnisite ve cinsiyete göre farklı şekilde artırmak üzere kullanılmaktadır.[88] Aroma kimyasalları ve katkı maddeleri (kullanılan konsantrasyonlara bağlı olarak) toksik olabilmekte, bu da tütün ve nikotin ürünlerinin genel toksisitesine katkıda bulunabilmektedir.

Eklenen bir tadı neyin oluşturduğu ve bir bileşenin aroma verici madde olarak tanımlanıp tanımlanamayacağı tartışmalı bir konudur. ABD ve AB mevzuatlarında kullanılan **karakterize edici tat**

[86] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.
[87] Ibid.
[88] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

kavramı, tütün aroması dışındaki açıkça belirgin olan bir koku veya tat olarak tanımlanmaktadır. Meyve, baharat, ot, alkol, şeker, mentol veya vanilya dahil ancak bunlarla sınırlı olmayan bu aromalar, ürünün tüketilmesinden önce ve sırasında açıkça belirgindir.

Bu kavram, 1 Mart 2019 tarihli ve 30701 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve 2005 tarihli bir önceki Yönetmeliği iptal ederek onun yerine yürürlük kazanan Tütün Mamullerinin Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile Türk **mevzuatına da dahil edilmiştir**.

Yönetmelikte, "***karakterize edici aroma***", "*Tütün mamulünün kullanımından önce veya kullanımı esnasında fark edilen; meyve, baharat, ot, alkol, şeker, mentol veya vanilya dahil olmak üzere ancak bunlarla sınırlı olmayan, bir katkı maddesinden veya katkı maddeleri birleşiminden kaynaklanan, tütünün kendi aroması dışında fark edilebilen bir koku veya tat*" olarak tanımlanmıştır ve **karakterize edici aroması olan sigara ve sarmalık kıyılmış tütün mamullerinin (SKTM) piyasaya arz edilemeyeceği hükmü** getirilmiştir. Bu tür bir düzenleme, karakterize edici olmayan aroma türleri ve miktarlarının, yani açıkça belirgin, algılanabilir kokusu veya tadı olmayan ancak tütün ve nikotinin duyusal etkilerini değiştirmeye devam edebilen aroma türlerinin ve miktarlarının kullanımına olanak sağladığı gibi, sigara ve SKTM dışında kalan tüm tütün ürünlerinde karakterize edici aromalar dahil aroma türü ve miktarlarının geniş kullanımına olanak tanımaktadır.

E-sigara, ITÜ ve nikotin keselerinin temel özelliklerinden biri, bunların büyük çoğunluğunun ürün cazibesini artırmak ve kullanımı etkilemek üzere aromalı ürün şeklinde üretiliyor ve pazarlanıyor olmasıdır. Açık ara en fazla aroma seçeneği e-sigarada bulunmaktadır.[89]

2014-2017 arasında e-sigaralarda kullanılan aroma sayısı iki kat artmış, 2017'de piyasadaki e-sigaralarda yaklaşık 16.000 benzersiz aroma tespit edilmiştir.[90] Diğer ürün kategorilerinden farklı olarak, e-sigarada ayrıca genellikle sentetik yoldan elde edilen **tütün aroması** da kullanılmaktadır.

E-sigara, ITÜ ve nikotin keseleri, tek aromalı olabildikleri gibi birkaç aromanın karışımını birlikte içerebilmektedir. Bu aroma ve aroma karışımlarının gençlerin bu ürünlere başlamalarının temel nedenlerinden biri olduğu, düzenli kullanıma geçişi kolaylaştırdığı ve küresel tütün ve nikotin salgınının sürdürülmesine katkı yaptığı gösterilmiştir.[91] Aşağıda, DSÖ'nün Aralık 2022 tarihi itibarıyla derlediği tabloda yer alan nikotin kesesi markalarındaki aromaların çeşitliliği ve "*cosmic dust*", "*dark flow*", "*sparkles*", "*Tokyo zing*", "*summer vibes*", "*nothingness*" ve benzeri aroma isimlendirmeleriyle UTŞ'lerin hangi kesimleri hedef tahtasına yerleştirdiği ortaya çıkmaktadır.

[89] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: eighth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2021 (WHO Technical Report Series, No. 1029) https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/509bee89-da79-4381-b439-852f50778021/content.

[90] DSÖ. Technical Note on Call to action on electronic cigarettes. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/tobacco-hq/regulating-tobacco-products/ends-call-to-action-background.pdf?sfvrsn=7dd2856e_11&download=true.

[91] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

UTŞ'lerin nikotin keselerinde kullandıkları aromalar, Aralık 2022 (Kaynak: DSÖ)[92]

British American Tobacco					Philip Morris International	
Velo (47)					SHIRO (15)	
Polar Mint	Freeze	Apple Blossom	Royal Tea	Exotic Clove	Tingling Mint	Smooth Liquorice
Peppermint	Urban Vibe	Lime	Caribbean Spirit	Wild Lavender	Cooling Mint	Spiced Blonde
Ice Cool	Black Cherry	Spicy Pineapple	Coconut Blast	Eucalyptus	Sweet Mint	Tropical Passion
Spearmint	Dragon Fruit	Tropic Breeze	Gin Tonic	Elaichi Blast	Fresh Mint	Cuba Libre
Easy Mint	Citrus Burst	Mellow Mango	Amaretto	Paan Rush	True North	Pina Colada
Mint	Orange Blossom	London Flair	Tokyo Zing	Cherry Punch	Mellow Bergamot	Sour Lime
Artic Frost	Ruby Berry	Berry Frost	Cinnamon	Summer Vibes	Sour Red Berry	Virginia Classic
Winter Chill	Elderflower Spritz	Hugo	Kräuter Mix	Yellow Root	Mojito	
X-Freeze	Royal Violet	Creamy Coffee	Liquorice	Coffee	Sirius (2)	
Wintergreen	Royal Purple				Cold Classic	Ice Cold
Lyft (5)					Japan Tobacco International	
Cool Air	Yuzu Cactus	Eucalyptus & Honey	Barista Twist	Just Bloom	Nordic Spirit (10)	
Swedish Match					Smooth Mint	Berry & Stripes
ZYN (22)					Spearmint	Berry Citrus
Menthol	Ice Mint	Apple Mint	Northern Woods	Dark Frost	Bergamot Wildberry	Strawberry
Cool Mint	Freeze Mint	Chill	Ginger Blood Orange	Deep Freeze	Watermelon	Melon Square
Peppermint	Citrus	Gold	Smooth	Espressino	Elderflower	Mocha
Wintergreen	Black Cherry	Bellini	Cinnamon	Coffee	Imperial Tobacco	
Spearmint	Lemon Spritz				Skruf (12)	
Swave (16)					SOLBÄR	Fresh Max
Apple XO	Cloudberry Sour	Mojito Sun	Cuba Libre	Taste Tobacco	BJÖRNBÄR	Fresh Ultra
Green Mintini	Rhubarb Smash	Grape Punsch	Cafetini	Lemon Flip	TRANBÄR	Original
Daiquiri	Tropic Spritz	Red Surfer	Aviation	Cinnamon Heat	Polar	Red Rhuby
Sparkles					Frozen Shot	Stark
Volt (14)					Nordic	Cassise
Spearmint Breeze	Deep Freeze	Twisted Berry	Big Bang	Java Shake	Zone X (7)	
Midnight Mint	Dark Frost	Mystic Blue	Cosmic Dust	Nothingness	Cold X	Berry Fresh
Cool Crisp	Frosted Apple	Red Swirl	Zesty Citrus		Mint X	Dark Flow
Thunder (7)					Sunset	Cosmic Blast
Cool Mint	Black Max	Dark Frost	Citrus	Apple Mint	Havana Breeze	
Frosted	Deep Freeze				Swisher	
Altria					Rogue (8)	
On! (14)					Wintergreen	Berry
Wintergreen	Spearmint	Citrus	Tropical Spice	Coffee	Peppermint	Honey Lemon
Sweet Mint	Mint	Berry	Spicy Magarita	Licorice	Spearmint	Mango
Smooth Mint	Original	Lemon Berry	Cinnamon		Cinnamon	Apple

DSÖ, tütün ve nikotin ürünlerinde kullanılan aromalar ve aroma güçlendiricilerin sıkı düzenleme altına alınmasını, aroma tanımının sentetik ve analog maddeler ile duyusal etki yaratan diğer maddeler ve karışımları kapsayacak şekilde kapsamlı yapılmasını ve tüm tütün, nikotin ve ilgili ürünlerde, aksesuarlar dahil, ürünleri çocuklar ve gençler için daha az cazip hale getirmek için aromaların kapsamlı biçimde yasaklanmasını, aromaları gösteren, aromalara referans veren ve aromaları öneren tanıtım ve pazarlamanın yasaklanmasını önermektedir.

Ancak ABD, AB ve Türk mevzuatlarına sokulan "*karakterize edici aroma*" kavramı ve bununla ilgili yasağın sadece sigara ve SKTM için geçerli olması, kapsamlı aroma ve katkı maddesi yasağının önünde bir engeldir. Ayrıca, çeşitli tütün ürünlerine getirilen aroma yasaklarını aşmak için UTŞ'ler çeşitli yöntemler geliştirmektedirler. Ülkemizde de yasa dışı piyasada yaygın olan açık sistem e-sigaralarda kullanıcıların istedikleri katkı maddelerini kendilerinin eklemeleri söz konusudur. Bu raporun *Yasaklama* bölümünde ele alındığı üzere, aroma ve katkı maddesi yasaklarının etkisi sınırlı olabilmekte, bu nedenle yeni tütün ve nikotin ürünlerindeki aromaları düzenleme altına almanın zorluklarıyla uğraşmaktansa **bu ürünlerin piyasaya girişine baştan set çekilmesi çok daha koruyucu olduğu kadar uygulaması ve denetimi en rahat düzenleme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır**.

1.4.3 Aldehit ve metaller

E-sigara sıvılarının ve bırakımlarının (aerosol) önemli miktarda zararlı madde içermesi ve bunların toksisitesi konusunda yüzlerce çalışma bulunmaktadır. Bunların başında, genellikle e-sıvıların aromalarında bulunan aldehitler ve çeşitli elektronik sigara cihazlarından sıvılara sızan veya kirletici olarak giren metaller gelmektedir. Birincil olmayan bileşenler veya kirleticiler olarak e-sigaralarda sıkça bildirilen aldehitler ve metaller e-sigara aerosolünün toksik veya kanserojen bileşenlerinin potansiyel kaynaklarıdır. E-sigaraların kullanımının uzun vadeli etkileri hakkında kanıtlar son derece

[92] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

sınırlıdır. Piyasada bulunan binlerce çeşit e-sigara ve e-sıvıların içerikleri ve bırakımları hakkındaki bilgiler daha da sınırlıdır.

E-sıvılarda yaygın olarak bulunan **aldehitler**, formaldehit, asetaldehit, benzaldehit, vanilin ve etil vanilindir; sitral ve sinnamaldehit gibi diğer aldehitler de e-sıvılarda rutin olarak tespit edilmiştir.[93] Aroma maddesi olarak eklenerek veya ısıtma sırasında oluşan bozulma maddesi olarak aerosol içinde ortaya çıkabilmektedirler. Formaldehit ve asetaldehit, kanserojen olarak tanınan, ana e-sıvı bileşenlerinin ısıtılması sırasında oluşan bozulma maddeleri arasındadır.

E-sigara aerosollerinde, özellikle formaldehit, asetaldehit ve akrolein gibi aldehitlerin varlığı, e-sigara kullanımıyla ilgili çok önemli bir toksikolojik endişedir.[94] Bu aldehitler bilinen kanserojenler olup e-sigara kullanıcılarında akrolein–DNA katkılarının miktarı, herhangi bir tütün veya nikotin ürünü kullanmayanlara göre önemli ölçüde daha fazladır. Diğer aldehitler aroma özelliklerine sahiptir ve ürün cazibesini artırmak için e-sıvılara eklenmektedir. Aroma aldehitleri genellikle gıda bileşenleri olarak tüketildiğinde güvenli olarak kabul edilmekte, ancak e-sigara aerosolünün bileşenleri olarak toksik olabilmektedirler.

Aldehitlerin yanı sıra, e-sıvılarda ve bunların aerosollerinde **arsenik, kadmiyum, krom VI, kurşun ve nikel gibi kanserojen birçok metal** tespit edilmiştir. Potansiyel kaynakları arasında e-sigara cihazlarının metal parçalarından (bobinler vs.) kontaminasyon bulunmaktadır. E-sıvılardaki metallerin aerosollere aktarıldığına dair kanıtlar gösterilmiştir.[95]

E-sigara sıvılarında ve aerosollerde en az 35 metal bulunduğu bildirilmiştir.[96] Elektronik sigara cihazlarıyla temas eden tüm e-sıvılar, bobinlerden ve diğer cihaz parçalarından sızma sonucu Ni, Cr ve diğer metalleri içermektedir. E-sıvılar ayrıca kirletici olarak metaller içermektedir ve Cd, Pb ve As maddeleri yaygın olarak bildirilmiştir. E-sıvılardaki metal seviyeleri, bobin ve cihazın diğer metal parçalarına ve e-sıvı bileşimine bağlı olarak büyük ölçüde değişiklik göstermektedir. Bazı biyobelirteç çalışmaları, elektronik sigara kullanıcılarında Cr, Cd, Pb, Zn ve diğer metallere maruz kalmanın kullanmayanlara göre daha yüksek olabileceğini ve/veya sigara içenlerdeki maruziyetle karşılaştırılabilir olduğunu göstermektedir.[97]

DSÖ, tütün aromaları için istisna olmaksızın asetaldehit ve akrolein gibi aldehitlerin aroma katkısı olarak yasaklanmasının, e-sigara sıvılarındaki tüm bileşenlerin ifşa edilmesinin ve e-sıvılardaki bileşenlerin DSÖ TobLabNet yöntemleriyle ölçülmesinin zorunlu kılınmasını talep etmekte ve e-sigaraların bileşimi, çekiciliği, bağımlılık yapıcılığı ve toksisitesi hakkında tütün endüstrisinden bağımsız araştırmalara destek verilmesini önermektedir.[98] *Aromalar ve diğer katkı maddeleri* başlığı altında belirtildiği üzere, e-sigaraya ilişkin aldehit ve metal toksisitesinden kaçınmak için de çok daha koruyucu ve uygulaması ve denetimi rahat çözüm, bu ürünlerin piyasaya girişine baştan set çekilmesidir.

[93] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

[94] Ibid.

[95] Ibid.

[96] Ibid.

[97] Ibid.

[98] Ibid.

1.4.4 Şeker ve tatlandırıcılar

Tütün ve nikotin ürünlerindeki şekerler ve tatlandırıcılar, ürünün tat duyumu ve cazibesi üzerinde derin bir etkiye sahiptir ve **doğrudan veya dolaylı olarak ürünün bağımlılık yapıcılığı ve toksisitesine katkıda** bulunabilmektedir.[99]

Şekerler ve/veya tatlandırıcılar, bu bileşenler için analiz edilen tüm tütün ve nikotin ürün kategorilerinde farklı seviyelerde bulunmuştur. Şeker ve tatlandırıcıların

- **tütün ve nikotin ürünlerinin çekiciliğine katkıda bulunduğuna dair güçlü kanıtlar,**
- **sigaranın ve ITÜ'lerin bırakımlarının toksisitesine katkı yaptığına dair biriken kanıtlar,**
- **tütün ve nikotin ürünlerinin bağımlılık yapıcılığına potansiyel katkısı olduğuna dair biriken kanıtlar**

bulunmaktadır.[100]

Tütün ve nikotin ürünlerindeki şekerlerin ağız kanseri riskini potansiyel olarak yükseltmesi konusunda endişeler de bulunmaktadır.[101]

Tütün ve nikotin ürünlerini üreten UTŞ'lerin başta nikotin olmak üzere düzenleme altına alınan çeşitli maddeler için sentetik ikame maddeler kullanarak ürün düzenlemelerini baypas etme çabalarına ilişkin kanıtlar, şekerlerin düzenlenmesinin benzer bir müdahaleye yol açabileceğinin işareti olarak değerlendirilmektedir.[102]

Çoğu tütün ve nikotin ürününün temel katkı maddesi olan şeker ve tatlandırıcıların türleri ve miktarları ürün kategorisi ve markalara göre büyük ölçüde değişiklik göstermektedir. Miktarlara dair araştırma verileri artış göstermekle birlikte, halen oldukça sınırlıdır. Burada önemli olan, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin, sentetik şeker ikameleri dahil olmak üzere, yüksek yoğunlukta tatlandırıcılar içerdiğinin bilinmesidir.

Şekerler ve tatlandırıcılar, yumuşak ve lezzetli içim sağlayarak **tütün ve nikotin ürünlerinin cazibesini artırmaktadırlar**. Ayrıca, tütün ve nikotin ürünlerindeki şekerler ve tatlandırıcılar, risklerin yanlış algılanmasına, ürünün daha fazla kullanılmasına ve ürün kullanımına başlanmasına katkıda bulunarak bireysel ve toplumsal ölçekte ürün kullanımının devamını sağlamaktadır. Ağızdan kullanım için tütün ve nikotin ürünlerinde şeker ve tatlandırıcıların termal ayrışması olmasa da bunların ürün bağımlılığına potansiyel katkılarına ve bu ürünlerdeki şekerlerin ağız kanseri riskine katkıda bulunabileceğine dair kanıtlar da mevcuttur.[103]

Tütün endüstrisi, ürünlerini çekici ve bağımlılık yapıcı hale getirmek için şeker kullanımını araştırmak üzere çok sayıda çalışma yapmıştır. Diğer yandan, şekerlerin ürün toksisitesi ve kanserojenliğine potansiyel katkısı üzerine araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bazı ülkelerde eklenen şekerler ve tatlandırıcılar düzenleme altına alınmıştır. Bu düzenlemeler, genellikle ürün çekiciliğine katkıda bulunan katkı maddelerinin yasaklanması çabasının bir parçası şeklindedir.

Geleneksel tütün ürünlerinde şekerlerin düzenlenmesindeki güçlükler varken, yeni tütün ve nikotin ürünlerinde şeker ve tatlandırıcıların düzenleme altına alınması çok daha güçtür. Bu ürünlerin

[99] Ibid.
[100] Ibid.
[101] Ibid.
[102] Ibid.
[103] Ibid.

piyasaya girişine baştan set çekilmesi çok daha koruyucu olduğu kadar uygulaması ve denetimi en rahat düzenleme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.5 Kenevir ve diğer yasa dışı maddeler

Bu raporun *E-sigara: Tanım ve Özellikler* bölümünde açıklandığı gibi, e-sigaralar kullanıcı tarafından ağızdan solunum yoluyla tüketilmek üzere insan sağlığına zararlı katkı maddeleri, aromalar ve **başta nikotin ve/veya CBD ve THC olmak üzere farklı yasal ve yasa dışı maddeler içerebilen bir sıvıyı** aerosole dönüştüren cihazlar grubudur.

Diğer yandan, son 30 yıllık süreçte, tütün, ilaç, gıda ve içecek sektörlerinde faaliyet gösteren ulusötesi tekelci sermaye büyüme potansiyeli sergileyen dünya kenevir piyasasına girmiştir. Bunun için, yüksek kazanç ve hızlı birikim fırsatı sunan düzenleme rejimlerinin kurulması ve kenevirin toplum nazarında meşrulaştırılması faaliyetleri dünyada ve ülkemizde yoğunluk kazanmıştır.

E-sigaraların gençler arasında artan popülerliği, üreticilerin CBD ve THC gibi kannabinoidlerin bu yöntemle kullanımını sağlayan ürün geliştirme olanağı sunmuştur. Kısa sürede, öncelikle ABD'de, hiçbir toksikolojik ve klinik değerlendirme olmadan ve tamamen düzenleme dışı kalarak, kannabinoid içerikli e-sıvıların üretimi, internet üzerinden satışı ve kullanımı yaygınlaşmıştır. Kannabinoid içerikli e-sigaraların tanıtımında, düşük sıcaklık nedeniyle daha az toksik madde ürettikleri, kokuları olmadığı için gizlice her yerde kullanılabilecekleri iddia edilmiştir.[104]

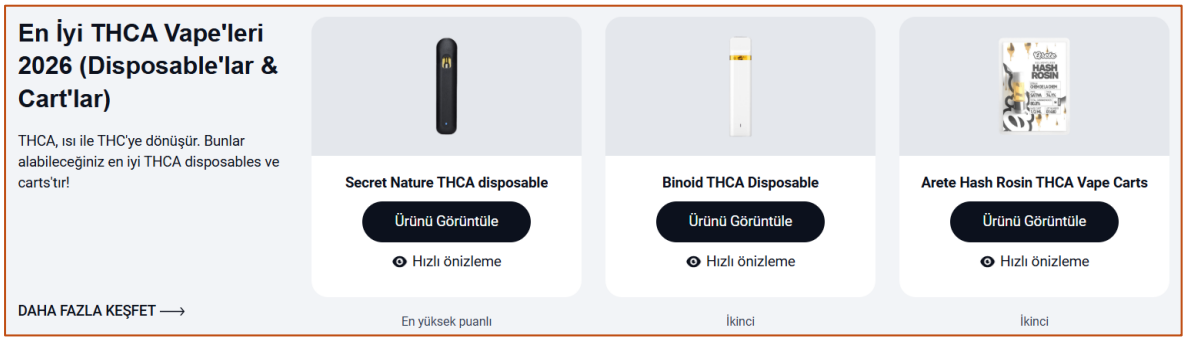

Bir çevrimiçi ticaret web sitesinde THC içerikli e-sigara reklam ve satışı (Kaynak: Internet)[105]

Bu raporun *Yeni Ürünlerin Sağlık Etkileri: E-sigara* bölümünde ele alındığı üzere, günümüzde akciğerlerde ani ve ciddi hasara neden olan bir e-sigara hastalığı olarak bilinen **EVALI (E-cigarette or Vaping Product Use-Associated Lung Injury)** vakalarının önemli çoğunluğunun içinde THC ile birlikte E vitamini asetatının bulunduğu e-sigara kullanıcılarında görüldüğü raporlanmıştır.[106] Hangi e-sigara kullanım davranışlarının EVALI riskini artırdığı halen bilinmemektedir. ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezlerinin (CDC) yapabildiği tek şey, yurttaşlarına enformel kaynaklardan e-sigara edinmemelerini salık vermek olmuştur.

Bu raporun *Yasaklama* bölümünde Vietnam, Malezya ve Singapur örneklerinde görüldüğü üzere, Güneydoğu Asya ülkelerinde, formülasyonları sürekli değişen **sentetik uyuşturucular, etomidat ve etomidat analogları** içerikli e-sigaraların gençler arasında yaygınlaşması çok büyük bir halk sağlığı sorunu haline gelmiştir. Bu ülkelerde, e-sigaranın ticari ürün olarak kabul görmesinin, düzenleme ve

[104] Giroud C, de Cesare M, Berthet A, Varlet V, Concha-Lozano N, Favrat B. E-Cigarettes: A Review of New Trends in Cannabis Use. Int J Environ Res Public Health. 2015 Aug 21;12(8):9988-10008. https://www.mdpi.com/1660-4601/12/8/9988?utm_source=researchgate.net&utm_medium=article.

[105] https://vaping360.com/tr/best-cannabis-products/. (Erişim: 30/10/2026)

[106] https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/68/wr/mm6845e1.htm. (Erişim: 30/10/2026)

denetim açısından bütünüyle bir açmaz anlamına geldiği, tek çarenin e-sigaranın kapsamlı biçimde yasaklanması olduğu anlaşılmıştır.

Bu açıdan, e-sigarayla ilgili çok önemli bir diğer halk sağlığı sorunu, e-sigaranın çocukların ve genç yetişkinlerin kannabinoidlere ve bunların yanı sıra başka uyuşturuculara başlamaları için erişimi ve kullanımı kolay, TRPS'i cazibeli, ancak sonuçları son derece tehlikeli bir kapı oluşturmasıdır.

2 Yeni ürünlerin sağlık etkileri

2.1 E-sigara

E-sigara emisyonları kullanıcılar ve pasif olarak maruz kalanlar için zararlı olan nikotin ve diğer toksik maddeler içermektedir. Bu maddeler arasında, kansere neden olduğu bilinenler dahil, kendi başına akciğer hastalıkları, zehirlenme, yaralanma, yanıklar ile soluma yoluyla anında nikotin zehirlenmesi riskini artıran maddeler bulunmaktadır.[107] **E-sigaralar tarafından üretilen aerosoller** genellikle kapalı ortamlarda partikül madde konsantrasyonunu artırmakta ve nikotin ile diğer potansiyel toksik maddeler içermektedir. Bu nedenle, e-sigara bırakımları hem kullanıcılar hem de kullanmayanlar için potansiyel riskler oluşturmaktadır.

Gebe kadınların nikotin maruziyeti, fetüsün gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca, çocuklar ve genç yetişkinlerde nikotin tüketimi beyin gelişiminde kalıcı olumsuz sonuçlara, öğrenme ile anksiyete bozukluklarına yol açabilmektedir.[108] **Çocukların ve genç yetişkinlerin nikotin hassasiyeti** yüksektir. Bu bağlamda, yaygınlıkları gitgide artan yüksek oranda nikotin içeren ve yüksek oranda nikotin salınımına neden olan e-sigaralar ek endişe konusudur. Cihazlardan sıvı sızabildiği veya çocuklar zehirli e-sıvıyı yutabildikleri için çocukların e-sigara sıvılarına yanlışlıkla maruz kalması ciddi riskler taşımaktadır.

E-sigara bırakımlarına maruz kalmanın riskleri değerlendirilirken, tek faktör bırakımın toksisitesi değildir. E-sigara içeriklerinin ve voltajının manipüle edilme potansiyeli, değişik e-sigara modelleri arasındaki farklar, kullanıcı davranışları ve ikili ve çoklu kullanım gibi faktörler de belirleyicidir. Belki de e-sigaraya ilişkin en endişe verici sağlık riski, **ikili ve çoklu kullanımın son derece yaygın olmasıdır**. İkili kullanımın, geleneksel sigara içmekten veya sadece e-sigara kullanmaktan daha tehlikeli olduğu gösterilmiştir.[109]

Nikotin son derece **bağımlılık yapıcı** bir maddedir. İster sigara gibi geleneksel ürünler ister zarar azaltım iddiasıyla pazarlanan e-sigara gibi yeni ürünler olsun, UTŞ'lerin eczacılığa öykünerek yürüttüğü ürün geliştirme faaliyetinin temel amacı ürünün bu bağımlılık yapıcı özelliğini, yani nikotin salınımını, belli pazarlama hedefleri doğrultusunda ayarlamaktır. Bu faaliyet sadece kârlılığı artırmaya

---

[107] Banks E, Yazidjoglou A, Brown S, Nguyen M, Martin M, Beckwith K et al. Electronic cigarettes and health outcomes: systematic review of global evidence. Report for the Australian Department of Health. Canberra: National Centre for Epidemiology and Population Health; 2022. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.5694/mja2.51890.

[108] WHO report on the global tobacco epidemic, 2023: Protect people from tobacco smoke. Geneva: World Health Organization, 2023. https://www.who.int/publications/i/item/9789240077164.

[109] Pisinger C, Rasmussen SKB. The health effects of real-world dual use of electronic and conventional cigarettes versus the health effects of exclusive smoking of conventional cigarettes: a systematic review. Int J Environ Res Public Health. 2022;19(20):13687. https://www.mdpi.com/1660-4601/19/20/13687.

yönelik bir çaba olarak sürdürülmektedir; hiçbir zaman sağlık zararlarını bertaraf etme amacı taşımamaktadır.[110]

Nikotin bağımlılığı kısa sürelerde gelişmektedir. Bağımlılığın ilk belirtileri, tütün içmeye başladıktan sonraki günler veya haftalar içinde ve genellikle her gün nikotin tüketmeye başlamadan önce ortaya çıkmaktadır. Sürekli tütün ürünü kullanımına bağlı olarak beyindeki nikotin reseptörlerinde meydana gelen değişiklikler tolerans, istek ve yoksunluk gibi bağımlılık belirtilerine yol açmaktadır. Araştırmalar, alkol ve opioidler gibi diğer bağımlılık yapan maddelerle karşılaştırıldığında, tütünün bağımlılığa yol açma hızının çok daha yüksek olduğunu, buna karşın tütün kullananların bağımlılıklarından kurtulma olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir.[111] Bağımlılık yapıcı maddeler sıralamasında, nikotin, bağımlılık yapıcılıkta eroin ve kokainden sonra üçüncü sırada, ama alkol, benzodiazepinler, metamfetamin ve esrar gibi maddelerden daha yüksek derecelendirilmektedir. Meraktan sigarayı deneyenlerin %67,5'i sonraki evrede bağımlı hale gelirken, bu oran kokain deneyenlerde %20,9, esrar deneyenlerde %8,9'dir.[112]

Epidemiyolojik çalışmalarda, **e-sigara kullanımının özellikle sigara içmeyen gençler arasında geleneksel sigaraya başlama olasılığını yaklaşık üç kat artırdığı** tutarlı olarak gösterilmiştir. Kanıtlar, e-sigaranın sağlığa zararlı olduğunu ve güvenli olmadığını göstermektedir. Kullanımın veya maruz kalmanın uzun vadeli sağlık etkileri henüz bilinmemekle birlikte, e-sigaranın kansere yol açan ve kalp ve akciğer hastalığı riskini artıran toksik maddeler içerdiği bilinmektedir.[113]

E-sıvılardaki metallerin kullanıcıların sağlığı üzerindeki etkilerine dair doğrudan bir değerlendirme bulunmamakla birlikte, metallere maruz kalmanın sağlık etkileri hakkında iyi bilinen mekanistik, laboratuvar hayvanı ve epidemiyolojik veriler mevcuttur. Bir risk değerlendirmesi, e-sigara kullanımından kaynaklanan metallere maruz kalmanın rapor edilen aralıkların orta ve üst sınırlarında önemli bir sağlık riski oluşturabileceği sonucuna varmıştır.[114]

Nikotin tuzu içeren e-sıvıların ortaya çıkması, özellikle gençler arasında e-sigaranın popülaritesinin patlamasında kritik bir aşama oluşturmuştur. Nikotinin sertliğini gizleyerek nikotin tuzları yüksek nikotin konsantrasyonlarıyla e-sigara aerosollerinin solunmasını kolaylaştırmaktadır. Nikotin tuzlarının bu özelliği, e-sigaralarda nikotin konsantrasyonunun ve salınımının yükseltilmesine olanak tanımış ve kullanıcılarda güçlü bağımlılık oluşmasına yol açmıştır.[115]

E-sigaranın **akciğer hasarına** yol açabileceğine dair giderek artan kanıtlar bulunmaktadır. 2019 yılında ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri (CDC), e-sigara kullanımına bağlı daha önce görülmemiş bir akciğer hasarının ortaya çıktığını, 18 Şubat 2020 itibarıyla ülke genelinde toplam 2.807 vaka bildirildiğini, bunlar arasında 68 ölümün doğrulandığını açıklamış, bunu **EVALI (E-cigarette or Vaping Product Use-Associated Lung Injury)** olarak isimlendirmiş ve raporlanan vakaların %85'inin

---

[110] Roh S. Scientific Evidence for the Addictiveness of Tobacco and Smoking Cessation in Tobacco Litigation. *J Prev Med Public Health*. 2018;51(1):1-5. https://jpmph.org/journal/view.php?doi=10.3961/jpmph.16.088.

[111] Ibid.

[112] Lopez-Quintero C, Pérez de los Cobos J, Hasin DS, et al. Probability and predictors of transition from first use to dependence on nicotine, alcohol, cannabis, and cocaine: results of the National Epidemiologic Survey on Alcohol and Related Conditions (NESARC). *Drug Alcohol Depend*. 2011;115(1-2):120-130. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0376871610003753?via%3Dihub.

[113] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

[114] Ibid.

[115] Ibid.

kullandıkları e-sigara cihazlarında kenevirin ana psikoaktif maddesi THC'yi tükettiklerinin saptandığını açıklamıştır.[116] Bu raporun *Ürün İçerikleri ve Bırakımları* bölümünde ele alındığı üzere, THC, e-sigaralarda yaygın bir katkı maddesi olarak kullanılmakta ve kenevir/THC içeren e-sigaralarda kullanılan E vitamini asetatının EVALI vakalarında önemli bir rol oynadığı değerlendirilmektedir.

Tüketici ürünleri olarak e-sigaraların nüfus düzeyinde sigarayı bırakma açısından etkili olduğu kanıtlanmamıştır. Bunun yerine, olumsuz nüfus sağlığı etkilerine dair endişe verici kanıtlar artmaktadır. E-sigara kullanımının nedenlerinden biri kullanıcıların sigarayı bırakmak istemeleridir.[117] Bu amaçla teşvik edilmesine rağmen, gerçek dünyada kullanılan e-sigaraların nüfus düzeyinde sigarayı bırakmada etkili olduğu kanıtlanmamıştır.[118] **Hanewinkel ve arkadaşlarının** e-sigara ve nikotinden uzak durma konusunda randomize kontrollü deneylerin meta-analizini yaptıkları çalışmalarında, e-sigaranın NRT ile karşılaştırmasında, e-sigaranın etkili bir terapötik müdahale aracı olmadığı ve **e-sigaranın bir terapötik müdahale aracı olarak kullanılmasının kalıcı nikotin bağımlılığına yol açabileceği sonucu**na varılmıştır.[119] Bir ürünün bırakmaya uygun olması için hem etkinlik hem de güvenlik göstermesi gerekir.

Tütün kullanıcılarının gerçekten bırakmasına yardımcı olmak ve küresel tütün kontrolünü güçlendirmek için hükümetlerin kanıtlı politika ve müdahaleleri hayata geçirmesi gerekmektedir. DSÖ, sağlık profesyonellerinden kısa tavsiyeler, ulusal ücretsiz bırakma hatları ve mobil ile dijital bırakma hizmetleri gibi denenmiş ve test edilmiş müdahaleler ile ekonomik olarak mümkün olduğunda, NRT ve bırakma için kanıtlı farmakoterapileri önermektedir. Hem tütün ürünleri hem de e-sigaralar sağlık için büyük risk taşımaktadırlar. Sağlığın korunmasının en etkili ve güvenli yolu her ikisinin de kullanılmamasıdır.

2.2 ITÜ

UTŞ'ler, ITÜ'leri "*dumansız*" veya "*ısıtmalı, yakmasız ürün*" olarak tanıtmaktadır. Şirketler, ITÜ'lerin tütünü yakmadığını, bunun yerine nikotin ve diğer zararlı ya da potansiyel olarak zararlı kimyasallar içeren aerosolü salgılayacak düzeyde bir sıcaklıkta ısıttığını iddia etmektedirler.

2024'te Panama'da toplanan TKÇS Taraflar Konferansı'nda (COP10) Konferans Sekreteryasının sunduğu **Yeni ve Zuhur Eden Tütün Ürünlerinin Sınıflandırma Güçlükleri** (2023) başlıklı raporda, "*Maddeler pirolizin gerçekleştiği sıcaklığın üzerine ısıtıldığında, bu sıcaklıklara yanma yoluyla veya başka yollarla ulaşılmış olsa da duman oluşur. Özellikle ITÜ'ler gibi yeni tütün ürünleri, uçucu aldehitler gibi piroliz ürünleri salgılar; bu nedenle, bu aerosoller bilimsel olarak 'duman' tanımına*

[116] CDC, Risk Factors for E-Cigarette, or Vaping, Product Use–Associated Lung Injury (EVALI) Among Adults Who Use E-Cigarette, or Vaping, Products, 2019. https://www.cdc.gov/mmwr/volumes/68/wr/mm6845e1.htm (Erişim: 30/10/2026)

[117] Temourian AA, Song AV, Halliday DM, Gonzalez M, Epperson AE. Why do smokers use e-cigarettes? A study on reasons among dual users. Prev Med Rep. 2022 Jul 22;29:101924. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211335522002315?via%3Dihub

[118] Hedman L, Galanti MR, Ryk L, Gilljam H, Adermark L. Electronic cigarette use and smoking cessation in cohort studies and randomized trials: A systematic review and meta-analysis. Tob Prev Cessat. 2021 Oct 13;7:62. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8508281/.

[119] Hanewinkel R, Niederberger K, Pedersen A, Unger JB, Galimov A. E-cigarettes and nicotine abstinence: a meta-analysis of randomised controlled trials. Eur Respir Rev. 2022 Mar 23;31(163):210215. https://publications.ersnet.org/content/errev/31/163/210215.

uygundur ve ITÜ'lerin yaydığı herhangi bir duman kesinlikle 'tütün dumanı' olarak kabul edilir." denmektedir.[120]

Araştırmalar da endüstrinin "*dumansızlık*" iddiasına kuşkuyla yaklaşılması gerektiğine işaret etmektedir. ITÜ piyasasında lider konumda olan PMI'nin IQOS markası üzerine yapılan bir çalışma, bu ürünün "*bırakımlarının hem aerosol hem de duman tanımına uyduğunu*" ortaya koymuştur.[121]

Kendi markalarıyla piyasaya girmeden önce, UTŞ'lerin de ITÜ bırakımlarını duman olarak tanımladıkları bilinmektedir. Bu raporun *Üretim ve Piyasa Dinamikleri* bölümünde aktarıldığı üzere Imperial Brands'in (IB) bu yönde desteklediği araştırmalar ve beyanları bulunmaktadır.

ITÜ'leri "*dumansız*" olarak tanıtmanın endüstri açısından birçok faydası bulunmaktadır. İlk olarak, "*dumansızlık*" iddiası, endüstrinin sağlığa daha duyarlı ve sürdürülebilir hale gelmek adına sigarayı sonlandırmak ve sözde "*daha az zararlı*" ürünlerin üretimine ve ticaretine geçmek üzere yürüttüğü "*endüstri dönüşümü*" için gerekmektedir. Bu nedenle, UTŞ'ler ITÜ'lerle ilgili söylemlerini inovasyon, teknoloji ve sağlıklılık bağlamında kurmaktadırlar.

Oysa UTŞ'ler sigara satmaya devam etmekte, sigara üretim kapasitelerini genişletmekte, sigara şirketi satın almaya ve yeni sigara fabrikaları açmaya devam etmektedirler. Örneğin, JTI'nin Türkiye'deki yeni yatırımlarına ilişkin 2024 tarihli bir habere göre, "*Türkiye'de faaliyete geçtiği 1992'den bu yana her yıl ortalama 7 milyon dolarlık yatırım gerçekleştiren JTI'nin, Torbalı'daki tesislerine önümüzdeki 3 yıl içinde 40 milyon dolarlık ek yatırım daha yapacağı*" bildirilmektedir.[122] Aynı haberde firma yetkilisi, amaçlarının "*sigara üretim kapasitesini 54 milyar adet/yıl'a yükseltmek ve bunun 28 milyar adetini ihraç etmek*" olduğunu açıklamıştır. Diğer UTŞ'lere ilişkin benzer nitelikli haberler sıklıkla medyada yer almaktadır. UTŞ'ler daha ileri giderek sigara kârlarını korumanın ITÜ ve diğer "*azaltılmış riskli*" ürünlerin pazar paylarını genişletmek için gerekli olduğunu iddia etmişlerdir.[123] ITÜ'lerin "*dumansız*" olarak pazarlanması, ikinci olarak, politika yapıcıların ve düzenlemecilerin bu ürünler için daha gevşek düzenleme yapmalarına, bu ürünleri daha elverişli vergilendirme yapısına tabi tutmalarına yol açabilmektedir.

ITÜ'lerin bırakımının tütün dumanı olması, ITÜ kullanıcılarının sigara dumanında da bulunan birçok aynı zararlı bileşiğe maruz kaldığını göstermektedir.[124] Bu bileşikler kalp hastalıkları, kanser ve akciğer hastalıkları gibi sağlık komplikasyonlarına yol açmaktadır. ITÜ'lerin geleneksel sigaralara kıyasla birçok zararlı bileşeni daha düşük konsantrasyonlarda ürettiği kabul edilse bile, araştırmalar ITÜ

[120] DSÖ TKÇS Sekreteryası. FCTC/COP/10/9. Challenges posed by and classification of novel and emerging tobacco products. Paragraphs 8-12. July 11, 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/99526a9c-c372-4b42-86e3-f3401be3ebd9/content.

[121] Uguna CN, Snape CE. Should IQOS emissions be considered as smoke and harmful to health? A review of the chemical evidence. ACS Omega. 2022;7(26):22111–24. https://pubs.acs.org/acsodf/article/7/26/22111/417538/Should-IQOS-Emissions-Be-Considered-as-Smoke-and.

[122] https://www.merhabahaber.com/dunya-tutun-devi-turkiyede-40-milyon-dolarlik-yatirim-yapacak-1897458h.htm (Erişim: 30/10/2026)

[123] Mehegan J, Gallagher A, Elmitwalli S, Edwards R, Gilmore A. Analysis of Philip Morris International's "aspirational" target for its 2025 cigarette shipments. Tob Control [Internet]. 2024;tc-2023-058511. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/34/e1/e57.long.

[124] CDC. Heated Tobacco Products, What's the Bottom Line? 2022. https://www.cdc.gov/tobacco/other-tobacco-products/heated-tobacco-products.html. (Erişim: 30/10/2026)

dumanında propilen glikol gibi 20 zararlı kimyasalın sigaraya göre daha yüksek konsantrasyonlarda bulunduğunu ortaya koymuştur.[125]

Bu raporun bir önceki bölümünde verilen nikotinin olumsuz etkilerine ilişkin bilgiler ITÜ için de geçerlidir. ITÜ dumanına pasif maruziyet de zararlıdır. **Yoshioka ve arkadaşlarının**, Japonya'da 18.839 sigara içmeyen kişiyle yürüttükleri çalışmada, ITÜ'lerden kaynaklanan ikinci el emisyonlara maruz kalan bireylerin, ITÜ'lerden kaynaklanan emisyonlara maruz kalmayan katılımcılara kıyasla, astım atakları, astım benzeri semptomlar ve kalıcı öksürük gibi solunum semptomları bildirme olasılığının daha yüksek olduğu gösterilmiştir.[126] IQOS emisyonlarına maruz kalmanın etkilerini inceleyen laboratuvar çalışmalarında ise, akciğer hücrelerinde hücre zehirlenmesi ve iltihaplanma kanıtları bulunmuş ve bunun akciğer hasarına yol açabileceği ortaya konmuştur.[127] Başka bir çalışmada ITÜ kullanımı, hipertansiyon gelişme riskinde artışla ilişkilendirilmiştir.[128] İnsanlarda yapılan bir deneysel çalışmada ise IQOS kullanımının kan basıncında, kalp atış hızında ve arter sertliği göstergelerinde akut artışlara yol açtığı saptanmıştır.[129] Randomize çapraz bir çalışma, sağlıklı genç yetişkinlerin kısa süreli ITÜ kullanımının bile arter sertliğini ve trombosit trombüsü oluşumunu artırdığını göstermiştir. Bu da ateroskleroz için bilinen bir risk faktörüdür.[130]

ITÜ kullanımı ayrıca bağışıklık sisteminin işlevini zayıflatabilmekte, solunum yolu enfeksiyonuna yatkınlığı artırabilmekte ve aşılara verilen yanıtları baskılayabilmektedir.[131]

Birçok araştırmada, ITÜ kullanan sigara kullanıcılarının büyük çoğunluğunun sigara kullanımını bırakmadığı ve çok sayıda ülkede ITÜ ile geleneksel sigaraların ikili kullanımının yaygın olduğu gösterilmiştir. Sigarayı bırakıp tamamen ITÜ'ye geçen kullanıcılar dahi anlamlı bir fayda görmeyebilmektedirler. Yakın zamanda yapılan bir Cochrane incelemesinde, ITÜ'ye geçen sigara kullanıcıları ile sigara kullanmaya devam edenler arasında olumsuz etki riski farkına dair yeterli kanıt

[125] Uguna CN, Snape CE. Should IQOS Emissions Be Considered as Smoke and Harmful to Health? A Review of the Chemical Evidence. ACS Omega. 2022 Jun 22;7(26):22111-22124. https://pubs.acs.org/acsodf/article/7/26/22111/417538/Should-IQOS-Emissions-Be-Considered-as-Smoke-and.

[126] Yoshioka T, Shinozaki T, Hori A, Okawa S, Nakashima K, Tabuchi T. Association between exposure to secondhand aerosol from heated tobacco products and respiratory symptoms among current non-smokers in Japan: a cross-sectional study. BMJ Open. 2023 Mar 7;13(3):e065322. https://bmjopen.bmj.com/content/13/3/e065322.long

[127] Sohal SS, Eapen MS, Naidu VGM, Sharma P. IQOS exposure impairs human airway cell homeostasis: direct comparison with traditional cigarette and e-cigarette. ERJ Open Res. 2019 Feb 11;5(1):00159-2018. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6368999/.

[128] Hu H, Nakagawa T, Honda T, Yamamoto S, Mizoue T. Association of conventional cigarette smoking, heated tobacco product use and dual use with hypertension. Int J Epidemiol. 2024 Aug 14;53(5):dyae114. https://academic.oup.com/ije/article/53/5/dyae114/7739162?login=false.

[129] Franzen KF, Belkin S, Goldmann T, Reppel M, Watz H, Mortensen K, Droemann D. The impact of heated tobacco products on arterial stiffness. Vasc Med. 2020 Dec;25(6):572-574. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1358863X20943292?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed.

[130] Lyytinen G, Melnikov G, Brynedal A, Anesäter E, Antoniewicz L, Blomberg A, Wallén H, Bosson JA, Hedman L, Tehrani S, Lundbäck M. Use of heated tobacco products (IQOS) causes an acute increase in arterial stiffness and platelet thrombus formation. Atherosclerosis. 2024 Mar;390:117335. https://www.atherosclerosis-journal.com/article/S0021-9150(23)05256-5/fulltext.

[131] Bhat TA, Kalathil SG, Leigh N, Muthumalage T, Rahman I, Goniewicz ML, Thanavala YM. Acute Effects of Heated Tobacco Product (IQOS) Aerosol Inhalation on Lung Tissue Damage and Inflammatory Changes in the Lungs. Nicotine Tob Res. 2021 Jun 8;23(7):1160-1167. https://academic.oup.com/ntr/article/23/7/1160/6042580?login=false.

olmadığı belirlenmiştir.[132] Prospektif çalışmaları içeren başka bir kapsamlı sistematik incelemede **Scala ve arkadaşları**, gerçek hayatta ITÜ'lerin etkili bir sigara bırakma aracı olmadığını ortaya koymuştur.[133] Yapılan incelemede, ITÜ kullanan sigara kullanıcılarının tamamen bırakma olasılığının sigara içen kullanıcılara kıyasla daha düşük olduğu saptanmıştır.

Dünyanın en büyük ITÜ pazarı olan Japonya'da, **Odani ve arkadaşlarının** 7.000'den fazla yetişkin üzerinde yaptıkları ulusal, zaman-serili bir araştırmada, ITÜ kullanımının geleneksel sigara kullananların sigarayı bırakmalarına yardımcı olmadığı sonucuna varılmıştır.[134] Çalışma boyunca, üç yıl süreyle sigara içenler takip edilmiş ve uzun süreli ITÜ kullanımının eski sigara kullanıcılarının tekrar nüks yaşamalarını engellemediği saptanmıştır. ITÜ kullanımının, hem daha düşük bırakma olasılığı ile hem de daha düşük tamamen tütünsüz olma hali ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu gösterilmiştir.

ITÜ'lerin ilk kez 2017 başında piyasaya sürüldüğü ve hızla popülerleştiği Güney Kore'de araştırmalarda ikili kullanım oranlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Bir eyalette 21.100 yetişkinle yapılan bir çalışma, mevcut ITÜ kullanıcılarının %96,25'inin aynı zamanda geleneksel sigara içenler olduğunu ortaya koymuştur.[135] 6.182 yetişkinle yapılan ulusal temsili bir araştırma, mevcut ITÜ kullanıcılarının %90'ının eşzamanlı e-sigara kullandığını saptamıştır.[136] 2.831 yetişkin tütün kullanıcısı arasında yapılan bir çalışmanın sonuçları, geleneksel sigara ve ITÜ ikili kullanıcılarının sadece geleneksel sigara kullananlara kıyasla ITÜ'yi bırakmaya daha az motive olduğunu ve hem geleneksel sigaraları hem de ITÜ'leri bırakmaya daha az eğilimli olduğunu ortaya koymuştur.[137]

Gallus ve arkadaşlarının 11 Avrupa ülkesinde 10.839 yetişkin üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında, özellikle genç yaşlardaki ITÜ kullanıcılarının büyük çoğunluğunun diğer tütün ve nikotin ürünlerini eşzamanlı kullanan ikili kullanıcılar oldukları saptanmıştır.[138]

Bath Üniversitesi'nden araştırmacılar, ITÜ'leri değerlendiren klinik çalışmalardan elde edilen veriler üzerinden, özellikle toksik maddelere maruz kaldıktan sonra kullanıcının herhangi bir zarara maruz

---

[132] Tattan-Birch H, Hartmann-Boyce J, Kock L, Simonavicius E, Brose L, Jackson S, Shahab L, Brown J. Heated tobacco products for smoking cessation and reducing smoking prevalence. Cochrane Database Syst Rev. 2022 Jan 6;1(1):CD013790. https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD013790.pub2/full.

[133] Scala M, Dallera G, Gorini G, Achille J, Havermans A, Neto C, Odone A, Smits L, Zambon A, Lugo A, Gallus S. Patterns of Use of Heated Tobacco Products: A Comprehensive Systematic Review. J Epidemiol. 2025 May 5;35(5):213-221. https://www.jstage.jst.go.jp/article/jea/35/5/35_JE20240189/_article.

[134] Odani S, Tsuno K, Agaku IT, Tabuchi T. Heated tobacco products do not help smokers quit or prevent relapse: a longitudinal study in Japan. Tob Control. 2023 Feb 27:tc-2022-057613. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36849258/

[135] Hwang JH, Ryu DH, Park SW. Heated tobacco products: Cigarette complements, not substitutes. Drug Alcohol Depend. 2019 Nov 1;204:107576. doi: 10.1016/j.drugalcdep.2019.107576. Epub 2019 Sep 21. Erratum in: Drug Alcohol Depend. 2020 Mar 1;208:107872. https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0376871619303539?via%3Dihub.

[136] Kim SH, Cho HJ. Prevalence and correlates of current use of heated tobacco products among a nationally representative sample of Korean adults: Results from a cross-sectional study. Tob Induc Dis. 2020 Aug 5;18:66. https://www.tobaccoinduceddiseases.org/Prevalence-and-correlates-of-the-current-use-of-heated-tobacco-products-among-a-nationally,125232,0,2.html.

[137] Lee CM, Kim CY, Lee K, Kim S. Are Heated Tobacco Product Users Less Likely to Quit than Cigarette Smokers? Findings from THINK (Tobacco and Health IN Korea) Study. Int J Environ Res Public Health. 2020 Nov 20;17(22):8622. https://www.mdpi.com/1660-4601/17/22/8622.

[138] Gallus S, Lugo A, Liu X, Borroni E, Clancy L, Gorini G, Lopez MJ, Odone A, Przewozniak K, Tigova O, van den Brandt PA, Vardavas C, Fernandez E; TackSHS Project Investigators. Use and Awareness of Heated Tobacco Products in Europe. J Epidemiol. 2022 Mar 5;32(3):139-144. doi: 10.2188/jea.JE20200248. https://www.jstage.jst.go.jp/article/jea/32/3/32_JE20200248/_article.

kalıp kalmadığını gösteren potansiyel zarar biyobelirteçlerini incelemişlerdir.[139] Sonuç olarak, endüstrinin ITÜ'lerin sigaraya nazaran daha iyi bir ürün seçeneği olduğu argümanını desteklemek için kullandıkları verilerin hiçbir şekilde kesin veri niteliğinde olmadığı sonucuna varmışlardır. Araştırmacılar, ITÜ kullanımının hem sigara kullananlarda hem kullanmayanlarda zararlı etkilere yol açtığını ve sigara kullanıcılarına yönelik faydaların sınırlı ya da tutarsız olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu bulgular, UTŞ'lerin "*azaltılmış risk*" pazarlama iddialarına güvenerek faydalı etki beklentisi içinde tamamen ITÜ kullanmaya geçen kullanıcılar için bile geçerlidir. ITÜ ve e-sigara kullanımı sonucu sigarayı bırakma durumunu karşılaştıran bulgular da net bir tablo sunmamaktadır. Araştırmacılar, sigarayı bırakma bağlamında ITÜ ile e-sigara kıyaslamasına dair verilerin çok yetersiz olduğunu kaydetmişlerdir. Bu durum, eldeki az sayıda verinin ne düzeyde güvenli olduğunun hesaplanmasını engellemektedir. Araştırmacılar, "*bulguların genel anlamda oldukça karışık bir tablo arz ettiği, dolayısıyla bu verilerin ITÜ'lerin sigaraya kıyasla dahi göreli risklerini/faydalarını açıkça gösteremediği*" sonucuna varmışlardır.

ITÜ'lerin nikotin ve kimyasal bırakımları, biyobelirteçler üzerindeki olumsuz etkileri ve hastaneye yatış vakaları göz önüne alındığında, zararlı olduklarına dair kanıtlar bulunmaktadır.[140] UTŞ'lerin de kabul ettikleri gibi, bunlar risksiz değildir, yani hastalık ve bağımlılık riski teşkil etmektedirler.

Birçok çalışma, endüstrinin ITÜ'leri sadece sigara içenler için tasarladığı iddiasını çürütmüş ve sigara içmeyen gençler arasında yüksek kullanım oranları tespit etmiştir.[141] PMI, 23 milyondan fazla yetişkinin IQOS'a geçtiğini ve sigara içmeyi bıraktığını iddia etmektedir. Ancak PMI'nin tahminleri gerçek dünya verilerini yansıtmamaktadır. Hem bağımsız hem de PMI verileri, IQOS kullanıcılarının çoğunluğunun sigara içmeye devam ettiğini göstermektedir.[142]

2.3 Nikotin kesesi

Mevcut veriler sınırlı olsa da nikotin kesesi kullanımı küçük gözlemsel çalışmalarda olumsuz ağız etkileriyle ilişkilendirilmiştir. ABD'de, ankete katılmadan önceki 30 günde nikotin kesesi kullanımı bulunan 118 yetişkinle yürütülen kesitsel bir ankette, kişilerin %97'si, ağız lezyonları (%48), ağız ağrısı (%37) ve boğaz ağrısı (%21) dahil olmak üzere anket yanıt kategorilerinden seçilen yan etkiler bildirmiştir.[143] Bazı nikotin keselerinde tütün ürünlerindeki temel kanserojen olan tütüne özgü

[139] https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Understanding_Heated_Tobacco_Products_HTPs.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

[140] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

[141] Ibid.

[142] Ibid.

[143] Dowd AN, Thrul J, Czaplicki L, Kennedy RD, Moran MB, Spindle TR. A Cross-Sectional Survey on Oral Nicotine Pouches: Characterizing Use-Motives, Topography, Dependence Levels, and Adverse Events. Nicotine Tob Res. 2024 Jan 22;26(2):245-249. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10803111/.

nitrozaminlerin iz miktarları tespit edilmiştir.[144] Nikotin kesesi kullanımıyla ilişkili uzun vadeli periodontal ve kanser riskleri şu anda bilinmemektedir.

Nikotin kesesi kullanan bireyler, sigara içenlerle benzer veya daha yüksek nikotin düzeylerine maruz kalmaktadırlar, ancak nikotin kesesi kullanımıyla plazma nikotin konsantrasyonunun zirveye ulaşma süresi, geleneksel sigaralara (5-8 dakika) kıyasla çok daha uzun (20-65 dakika) olmaktadır.[145]

Yukarıda değinilen, ankete katılmadan önceki 30 günde nikotin kesesi kullanmış 118 yetişkinle yürütülen kesitsel çalışmada, birden fazla nikotin ürünü kullanımının oldukça yaygın olduğu ve katılımcıların aynı dönemde %74'ünün sigara, %53'ünün ise e-sigara kullandıkları görülmüştür.[146] Aynı araştırmada Nikotin Bağımlılığı-Dumansız Tütün için ortalama (SD) modifiye edilmiş Fagerström Testi puanı, 0-10 arasındaki bir ölçekte 7 (2) olup anlamlı bağımlılık olarak sınıflandırılmıştır.

Nikotin keseleriyle ilgili diğer sağlık endişeleri arasında, **ikili ve çoklu tütün ve nikotin ürünü kullanımının** (örneğin sigara ve elektronik sigara ile eşzamanlı kullanım) oluşturduğu bileşik zararlar yer almaktadır. Sigara içmenin serbest olduğu yerlerde sigara kullanımı ve **sigara içmenin yasak olduğu yerlerde (örneğin sınıflar, spor aktiviteleri, restoranlar, barlar ve iş yerleri) nikotin keselerinin kullanımı** bağımlılığı artırmakta ve sigarayı bırakmayı daha az olası hale getirmektedir. Önemli bir endişe de nikotin keselerinin nikotine yeni başlayan gençler için özellikle çekici olmasıdır.

Nikotin keseleriyle ilişkili kardiyovasküler sonuçlar değerlendirilmemiş olsa da nikotin farmakolojisinden alınan kanıtlar potansiyel yan etkileri göstermektedir. 2025 Amerikan Kalp Derneği politika bildirisi, dumansız oral nikotin ürünlerinin bazı risk biyobelirteçlerini olumsuz etkileyebileceği sonucuna varmıştır; mekanistik olarak, nikotin aracılı sempatik aktivasyon kalp hızı değişkenliğini azaltabilmekte ve arteriyel sertlik ile endotel işlev bozukluğunu artırabilmektedir. Bu etkiler kardiyovasküler riski yükseltmektedir.[147]

E-sigaralar ve nikotin keseleri arasında karşılaştırmalı veriler sınırlı olsa da her ikisinin de nikotin kaynaklı sağlık riskleri bulunmaktadır. E-sigarayla karşılaştırıldığında, nikotin keseleri daha yavaş emilimle benzer sistemik nikotin seviyelerine ulaşabilmekte ve e-sigaralarda söz konusu olan ağır

---

[144] Dennison Himmelfarb CR, Benowitz NL, Blank MD, Bhatnagar A, Chase PJ, Davis EM, Fetterman JL, Keller-Hamilton B, Ogungbe O, Page RL 2nd, Rezk-Hanna M, Robertson RM, Whitsel LP; American Heart Association Advocacy Coordinating Committee. Impact of Smokeless Oral Nicotine Products on Cardiovascular Disease: Implications for Policy, Prevention, and Treatment: A Policy Statement From the American Heart Association. Circulation. 2025 Jan 7;151(1):e1-e21. https://www.ahajournals.org/doi/10.1161/CIR.0000000000001293?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed.

[145] Heshmati J, Bates EL, Shahen S, Visintini S, Quirouette E, Mullen KA, Mir H. Nicotine pouch pharmacokinetics compared to smoked tobacco: A systematic review and meta-analysis. Drug Alcohol Depend Rep. 2025 Oct 22;17:100389. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2772724625000721?via%3Dihub.

[146] Dowd AN, Thrul J, Czaplicki L, Kennedy RD, Moran MB, Spindle TR. A Cross-Sectional Survey on Oral Nicotine Pouches: Characterizing Use-Motives, Topography, Dependence Levels, and Adverse Events. Nicotine Tob Res. 2024 Jan 22;26(2):245-249. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10803111/.

[147] Dennison Himmelfarb CR, Benowitz NL, Blank MD, Bhatnagar A, Chase PJ, Davis EM, Fetterman JL, Keller-Hamilton B, Ogungbe O, Page RL 2nd, Rezk-Hanna M, Robertson RM, Whitsel LP; American Heart Association Advocacy Coordinating Committee. Impact of Smokeless Oral Nicotine Products on Cardiovascular Disease: Implications for Policy, Prevention, and Treatment: A Policy Statement From the American Heart Association. Circulation. 2025 Jan 7;151(1):e1-e21. https://www.ahajournals.org/doi/10.1161/CIR.0000000000001293?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed.

metaller, ısıtılmış taşıyıcı sıvılar ve diğer yan ürünlerin solunma riskini önleyebilmektedir, ancak oral yan etkilere yol açma olasılığı daha yüksektir.

Nikotin keseleri, kullanım şekline bağlı olarak **bağımlılığı başlatabilmekte, sürdürebilmekte, hatta artırabilmektedir**.[148] Bazı araştırmalarda, bağımlılık yapıcı olsalar da nikotin keselerinin daha az toksin içermeleri bakımından sigara içmeyi azaltma veya bırakmada rol oynayabilecekleri öne sürülmüştür. Sigarayı bırakmaya çalışan ve çeşitli nedenlerle kanıta dayalı farmakoterapileri kullanamayanlar arasında, nikotin keselerine geçişin sigara ile ilişkili birçok kanserojene ve toksik maddeye maruz kalmayı azaltabileceği iddia edilmektedir.[149]

2.4 Çevresel etkiler

Tütün ve nikotin ürünlerinin kullanımı ile ikinci el dumana maruziyetin yol açtığı sağlık etkilerine ek olarak, **bu ürünlerin üretimi, dağıtımı, tüketimi ve atık hale gelmesinin çevre üzerinde çok yönlü olumsuz etkileri** bulunmakta ve bu çevresel etkilerin insan sağlığı üzerinde yinelenen olumsuz etkileri ortaya çıkmaktadır. Tütün ve nikotin ürünlerinin üretimlerinden bertaraf edilmelerine kadar geçen **her bir aşamasının, su, toprak ve ormanlar gibi değerli kaynakların yitirilmesi, kirleticilerin oluşması, küresel ısınmaya katkı gibi sonuçları bulunmaktadır**. Tütün ve nikotin ürünü süreçlerinde her yıl çevreye **80 milyon ton karbondioksit (CO_2)** salınmaktadır. Bu miktar, her yıl 17 milyon benzinli arabayı sürmeye eşdeğerdir.[150]

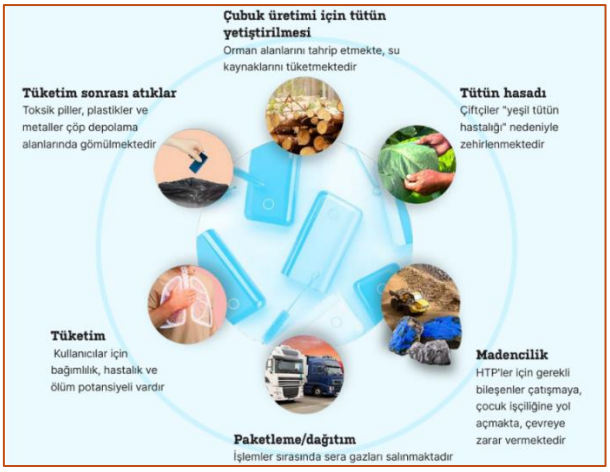

ITÜ'lerin zararlı yaşam döngüsü (Kaynak: STOP)[151]

UTŞ'ler dünyanın en kötü kirleticilerindendir. Sigaralar, dünyadaki en yaygın tek kullanımlık plastik üründür. Her yıl dünya genelinde 4,5 trilyon adet sigara izmariti atık hale gelmekte ve bu yüksek

[148] WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: ninth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2023 (WHO Technical Report Series, No. 1047).

[149] Piasecki TM, Piper ME, Kathuria H. Nicotine Pouches. JAMA. 2026 Sep 22;336(12):1063-1064. https://jamanetwork.com/journals/jama/article-abstract/2852329#google_vignette.

[150] Zafeiridou M, Hopkinson NS, Voulvoulis N. Cigarette Smoking: An Assessment of Tobacco's Global Environmental Footprint Across Its Entire Supply Chain. Environ Sci Technol. 2018 Aug 7;52(15):8087-8094. https://pubs.acs.org/esthag/article/52/15/8087/742999/Cigarette-Smoking-An-Assessment-of-Tobacco-s.

[151] STOP. Isıtılmış Tütün Ürünleri: Mevcut Sorunlar ve Son Bulgular. Nisan 2025. https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Understanding_Heated_Tobacco_Products_HTPs_TR.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

hacim nedeniyle yerküreyi en fazla kirleten yegâne ürün olmaktadır. Milyonlarca sigara izmariti su yollarına karışmakta, su kaynaklarını kirletmekte, denizlerdeki hayata zarar vermektedir.[152]

E-sigara ve ITÜ gibi yeni tütün ve nikotin ürünlerinin olumsuz çevresel etkileri ise çok daha karmaşıktır ve artan bir endişe kaynağıdır. Bu cihazlar, tüketim sırasında oluşan toksik emisyonlara ek olarak ister çevreye atılmış ister doğru şekilde çöpe atılmış olsunlar, **toksik ve tehlikeli atık olarak sınıflandırılan nikotin tuzları, ağır metaller, kurşun, cıva, plastikler ve yanabilen lityum-iyon bataryalar** içermektedirler.

Bu cihazların üretiminin çevre üzerindeki zararlı etkileri hakkında çok az bilgi bulunmaktadır, ancak e-sigara kartuşlarının ve bataryalarının bertarafı büyük bir çevresel endişe kaynağıdır.[153] Bu ürünlerin plastik aksamları yeniden kullanılabilir veya geri dönüştürülebilir değildir. Ürünler, plastiklerin yanı sıra, metal bobinler, atomizatörler, bataryalar, mikrodenetleyici çipleri ve şarj cihazları da içermektedir. Örneğin, IQOS marka ITÜ'nün tütün çubuğunu ısıtan bıçağı, seramik ile kaplanmış platin ve altından imal edilmiştir. **Yeni tütün ve nikotin ürünleri, büyük ölçüde, çevreye zarar verebilecek, biyolojik olarak parçalanamayan ve geri dönüştürülemeyen malzemelerden yapılmış ürünlerdir**.[154]

UTŞ'ler, neden oldukları çevresel yıkımı örtbas etmek, çevre dostu bir endüstri imajı oluşturmak için çeşitli yeşil yıkama taktikleri kullanmaktadır. Bunun için özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde, tütün tarımının yol açtığı çevre sorunlarını ele alan sosyal programlar, ürün imalatının karbon ayak izini azaltmaya ve atık azaltmaya yönelik programlar ile sağlık, çevre ve afet yardım kuruluşlarının projelerini destekleyen kurumsal sosyal sorumluluk projelerini devreye sokmaktadırlar. Söz konusu proje ve programların hepsi kamuoyunu yanıltmak ve tütün yetiştiren ülkelerde faaliyetlerini sürdürmek için tasarlanmıştır; bunların çevre ve sağlık yıkımının büyük boyutunun üstünü örtmekten başka bir işlevi bulunmamaktadır.[155]

27 Mart 2026 tarihli, Britanya'da tek kullanımlık e-sigara yasağına rağmen haftada 6 milyon e-sigara ve pod atığının gerçekleştiği haberine eşlik eden fotoğrafta atık bertarafı gösteriliyor.
(Kaynak: The Guardian, Foto: Amit Lennon/PA)[156]

---

[152] https://exposetobacco.org/campaigns/burned-by-tobacco/. (Erişim: 30/10/2026)

[153] Chang H. Research gaps related to the environmental impacts of electronic cigarettes. Tob Control. 2014 May;23 Suppl 2(Suppl 2):ii54-8. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/23/suppl_2/ii54.long.

[154] DSÖ. Tobacco: Poisoning our planet, 29 Mayıs 2022. https://www.who.int/publications/i/item/9789240051287.

[155] https://www.tobaccotactics.org/article/greenwashing/. (Erişim: 30/10/2026)

[156] Marsh S. The Guardian. "More than 6m vapes and pods discarded weekly in UK despite single-use ban, study finds" 27.03.2026. https://www.theguardian.com/society/2026/mar/27/vapes-pods-waste-uk-recycling-disposable-single-use-ban. (Erişim 30/10/2026)

3 UTŞ pazarlama stratejileri

3.1 Tütünde zarar azaltımı (TZA)

Zarar azaltımı kavramının kökeni, uyuşturucu kullanımında tamamen bırakarak uzak durmanın her zaman başarılamayacağı kabulüne dayanmaktadır.[157] Bunun yerine, bireylerin daha az zararlı alternatiflere geçişine yardımcı olunması önerilmektedir. Zarar azaltımı yaklaşımında, tamamen bırakma hedefinin her zaman ulaşılabilir olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, uyuşturucu kullanımından ziyade öncelikle uyuşturucuya bağlı zararı azaltmak amaçlanmaktadır. Bireylerin daha az zararlı alternatiflere geçişine yardımcı olmak daha etkili bir yaklaşım olarak kabul görmektedir.[158]

UTŞ'ler, zaten tartışmalı olan zarar azaltımı kavramını, yeni nikotin ve tütün ürünlerini geleneksel sigaradan daha az zararlı olarak pazarlama stratejisine uyarlayarak **tütünde zarar azaltımı (TZA)** kavramı altında temel argüman haline getirmiştir.

Avrupa Solunum Derneği (ERS) konu hakkındaki makalesinde, sigara kullanma sıklığının düştüğü bir bağlamda, yeni ürünlerin zarar azaltımı argümanıyla pazarlanmasının tütün endüstrisinin kârlarını korumasına olanak tanıdığına dikkat çekmektedir.[159] Ancak halihazırda yeni tütün ve nikotin ürünlerinden herhangi birinin geleneksel sigarayla karşılaştırılmasında, tütün endüstrisinin iddia ettiği **"azaltılmış risk"i kesin olarak belirleyen yeterli bilimsel kanıt bulunmamaktadır**.[160]

UTŞ'lerin TZA ile formüle ettiği argümanlarını sadece teknik bir kavramın kötüye kullanımı olarak değerlendirmek yeterli olmayacaktır. TZA, günümüzde tütün endüstrisinin **DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'ne (TKÇS) karşı verdiği mücadelenin ve tütün kontrolüne karşı müdahalelerin cisimleşmiş hali** olarak karşımıza çıkmaktadır. TZA, ERS makalesinde altı çizilen kârların korunması amacından, yani küresel sigara satışlarındaki daralmanın ve bunun endüstri gelirleri üzerindeki etkisinin yeni ürünlerle telafisinden çok daha öte bir anlam taşımaktadır. UTŞ'lerin son yıllardaki küresel faaliyetleri, sadece kâr ve gelirleri üzerinde baskı oluşturan tütün kontrolü düzenlemelerini hedef alan defansif lobicilikten ibaret olmayıp **kâr ve gelirlerini büyütmeye devam edecek, tütün ve nikotin piyasalarını radikal biçimde yeniden düzenleyecek politikaların önünü açmaya yönelik çok daha saldırgan müdahaleler** içermektedir. Diğer bir deyişle, UTŞ'ler **TKÇS ile kurulan tütün kontrolü paradigmasını zayıflatma ve giderek bunun yerine TZA paradigmasını küresel ölçekte kabul ettirme hedefi** gütmektedirler.

Bunun için küresel ölçekte yürütülen amansız, dayatmacı ve agresif bir çaba söz konusudur. Bu çabanın yıllar içinde dallanıp budaklanan kurumları, konferansları, bilimsel yayınları, halkla ve hükümetlerle ilişkiler faaliyetleri ve çok sayıda üçüncü taraf örgütleri bulunmaktadır. Bath Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren **Tütün Kontrolü Araştırma Grubu** tarafından 2012 yılında

---

[157] Lenton S, Single E. The definition of harm reduction. Drug Alcohol Rev. 1998 Jun;17(2):213-9. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1080/09595239800187011.

[158] Institute of Medicine (US) Committee to Assess the Science Base for Tobacco Harm Reduction. Clearing the Smoke: Assessing the Science Base for Tobacco Harm Reduction. Stratton K, Shetty P, Wallace R, Bondurant S, editors. Washington (DC): National Academies Press (US); 2001. https://www.nationalacademies.org/read/10029/chapter/1.

[159] Chen DT, Grigg J, Filippidis FT; Tobacco Control Committee of the European Respiratory Society. European Respiratory Society statement on novel nicotine and tobacco products, their role in tobacco control and "harm reduction". Eur Respir J. 2024 Feb 22;63(2):2301808. https://publications.ersnet.org/content/erj/63/2/2301808.

[160] Ibid.

başlatılarak geliştirilen bir bilgi paylaşım platformu olan **Tobacco Tactics web sitesinde**, TZA alanında faaliyet gösteren onlarca kişi, kurum ve oluşum hakkında detaylı bilgi sunulmaktadır.[161]

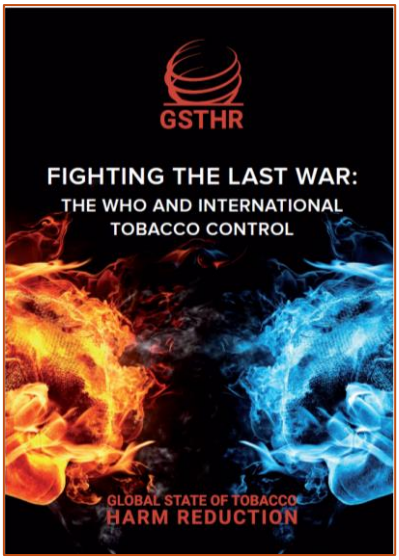

TZA pozisyonunun önde gelen savunucusu Tütünde Zarar Azaltımının Küresel Durumu isimli oluşumun 2021 yılında yayınladığı kitapçığın kapağı (Kaynak: GSTHR)[162]

Bu kaynaklardan neşet eden literatürde, TZA paradigmasının iki temel boyutu, **liberalizm ve psödobilimcilik** olarak belirginlik kazanmaktadır.

Liberal argümana göre, TKÇS başarısızdır, çünkü devleti zahmetli, pahalı, yasaklayıcı yöntemlerle bireyi tütünden uzak tutmaya zorlamakta, tütün kullananlara "*ya bırak ya öl*" demekte ve meselenin paydaşı oldukları halde UTŞ'leri dışlamaktadır. Oysa piyasa mekanizması devreye sokularak tütün kullananları da endüstriyi de TZA'ya yönlendirmek mümkündür. TZA yaklaşımına göre, tütüne maruz kalmanın tamamen ortadan kaldırılması en büyük yararı sağlayacak olsa da bu her zaman mümkün değildir ve bu nedenle birincil amaç kullanıcıların nikotini daha az zararlı biçimlerde kullanmaya geçmesini sağlamaktır. İnsanlar nikotine bağımlı oldukları için zararlı etkileri kanıtlanmış sigarayı tüketmeye mecbur kalmaktadırlar ve zararın büyük kısmı tüttürülen tütünün dumanındaki diğer toksinlerden kaynaklanmaktadır. Oysa piyasanın önü açılsa ve daha az zararlı ürünler ürün düzenleme mevzuatı ve vergi politikalarıyla desteklense, nikotin, sağlık zararı ve bağımlılık seviyeleri açısından farklılık gösteren farklı ürünler piyasada boy göstermeye başlayacaktır. Öyle ki piyasada en üstte geleneksel tütün ürünlerinin (örneğin sigara), en altta tıbbi nikotin ürünlerinin (örneğin NRT) yer aldığı, bunların arasında da farklı zararlılık özelliklerine sahip birçok başka ürünün bulunduğu bir "***zarar spektrumu***" oluşturulması mümkündür. **Piyasa çözümleriyle**, şirketler sigarayı pazarlamaktan, tüketiciler de sigarayı tüketmekten vazgeçip, daha az zararlı ürünlere yönelebilirler. **Endüstri kaynaklarından neşet eden ve liberal hassasiyetlere hitap eden bu tehlikeli söylem günümüzde artık Britanya gibi ülkelerin resmi sağlık politikasına, tütün kontrolü duayeni isimlerin söylemlerine ve ana akım medya makalelerine kadar yayılmıştır**.

TZA paradigmasının ikinci boyutu olan **psödobilimcilik**, UTŞ'lerin kâr amacı güden birer ticari kuruluş olmaları itibarıyla, kendilerinin yürüttükleri veya destekledikleri bilimsel çalışmaların zorunlu olarak taraflı olmasıyla ilgilidir. UTŞ'ler, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin etkileri hakkındaki çalışmaları TZA tezi çerçevesinde etkilemeye çalışmaktadırlar. UTŞ'ler ürünlerinin güvenli olduğunu göstermekte

[161] https://www.tobaccotactics.org/topics/harm-reduction/. (Erişim: 30/10/2026)
[162] https://gsthr.org/resources/thr-reports/fighting-the-last-war/. (Erişim: 30/10/2026)

açıkça çıkar sahibidir ve bilimi manipüle etme geçmişine sahiptirler.[163] Yeni tütün ve nikotin ürünleri üzerine yürütülen çalışmalar ağırlıklı olarak UTŞ bağlantılıdır. **Kaliforniya Üniversitesi San Francisco'daki Tütün Kontrolü Araştırma Merkezinden** araştırmacılar, UTŞ'ler tarafından finanse edilen makalelerin büyük kısmında TZA savunusu yapılırken, endüstri tarafından finanse edilmeyen makalelerin "*görüş olarak eşit bölündüğü*"nü saptamışlardır.[164]

TZA ve yeni ürünler üzerine tartışmaları etkileyen bazı bilimcilerin tütün endüstrisi tarafından finanse edilmesine ilişkin vakalar **Tobacco Tactics web sitesinde** örneklenmiştir.[165] Bunlar arasında küresel etkiye sahip en çarpıcı örneklerden biri, 2017 yılında PMI tarafından kurulan ve sadece PMI finansmanıyla faaliyet gösteren, TZA ve yeni ürünlerin savunucusu ve proje destekçisi **Dumansız Dünya Vakfıdır (Foundation for a Smoke-Free World)**. 2024 yılında ismini **Tüttürmeyi Sonlandırma Küresel Hareketi (Global Action to End Smoking)** olarak değiştiren vakıf, Türkiye'de de TZA yaklaşımının ulusal politikaya yansıtılmasına yönelik bir dizi proje finansmanı sağlamıştır. Bu kapsamda

- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfının (TEPAV) Ocak 2020'de onaylanan Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tütün, Tütün Ürünleri ve Bunların Alternatiflerinin Ekonomik Analizi başlıklı projesi,
- Yine TEPAV'ın Aralık 2020'de onaylanan Türkiye'de Sigara Tüttürmenin Sonlandırılması Politikası ve Ekonomisine İlişkin Araştırma ve Sonuçların Yaygınlaştırılması başlıklı ikinci projesi,
- Şubat 2023'te onaylanan Cambridge Design Partnership Ltd'nin (Türkiye dahil) Altı Ülkede Tütün Zarar Azaltımı, Erişimi ve Etkinliği Değerlendirmesi başlıklı projesi ve
- Temmuz 2023'te onaylanan Ekonomik Araştırma Gündemi Derneğinin Sigara Bırakma ve Farklı Ürüne Geçme Nedenleri Araştırması

desteklenmiştir.[166]

Tütün ve nikotinin zararlarının azaltılmasını, tek tek bireyler açısından değil, nüfus geneli açısından değerlendirmek gerektiği açıktır.[167] Belli bir ürün, bazı sigara içenlerin hastalık risklerini azaltmalarını veya sigarayı bırakmalarını sağlayabilir. Ancak bununla birlikte, nüfus genelinde zarar düzeyi artıyorsa, zarar azaltımından söz etmek mümkün değildir.[168] Yeni bir ürünün piyasaya arzıyla çok sayıda sigara kullanıcısı bırakmak yerine ikili veya çoklu kullanıma geçiyorsa veya sigaraya başlama olasılığı düşük çok sayıda genç insan tütün/nikotin ürünü kullanmaya başlıyorsa, bu durumda sadece **zarar artırımından** söz edilebilir.

Avrupa Solunum Derneğinin (ERS) Yeni Nikotin ve Tütün Ürünleri, Bunların Tütün Kontrolündeki Rolü ve Zarar Azaltımı Hakkındaki Açıklaması başlıklı 2024 tarihli pozisyon raporunda TZA'ya karşı

[163] https://www.tobaccotactics.org/article/harm-reduction/. (Erişim: 30/10/2026)
[164] Hendlin YH, Vora M, Elias J, Ling PM. Financial Conflicts of Interest and Stance on Tobacco Harm Reduction: A Systematic Review. Am J Public Health. 2019 Jul;109(7):e1-e8. https://ajph.aphapublications.org/doi/10.2105/AJPH.2019.305106?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori%3Arid%3Acrossref.org&rfr_dat=cr_pub++0pubmed.
[165] https://www.tobaccotactics.org/article/harm-reduction/. (Erişim: 30/10/2026)
[166] https://globalactiontoendsmoking.org/grants/search/?_country=turkey. (Erişim: 30/10/2026)
[167] Peeters S, Gilmore AB. Understanding the emergence of the tobacco industry's use of the term tobacco harm reduction in order to inform public health policy. Tob Control. 2015 Mar;24(2):182-9. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/24/2/182.long.
[168] Fox BJ, Cohen JE. Tobacco harm reduction: a call to address the ethical dilemmas. Nicotine Tob Res. 2002;4 Suppl 2:S81-7. https://academic.oup.com/ntr/article-abstract/4/Suppl_2/S81/1117126?redirectedFrom=fulltext&login=false.

alınması gereken kanıta dayalı, bilimsel temelli ve halk sağlığını korumaya yönelik pozisyonlar belirlenmiştir.[169] Aşağıda bu raporda açıklanan 8 adet pozisyon özetlenmiştir:

***Pozisyon 1: Tütün endüstrisinin sözde "zarar azaltımı" iddiasına karşılık, yeni ürünlerin potansiyel uzun vadeli sağlık risklerine ilişkin meşru kaygılar söz konusudur*.** Güvenli bir maruziyet düzeyi olmadığı dikkate alınarak ve özellikle uzun vadeli sağlık etkilerinin belirsizliği gerçeğinden hareketle, doğaları gereği tüm nikotin ve tütün ürünleri sağlık riskleri taşımaktadır.

***Pozisyon 2: Zarar azaltımı ile ilgili kanıtların çoğu, finansal çıkarlarını ilerletmek için bilimi manipüle etme geçmişine sahip olan sigara endüstrisinin kendisinden gelmektedir*.** Ticari saikle hareket eden tütün endüstrisi, yeni ürünlerin riskleri azalttığı iddiasında tek çıkar sahibidir. Ortaya çıkan kanıtlar, endüstrinin yeni ürün bilimini, özellikle de bilimsel tartışmayı, yeni ürünler ve "*zarar azaltımı*" lehine etkileme girişimlerinin soruşturulması gerektiğine işaret etmektedir. Araştırma bağımsızlığı, ürünlerin güvenliği ve riskleri hakkında güvenilir bilgi elde etmek için elzemdir.

***Pozisyon 3: Bireysel kullanıcılar için tütün tüttürmekten daha düşük risk oluşturdukları varsayılsa bile, yeni nikotin ve tütün ürünleri toplum genelinde net zarara neden olabilmektedir*.** Bazı kanıtlar, bazı yeni ürünlerin, diğer kanıta dayalı yöntemleri kullanarak sigarayı bırakmada başarısızlık gösteren ağır sigara içenler arasında bireysel riskleri potansiyel olarak azaltabileceğini düşündürse de ürünlerin toplum genelinde, özellikle de nikotin veya tütün hakkında bilgisi zayıf bireyler ve genç nüfus arasında, neden olabileceği potansiyel zararı öngörmek gerekmektedir. Güçlü bir düzenleme olmadan, yeni ve zuhur eden ürünlerin piyasadaki varlığı ve promosyonu, sigara içmeyenler arasında tütün kullanımının başlamasına yol açabilmektedir. Benzer şekilde, sigara içenlerin sigarayı tamamen bırakmasını önleyebilmekte veya ikili veya çoklu ürün kullanımına yol açarak küresel tütün yüküne önemli ölçüde katkıda bulunabilmektedir.

***Pozisyon 4: Artan kanıtlar, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin nikotin bağımlılığına ve gençler arasında sigaraya başlamaya açılan bir kapı oluşturduğunu göstermektedir*.** Kanıtlar, e-sigara kullanan sigara içmeyen gençlerin ileriki yaşamlarında sigara kullanma olasılığının artabileceğini göstermiştir.

Pozisyon 5: Bağlamsal faktörlerin dikkate alınmaması, yeni nikotin ve tütün ürünlerinin toplum genelinde zarara yol açması ile sonuçlanabilmektedir*.** Nüfus genelinde zarar azaltımı yaklaşımı, tütün kontrolünde ülkeler arasındaki bağlamsal farkları oluşturan ürün erişilebilirliği, mevzuat ve politikalar, kullanıcı profilleri ve tütün salgınının aşamaları gibi faktörleri dikkate almak zorundadır. Etkili şekilde düzenleme altına alınmazlarsa, yeni ürünler, tütün ve nikotin kullanımını yeniden normalleştirebilmekte, sigarayı bırakma girişimlerini engelleyebilmekte ve yeni nikotin tüketicisi nesilleri kendilerine çekerek bağımlılığa ve sigaranın normalleşmesine yol açabilmektedir. Bu çetrefil durum karşısında, tütün kontrolü camiasının "ihtiyat ilkesi*"ne bağlılığ**ı elzem hale gelmektedir. Bu ilke, nedensel ilişkiler hakkında tam bilimsel fikir birliği olmasa bile insan sağlığına veya çevreye potansiyel zarar söz konusu olduğunda proaktif önlem alınmasını gerektirmektedir.

***Pozisyon 6: Sigarayı tamamen bırakmak en iyi seçenektir*.** Bazı araştırmalar, özellikle Britanya gibi yüksek gelirli ülkelerde ağır sigara içenlerin klinik ortamda bırakmalarına yardımcı olmak üzere e-sigara kullanımının etkinliğini gösterse de klinik ortam dışındaki etkinlik, genel risk ve fayda dengesi ve sigarayı bıraktıktan sonra yeni ürünleri kullanmaya devam edenler üzerinde ürünlerin uzun vadeli sağlık etkileri hakkındaki belirsizlikler devam etmektedir. Halen sigara içenler açısından, bağımlılıktan

[169] Chen DT, Grigg J, Filippidis FT; Tobacco Control Committee of the European Respiratory Society. European Respiratory Society statement on novel nicotine and tobacco products, their role in tobacco control and "harm reduction". Eur Respir J. 2024 Feb 22;63(2):2301808. https://publications.ersnet.org/content/erj/63/2/2301808.

kurtulmak ve tütünle ilgili hastalıkları azaltmak için önerilen hedef tüm nikotin ürünlerinin tamamen bırakılmasıdır. Ayrıca, tamamen bırakma yaklaşımı, bırakma oranlarını artırmak ve sigara tüketimini azaltmak için optimal halk sağlığı stratejisidir. Bırakma desteği gerekli olduğunda, NRT veya tütün bırakma ilaçları gibi kanıta dayalı müdahalelere başvurulması gerekmektedir.

Pozisyon 7: Kanıtlar, yeni tütün ve nikotin ürünü kullanıcılarının, zarar azaltımı veya bırakma amacıyla, geleneksel sigarayı tamamen bu ürünlerle değiştirmek yerine sıklıkla ikili veya çoklu tütün ürünü kullanımına girdiklerini göstermektedir. Tütün endüstrisinin "*zarar azaltımı*" iddiası, sigara içenlerin geleneksel sigarayı tamamen yeni ürünlerle değiştirecekleri şeklindeki temelsiz bir varsayıma dayanmaktadır. Ne var ki bu kişilerin birçoğu ikili veya çoklu kullanıcı olarak eşzamanlı tütün tüttürmeye veya sigara kullanmaya devam etmektedir; bu da toksik maddelere daha fazla maruziyet ve nikotin bağımlılığı riskinde artışı doğurmaktadır.

Pozisyon 8: Sigara içen popülasyonda zamanla kemikleşme (yüksek bağımlılık düzeyi ve düşük bırakma motivasyonu) oluştuğuna dair kanıt bulunmamaktadır ve mevcut tütün kontrolü önlemlerinin etkisiz olduğu iddiası yanıltıcıdır. Tütün endüstrisi, "*zarar azaltımı*" kavramını yanıltıcı bir şekilde istismar ederek nikotin ve tütünü tamamen bırakmanın kullanıcılar açısından her zaman mümkün olmadığını veya istenmediğini öne sürmüştür. Ne var ki en son kanıtlar, sigara içen popülasyonlarda kemikleşme olmadığını, bunun yerine zaman içinde daha hafif sigara içme kalıplarına doğru bir kayma olduğunu göstermiştir.[170]

ERS'nin doğrudan değinmediği bir husus, UTŞ'lerin TZA argümanı ile kendilerini çözümün bir parçası gibi ortaya koymaları, TKÇS tarafından dışlandıkları politika arenasında söz sahibi olma ve bu yoldan küresel ve yerel tütün kontrolü camialarını bölme ve sağlık politikalarını etkileme amacı taşımaları ve bir yandan yeni tütün ve nikotin ürünlerini agresif pazarlama yöntemleriyle piyasalara sürerken diğer yandan halen sigara markaları geliştirme, pazarlama ve satış faaliyetlerine devam etmeleridir.

3.2 Reklam ve pazarlama

UTŞ'ler

- nikotin gücü silahlanma yarışı,
- aromalarla ürün cazibesini artırmaya dayalı ürün geliştirme ve
- TZA'yı TKÇS'ye alternatif oluşturacak yeni bir paradigma olarak dünya genelinde dayatma

stratejilerini, yeni nikotin ve tütün ürünleri için yüksek harcamalı ve neredeyse tamamen çocukları ve genç yetişkinleri hedef alan **reklam ve pazarlama faaliyetleri** ile eşgüdüm içinde yürütmektedirler.

Günümüzde içinden geçtiğimiz tütün salgınının dünya genelinde yaygınlaşmasında tütün endüstrisinin **tütün reklamı, promosyonu ve sponsorluğu (TRPS)** faaliyetlerinin rolü büyüktür. 1984 tarihli bir R.J. Reynolds raporunda yer alan[171] "*Eski sigara içenlerin yerini dolduracak tek kaynak genç içicilerdir… Eğer gençler sigaraya sırt çevirirse, endüstri yıkılır*," sözleri durumu özetlemektedir. Birçok araştırmada özellikle çocukların ve genç yetişkinlerin TRPS'den etkilendikleri ve tütün kullanmaya

[170] Feliu A, Fernandez E, Martinez C, Filippidis FT. Are smokers "hardening" or rather "softening"? An ecological and multilevel analysis across 28 European Union countries. Eur Respir J. 2019 Sep 19;54(3):1900596. https://publications.ersnet.org/content/erj/54/3/1900596.

[171] https://cdn.tobaccofreekids.org/resourceFiles/Fact-Sheets/US/0114.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

başlamalarında TRPS faaliyetlerinin önemli bir etken olduğu gösterilmiştir.[172] Bu kanıtlara dayanarak **TKÇS Madde 13** ile bu faaliyetlerin kapsamlı şekilde yasaklanması taahhüt altına alınmış, ülkemizde de bu yönde kapsamlı yasaklar 4207 sayılı Kanun ile yürürlüğe sokulmuştur.

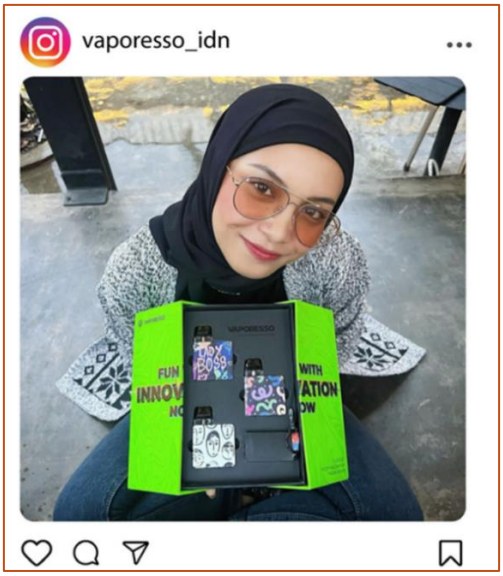

42 bin takipçisi olan Endonezyalı bir influencer ile sosyal medyada e-sigara markası reklamı (Kaynak: Vital Strategies)[173]

Yeni tütün ve nikotin ürünlerinin piyasaya arzına izin veren bazı ülkeler diğer tütün ürünleri için geçerli olan TRPS yasaklarını bu ürünler için de geçerli kılsalar bile UTŞ'ler çocukların ilgisini yeni tütün ve nikotin ürünlerine çekmek amacıyla TKÇS temelli düzenlemeleri baypas eden yeni TRPS ve pazarlama taktikleri geliştirmişlerdir.

Şirketlerin geleneksel reklam mecralarından uzaklaşmaları, sadece bu mecralardaki reklam yasaklarıyla ilişkili olmayıp çocuklara ve genç yetişkinlere yönelik olan, ancak denetimi zor mecralarda TRPS faaliyetlerinin daha etkili olmasıyla ilgilidir. UTŞ'lerin günümüzde yeni tütün ve nikotin ürünleri için geliştirdikleri TRPS yöntemleri arasında, **doğrudan ürün pazarlama, doğrudan ve dolaylı reklam, ücretli influencer hizmetleri, spor etkinliği sponsorlukları, müzik ve festival etkinliği sponsorluğu, sanat ve kültür etkinliği sponsorluğu, indirim, yarışma, ödül programları ve sosyal sorumluluk projeleri** bulunmaktadır.

ABD'den bir tütün kontrolü kuruluşu olan **Campaign for Tobacco-Free Kidsin (CTFK)** Ocak 2018 ve Ekim 2023 tarihleri arasında yürüttüğü ve kapak görseli aşağıda bulunan çalışmada,[174] BAT ve PMI'nin gençlere yeni ürünleri pazarlamalarında sosyal medyanın gençler arasındaki popülerliğini nasıl sömürdükleri incelenmektedir. Üç marka için yapılan sosyal medya pazarlaması çeşitli sosyal dinleme araçları kullanılarak mercek altına alınmıştır: BAT tarafından pazarlanan bir nikotin kesesi olan Velo, yine BAT tarafından satılan bir e-sigara markası olan Vuse ve PMI'nin ITÜ markası IQOS. Bu

[172] Lovato C, Watts A, Stead LF. Impact of tobacco advertising and promotion on increasing adolescent smoking behaviours. Cochrane Database Syst Rev. 2011 Oct 5;2011(10):CD003439. https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD003439.pub2/full.

[173] Vital Strategies. The Next Frontier in Tobacco Marketing: The Metaverse, NFTs, Advergames and More. New York, NY; 2023. https://alertsbycanary.org/assets/publication/20231107224746000000_The_Next_Frontier_in_Tobacco_Marketing_EN.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

[174] Campaign for Tobacco Free Kids. #SponsoredByBigTobacco: Tobacco & Nicotine Marketing on Social Media. https://cdn.tobaccofreekids.org/uploads/Media/2023/2023_12_08_SponsoredByBigTobacco.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

üç markanın 60'tan fazla ülkede satıldığı ve Velo, Vuse ve IQOS'a ait sosyal medya içeriklerinin 2,4 milyar kez izlendiği, söz konusu pazarlama içerikleriyle dünya genelinde 385 milyon kişiye ulaşıldığı, bunların yaklaşık %40'ının 25 yaş altında olduğu, 16 milyonunun 18 yaş altı çocuklar olduğu bildirilmiştir. Çalışmanın raporunda gençlere yönelik uygulanan çok mecralı sosyal medya pazarlaması ile bir "*surround* ses" efekti yaratıldığı, bu yolla markaların görünürlüğünün, popülerliğinin ve tanınırlığının çoğaltıldığı iddia edilmektedir.

UTŞ'lerin yeni ürünlere ilişkin sosyal medyada ve yeni mecralarda reklam ve pazarlama faaliyetlerinin konu edildiği iki çalışma raporunun kapakları (Kaynak: CTFK ve Vital Strategies)

Bir diğer ABD'li tütün kontrolü kuruluşu **Vital Strategiesin** 2023'te yayımladığı, yukarıda kapak görseli bulunan çalışmasına göre,[175] UTŞ'ler pazarlama taktiklerini **Metaverse, NFT'ler, reklam oyunları ve benzeri mecralara** doğru genişletmektedir. Çalışmanın raporuna göre, sağlıksız ürün pazarlamacıları, yetersiz düzenlenen çevrimiçi ortamı kullanarak küresel nüfusun üçte ikisine ulaşmaktadır. Tütün ve nikotin ürünlerinin de **sosyal medya, video yayın platformları, podcast barındırma platformları ve mobil uygulamalar gibi dijital medya platformlarında düzenli olarak tanıtımı** yapılmaktadır. Bu pazarlama her yerde bulunduğu, etkileşimli ve genellikle kişiselleştirilmiş olduğu için son derece etkilidir. **Sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik ve blok zinciri teknolojisi gibi yeni nesil dijital teknolojilerin ve Metaverse gibi yeni dijital mecraların büyümesi, tütün ve nikotin ürünlerinin tanıtımı ve satışı için gelişen fırsatlar sunmaktadır**.

Bloomberg İnisiyatifinin bir parçası olarak akademisyen ve halk sağlığı uzmanlarından oluşan bir ağ olan **STOP**'un "***Bugün Japonya, Yarın Tüm Dünya***" başlıklı 2024 tarihli raporunda,[176] PMI'nin bir iştiraki olan Philip Morris Japonya'nın (PMJ) bu ülkede ITÜ markası IQOS için hazırladığı ve sızdırılan pazarlama planı masaya yatırılmaktadır. Planda, gençler de dahil olmak üzere genel topluma hitap eden pazarlama yöntemleri göze çarpmaktadır. STOP, sızdırılan bu son derece detaylı planın küresel bir kampanyaya dönüşme potansiyeli olduğuna ve eğer başarıyla hayata geçirilirse küresel ölçekte halk sağlığını tehdit eden yeni bir tür tütün salgını başlatabileceğine dikkat çekmektedir.

175 https://alertsbycanary.org/assets/publication/20231107224746000000_The_Next_Frontier_in_Tobacco_Marketing_EN.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

176 https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/PMJ-leaked-marketing-blueprint_TR.pdf. (Erişim: 30/10/2026).

Bu anlamda, UTŞ'lerin toksik ve bağımlılık yapıcı özellikleri olan ürünleri kadar, reklam ve pazarlama faaliyetlerinin de belki ürünlerden de daha fazla tehlike saçtığı iddia edilebilir. UTŞ'ler gençleri hedef almadıklarını, sadece yetişkin sigara içicilerine yönelik TRPS yaptıklarını iddia etseler de özellikle sınır aşırı TRPS faaliyetlerinin Türkiye dahil tüm dünyada çocuklara ve genç yetişkinlere yönelik çok yönlü nitelikleri bulunmaktadır.

"IQOS Terası," Grandvalira Kayak Merkezi, Andorra. Aralık 2024.

Dağ başında TRPS (Kaynak: STOP)[177]

UTŞ'lerin yeni tütün ve nikotin ürünleri için **hedef pazar teşkil eden Türkiye**, hem dünyanın en büyük tütün ürünü üretim ve ihracat üslerinden biri olması hem de bölgesinde örnek ülke olması bakımından şirketler için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle UTŞ'ler, söz konusu ürünlerin Türkiye'de yasallık kazanarak ticarileştirilmesi için 2017 yılında kollarını sıvamışlardır. Ekim 2017'de Euromonitor'ün yayımladığı "*Nikotin salınım ürünlerinde yeni nesil inovasyonlar*" isimli dosyada,[178] Türkiye'nin 2021'de en büyük 10 ITÜ pazarı sıralamasında 1,3 milyar dolar ile Japonya ve ABD'den sonra üçüncü sırada, ITÜ'lerin pazar payı büyüklüğü sıralamasında ise %7 ile Japonya'dan sonra ikinci sırada yer alacağı tahmin edilmiştir. Euromonitor, her ikisi de PMI tarafından finanse edilen PMI IMPACT ve Dumansız Dünya Vakfı tarafından yüksek meblağlı çeşitli projeler için defalarca fonlanmış bir piyasa araştırma şirketidir.[179]

Nitekim Eylül 2017'de Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan bir torba kanun tasarısında, 4733 sayılı Kanun'a "*sigara ve diğer tütün mamulleri kategorisine girmeyen yeni tütün mamulleri*" kavramı eklenmiş; bunlar için yıllık üretim kapasitesi iki milyar adetten az olmaması ve yeni teknolojili tesislerin kurulması şartı getirilmiş; bu şartı yerine getirenlere aynı markadan olmak üzere serbestçe ithalat, fiyatlandırma ve satma hakkı tanınmıştır. Ancak başta Sağlığa Evet Derneği olmak üzere

[177] https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Understanding_Heated_Tobacco_Products_HTPs_TR.pdf. (Erişim: 30/10/2026).
[178] https://www.euromonitor.com/insights. (Erişim: 30/10/2026)
[179] https://www.tobaccotactics.org/article/euromonitor/. (Erişim: 30/10/2026)

ülkenin tütün kontrolü savunucularının tepkilerini yükseltmesiyle söz konusu ifadelerin tamamı kabul edilen kanun metninden çıkartılmıştır.

PMI'nin ürünlerini Türkiye'ye yasal yoldan sokma girişimi önlenmiş, ancak buna paralel olarak PMI, IQOS'un reklam, tanıtım, pazarlama ve satışı için **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) sıçrama tahtası olarak kullanmaya** başlamıştır.[180] Satışlar, Nisan 2017'de Ercan Havalimanında açılan IQOS mağazasında ve Mayıs 2017'de Kuzey Kıbrıs iç pazarında başlatılmış, IQOS'un resmi Türkçe web sitesi kurulmuştur. 2018'de PMI KKTC'den 9 gazeteciyi IQOS incelemesi için 3 günlük İsviçre gezisine götürmüş, Ar-Ge tesisini gezdirmiştir. Bu faaliyete katılan gazeteciler, "hayata dönüş bileti IQOS"[181] başlıklı haberler kaleme almışlardır.

Ercan Havalimanı, IQOS mağazası (Foto: Elif Dağlı, 2 Haziran 2017)

O günden günümüze, IQOS pazarlama faaliyetleri yetkili distribütör marifetiyle KKTC genelinde sürdürülmektedir. IQOS mağazalarının yanı sıra, resmi partner noktaları ve "***ücretsiz deneme programları***" aktif olarak çalışmaktadır. **IQOS Kuzey Kıbrıs web sitesinde** yer alan bilgilere göre,[182] bu program kapsamında kullanıcılara satın almadan önce cihazı test etme olanağı sağlanmaktadır. Programa katılmak için 18 yaşından büyük olmak, KKTC'de ikamet etmek ve yetişkin bir sigara tüketicisi olmak gerektiği ifade edilmektedir. Seçilen cihaza göre deneme süresi 21 güne kadar çıkabilmektedir. Ayrıca, cihaz sahibi olan ve olmayanlar mağazalarda veya başka yerlerde IQOS uzmanından birebir kullanım desteği ve cihaz tanıtımı alabilmektedirler.

Türkiye'de yeni tütün düzenlemesi tartışmalarının yapıldığı süreçte, Lefkoşe'deki ana mağazada 2 Ekim 2026 günü, "*dumansız ada vizyonu*" teması etrafında düzenlenen kültürel ve gastronomik etkinlik aşağıda örneklenen şekilde medyada yer almış, ürünün ve mağazanın geniş promosyonu yapılmıştır.

[180] Evrengil E. Sigara şirketlerinin yeni sigarası Isıtılan Tütün Ürünü (ITÜ) yasaklanmalıdır. soL Haber, 28.05.2019. https://haber.sol.org.tr/blog/serbest-kursu/meryem-vitni/sigara-sirketlerinin-yeni-sigarasi-isitilan-tutun-urunu-itu. (Erişim: 30/10/2026)

[181] Altıner G. Hayata dönüş bileti "IQOS"! Kıbrıs Postası, 12.10.2018. https://www.kibrispostasi.com/c1-KIBRIS_POSTASI_GAZETESI/j160/a33713-hayata-donus-bileti-iqos. (Erişim: 30/10/2026)

[182] https://www.iqosnc.com/destek-ve-ayricaliklar. (Erişim: 30/10/2026)

Lefkoşe IQOS mağazasında 2 Ekim 2026 tarihinde düzenlenen etkinlik hakkında gazete haberi görselleri (Kaynak: Gazetda.com,[183] Gündem Kıbrıs,[184] Yeni Düzen[185])

3.3 Lobicilik

UTŞ'lerin yeni tütün ve nikotin ürünlerini pazarlama strateji şemsiyesi altında yer alan

- yüksek düzeyde bağımlılık yapıcı ve aromalarla cazibesi artırılmış ürün geliştirme,
- TZA'yı TKÇS'nin yerini alacak alternatif paradigma olarak dayatma ve
- TRPS ve satış düzeneklerini

bütünleyen dördüncü faaliyet alanı, kendilerinin "***kurumsal ilişkiler***" adını verdikleri, bu ad ile departmanlar kurdukları **lobiciliktir**.

Geleneksel tütün ürünlerinin sağlık etkilerinin ortaya döküldüğü, tütün salgınının ileri aşamasında olan ülkelerde tütün tüketiminin düşüşe geçtiği, yaşanan hastalık ve ölümlerle toplumların sarsıldığı, sağlık giderleri finansmanının dara girdiği bir dönemde, endüstrinin daha az zararlı olduğunu iddia

[183] https://gazetda.com/haber/iqos-lefkosada-dumansiz-ada-yi-sanat-ve-lezzetle-bulusturdu-0210142914. (Erişim: 30/10/2026)
[184] https://www.gundemkibris.com/iqostan-adada-yeni-donem-iqos-yeni-magazasinda-yerel-yaraticilikla-bulustu. (Erişim: 30/10/2026)
[185] https://www.yeniduzen.com/ayni-adanin-iki-farkli-yorumu-200113h.htm. (Erişim: 30/10/2026)

ettiği yeni ürünlerle çıkagelmesi ve bu ürünlerin ülke piyasalarında serbest ticaretini garantileyecek şekilde düzenleyici kurumları, karar verici siyasetçileri ve kamuoyunu ikna etmesi kolay iş olmamıştır; ancak endüstrinin 2010'ların başından beri bu alanda yürüttüğü lobiciliğin, diğer bir deyişle **organize siyasi müdahalesinin** kendisi açısından başarılı sonuçları olduğunu söylemek mümkündür.

Nasıl ki halk sağlığı perspektifinden bakanlar **tütün kontrolü** adı altında yürüttükleri faaliyetlerle tütün salgınını kontrol altına almak ve nihayetinde sonlandırmak için çaba gösteriyorlarsa, endüstri açısından bakınca yapılan siyasi müdahalecilik de "***devletin kontrolü***" anlamını taşımaktadır.

Tütün kontrolü literatüründe, lobicilik ağırlıklı olarak UTŞ'lerin işlerine engel olduğu, kârlarını azalttığı için hedef aldıkları tütün kontrolü politikalarına karşı yürüttükleri müdahaleler olarak tanımlanmaktadır. Dumansız hava sahasını veya TRPS yasaklarını veya paket üzeri sağlık uyarılarını önleme, yenme, zayıflatma, geciktirme, saptırma, uyumsuzluk yaratma, yıpratma gibi defansif müdahaleler böyledir. Günümüzde ise yeni tütün ve nikotin ürünlerini pazarlama stratejisi, UTŞ'lerin işlerini ve kârlarını sadece korumak üzerine değil, bunları geliştirmek ve büyütmek üzerine kuruludur ve yapılan lobicilik, doğrudan sağlık politikası ile piyasa düzenleme politikasını hedef almaktadır.

3.3.1 Aktörler

UTŞ'lerin lobicilik faaliyetlerini birlikte yürüttükleri aktörleri, içinde yer aldıkları **iki temel ağ** (**lobi ve sermaye ağları)** üzerinden sınıflandırarak incelemek mümkündür.

Lobi ağında, iki grup aktör bulunmaktadır. Bunlardan ilki, UTŞ'lerin mali destek verdiği, hatta bazen doğrudan kendilerinin kurduğu, paravanlık işlevi gören **cephe örgütleridir**. Astroturf örgütleri olarak da adlandırılan bu cephe örgütleri arasında onlarca ulusal ve uluslararası STK ve birlik bulunmaktadır. Tipik iki örnek, ismini daha sonra Tüttürmeyi Sonlandırma Küresel Hareketi olarak değiştiren Dumansız Dünya Vakfı ve Dünya E-sigaracılar Birliğidir (World Vapers' Alliance). Doğrudan UTŞ'ler tarafından fonlanan ABD'de yerleşik Dünya E-sigaracılar Birliğinin Türkiye ayağında Turkish Vapers' Alliance (Türk E-Sigaracılar Birliği) faaliyet göstermektedir.[186]

Lobi ağında yer alan ikinci aktör grubu, UTŞ'lere profesyonel hizmet veren **lobicilik şirketleridir**. Bunlar arasında devletle ilişkilerde uzmanlaşmış halkla ilişkiler şirketleri ile sermaye yanlısı düşünce kuruluşları yer almaktadır. Tipik örnekler, endüstri çıkarlarını temsil ettiği bilinen Chatham House, CATO Institute ve Uluslararası Vergi ve Yatırım Merkezidir. Türkiye'den örnekler arasında, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) ve Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM) bulunmaktadır. Bağımsızlık ve profesyonellik iddiası taşıyan bu kuruluşların tamamı sermaye çıkarlarını temsil etmekte, sermaye çıkarlarını ilerletme amacıyla faaliyet göstermekte ve bu özellikleriyle UTŞ'lerin lobicilik faaliyetlerine katkı vermektedirler.

Ancak yeni tütün ve nikotin ürünlerinin pazarlanması için yürütülen lobicilik faaliyetlerinde, ikinci lobicilik ağı olan **sermaye ağında** yer alan aktörlerle yapılan iş birlikleri günümüzde daha önemli hale gelmiştir. Bu ağda, en başta, hissedarları ve 180'den fazla ülkede yerleşik iştirakleriyle, **UTŞ'lerin kendileri** yer almaktadır. Türkiye'nin önde gelen tütün endüstrisi birliği, ülkede faaliyet gösteren tüm UTŞ'lerin üyesi bulunduğu Ege İhracatçılar Birliğidir. Oligopolik çıkar ilişkisi içinde olan, Türkiye'de ve dünyada tütün ve nikotin piyasalarını ellerinde bulunduran PMI, BAT, JTI, IB ve KT&G gibi şirketler, günümüzde, gereken yer ve koşullarda, cephe örgütleri veya lobicilik şirketlerinin arkasında saklanmadan, doğrudan kendileri siyasi müdahale faaliyetleri yürütebilmektedirler. Örneğin,

[186] Cuğ Y. Nevşin Mengü'den elektronik sigara 'reklamı': Yasallaşmalı ve vergilendirilmeliymiş… soL Haber, 30 Ekim 2023. https://haber.sol.org.tr/haber/nevsin-menguden-elektronik-sigara-reklami-yasallasmali-ve-vergilendirilmeliymis-386063. (Erişim: 30/10/2026).

Türkiye'de 2023'te yürütülen "*Yasa Dışı – Kapı Dışı*" kampanyasında, UTŞ'ler kamuoyunun karşısına geçerek yasa dışı tütün ticareti sorununa sert önlemlerle yanıt vermesi için devleti göreve çağırmışlar, kendilerini kanun, nizam ve halk sağlığı neferleri olarak göstermişlerdir.[187]

Lobicilikte iş birliği yapılan diğer sermaye ağı aktörleri, dayanışma ve çıkar ilişkisi içinde oldukları **ulusal ve ulusötesi sermaye şirketleri ve sermaye birlikleridir**. Genellikle gıda, içecek, ilaç, kimya, perakendecilik, ikram ve otelcilik alanlarında faaliyet gösteren şirketler ve bunların birlikleri, UTŞ'lerin lobicilik faaliyetlerinde boy göstererek etkili olmaktadır. Bunlar arasında, Türkiye'de faaliyet gösteren UTŞ'lerin de üyesi oldukları Amerikan Ticaret Odası Türkiye Ofisi, Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED), Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), American Turkish Council (ATC) ve Türkiye-ABD İş Konseyi (TAİK) gibi kurumlar ile Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK) bulunmaktadır.

3.3.2 Hayalet mevzuat yazarlığı

UTŞ'lerin yukarıda tanımlı ağları kullanarak yürüttükleri en önemli lobicilik faaliyeti **hayalet mevzuat yazarlığı** olarak adlandırılan düzenleme müdahaleleridir. Avrupa Birliği (AB) özelinde bunun nasıl işlediği hakkında iki çalışma dikkat çekicidir.

Costa ve arkadaşlarının 2014 yılında ses getiren makalesinde[188] araştırmacılar, 2014 tarihinde yürürlük kazanan AB TÜD'ün revizyon hazırlığı aşamasında UTŞ'lerin AB lobicilik harcamalarını inceleme altına alarak bu harcamaların AB tütün kontrolü politikalarını anlamlı biçimde etkileyip etkilemediği sorusunu sormuşlar ve kantitatif metin madenciliği yöntemiyle AB TÜD revizyonunda endüstri müdahalesini araştırmışlardır. Bulgular son derece çarpıcıdır. 2009-2014 arası yürütülen revizyon görüşmelerinde, AB Komisyonunun görüşlerinin, önceleri halk sağlığı yanlısıyken, zamanla gitgide ve anlamlı ölçüde UTŞ'lerin pozisyonu doğrultusunda değiştiği ve **kabul edilen AB TÜD metninin anlamlı ölçüde UTŞ pozisyonlarını yansıttığı belirlenmiştir**.

Smith ve arkadaşlarının yine çok ses getiren 2010 tarihli makalesinde[189] araştırmacılar, BAT'ın ilaç ve kimya şirketleri ile iş birliği içinde, AB'nin anayasasını oluşturan **Avrupa Birliği Sözleşmesi'ne zorunlu "*ekonomik etki değerlendirme*" kavramının sokulmasını** sağladığını göstermişlerdir. Bilindiği üzere, sözü edilen etki değerlendirme yöntemi, maliyet-fayda analizine dayalı, büyük şirketleri kayıran, onların ekonomik faydalarını önceleyen bir siyasi karar mekanizmasıdır. Sözleşmeye zorunlu ekonomik etki değerlendirmesinin dahil edilmesiyle AB'de önerilen politikaların şirketlere olan maliyetleri siyasi kararların temel belirleyicisi haline getirilmiş, şirketler siyasi kararlara en başından müdahale etme olanağı elde etmiş ve sonuçta tütün endüstrisi, tütün mevzuatını değiştirmek, etkilemek, yönlendirmek için meşru ve hukuki bir araç elde etmiştir.

---

[187] Evrengil E. Ölüm taciri Dörtlü Çete'den sahte 'kanun ve nizam' kampanyası I, II, III. soL Haber, Haziran 2023. https://haber.sol.org.tr/haber/olum-taciri-dortlu-ceteden-sahte-kanun-ve-nizam-kampanyasi-i-378000, https://haber.sol.org.tr/haber/olum-taciri-dortlu-ceteden-sahte-kanun-ve-nizam-kampanyasi-ii-378096, https://haber.sol.org.tr/haber/olum-taciri-dortlu-ceteden-sahte-kanun-ve-nizam-kampanyasi-iii-378097. (Erişim: 30/10/2026)

[188] Costa H, Gilmore AB, Peeters S, McKee M, Stuckler D. Quantifying the influence of the tobacco industry on EU governance: automated content analysis of the EU Tobacco Products Directive. Tob Control. 2014 Nov;23(6):473-8. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/23/6/473.long.

[189] Smith KE, Fooks G, Collin J, Weishaar H, Mandal S, Gilmore AB. "Working the system"--British American tobacco's influence on the European union treaty and its implications for policy: an analysis of internal tobacco industry documents. PLoS Med. 2010 Jan 12;7(1):e1000202.

Araştırmacılar, BAT'ın bu politika dayatmasını geniş sermaye ağını yanına çekerek ve EPC isimli bir düşünce kuruluşunu devreye sokarak gerçekleştirdiğini belgelemişlerdir. Araştırmacılar, vardıkları sonucu şu sözlerle ifade etmişlerdir: "*BAT ve diğer şirketler, AB'de tüm siyasi kararların, kendilerine bir dizi avantaj sağlayan bir ekonomik değerlendirmeden geçmesini zorunlu hale getirerek, AB siyaset sürecini kökten değiştirdiler*" ve "*BAT ve diğer şirketlerin önceden planladıkları üzere, Avrupa'da risk kavramı büyük ölçüde değişikliğe uğratıldı. İhtiyat ilkesi terk edilirken risk bireyselleştirildi. Özellikle BAT'ın halk sağlığını korumaya yönelik düzenlemeleri önleme niyeti göz önünde bulundurulduğunda, bu değişiklikler endişe vericidir.*" Bu çalışma, UTŞ'lerin AB'de mevzuata yönelik müdahalelerinin AB TÜD'den de önce geldiğini göstermektedir.

AB nezdinde UTŞ'lerin lobicilik faaliyetleri hakkında, bir Fransız tütün kontrolü birliği olan **Contre-Feu** ile kendini "*küresel tütün endüstrisi gözetleme kuruluşu*" olarak nitelendiren **STOP**'un yakın zamanda AB Komisyonundan bilgi edinme kanunu çerçevesinde temin edilen **AB lobicilik veri tabanı ve belgeleri üzerinden birlikte yürüttükleri inceleme**, AB'nin TKÇS'nin bir Tarafı olarak temel yükümlülüklerini yerine getirmediğini göstermektedir. **Belgeler, UTŞ'lerin AB diplomatik ve ticaret gücünü diğer ülkelerin egemen sağlık politikalarını zayıflatmak için silah haline getirmeye çalıştığını ortaya koymuştur**.

İnceleme sonuçlarının yer aldığı **Kapalı Kapılar Ardında: Tütün Lobisi Avrupa Birliği ve Ötesini Nasıl Etkiliyor** başlıklı rapora[190] göre, tütün endüstrisi AB'de büyük ve aktif bir varlığa sahiptir. En az 49 kuruluş, tütün endüstrisi adına AB'de politika yapıcıları ve bürokratları etkilemeye aktif olarak çalışmaktadır. Bu kuruluşlar toplu olarak en az 139 kişiyi istihdam ettiklerini ve yılda yaklaşık 14 milyon avro harcayarak AB karar vericilerini hedef alan lobicilik faaliyetlerine yatırım yaptıklarını bildirmiştir.

Son yıllarda, TZA'yı savunan yeni lobi grupları artmıştır. Bu kategorideki 15 kuruluştan 8'i son üç yıl içinde kurulmuştur. Mevcut şeffaflık kuralları işletilmemektedir. Avrupa Parlamentosunda 2023 ile 2025 yılları arasında tütün lobicileriyle 257 toplantı kaydedilmiştir. Contre-Feu ve STOP, özellikle ticaret politikasını ve AB'nin AB dışı ülkelerle ticari ilişkilerini yöneten DG TRADE'in (AB ticaret bakanlığı statüsüne sahip AB Ticaret Genel Müdürlüğü) çok sayıda açıklanmamış endüstri etkileşimini ortaya koymuşlardır.

Raporun en can alıcı kısmı, **UTŞ'lerin, AB Komisyonunu düşük ve orta gelirli AB dışı ülkelerde tütün kontrolü politikalarını bozmak için bir kaldıraç olarak kullanmaya çalışmalarına** ilişkindir. Bu raporun *Yasaklama* başlığı altında ele alınan yeni tütün ve nikotin ürünlerini yasaklama çabası içinde olan ülkeler hedef seçilmiştir. Ortaya konan belgelerle, Arjantin, Brezilya, Hindistan, Japonya, Meksika, Singapur, Tayvan, Tayland, Türkiye ve Vietnam gibi ülkelerde, UTŞ'lerin AB kurumlarını halk sağlığı politikalarına karşı harekete geçirdikleri ve söz konusu ülkelerin tütün kontrolü politikalarının sıklıkla "*ticaret engeli*" olarak çerçevelendiği gösterilmiştir.

3.3.3 UTŞ lobiciliğinin merkezi

AB, UTŞ'lerin siyasi müdahalelerinin en önemli arenalarından biri olmakla birlikte, **UTŞ lobiciliğinin asıl merkezi**, siyaset ve UTŞ'lerin iç içe geçtiği **Britanya**'dır. Margaret Thatcher ve Tony Blair gibi başbakanların UTŞ'ler adına hareket etmesine dair iyi belgelenmiş vakalar bulunmaktadır. Bu raporda, söz konusu iç içe geçmişlik iki örnek üzerinden ele alınmaktadır.

İlk örnek, Britanya Sağlık Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığının ortaklaşa yayımladıkları Aralık 2013 tarihli "**Birleşik Krallık'ın Denizaşırı Görevliler İçin Tütün Endüstrisinin Desteklenmesine İlişkin Revize**

[190] https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Behind_Closed_Doors_EN.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

Rehber"**dir**.[191] Söz konusu Rehber, Britanyalı diplomatların görevleri sırasında TKÇS Madde 5.3'ü nasıl uygulayacaklarına, yani halk sağlığını tütün endüstrisinin ticari ve diğer müktesep çıkarlarına karşı nasıl koruyacaklarına dair detaylı hükümler içermektedir. Rehberin başlığına "*revize*" tanımının eklenmesinin nedeni, 6. maddesinde 2013'te yapılan değişiklikle ilgilidir. Buna göre, diplomatların tütün endüstrisi namına yabancı hükümetlerle görüşmesi yasaklanmakta, ancak eğer yabancı ülke politikaları "*korumacı*" veya "*ayrımcı*" olarak mütalaa ediliyorsa bu yasak geçerliliğini yitirmektedir. TKÇS Madde 5.3 uygulamasında açılan bu resmi ve aleni gedik, açıkça BAT ve IB'nin çıkarlarının yabancı ülkelerde bizzat diplomatlar tarafından savunulması için getirilmiştir. Britanyalı diplomatların BAT ve diğer UTŞ'ler adına yabancı ülkelerde sürdürdükleri lobi faaliyetleri hakkında geniş bir literatür mevcuttur.[192]

Britanya'da UTŞ'ler ile siyasetin iç içe geçmesine dair ikinci örnek, 2014'te kurulan ve 2023'te kapanan **E-sigara İçin Partiler Üstü Parlamento Grubudur**. (All-Party Parliamentary Group, APPG).[193] Ağırlıklı olarak Muhafazakâr Partili üyelerden oluşan Grubun kuruluş amacı, "*e-sigaranın toplumsal faydalarının ortaya konması, e-sigara için gerekli en uygun parlamento ve düzenleme yaklaşımının hayata geçirilmesi ve diğer parlamenterlerin e-sigara konusunda eğitilmesi*" olarak tanımlanmıştır. APPG'nin UTŞ'lerin yönetiminde yer aldığı Britanya E-Sigara Endüstrisi Derneği tarafından fonlanıyor olması 2019 yılında medyada eleştiri konusu olmuş, ancak fonlamanın şeffaf olduğu iddia edilerek UTŞ kaynaklı ödenekler savunulmuştur. 2017'de yayımladıkları "***E-Sigara Ulusu'nun Durumu***" isimli raporda e-sigaranın sağlık etkilerine dair araştırmalar dezenformasyon olarak nitelendirilerek e-sigaranın sigara kullanımını azalttığı, bu nedenle olabildiğince esnek ve elverişli biçimde düzenlenmesi gerektiği iddia edilmiştir. APPG, faal olduğu yıllar boyunca, parlamento içinde ve dışında, Britanya içinde ve AB nezdinde, UTŞ'lerin siyasi platformu görevi görmüştür. APPG'nin 2023'te kapanmasının gerekçesi olarak Grup başkanının başka işleri olması ve başkan olacak başka parlamenter bulunmaması gösterilmiştir. Bir başka olası neden, Grubun parlamentodaki misyonunu tamamlamış olmasıdır.

3.3.4 Küresel Güney ve Türkiye

UTŞ'lerin lobicilik faaliyetlerinin boyutlarını irdelemek için günümüzde Küresel Güney'den örnekler önem kazanmaktadır. 1 Ocak 2025'te **Vietnam**, e-sigara ve ITÜ'ye kapsamlı yasak getiren yasal düzenlemesini yürürlüğe sokmasıyla birlikte uluslararası yasal yaptırım tehditleriyle karşı karşıya kalmıştır. Gençleri ve halk sağlığını korumak amacıyla kabul edilen devrim niteliğindeki yeni düzenleme ile bu ürünlerin üretimi, ticareti, ithalatı, depolanması, taşınması ve kullanımı yasaklanmıştır. Eylül 2025'te Vietnam Sanayi ve Ticaret Bakanlığına Güneydoğu Asya'da endüstrinin en güçlü olduğu iki ülke olan **Endonezya ve Filipinler'den gelen iki resmi kınama mektubu** ulaşmıştır. Söz konusu vaka, **STOP**'un "**Vietnam'ın E-sigara ve ITÜ Yasağına Karşı Ticari Kınama Sürecinin Başlatılmasının Arkasında Kim Var?**" başlıklı raporunda ele alınmaktadır.[194]

---

[191] UK Department of Health. United Kingdom's revised guidelines for overseas posts on support to the tobacco industry. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/287119/Guidance_for_Overseas_Posts_on_support_to_the_Tobacco_Industry.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

[192] https://www.tobaccotactics.org/article/diplomats_lobbying_for_tobacco_companies/, https://www.tobaccotactics.org/article/uk-diplomats-lobbying-for-bat/. (Erişim: 30/10/2026)

[193] https://www.tobaccotactics.org/article/all-party-parliamentary-group-appg-for-vaping-e-cigarettes/. (Erişim: 30/10/2026)

[194] https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Behind_Closed_Doors_Vietnamese_Case_Study.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

Mektuplarda, Vietnam'ın e-sigara ve ITÜ yasağının ASEAN Ülkeleri Ticaret Anlaşması ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) hüküm ve kurallarına aykırı olduğu, yasağın Vietnam piyasasına "*adil erişimi*" sınırlandırdığı, meşru bir amacının ve bilimsel geçerliliğinin olmadığı iddia edilmekte, Vietnam'ın bu iddialara yanıt vermesi ve ticareti daha az sınırlandıran alternatiflere yönelmesi istenmektedir. Filipinler'in kınama mektubunda, açık bir dille ITÜ'lerin ithalat, dağıtım ve satışının yasallaştırılması istenmektedir.

Halk sağlığı amaçlı ürün yasaklarını "*ticaret engeli*" olarak çerçevelemek yoluyla ticari düzenlemelere hukuki aykırılık iddiasında bulunmak UTŞ'lerin geçmişte çok kez tekrarı görülmüş, eski bir taktiğidir. Yukarıda bahsi geçen Contre-Feu ve STOP araştırmasının Aralık 2025'te yayımlanan raporunda ortaya çıkan belgeler, PMI'nin benzer yönde çabalar içinde olduğunu, AB'den Vietnam dahil diğer ülkeler nezdinde kendi adına müdahalede bulunmasını istediğini ve yıllardır Vietnam'daki düzenlemeleri yakından izlediğini göstermiştir.

PMI, Endonezya ve Filipinler'de güçlü bir üretim varlığına sahiptir. PMI, Filipinler'i IQOS için bir "*ihracat merkezi*" olarak değerlendirmekte ve bu ülkede IQOS cihazı için tütün çubukları üretmektedir.[195] Şirket ayrıca 2022'de IQOS cihazında kullanılan tütün çubukları olan HEETS'in üretimini ve bölgesel ihracatını desteklemek için Endonezya'da bir fabrika açmıştır. PMI'nin tesise 186 milyon ABD doları yatırım yaptığı bildirilmiştir.[196] Belgeler, PMI'nin DG TRADE'e şu argümanı sunduğunu göstermektedir: "*IQOS AB ülkelerinde üretildiğine göre, Vietnam'a PMI adına müdahale etmek AB'nin çıkarlarına uygundur.*"[197]

PMI'nin daha önce Vietnam Başbakanı ve diğer üst düzey yetkililere e-sigara ve ITÜ yasaklarına karşı mektuplar ileterek doğrudan lobicilik yapığı da bilinmektedir.[198] Mektuplarda, ITÜ'ler halk sağlığı açısından faydalı ürünler olarak tanıtılmakta ve Vietnam hükümetinden e-sigaralara ve ITÜ'lere TZA çerçevesinde "*geniş erişim*" izni verilmesi istenmektedir.

PMI'nin neden Vietnam'ı hedef seçtiği çok açıktır. 100 milyonu aşan genç nüfusu, yüksek tütün kullanım oranı, yükselen sanayileşmesi ve gelir düzeyiyle, Vietnam UTŞ'ler için en cazip küresel pazarlardan biridir. Tüm bu baskılara ve yasal yaptırım tehditlerine rağmen, bu raporun *Yasaklama* bölümünde ele alındığı üzere, günümüzde Vietnam, e-sigara ve ITÜ'lere ilişkin geniş kapsamlı yasağını korumaya devam etmektedir.

Ülkelerin halk sağlığı politikasına tütün şirketlerinin müdahalelerini ölçmek üzere geliştirilmiş, sonuçları iki yılda bir yayımlanan uluslararası **Tütün Endüstrisi Müdahale Endeksi'ne** göre,[199] siyasi ortamı sigara şirketlerinin müdahalelerine gitgide açık hale gelen **Türkiye'nin performansı** oldukça kötüdür ve zaman içinde daha da kötüleşen bir durum sergilemektedir. İlk ölçümün yapıldığı 2019 yılında endüstri müdahalesine ilişkin açık kaynaklardan erişilen Türkiye'deki siyasi müdahale kanıtları 58 kötü puana tekabül ederken, 2025 yılında aynı yöntemle hesaplanan Türkiye'nin karnesi 77 kötü puana yükselmiştir. 2025'te endeks çalışmasına dahil edilen **100 ülke arasında Türkiye bu puanla**

[195] Flores H. PMI eyes Philippines as export hub for smoke-free products. The Philippine Star, Oct 11, 2025. https://www.philstar.com/business/2025/10/11/2478943/pmi-eyes-philippines-export-hub-smoke-free-products. (Erişim: 30/10/2026)

[196] Inforial. Minister Airlangga inaugurates Sampoerna's smoke-free tobacco product factory and export. The Jakarta Post, Jan 18, 2023. https://www.thejakartapost.com/adv/2023/01/18/minister-airlangga-inaugurates-sampoernas-smoke-free-tobacco-product-factory-and-export. (Erişim: 30/10/2026)

[197] STOP ve Contre-Feu. Behind Closed Doors: How the Tobacco Lobby Influences the European Union and Beyond. https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Behind_Closed_Doors_EN.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

[198] https://www.tobaccotactics.org/article/viet-nam-country-profile/. (Erişim: 30/10/2026)

[199] Assunta M. Global Tobacco Industry Interference Index 2025. Global Center for Good Governance in Tobacco Control (GGTC). https://exposetobacco.org/global-index/.

85'inci sırada, tütün endüstrisi müdahalesinin en yüksek olduğu ABD, Japonya ve Endonezya gibi ülkeler arasında son sıralarda yer almıştır.

Endeksin 2025 raporunda, Türkiye'de tütün şirketlerinin siyasi kurullar içinde temsili, vergi politikasına etkisi, sosyal sorumluluk girişimlerinin kabul görmesi, verilen teşvikler ve ihracat ödülleri kayda geçmiştir. Diğer yandan, açık kaynaklardan erişilen somut siyasi müdahale örneklerinin kayıtlarının bu şekilde tutulması son derece değerli olmakla birlikte, lobiciliğin kamuya açık olmayan doğası gereği bunlar sadece buzdağının görünen ucunu oluşturmaktadır.

UTŞ'lerin Türkiye'de yeni tütün ve nikotin ürünlerinin yasallaştırılması için yürüttükleri faaliyetlere ilişkin kamuya açık kaynaklardan edinilen iki örnek dikkat çekicidir. Bunların ilkinde, 19 Şubat 2026 tarihinde, BAT, yanına TEPAV ve EDAM'ı alarak "**Dumansız bir dünya için vizyoner yaklaşım**" başlıklı bir Ankara çıkarması gerçekleştirmiş,[200] etkinliğin geniş basın yansıması olmuştur. BAT Araştırma ve Bilim Direktörü, BAT Güneydoğu Avrupa Kurumsal İlişkiler Direktörü ve BAT Türkiye Kurumsal İlişkiler Direktörü tarafından düzenlenen etkinlikte, TZA tezi çerçevesinde, "*Türkiye'deki mevcut regülasyon boşluğunun ve yasakçı politikaların kayıt dışılığı artırırken kamu sağlığını ve ekonomiyi tehdit ettiği*" mesajı verilmiştir.

Etkinliğin basın yansımalarında, "*Sadece katı yasaklar uygulayan ülkelerin, alternatif politikalar üreten ülkelere göre sigara kullanımını düşürmede iki puan geride kaldığı, Türkiye'nin sağlık harcamalarını kontrol altına alması, vergi kaybını engellemesi ve küresel teknolojik dönüşüme ayak uydurabilmesi için acil bir regülasyon çerçevesine ihtiyaç duyduğu vurgulanmış*", İngiltere, Japonya, İsveç, Norveç ve Yeni Zelanda modellerinin Türkiye'ye örnek oluşturması önerilmiştir.

PMI'nin Mayıs 2026'da yayımlanan 2025 Yıllık Raporu'nun[201] şirket hissedarlarına yönelik, CEO ve Yönetim Kurulu Başkanı tarafından çift imzalı ön sözünde, "*Özellikle **Türkiye, Hindistan, Brezilya ve Vietnam** gibi dumansız ürünlerin yasak olduğu ve bu durumun sigara tüketiminin sürmesine neden olduğu pazarlarda etkili zarar azaltımı önlemlerinin avukatlığını yapmaya devam ediyoruz*" sözleri yer almaktadır. Yanıltıcı imalarla dolu bu sözlerden ve aşağıda yer alan, kendi deyimleriyle **"*dumansız ürünler*" için erişimin bloke olduğundan şikayetçi oldukları ülkeleri** bayraklarıyla gösteren şirket sunum dosyası görüntüsünden, hedef tahtasına konan, yıllık toplam 440 milyar adet çubuk sigara büyüklüğüne sahip, önde gelen dört büyük pazarın Türkiye, Hindistan, Brezilya ve Vietnam olduğu anlaşılmaktadır.

[200] https://storybox.com.tr/regulasyon-boslugu-vergi-ve-ihracatta-onemli-bir-kayip-yaratiyor/. (Erişim: 30/10/2026)

[201] https://www.pmi.com/content/dam/pmicom/global/docs/investor_relation/pmi-2025-annual-report.pdf. (Erişim: 30/10/2026).

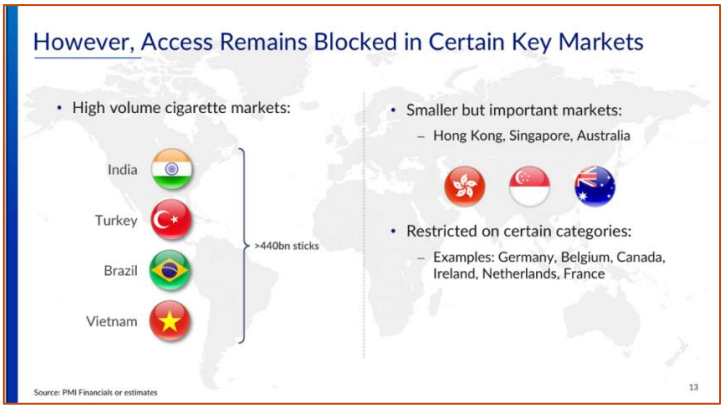

PMI sunum dosyasında "dumansız ürünler" için erişimin bloke olmasından şikayetçi oldukları ülkeler, 2026 (Kaynak: PMI)[202]

PMI ve diğer UTŞ'lerin yukarıda sözü edilen avukatlığı, diğer bir deyişle lobiciliği, hangi yöntemlerle ve başta TKÇS Madde 5.3 olmak üzere Türkiye'nin yasal düzenlemelerine ne kadar uygun olarak gerçekleştirdikleri meçhuldür.

3.3.5 TKÇS Madde 5.3 ve "düzenleme kuşatması"

Bu raporda örneklenen lobicilik faaliyetlerine karşı gelmek için gerekli yasal ve siyasi çerçeve TKÇS Madde 5.3'te çizilmiştir. Bu madde hükmüne göre, "*Tarafların, tütün kontrolü ile ilgili halk sağlığı politikaları geliştirilmesinde ve uygulanmasında, ulusal kanunlar doğrultusunda, bu politikaları tütün endüstrisinin ticari ve diğer müktesep çıkarlarından korumaları*" taahhüt altına alınmakta, buna ilişkin Uygulama Rehberi'nde de detaylı uygulama usul ve esasları önerilmektedir.

Ancak TKÇS Madde 5.3'ün hayata geçirilmesinin önünde engeller bulunduğu hakkında deneyimler ve değerlendirmeler birikmektedir.

Hawkins ve Holden'in AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosunun TKÇS'nin 5.3. maddesine ilişkin tutumunu inceledikleri 2018 tarihli makalelerinde,[203] AB bürokratları ve parlamenterlerinin tütün endüstrisi ile ilişkilerinde TKÇS'nin 5.3. maddesi hükmünden ziyade genel ve jenerik davranış kodlarına uydukları ve ilgili tüm kritik genel müdürlüklerde ve kilit siyasi aktörler arasında çok yaygın olarak TKÇS'nin 5.3. maddesine ilişkin farkındalığının olmadığı ortaya konmuştur. Araştırmacılar ayrıca, her iki kurumda TKÇS'nin 5.3. maddesine işlerlik kazandırılmasına karşı güçlü direnç olduğunu saptamışlardır. Bu sonuncusu önemlidir, çünkü farkındalık yoksa yaratılabilir, ancak siyasi dirençle mücadele çok daha zordur. Araştırmada, bir parlamenterin, "*Ticari ve sivil toplum aktörlerinin politikaya erişimi engellenemez*" şeklindeki sözleri alıntılanmıştır. Bir başka parlamenter, "*Sağlık ve ticaret çıkarları arasındaki farklar AB'nin kurucu mevzuatı çerçevesinde çözümlenmelidir. Uluslararası sözleşmenin bağlayıcılığı ikincildir*" demektedir.

Dünya genelinde yasal ve yasa dışı lobicilik faaliyetleri fazla bir engelle karşılaşmadan sürdürülürken, TKÇS'nin 5.3. maddesinin yukarıdaki AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu örneğinde görüldüğü gibi etkisiz bırakılması kapitalist toplum düzeninde yürütme ve yasama süreçlerinin hâkim ideolojik biçimlenişiyle ilişkilidir. Yukarıda alıntılanan Avrupalı parlamenterlerin sözlerine de yansıyan,

---

[202] PMI. CAGNY Conference, Feb 18, 2026. https://www.pmi.com/content/dam/pmicom/global/docs/investor_relation/PMI-2026-CAGNY-slides.pdf.

[203] Hawkins B, Holden C. European Union implementation of Article 5.3 of the Framework Convention on Tobacco Control. Global Health. 2018 Aug 2;14(1):79. https://link.springer.com/article/10.1186/s12992-018-0386-1.

düzenleme teorisi ve kamu tercihi teorisi doğrultusunda biçimlenen hâkim görüşe göre, "*bir düzenlemeyi belirleyen arz ve taleptir. Devlet arz eder, şirket talep eder, bunların marjinal faydalarının kesiştiği denge noktasında, doğru, doğal, etik ve yasal düzenleme oluşur. Bu, şirketin kârının maksimize olduğu, devletin maliyetlerinin minimize olduğu kazan/kazan çözümüdür. Ön koşul, bir 'düzenleme piyasasının' olması, beklenti ve çıkarların burada 'pazarlık' yoluyla çözümlenmesidir.*"

Bu bakış açısına göre, "*piyasa haricinde yapılan her türlü düzenleme, devlet müdahalesidir. Yanlıştır, çünkü yolsuzluğa, 'totaliterliğe' neden olur."* Bu yaklaşımın en önemli kavramlarından biri, **bir "devlet kusuru" olarak tanımlanan "düzenleme kuşatmasıdır"**. Buna göre, *"Toplum, büyük ve küçük şirketler ve tüketiciler gibi çıkar gruplarından oluşur. Bunlar devletin gücünü kendi yararlarına kullanarak yasal düzenlemeleri biçimlendirmek isterler. Ancak devleti kontrol etmek yüksek maliyetli olduğu ve örgütlülük gerektirdiği için özellikle kazancın ve kaybın yüksek olduğu alanlarda, her zaman büyük şirketler etkili olurlar, düzenlemeciyi onlar kuşatır, her zaman onlar kazanır. Devlet kuşatılmaya ya maddi karşılıkla ya da dünya görüşünün ortaklaşmasıyla izin verir.*"

Dikkat edilecek olursa, bu dünya görüşünde, devlet, tarih dışı, değişmez, mutlak, her an kuşatılmaya müsait bir kategori olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle, düzenleme kuşatmasının tek çözümü olarak devletin şeffaflaştırılması, küçültülmesi ve daha az düzenleme yapması, düzenlemeyi minimize etmesi savunulmaktadır; zira '*hiç düzenleme olmaması, düzenleme kuşatmasından daha iyidir*' kabulünden yola çıkılmaktadır.

Günümüzde asıl yaşanan ise **TKÇS'nin 5.3. maddesinin tam da bu ideolojik düşünce yapısının kuşatması altında etkisizleştirilmesidir**. Bu düşünce yapısı ve siyasi tavır değişmediği sürece, UTŞ'ler hükümetler, parlamentolar ve düzenleyici kurumlar içinde kendileriyle aynı dili konuşan muhataplarını bulacak, lobicilik etkili olmaya devam edecektir.

4 Üretim ve tüketim dinamikleri

4.1 Üretim ve piyasa dinamikleri

4.1.1 E-sigara

2010'lu yılların başlarında, küresel e-sigara pazarı oldukça parçalı ve küçük ve orta ölçekli şirketlerin yaygın olduğu bir yapıya sahipken, 2012'den itibaren UTŞ'ler piyasadaki e-sigara şirketlerini ve markalarını satın almaya ve kendi e-sigara ürünlerini geliştirmeye başlamışlardır. Financial Times, Haziran 2013'te pazarın değerinin 3 milyar USD olduğunu tahmin etmiştir.[204]

Bu yıllarda UTŞ'ler

- sigarada küresel oligopolleşmenin sağladığı mali güçleri,
- dağıtım ve pazarlama ağları üzerindeki hakimiyetleri ve
- lobi ve sermaye ağları içindeki güçlü konumları sayesinde

[204] https://www.tobaccotactics.org/article/e-cigarettes/. (Erişim: 30/10/2026)

satın alma ve ürün geliştirme yoluyla ve piyasa düzenleme süreçleri üzerinde baskı kurarak hızla büyüyen e-sigara piyasasında da hâkim konuma gelmeye başlamışlardır. 2012 ve 2013 yıllarında, Britanya ve ABD'de UTŞ'lerin e-sigara yatırımlarında büyük artış yaşanmıştır.

ABD piyasasında satışta olan bazı e-sigara örnekleri (Kaynak: CTFK)[205]

2013'te **BAT**, Aralık 2012'de kendisinin satın aldığı ve daha sonra Nicoventures ile birleştirdiği CN Creative adlı bir girişim tarafından geliştirilen Vype'ı piyasaya sürmüştür. BAT, 2014'te önce ABD'li tütün şirketi Reynolds American Inc ile ABD e-sigara piyasasına yönelik bir stratejik ortaklık kurmuş, ancak bunun ardından 2017'de Reynolds'un tamamını ve Vuse serisi e-sigara markalarını satın almıştır. BAT, bundan sonra da bağımsız e-sigara şirketlerini satın almaya devam etmiş ve Vype ve Vuse markaları altında çok sayıda e-sigara ürün serisi geliştirmiştir. 2020'de bu iki markayı Vuse markası altında birleştirmiş, 2022'de tek kullanımlık Vuse Go ürününü piyasaya sürmüştür.[206]

Vuse reklam imgesi, 2022 (Kaynak: SRITA)[207]

[205] https://www.tobaccofreekids.org/tobacco-problem/tobacco-products-health-risks/e-cigarettes. (Erişim: 30/10/2026)

[206] https://www.tobaccotactics.org/article/e-cigarettes/. (Erişim: 30/10/2026)

[207] https://tobacco.stanford.edu/ecig/vuse_369-jpg/. (Erişim: 30/10/2026)

IB'nin yan kuruluşu Fontem Ventures 2013'te, daha önce e-sigarayı icat ettiğini iddia eden Çinli eczacı Hon Lik'in sahibi olduğu Dragonite'ı satın almıştır. 2014'te, Reynolds American Inc'ten blu e-sigara markasını satın almıştır. Blu, Reynolds'un bir başka büyük ABD'li tütün şirketi olan Lorillard'ı satın alması yoluyla Reynolds'a geçmiştir. Lorillard ise ilk popüler e-sigara markası olan ve o zamanki adıyla blu ecigs'i 2012'de satın almıştır. Reynolds, ABD'nin üçüncü büyük tütün şirketi Lorillard'ı satın aldığında, antitröst çekinceleri nedeniyle blu, IB'ye satılmıştır. 2015'te IB, Avrupa'da kendi e-sigara markası Jai'yi piyasaya sürmüş, ancak blu, IB'nin amiral gemisi markası olmaya devam etmiştir.[208]

JTI, 2014'te Zandera'dan Britanya e-sigara markası E-Lites'i satın almıştır. 2015'te ABD'li elektronik sigara şirketi Logic'i satın aldıktan sonra, ürünü E-Lites Logic olarak yeniden markalaştırmış ve amiral gemisi haline getirmiştir.[209]

PMI e-sigara pazarına en son giren UTŞ olmuştur. Şirket 2014'te Nicolites markasının sahibi olan Britanyalı Nicocigs şirketini satın aldıktan sonra kendi markası Mesh'i geliştirmiş ve bu ürünü, ITÜ markası IQOS ile birlikte, 2018'de Britanya'da eşzamanlı olarak satışa çıkartmıştır. Mesh, 2020'de VEEV olarak yeniden markalaştırılmıştır. PMI, 2022'de tek kullanımlık e-sigara markası VEEBA'yı geliştirerek piyasaya sürmüştür.[210]

PMI'nin ebeveyn şirketi ve ABD piyasasında en büyük tütün şirketi olan **Altria**, 2014'te Nu Mark tarafından üretilen MarkTen'i piyasaya çıkartmış ve aynı yıl bağımsız ABD e-sigara şirketi Green Smoke'u satın almıştır. 2018'de, Altria söz konusu her iki markayı da sonlandırarak o dönemde ABD piyasasında hızla büyüyen JUUL Labs'in %35 hissesini 12,8 milyar USD'ye satın almıştır.[211]

2018 yılına gelindiğinde, artık yukarıda anılan tüm UTŞ'lerin birer amiral gemisi e-sigara markası bulunmaktadır ve bu şirketler bu ürünlerle küresel pazar hacimlerini ve paylarını gitgide genişletmektedirler. Pazar araştırma şirketi Euromonitor International verisine göre, 2013-2018 arasında küresel e-sigara pazarının dört kat büyüdüğü, yıllık 5 milyar USD'dan 20 milyar USD'ye yükseldiği ve 2021'e gelindiğinde 22,8 milyar USD ciroya ulaştığı raporlanmıştır.[212]

En büyük e-sigara pazarları halen ABD ve Batı Avrupa'dır. Avrupa'da, Britanya, kıtadaki en büyük e-sigara pazarı olup 2021'de 2,9 milyar USD değere ulaşmıştır. Son 10 yıllık süreçte, UTŞ'lerin hedefinde yer alan Asya Pasifik, Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Latin Amerika pazarlarında e-sigarayı yaygınlaştıracak düzenlemeler için yoğun lobicilik girişimleri söz konusu olmuştur. Bu pazarlarda arzu edilen pazar büyüklüğüne erişmek için e-sigara satışını düzenleyen ulusal düzenlemelere gereksinim vardır. Ancak e-sigara satışını kısıtlayan veya yasaklayan düzenlemelerin varlığı, UTŞ'lerin e-sigara markalarının yasal kanallardan pazarlanmasını önlese de bu ürünlerin o ülkelerde satılmıyor olduğu anlamına gelmemektedir. E-sigara yasağı bulunan birçok ülkede UTŞ'lere ait e-sigara markalarının yasa dışı yollardan veya mevzuatın gri alanlarından faydalanılarak satışa sunulduğu belirlenmiştir.[213]

UTŞ'ler arasında pazar payı yarışı sürerken, 2015-2019 yılları arasında bu gidişatı kesintiye uğratan bir gelişme, bağımsız nitelikli **JUUL Labsın** ABD'de ve dünya genelinde pazar payını hızla yükseltmesi ve UTŞ'lerin Pazar paylarının bir kısmını kaybetmesi olmuştur. 2019'da JUUL, ABD piyasasının % 50'sinden fazlasını ele geçirmiştir. Bunun üzerine, JUUL'a karşı dava süreçleri ve düzenleme kısıtlamaları başlatılmış, JUUL'un pazar payı aniden düşüşe geçmiş, birçok piyasadan çekilmesi gerekmiştir. JUUL Labsın yükselişi ve düşüşünden çıkartılan dersle, UTŞ'ler hızla ürünlerinde nikotin

[208] https://www.tobaccotactics.org/article/e-cigarettes/. (Erişim: 30/10/2026)
[209] Ibid.
[210] Ibid.
[211] Ibid.
[212] Ibid.
[213] https://www.tobaccotactics.org/article/e-cigarettes-british-american-tobacco/. (Erişim: 30/10/2026)

tuzu kullanmaya başlamışlardır. UTŞ'lerden bağımsız bir başka şirket olan Çinli üretici RELX Technology 2017 sonrasında hızla küresel pazar payını büyüten bir başka şirket olmuştur.

2021'de küresel pazar payını büyüten bir başka şirket, tek kullanımlık Puff Bar'ları üreten **EVO Brands** olmuştur. Puff Bar'ların popülerliği, UTŞ'lerin yeni **tek kullanımlık e-sigara** hamlesi başlatmalarıyla sonuçlanmıştır. JTI, 2015'te Logic markasını satın aldığından beri ABD'de tek kullanımlık e-sigaralar satmaya devam ederken, BAT ve PMI 2022'de, iki ay arayla yeni tek kullanımlık ürünler olan Vuse Go ve Veeba'yı piyasaya sürmüşlerdir. BAT, Vuse Go'yu Mayıs 2022'de Britanya'da piyasaya sürerken, bunun "*bugüne kadar en hızlı pazara çıkan konsept teslimatı*" olduğunu açıklamıştır.[214] PMI ise EVO benzeri bir e-sigara şirketi olan Kaiwal Brands ile yaptığı anlaşma çerçevesinde, şirketin Veeba markasını piyasaya sürmüş, 2023'e gelindiğinde Veeba'yı Veev Now olarak yeniden markalaştırmıştır. BAT ve PMI'den sadece birkaç ay sonra IB de 2022'de kendi tek kullanımlık e-sigara markası blu bar'ı, "*bu kategorideki hızla artan talebi karşılamak üzere*" piyasaya sürmüştür. Tobacco Reporter'da yayınlanan bir pazar analizine göre, küresel tek kullanımlık e-sigara pazarının değeri 2022'de 6,34 milyar USD olarak tahmin edilmiş ve önümüzdeki 10 yılda üç katına çıkması öngörülmüştür.[215]

4.1.2 ITÜ

Bu raporun *ITÜ tarihi*ne ilişkin bölümünde aktarıldığı üzere, günümüz ITÜ'lerinin öncülleri çok daha eskilere gitmekle birlikte, UTŞ'lerin yeni nesil ITÜ lansmanları 2014 yılında başlamıştır. İlk olarak, BAT "*sıra dışı bir sigara*" sloganı altında, eski Eclipse'in yenilenmiş bir versiyonu olan Revo'yu piyasaya sürmüştür. PMI ise eski Accord'un yenilenmiş bir versiyonu olan IQOS'u "*işte bu her şeyi değiştirir*" sloganı altında piyasaya sürmüştür.

JTI, 2010'da, San Francisco merkezli girişimci bir şirket olan Ploom Inc.'in %27 hissesini satın almış ve şirketin ITÜ markasını ABD dışında ticarileştirmek için bir anlaşma imzalamıştır. Şubat 2015'te JTI ve daha sonra Pax Labs olarak faaliyet gösteren Ploom, ortaklıklarını sonlandırmış, ancak JTI, Ploom ITÜ markasının fikri mülkiyet haklarını satın almıştır. Bir yıl sonra, JTI ürünün geliştirilmiş bir versiyonu olan PloomTech'i piyasaya sürmüştür. Bu ürün, küçük tütün kapsüllerini e-sıvı kapsülü aracılığıyla ısıttığı için hibrit ITÜ ürünü olarak anılmaktadır.

JTI'nin hibritleri, cihaz olarak Ploom TECH ve 2019'da piyasaya sürülen Ploom TECH+ markaları, kapsül olarak da Mevius ve Pianissimo markaları altında satılmaktadır. Ploom TECH, ABD'de Logic Vapeleaf adıyla pazarlanmaktadır. JTI, sırasıyla 2019 ve 2021 yıllarında Ploom S ve Ploom X'i portföyüne eklemiştir. Hibritlerin aksine, bunların içinde Mevius, Camel ve EVO markaları altında satılan tütün çubukları kullanılmaktadır.[216]

[214] https://www.tobaccotactics.org/article/e-cigarettes/. (Erişim: 30/10/2026)
[215] Tobacco Reporter. "Poised for Growth", Oct 3, 2022. https://web.archive.org/web/20221003183851/https:/tobaccoreporter.com/2022/10/03/poised-for-growth-4/. (Erişim: 30/10/2026)
[216] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

Ambalajı ile birlikte PloomTECH kiti (Kaynak: CTFK)[217]

PMI, 2014'te İtalya'nın Bologna kenti yakınlarında 500 milyon avro bedelli bir ITÜ üretim tesisi yatırımına başladığını açıklamış, burada üretilen IQOS'un piyasaya arz denemelerini 2014'ün sonunda Japonya'nın Nagoya ve İtalya'nın Milano kentlerinde başlatmıştır. IQOS isminin "*I Quit Ordinary Smoking*"'in kısaltması olduğu iddia edilmiştir. Ancak bu iddia hem PMI tarafından yalanlanmış hem de tütün kontrolü savunucuları tarafından yanıltıcı olarak nitelendirilmiştir. PMI, bir elektronik ısıtma cihazı olan IQOS'un içinde tüketilmek üzere başlangıçta HEETS markalı, daha sonra farklı aromalara sahip farklı markalar altında tütün çubuklarını piyasaya sürmüştür. IQOS ve tütün çubukları, İtalya ve Japonya'dan sonra, kademeli olarak diğer ülke pazarlarında pazarlanmaya başlanmıştır. 2016'da Britanya'da Mesh markasını, 2018'de IQOS'un yeni nesil türevleri olan IQOS 3 ve IQOS 3 Multi'yi piyasaya sürmüştür.[218]

Gövde, şarj aleti ve tütün çubuklarıyla IQOS cihazı (Kaynak: CTFK)[219]

2018'de IQOS'un Japon tütün piyasasındaki payı %15'e yükselmiştir. 2020'ye gelindiğinde, sadece 52 ülkede yasal olarak satıldığı halde IQOS'un küresel tütün piyasasındaki payı %5,5 civarında

[217] https://cdn.tobaccofreekids.org/resourceFiles/Fact-Sheets/Global/HTPs-Global-Markets-and-Definitions_Research.pdf?_gl=1*14er7h6*_gcl_au*MTU2ODUwMDg4Ni4xNzkzMjA2MzY3. (Erişim: 30/10/2026)

[218] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

[219] https://www.tobaccofreekids.org/tobacco-problem/tobacco-products-health-risks/heated-tobacco-products. (Erişim: 30/10/2026)

gerçekleşmiştir. Bir yıl sonra, IQOS'un yasal olarak satıldığı ülke sayısı birdenbire 70'e çıkmıştır. Şirket verilerine göre, 2023'te IQOS satış gelirleri Marlboro marka sigara satış gelirlerini aşmıştır.[220]

PMI, ITÜ ve e-sigara ürünlerinin ABD'de dağıtımını ve pazarlamasını yapmak üzere Altria ile, lil markasının dağıtım ve satışı için de KT&G ile iş birliği anlaşmaları yapmıştır.

PMI ayrıca TEEPS adını verdiği karbon uçlu bir cihaz da geliştirmiştir. BAT'ın Neocore cihazına benzer niteliklere sahip bu ürün, ITÜ'den daha çok geleneksel sigaraya yakındır. Ancak PMI, 2021 sonlarında tüketici testlerinden alınan geri bildirimler üzerine TEEPS teknolojisini durdurduğunu açıklamıştır. Bunun yerine, Eylül 2023'te PMI, IQOS cihazları için "*nikotin, tütün, mentol ve meyve aromaları ile demlendirilmiş tütünsüz bir tabaka*" içeren LEVIA isimli çubukları geliştirdiğini açıklamıştır. Bu ürünün, AB'de tütün içeren ITÜ çubuklarına uygulanan düzenlemeleri aşmak üzere tasarlandığı düşünülmektedir.[221]

BAT'ın yeni ürün yatırımları başlangıçta e-sigara odaklıyken, 2015 yılında şirket, tütün kapsülünden aerosol üreten ve JTI'nin PloomTECH'ine benzerlik taşıyan iFuse ile ITÜ pazarına girmiştir. 2016'da BAT "*tüketiciler için gerçek bir oyun değiştirici*" olduğunu iddia ettiği glo'yu piyasaya sürmüştür. IQOS gibi, glo da tütün çubuklarını ısıtmak için batarya ile çalışan bir cihazdır ve içinde kullanılan tütün çubuklarına Neostiks adı verilmektedir. Neostiks, BAT'ın bir sigara markası olan Kent markasıyla piyasaya sürülmüştür.[222]

BAT, glo'yu "*IQOS'a göre daha basit ve pratik bir alternatif*" olarak pazarlamaktadır. 2017 yılında ürün önce beş ülkede satışa çıkartılmıştır. 2019'da, glo ağırlıklı olarak Japonya ve Güney Kore'de, hemen ardından Doğu Avrupa, Rusya ve Kanada dahil diğer ülke piyasalarında satışa sunulmuştur. Ocak 2023 itibarıyla BAT glo'nun 25 pazarda mevcut olduğunu açıklamıştır.[223]

Ambalajı ile birlikte glo cihazı ve tütün çubukları (Kaynak: CTFK)[224]

Şirket ayrıca NeoCore adı altında bir karbon uçlu cihaz da geliştirmiş, ancak FDA tarafından satışı onaylandığı halde bu ürün piyasadan çekilmiş ve 2020'de BAT web sitesinde görünmez olmuştur. Ekim 2023'te, PMI gibi, BAT da AB'deki aroma yasaklarını baypas etmek üzere glo için rooibos çay yaprakları, nikotin ve aromalarla demlendirilmiş veo isimli yeni bir çubuğun lansmanını yapmıştır.[225]

---

[220] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

[221] Ibid.

[222] Ibid.

[223] Ibid.

[224] https://cdn.tobaccofreekids.org/resourceFiles/Fact-Sheets/Global/HTPs-Global-Markets-and-Definitions_Research.pdf?_gl=1*14er7h6*_gcl_au*MTU2ODUwMDg4Ni4xNzkzMjA2MzY3. (Erişim: 30/10/2026)

[225] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

2017 sonunda, **IB** ITÜ markası bulunmayan yegâne UTŞ konumunda kalmıştır. Yeni ürün stratejisi büyük ölçüde e-sigaralara dayanan şirket, kamuoyu önünde rakiplerinin ITÜ'ye ilişkin sağlık iddialarını reddetmiş, "*bu ürünler ile geleneksel tütün ürünleri arasında gerçek bir fark yok*" ve "*bu ürünleri 'ısıt ve yak' şeklinde tanımlamak daha iyi olur, 'ısıt yakma' yanlış bir ifade*" açıklamalarını yapmıştır.[226] 2015 yılında, IB ile birlikte çalışan bilimciler, Environmental Analytical Chemistry dergisinde yayımladıkları çalışmada PMI'nin IQOS'unun tütün içeren yan akım emisyonları saldığı sonucuna varmışlar ve bu nedenle ITÜ'lerin dumansız hava sahası kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.[227]

Ancak 2018'de, hissedarların baskısıyla, IB de bir ITÜ markası geliştirdiğini ve denemelerini başlattığını açıklamıştır. Mayıs 2019'da IB'nin ITÜ markası Pulze'ın, Japonya'nın Fukuoka kentinde tüketici testleri yapılmış, 2021'de Yunanistan ve Çekya'da, 2022'de Portekiz, Macaristan ve İtalya'da piyasaya sürülmüştür. Pulze'ın içinde tüketilmek üzere IB, iD markalı tütün çubukları ile iSenzia markalı tütünsüz aromalı çubukları pazarlamaktadır. 2023'te Pulze 2.0 ve iSenzia'nın lansmanları yapılmış ve 2024'te Pulze 2.0 sekiz Avrupa piyasasında satılır hale gelmiştir. IB, ITÜ yayılımını ağırlıklı olarak Orta Avrupa, Doğu Avrupa ve Güney Avrupa'da yoğunlaştırmaktadır.

UTŞ'lerin bu girişimleri sayesinde **küresel ITÜ piyasası** 2014'ten bu yana hızla büyümüş, ancak **başlangıçtan itibaren PMI'nin hakimiyeti altında** kalmaya devam etmiştir. **2024 yılında yaklaşık 44 milyon cihaz ve 178,6 milyar çubuğun satıldığı ve küresel perakende pazarının değerinin yaklaşık 30 milyar USD olduğu raporlanmıştır**. Süreç içinde perakende satışların bileşimi değişmiştir. 2014'te, cihazların ilk satın alımı nedeniyle, cihazlar toplam cironun üçte ikisini, çubuklar ise üçte birini oluştururken, 2024'e gelindiğinde çubuklar toplam cironun %93'ten fazlasını oluşturmuştur.[228]

Euromonitor verilerine dayanarak 2024'te ITÜ'lerin tüm tütün ürünlerinin küresel perakende değerinin %4'ünü oluşturduğu raporlanmıştır. 2019'dan bu yana söz konusu perakende değer iki kat artmış ve günümüzde e-sigaraların perakende değerini geride bırakmıştır.[229]

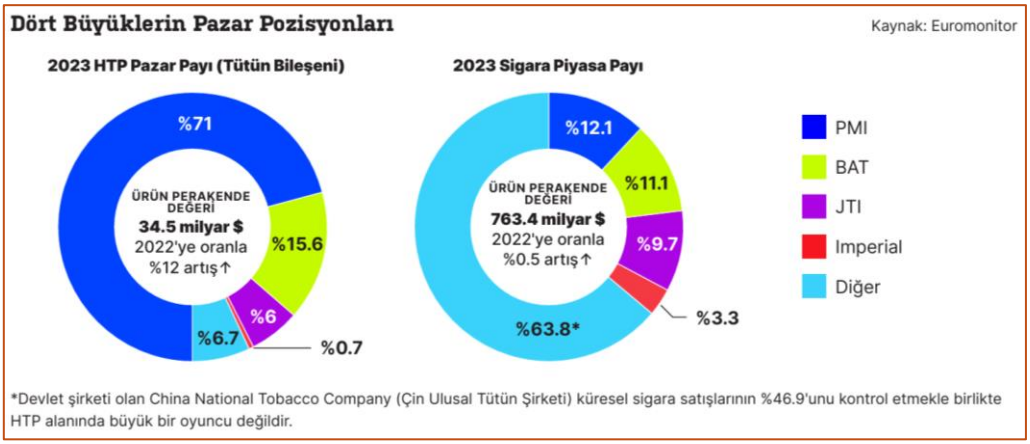

UTŞ'lerin 2023 ITÜ ve sigara pazar payları (Kaynak: STOP)[230]

[226] Geller M. "Imperial shuns "heating products" pushed by Big Tobacco rivals". Reuters, May 6, 2015. https://web.archive.org/web/20170703122854/http:/uk.reuters.com/article/imperial-tobacco-vapour-idUKL5N0XX4GO20150506. (Erişim: 30/10/2026)

[227] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

[228] Ibid.

[229] Ibid.

[230] https://exposetobacco.org/wp-content/uploads/Understanding_Heated_Tobacco_Products_HTPs_TR.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

ITÜ'ler için en önemli bölgesel pazar, genellikle toplam küresel pazarın yaklaşık yarısını oluşturan **Asya Pasifik bölgesindedir**. Japonya, ITÜ'ler için açık ara en büyük tek ülke pazarı olmaya devam etmektedir. BAT, PMI ve JTI, ITÜ markaları için Japonya ve daha az ölçüde Güney Kore'yi deneme pazarları olarak kullanmıştır.

Uluslararası Tütün Kontrolü araştırma grubunun (ITC) 2018 Japonya Anketi sonuçlarına göre, ülkede ITÜ kullanımının genel sıklığının %2,7 olduğu, diğer bir deyişle yaklaşık 4,4 milyon kişinin ITÜ kullandığı belirlenmiştir.[231] Araştırmacılar, Japonya'da ITÜ kullanıcılarının %60'dan fazlasının IQOS cihazları kullandığını bildirmişlerdir. IQOS, gençler ve düzenli kullanıcılar tarafından tercih edilirken, JTI'nin Ploom TECH'inin daha yaşlı ve daha az düzenli kullanıcılar arasında daha popüler olduğu saptanmıştır. PMI'nin iddialarının aksine, araştırmacılar ITÜ kullanıcılarının çoğunun geleneksel sigara da içtiğini saptamışlardır. Araştırmacılar, IQOS'un Japonya'da yüksek teknolojili, "*umut veren*" bir ürün olarak pazarlanıyor olmasının ürünü gençler ve genç yetişkinler nezdinde cazip kılan etkisinden duydukları endişeyi dile getirmişlerdir.

PMI, Haziran 2017'de Güney Kore'de IQOS lansmanına başladığında benzer bir pazarlama taktiği kullanmıştır.[232] 2020'de yürütülen bir çalışmada, Güney Koreli gençler arasında farklı tütün ve nikotin ürünlerinin (ITÜ, e-sigaralar ve geleneksel sigaralar) yüksek oranda çoklu kullanımı tespit edilmiştir.[233]

Sun ve arkadaşlarının, 2023 yılında yürüttükleri bir çalışmada, Batı Pasifik Bölgesi'nden dört ülkede (Hong Kong, Japonya, Güney Kore ve Tayvan) 2015-2020 yılları arasında ITÜ kullanım sıklığının yükseliş trendi incelenmiştir.[234] İncelenen verilere göre, bu bölgede ITÜ kullanımı diğer bölgelere göre daha yaygındır. **Scala ve arkadaşlarının**, 2025'te gerçekleştirdikleri bir başka sistematik incelemede, ITÜ'lerin özellikle genç nüfusta popüler olduğu, her üç ITÜ kullanıcısından ikisinden fazlasının ikili kullanıcı olduğu ve gerçek hayatta ITÜ'lerin etkili bir sigara bırakma aracı olmadıkları tespit edilmiştir.[235]

ITÜ kullanımı **Avrupa** genelinde belirgin şekilde yüksektir ve artmaktadır. **Gallus ve arkadaşlarının** 2017-2018 yıllarında yürüttükleri bir çalışmada, 11 Avrupa ülkesinden katılımcıların %1,8'inin ITÜ kullandığı (Yunanistan en yüksek orana sahiptir) ve %0,1'inin halen kullanıcı olduğu ortaya konmuştur.[236] **Laverty ve arkadaşlarının** 2020 yılında 28 AB ülkesinde yürüttükleri bir başka çalışmada, katılımcıların %6,5'inin daha önce ITÜ kullandığı (en yüksek oran Çekya'da

[231] Sutanto E, Miller C, Smith DM, O'Connor RJ, Quah ACK, Cummings KM, Xu S, Fong GT, Hyland A, Ouimet J, Yoshimi I, Mochizuki Y, Tabuchi T, Goniewicz ML. Prevalence, Use Behaviors, and Preferences among Users of Heated Tobacco Products: Findings from the 2018 ITC Japan Survey. Int J Environ Res Public Health. 2019 Nov 21;16(23):4630. https://www.mdpi.com/1660-4601/16/23/4630.

[232] Kim M. Philip Morris International introduces new heat-not-burn product, IQOS, in South Korea. Tob Control. 2018 Jul;27(e1):e76-e78. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/27/e1/e76.long.

[233] Kang H, Cho SI. Heated tobacco product use among Korean adolescents. Tob Control. 2020 Jul;29(4):466-468. doi: 10.1136/tobaccocontrol-2019-054949. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/29/4/466.long.

[234] Sun T, Anandan A, Lim CCW, East K, Xu SS, Quah ACK, Rutherford BN, Johnson B, Qi Y, Stjepanovic D, Leung J, Connor JP, Gartner C, Hall WD, Vu G, Chan GCK. Global prevalence of heated tobacco product use, 2015-22: A systematic review and meta-analysis. Addiction. 2023 Aug;118(8):1430-1444. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/add.16199.

[235] Scala M, Dallera G, Gorini G, Achille J, Havermans A, Neto C, Odone A, Smits L, Zambon A, Lugo A, Gallus S. Patterns of Use of Heated Tobacco Products: A Comprehensive Systematic Review. J Epidemiol. 2025 May 5;35(5):213-221. https://www.jstage.jst.go.jp/article/jea/35/5/35_JE20240189/_article.

[236] Gallus S, Lugo A, Liu X, Borroni E, Clancy L, Gorini G, Lopez MJ, Odone A, Przewozniak K, Tigova O, van den Brandt PA, Vardavas C, Fernandez E; TackSHS Project Investigators. Use and Awareness of Heated Tobacco Products in Europe. J Epidemiol. 2022 Mar 5;32(3):139-144. https://www.jstage.jst.go.jp/article/jea/32/3/32_JE20200248/_article.

neredeyse %15'tir) ve %1,3'ünün halen kullanıcı olduğu gösterilmiştir.[237] Her iki çalışma da ITÜ kullanımının gençler arasında ve eski ve halen sigara kullananlar arasında daha yaygın olduğu belirtilmiştir.

Czoli ve arkadaşlarının Kanada, İngiltere ve ABD'de yürüttükleri bir araştırmada, 2017'de 16-19 yaş arası gençlerin %7'sinin IQOS farkındalığı olduğu ve yaklaşık %40'ının IQOS'u denemeye ilgi gösterdiği ortaya konmuştur.[238]

Avrupa'da ITÜ üretim ve ticaretinin başını **İtalya** çekmektedir. PMI, İtalyan hükümeti ile yaptığı anlaşma doğrultusunda, ilk IQOS üretim tesisini Bologna'da kurmuş, IQOS'un küresel testlerini Japonya'nın yanı sıra Milano'da başlatmıştır. Yapılan anlaşmanın, "*faydalı vergi muamelesi*" (geleneksel sigaradan %50 daha düşük ve e-sigarayla aynı düzeyde vergilendirme) ve esnek paketleme ve pazarlama düzenlemesi içerdiği iddia edilmektedir.[239] **Liu ve arkadaşlarının** İtalya'da yürüttükleri araştırmalarında, IQOS satışlarının 2015'te 11 tondan 2016'da 83 tona ve 2017'de 519 tona yükseldiği gösterilmiştir.[240]

Verona, İtalya'da en işlek alışveriş caddesinde IQOS mağazası (Foto: Efza Evrengil, Ekim 2024)

TKÇS Taraflar Konferansı ITÜ'yü TKÇS çerçevesinde bir tütün ürünü olarak tanıdığı ve Sözleşmenin 6. maddesine göre tüm tütün ürünlerinin aynı düzeyde vergilenmesi gerektiği halde İtalya gibi bazı ülkelerin ITÜ'yü daha avantajlı koşullarda vergilendirmesi TKÇS'ye aykırılık taşımaktadır. **Liber'in** 2019'da yayımlanan ve ITÜ ve geleneksel sigaraların küresel fiyatları ile vergi düzeylerini karşılaştırdığı makalesinde, bu konuya getirdiği yorum dikkat çekicidir: "*ITÜ'lere sağlanan vergi*

[237] Laverty AA, Vardavas CI, Filippidis FT. Prevalence and reasons for use of Heated Tobacco Products (HTP) in Europe: an analysis of Eurobarometer data in 28 countries. Lancet Reg Health Eur. 2021 Jul 14;8:100159. https://www.thelancet.com/journals/lanepe/article/PIIS2666-7762(21)00136-8/fulltext.

[238] Czoli CD, White CM, Reid JL, OConnor RJ, Hammond D. Awareness and interest in IQOS heated tobacco products among youth in Canada, England and the USA. Tob Control. 2020 Jan;29(1):89-95. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/29/1/89.long.

[239] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)

[240] Liu X, Lugo A, Spizzichino L, Tabuchi T, Gorini G, Gallus S. Heat-Not-Burn Tobacco Products Are Getting Hot in Italy. J Epidemiol. 2018 May 5;28(5):274-275. https://www.jstage.jst.go.jp/article/jea/28/5/28_JE20180040/_article.

avantajları, geçiş yapmak isteyen bir tüketiciye fiyat sinyali vermek yerine, tütün şirketlerine daha fazla ITÜ ve daha az geleneksel sigara satmaya geçmeleri için kâr sinyali vermiş olabilir."[241]

Günümüzde AB Komisyonu, başta ITÜ'ler ve e-sigaralar için vergi yapısını gözden geçirdiği, 2020'den beri zikzaklar çizerek yürüttüğü uzatmalı bir süreç içindedir. Bir yanda UTŞ'lerin yoğun baskısı ve AB kurumları üzerindeki etkili lobicilik faaliyetleri, diğer yanda savaş sanayisi yatırımlarının finansmanında tütün ve nikotin vergilerinin önemli bir gelir kaynağı olarak görülmesi arasında tercih yapmakta zorlanmaktadır. Halk sağlığı öncelikli bir fiyat ve vergi politikasından AB gitgide uzaklaşmaktadır.

4.1.3 Nikotin kesesi

Küresel nikotin kesesi pazarı 2019'dan günümüze hızlı bir büyüme trendi göstermiştir. 2024'te Euromonitor küresel pazarın büyüklüğünü 10 milyar USD'den yüksek olarak değerlendirmiş ve 2027'de 15 milyar USD'ye, 2028'de ise 25 milyar USD'ye ulaşacağı tahmininde bulunmuştur. Yine aynı kaynağa göre, 2025 itibarıyla UTŞ'ler küresel nikotin kesesi pazarının %70'den fazlasını ellerinde bulundurmaktadırlar.[242] PMI, portföyüne nikotin kesesi ekleyen en son UTŞ olmuştur, ama 2022'de Swedish Match firmasını satın almasıyla birlikte hemen pazar lideri konumuna yükselmiştir.

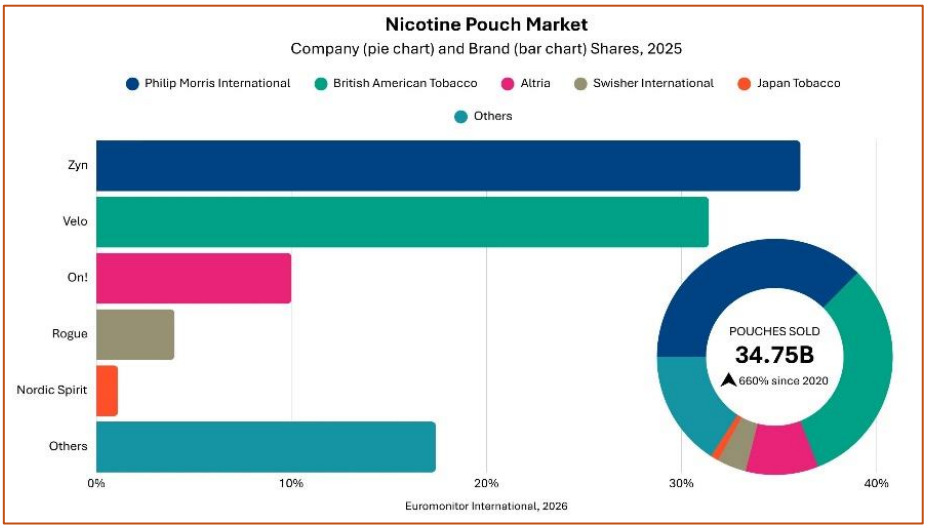

Küresel nikotin kesesi piyasası, şirket ve marka payları, 2025, USD. (Kaynak: STOP)[243]

Yukarıdaki tabloda yer alan Euromonitor International verisine göre, 2025'te PMI Zyn markasıyla ve BAT Velo markasıyla hızla büyüyen küresel pazarın yaklaşık üçte birini ayrı ayrı kontrol etmiştir. On! markasının sahibi Altria'nın pazar payı %10, Swisher'in (sadece ABD'de, puro, snus ve snuff satan, Rogue nikotin keseleri ve diğer nikotin ürünleri üreten bir tütün şirketi) ise %4 olmuştur. JTI'nin Nordic Spirit markasının ve IB'nin 2025'teki pazar payları düşüktür. 2025'te, Euromonitor analistleri, pazarın hızlı büyümesinin devam ettiğini, özellikle ABD'de nikotin kesesi satış hacminin 2019'dan bu yana %1.300'den fazla arttığını açıklamışlardır. Euromonitor, bu ani küresel büyümeyi "*tüketici talebi*" ve "*format kolaylığı*" gibi faktörlere bağlamaktadır.[244]

---

[241] Liber AC. Heated tobacco products and combusted cigarettes: comparing global prices and taxes. Tob Control. 2019 Nov;28(6):689-691. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/28/6/689.long.

[242] https://www.tobaccotactics.org/article/nicotine-pouches/. (Erişim: 30/10/2026)

[243] Ibid.

[244] Ibid.

UTŞ'lerin nikotin kesesi markaları, 2023 (Kaynak DSÖ, Görsel: SRITA)[245]

2021 başında **PMI'nin** piyasada nikotin kesesi ürünü bulunmuyordu. Ancak aynı yıl Şubat ayında yatırımcılara yapılan bir sunumda, bu küçük ama hızla büyüyen ürün kategorisinin "*çekici ekonomisi*" vurgulanarak PMI'nin de "*ortaklıklar ve ürün geliştirme kombinasyonu*" yoluyla portföyüne bu ürünleri katmayı planladığı açıklanmıştır. Aynı yıl PMI, Shiro marka nikotin kesesi üreticisi Danimarkalı AG Snus'u ve nikotin replasman tedavisi (NRT) tipi ürünlerde uzmanlaşmış Fertin Pharma'yı satın aldığını duyurmuştur. Bu dönemde PMI, snus ve nikotin keselerini "*modern oral ürünler*" olarak adlandırmaya başlamıştır.[246]

2022'de PMI, snus, nikotin kesesi, puro ve kibrit üreticisi, kendisi de ayrıca bir UTŞ olan **Swedish Matchi** satın almıştır. Swedish Match 2015'ten itibaren nikotin kesesi markaları Zyn'i ve Volt Pearls'ü ağırlıklı olarak Avrupa piyasasında satarken, Zyn'in PMI'ye geçmesiyle birlikte, bu ürünün ABD piyasasındaki satışları hızla yükselmiş ve piyasa lideri haline gelmiş, 2023'te 10 yeni pazarda da lansmanı yapılmıştır. 2025'te PMI Zyn'in 56 pazarda satışta olduğunu ve "*sınıfının en iyi brüt kâr marjları*"nı sağladığını bildirmiştir. 2026'da PMI yatırımcılarına Zyn'in "*önemli büyüme potansiyeli*" sergilediğini müjdelemiş ve o yıl Avrupa'ya yaklaşık bir milyar adet Zyn kesesi sevk edeceklerini duyurmuştur. Halihazırda PMI ABD'de 750 milyon kutu/yıl, diğer pazarlarda ise 580 milyon kutu/yıl Zyn satışı gerçekleştirmektedir. Her bir kutuda ABD'de 15 kese, diğer pazarlarda ise genellikle 20 kese bulunmaktadır. Ayrıca, Scuderia Ferrari HP Formula 1 takımıyla Zyn için küresel ortaklık anlaşması yapılmıştır.[247]

BAT ise nikotin kesesi piyasasına 2019'da, Britanya'da Lyft, ABD'de Velo markalarını pazarlayarak girmiştir. BAT, bu ürünlerini snustan ayrı sınıflandırarak "*modern oral ürünler*" olarak adlandırmış ve "*nikotin içerir ama tütün içermez*" ifadesiyle tanımlamıştır. BAT, bazı ülke pazarlarında kendisine ait Niconovum şirketinin Zonnic markalı nikotin keselerini NRT ürünü olarak da pazarlamaktadır.

BAT, 2020'de ABD merkezli nikotin kesesi şirketi Dryft Sciencesı satın alarak ABD pazarının yaklaşık %10'unu ele geçirmiştir. 2020'de dünya genelinde 4 milyar kese sattığını ve Avrupa pazarının %69'unu elinde tuttuğunu açıklamıştır. 2023'te Velo'nun 34 ülkede satıldığını, ABD dışındaki pazarlarda lider konumda olduğunu bildirmiş, "Pakistan ve Kenya'da güçlü büyüme"nin ve

[245] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.
[246] Ibid.
[247] Ibid.

"*modern oral ürünler*"in snus gibi geleneksel oral ürünlere göre daha yüksek kâr marjı sağladığının altını çizmiştir. Aynı açıklamada BAT, Macaristan'ın Pécs kentindeki fabrikasında "*gıda endüstrisi standartlarını uygulayacağını*" ve İtalya'nın Trieste kentinde yeni bir nikotin kesesi ve ITÜ üretim tesisi açacağını bildirmiştir.

2024'te BAT, nikotin keselerini 44 pazarda sattığını, ürünün günlük kullanımının hem yerleşik hem de genişleyen pazarlarda yükseldiğini, "*geleceğin çok çeşitli fırsatlar sunduğu*"nu raporlamıştır. Aynı yıl, bir başka ABD şirketi olan Beni Oral Nicotine LLCyi satın almış ve tütünsüz sentetik nikotin keseleri portföyü oluşturmaya girişmiş, ABD'de Grizzly Modern Oral markasını piyasaya sürmüştür. 2025'te Velo Shift markasını lanse etmiş, "*gelişen pazarlar dahil çok geniş yayılma olasılıklarından*" söz ederek nikotin kesesi ürünlerinin 49 pazarda satışta olduğunu açıklamıştır. 2026'da nikotin keselerinin yüksek kâr getirisinin devam ettiğini ve 2030'a kadar nikotin keselerinden elde edilen endüstri kârının üç kat artacağını belirtmiştir.

JTI ise nikotin kesesi markası Nordic Spirit'i ağırlıklı olarak Avrupa'da satmaktadır. Şirket, 2021'de İsveç, İsviçre ve Britanya pazarlarına ağırlık verdiğini, 2022'de Nordic Spirit'in Filipinler'de test lansmanını başlattığını duyurmuştur. 2023'te JTI, nikotin keselerini "*keşif fırsatı*" olarak tanımlamış ve Britanya'da "*daha güçlü varyantlara olan talebi*" karşılamak üzere yeni güçlü ve ekstra güçlü nane aromalı nikotin keselerini piyasaya sürmüştür. JTI, Nordic Spirit'i nihayet 2026'da Japonya'da piyasaya çıkartmış ve İsveç'teki fabrikasından Britanya, Kanada, Fransa ve Filipinler pazarları için nikotin kesesi üretimi ve sevkiyatına başlayacağını açıklamıştır.

IB, Mayıs 2018'de snus markası Skruf'un tütünsüz bir versiyonunu geliştirdiğini duyurmuş, İsveç ve Norveç'te satışa sunulmak üzere Skruf Super White markasını lanse etmiştir. Bu ürün, 2019'da ZoneX olarak yeniden markalaştırılmıştır. 2020'de IB, "*Tütünsüz Nikotin Kesesi Fırsatı*"nı inceleyen makalesinde ZoneX kullanıcılarını şöyle tanımlamıştır: "*Genç yetişkin nikotin kullanıcıları, genellikle 25+ yaşında, kentli ve açık fikirli. Yaşam tarzı değişiklikleri yapıyorlar ve nikotinin tadını çıkarmanın saklı yolunu tercih ediyorlar*." ZoneX ilk olarak 2021'de "*ileri teknoloji bambu lif bazlı bir ürün*" olarak İsveç ve Avusturya'da piyasaya sürülmüştür. Bunu 2022'de Norveç, Danimarka ve Estonya piyasalarındaki lansmanlar izlemiştir. 2023'te ZoneX İzlanda'da ve Orta Doğu duty free piyasasında satılmaya başlanmıştır.

IB, ABD'de pazarlanmak üzere Kanadalı TJP Labs firmasının çeşitli nikotin kesesi markalarını satın almış ve 2024'te ABD ve bazı Avrupa pazarlarında Zone markasını "*modern oral ürün*" olarak lanse etmiştir. 2025'te "*gelişen tüketici tercihlerini karşılamak üzere tasarımı güncellenen*" Zone'u Britanya ve İsveç pazarlarında satışa çıkartmıştır. Şirket, ABD'de yasa dışı e-sigara piyasası üzerinde zayıf denetim nedeniyle bu ülkede Zone yatırımlarını önceliğini açıklamıştır. ABD piyasasında satılan Zone markası Kanada'da üretilmektedir. 2026'da IB, Zone'un "*yumuşak kese materyali*" nedeniyle öteki nikotin kesesi markalarından ayrıştığını iddia etmiştir. 2026'da IB, Nicokick.com ile birlikte NASCAR Kansas araba yarışında sponsor olmuştur. Bu sponsorluğa paralel olarak üzerinde bir otomobil markası bulunan ve belli bir sürücüyle ilişkilendirilmiş aroma karışımı içeren bir nikotin kesesi markası lansmanı yapmıştır. 2026'da ayrıca ABD'li nikotin kesesi üreticisi Black Buffalo şirketini satın almıştır. Şirketin ürünleri tütün yaprağından elde edilen nikotinle demlendirilmiş lahana bitkisinden üretilmektedir.

ABD tütün ve nikotin pazarında faaliyet gösteren, PMI'nin ebeveyn şirketi **Altria** 2019'da İsviçreli tütün şirketi Burger Sohne'den nikotin kesesi markası on!'un %80 hissesini satın almıştır. Ürünü üretip pazarlamak üzere bir yan kuruluş olarak Helix Innovationsı kurmuştur. 2021'de on!'un geri kalan %20 hisselerini satın almıştır. Altria, ABD piyasası haricinde, 2022'de nikotin kesesi ticaretini uluslararası arenaya taşımış ve Britanya nikotin kesesi pazarının %20'sinden fazlasını elinde

tuttuğunu açıklamıştır. 2023'te şirket ABD nikotin kesesi pazarının %22'sini ele geçirmiş ve İsveç'te on!PLUS markasını piyasaya sürmüştür. 2026'da ABD'de on!PLUS satışını başlatmıştır.

4.1.4 Büyüme odaklı dinamikler

Yukarıda, e-sigara, ITÜ ve nikotin kesesi ürünlerinin dünya genelindeki üretim ve piyasa gelişmelerinin özetlendiği bölümlerde sergilenen

- **hızlı ve yüksek bedelli şirket ve marka satın alma girişimleri,**
- **yoğunlaştırılan ve sürekli güncellenen ürün geliştirme faaliyetleri,**
- **ürün lansmanları ve test satışları ile**
- **dünya piyasalarına açılım dinamikleri,**

UTŞ'lerin bu ürünlere ilişkin, iddia ettikleri gibi mevcut yetişkin sigara kullanıcılarına alternatif ürün sunmanın çok ötesinde, **büyüme odaklı bir strateji izlediklerini** göstermektedir. Şirketlerin TZA iddialarının aksine, yeni ürünler, ne sadece halen tütün kullananlara yönelik ne de sigara satışlarındaki düşüşün telafisine yönelik; aksine hem piyasaları büyütmek ve derinleştirmek hem de şirket kârlarını ve cirolarını yükseltmek üzere pazarlanmaktadırlar.

Ticari bir piyasa analizi kaynağına göre[248], küresel e-sigara pazarının büyüklüğü 2025 yılında 45,7 milyar USD olarak ölçülmekte ve 2026'da 59,2 milyar USD'den 2033'e kadar 462,1 milyar USD'ye yükseleceği tahmin edilmektedir. 2026-2033 arasında yıllık %34,1 büyüme oranına tekabül eden bu projeksiyon, ancak mevcut piyasaların derinleştirilmesi ve küresel yayılma ile olanaklıdır.

Bir diğer ticari nitelikli piyasa analizine göre[249], ITÜ, nikotin keseleri, ağızda eriyen tütün ürünleri ve benzeri yeni tütün ve nikotin ürünlerinin pazar büyüklüğü 2025 yılında 44,87 milyar USD olarak değerlendirilmekte ve 2034'e kadar 98,73 milyar USD'ye ulaşması ve tahmin döneminde yıllık %9,2 bileşik büyüme oranıyla büyümesi öngörülmektedir. Bu büyüme tahminleri de ancak kâr ve ciro maksimizasyonu odaklı piyasaların büyütülmesi ile olanaklıdır.

4.1.5 Türkiye'de üretim ve piyasa dinamikleri

Ülkemizde 4733 sayılı Kanun çerçevesinde yetkili kurum olan Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) tarafından hiçbir yeni tütün ve nikotin ürününün üretimi ve piyasaya arzı için ruhsat verilmemiştir. Ruhsatsız, bandrolsüz, vergisi ödenmemiş statüde oldukları için bu ürünlerin Türkiye'de üretim ve satışları yasa dışıdır. Ancak söz konusu yasa dışı üretim ve satışa ilişkin kamuoyuna açık herhangi bir resmi ölçüm, veri ve istatistik bulunmamaktadır.

Çoban ve arkadaşlarının 2019'da 3 adet arama motoru kullanarak tütün ürünü satılan web sitelerini değerlendirdikleri çalışmalarında,[250] 2.160 adet site gözden geçirilmiş, 130 farklı URL'nin içeriği incelenmiştir. En çok satılan ürünün e-sigara (%41,2) ve en az satılan ürünün sigara (%2,5) olduğu saptanmıştır. Web sitelerinde 500'lü telefon numarası (%79), canlı destek (%32,8), e-posta adresleri (%67,2) ve iletişim için posta adresleri (%42,9) olduğu belirlenmiştir. Sitelerin yaklaşık yarısında sosyal medyaya yönlendirme sekmeleri vardır. Sitelerde ayrıca farklı ödeme olanakları (kredi

[248] https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/e-cigarette-vaping-market. (Erişim: 30/10/2026)
[249] https://dataintelo.com/report/novel-tobacco-products-market. (Erişim: 30/10/2026)
[250] Çoban T, İncesoy AC, Demir B, Karabiber E, Gül Ö, Çoban Ö, Tosun S, Gölbaşı SD, Güvenir S, Yardım M, Özcebe H. Evaluation of Tobacco Product-Selling Websites Accessed Using Search Engines. Turk Thorac J. 2020 Nov;21(6):377-382. https://thoracrespract.org/articles/doi/TurkThoracJ.2019.190124.

kartı/banka kartı, %64,7; havale/EFT, %37,8; kapıda ödeme, %54,6), teşvik edici mesajlar (%61,3) ve yanlış bilgi (%42,9) bulunduğu belirlenmiştir. E-sigara veya IQOS satan sitelerde, diğer ürünleri satan sitelere göre, kampanya satışları (%89,3 ve %63,6; p=0,001), kargo olasılığı (%98,7 ve %86,4; p<0,05) ve tütün ürünlerinin zararsızlığı hakkında yanlış bilgiler (%61,3 ve %11,4; p<0,001), daha fazla yer almıştır.

Dağlı ve arkadaşlarının 2019'da yayımlanan, Türkiye'de ITÜ pazarlama düzeneklerini inceledikleri çalışmalarında,[251] IQOS marka ismi 17 farklı Türkçe sosyal medya ve internet platformunda taranmıştır. Facebook'ta 23, Twitter'da 14, LinkedIn'de 9, Pinterest'te 744 IQOS cihaz görseli, 35 aksesuar görseli ve Instagram'da 705 post belirlenmiştir. İki internet sözlüğünden birinde 321, diğerinde 6 giriş bulunmuştur. İki forumda 373 üye, 486 mesaj ve 60 konu hakkında 104 mesaj ve 15.491 adet tıklama görülmüştür. YouTube kanalında 2.123.166 kez görüntülenen 28 video, Vimeo kanalında 10.052 kez görüntülenen 5 video saptanmıştır. Ayrıca, 16 adet IQOS çevrimiçi ticaret web sitesi, 28 blog ve IQOS da bulunduran 31 adet e-sigara web sitesi belirlenmiştir. IQOS hakkında 2 Tripadvisor, 1 Foursquare, 1 Moovit ve 1 Google Play içeriği bulunmuştur. Araştırmacılar, internet ve sosyal medyanın potansiyel tüketicilere erişimde geniş olanaklar sağladığının altını çizerek, bu platformlar denetlenmez ise, ITÜ'leri yasaklayan yasal düzenlemelerin etkisiz kalacağını belirtmişlerdir.

Sönmez ve arkadaşlarının 2024'te e-sigaranın internet satışları hakkında yürüttükleri araştırmalarında,[252] e-sigara, e-sıvı ve puff bar anahtar sözcükleri ile yapılan Google aramasında, 2017'de 76 web sitesi tespit edilmişken, 2024'te 217 web sitesi tespit edilmiştir. Sitelerin hepsi irtibat bilgisi ve satış koşulları hakkında bilgi sunarken ticaret ruhsatları hakkında bilgi sağlamamıştır. Sitelerin %5,5'inde e-sigara kullanımını cesaretlendiren blog içeriği bulunmaktadır. Bu sitelerde tespit edilen toplam 103.573 adet ürün linkinden 42.282 adedi e-sigara sıvısı, 21.061'i Puff Bar, 19.517'si e-sigara, 4.528'i sıvı hazırlama malzemeleri, 4.457'si pod, 3.547'si IQOS, 1.515'i Juul linkidir.

Dağlı ve arkadaşlarının 2023'te, sosyal medyada tanıtımı yapılan CBD ve THC içerikli e-sigaraların nasıl pazarlandığına ilişkin yürüttükleri araştırmalarında,[253] Google Dork kullanılarak CBD e-sıvı ve yağı sözcüklerinin aramasında, 2016-2022 yılları arasında kurulmuş CBD ürünü pazarlayan dört ana e-ticaret sitesi ve bunlara ait 55 internet linki belirlenmiştir. Bu sitelerden üçünün alan adı yurt dışındadır. Sekiz web sitesinde, 134 kalem e-sigara, 23 farklı puff bar ve 250-10.000 mg arasında değişen e-sıvıdan oluşan toplam 300 adet CBD içerikli ürün pazarlandığı tespit edilmiştir.

Dağlı ve arkadaşlarının 2017'de yayımlanan çalışmalarında,[254] Türkiye'de bir e-sigara sosyal medya forumunda içerik analizi yürütülmüştür. 40.599 üyesi bulunan forumda, 38.311 tartışma konusu hakkında 944.230 adet mesaj paylaşımı bulunmaktadır. Üyeler altın, premium ve üretici şeklinde sınıflandırılmakta ve bilgi paylaşımı ve satış işlemi yapılmaktadır. Forum faaliyetlerinin açıkça e-sigara satışı, tanıtımı ve reklamına yönelik olduğu tespit edilmiştir.

[251] Dagli E, Guner M, Sonmez U. Heated tobacco product marketing: internet platforms undermine regulations. European Respiratory Journal 2019 54(suppl 63): PA1693. https://publications.ersnet.org/content/erj/54/suppl63/pa1693.

[252] Pece Sonmez Ü, Dagli E, Elbek O. European Respiratory Journal 2025 66(suppl 69): OA5374. https://publications.ersnet.org/content/erj/66/suppl69/oa5374.

[253] Dagli E, Pece Sonmez U, Pazarlı P. Elbek I, Salepci B, Yıldız F, Ay P, Guner M. European Respiratory Journal 2024 64(suppl 68): PA513. https://publications.ersnet.org/content/erj/64/suppl68/pa513.

[254] Dagli E, Pece Sonmez U, Güner M, Evrengil E, Yildiz F, Elbek O, Gezer T. European Respiratory Journal 2017 50(suppl 61): PA4490. https://publications.ersnet.org/content/erj/50/suppl61/pa4490.

Güner ve arkadaşlarının 2016'da yayımlanan Türkiye'deki e-sigara web sitelerini inceledikleri çalışmalarında,[255] incelenen 96 web sitesinin %11,7'sinde blog veya forum bulunduğu, %39'unun tek bir kişi tarafından işletildiği, %61'inin .com, %13'ünün .gen, %6,4'ünün .com.tr, %3'ünün gen.tr web sitesi adres uzantısına sahip olduğu belirlenmiştir. Sitelerin %96'sında 53 farklı e-sigara markası satılmaktadır. Bu ürünlerin %50'sinin teslimatında bilinen kargo şirketleri kullanılmaktadır. Ürünlerin %41'inde nikotin miktarı, %88'inde katkı maddeleri, %62'sinde sağlık zararları, %91,5'inde reşit olmayanlar için uyarı bilgisi bulunmamaktadır. Ürünlerin %51,1'inde güvenlilik, %56,4'ünde bırakma aracı olma iddiaları, %26'sında "*sigarayı bıraktırır*" sloganı tespit edilmiştir. %20'siyle ilişkili olarak ulusal ve uluslararası sağlık kurumları referans gösterilmiştir.

4.2 Kullanım sıklıkları

4.2.1 E-sigara

Dünya: Küresel Yetişkin Tütün Araştırması aracılığıyla yetişkinler arasında e-sigaranın mevcut kullanımına dair veriler 2013 yılında toplanmaya başlanmıştır. 2022 yılına gelindiğinde, 70 ülkede ulusal temsili veri bulunmaktadır. Bunun anlamı küresel yetişkin nüfusun %69'una en az bir kez anket uygulanmış olmasıdır. Ergenler arasında, 2013'ten bu yana 102 ülkenin ulusal verisi bulunmaktadır. Ancak bu veriler 13-17 yaş arası öğrenci nüfusunun %38'ini kapsamaktadır. 102 ülkenin 65'i sadece 13-15 yaş grubunu izlemektedir.[256]

DSÖ, küresel ölçekte 13-15 yaş grubu öğrenciler arasında e-sigara kullanım sıklığını %7,2 (erkek çocuklarda %8,6, kız çocuklarda %5,7) olarak tahmin etmektedir. Bu tahmin, 13-15 yaş grubunda yaklaşık 14,7 milyon çocuğun (9,1 milyon erkek çocuk, 5,6 milyon kız çocuk) halen e-sigara kullandığını göstermektedir. Bu tahmin 2014-2024 yılları arasında çeşitli ülkelerde yürütülen Küresel Gençlik Tütün Araştırması verileri ile her bir ülke için Birleşmiş Milletler nüfus tahminlerine dayanmaktadır.

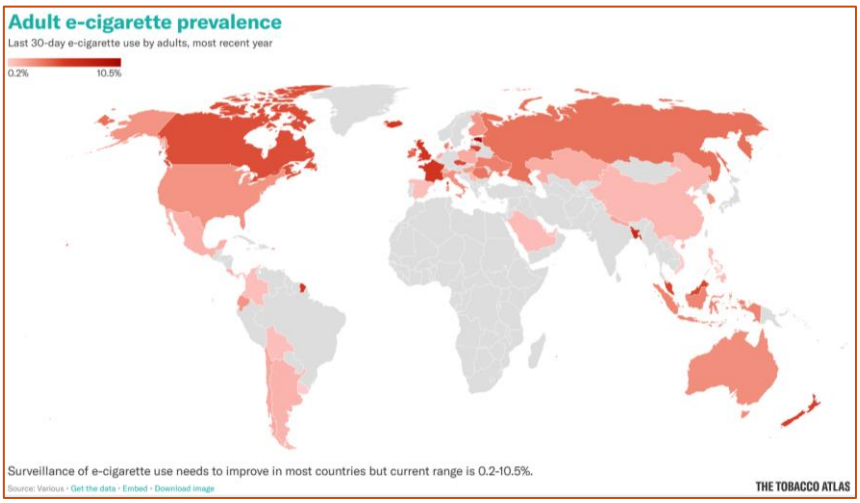

Yetişkin e-sigara kullanım sıklığı (Kaynak: The Tobacco Atlas)[257]

[255] Güner M, Dagli E, Ay P, Yildiz F, Elbek O. European Respiratory Journal 2016 48(suppl 60): PA2029. https://publications.ersnet.org/content/erj/48/suppl60/pa2029.

[256] DSÖ. WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000–2030, 2024. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/1903bfca-6c2f-470c-bd52-237edf4828ca/content.

[257] https://tobaccoatlas.org/challenges/e-cigarettes-htps/. (Erişim: 30/10/2026)

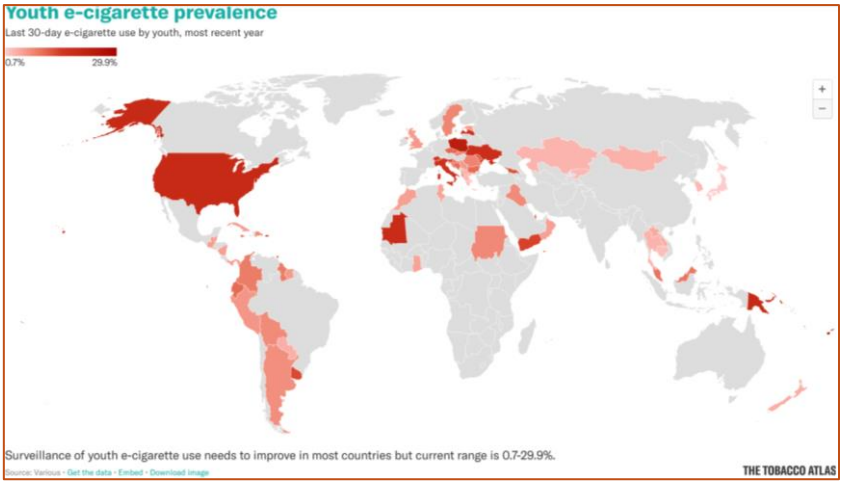

Gençler arasında e-sigara kullanım sıklığı (Kaynak: The Tobacco Atlas)[258]

64 ülkede yürütülen Küresel Tütün Araştırmaları, e-sigara kullanım sıklığının ağırlıklı olarak çocuklarda ve genç yetişkinlerde yoğunlaştığını göstermektedir. Genel ortalamaya göre, 12-15 yaş grubu öğrenciler arasında e-sigara kullanım sıklığı yetişkinlerden dokuz kat daha yüksektir. Ülkelerin yarısında e-sigara kullanan ergenlerin yetişkinlere oranı ≥ 9/1'dir. 64 ülkenin sadece 6'sında yetişkin kullanım sıklığı ergenlerinkine göre daha yüksek raporlanmıştır. 2015-2019'da Filipinler, Romanya, Ukrayna ve Uruguay gibi ülkelerde 12-15 yaş grubu öğrenciler arasında halen e-sigara kullanım oranı %8,2-18,4 arasında raporlanırken, bu oran yetişkinlerde sadece %0,2-3,4 olarak belirlenmiştir.

Kanada'da 2017-2022 arasındaki 5 yıl içinde halen e-sigara kullanımı 16-19 yaş grubunda iki katına yükselmiştir. İngiltere'de 7-11'inci sınıflara devam eden (çoğu 11-15 yaş arası) öğrenciler arasında e-sigara kullanımı 2014-2021 arasında gitgide yükselmiş, 2021-2023 arasında %9 civarında stabilize olmuştur. Bu düzey, aynı yaş grubunda %3 olan halen sigara kullanım oranının üç katıdır. 2019 Avrupa Alkol ve Diğer Maddeler Okul Araştırmasının sonuçlarına göre, 15-16 yaş grubunda üç ülkede (Litvanya, Monako ve Polonya) halen e-sigara kullanım sıklığı ≥ %30'dur.

Türkiye: Ülkemizde, nüfus genelinde düzenli resmi e-sigara kullanım sıklığı verisi bulunmamaktadır. Aşağıda çeşitli araştırma sonuçları gözden geçirilmiştir.

Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması (KYTA) 2016 sonuçları arasında e-sigara sorularına verilen yanıtlar yer almamıştır. Türkiye KYTA 2016 veri seti incelendiğinde, 200 kişinin (%2,3) en az bir kere e-sigara kullandığı bilgisi bulunmaktadır. Buradaki %2,3'lük oranın bu araştırmada çok düşük raporlanan nargile ve sarma sigara kullanım sıklığı oranlarından daha yüksek olması düşündürücüdür. Araştırmanın "*başka hangi tütün ürünü kullanıyorsunuz, belirtin*" sorusuna ise sadece 5 kişi yanıt vermiş; 3 kişi "*e-sigara*", 1 kişi "*ot*" yanıtı vermiş, 1 kişi ürünün adını belirtmemiştir. Türkiye KYTA sonuçları, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin tüketimi hakkında bilgi sunamamaktadır.

Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması 2023'ün[259] Veri Toplama Aracında ise "*Şu anda elektronik sigara kullanıyor musunuz? (Örneğin sigara benzerleri, vape kalemleri, tek kullanımlık POD ve modlar)*" sorusu yer almaktadır. Ancak araştırma raporunda bu soruya verilen yanıtlar açıklanmamış, onun yerine "*dumansız tütün ürünü*" kullanma durumu raporlanmıştır. Araştırmada, dumansız tütün ürünleri enfiye, çiğneme tütünü, betel gibi ürünler olarak tanımlanmaktadır. Aynı araştırmanın 2017 sonuçlarına göre, tüm nüfusta dumansız tütün ve tütün ürünleri kullanma prevalansı %0,3, erkekler

[258] Ibid.

[259] Sağlık Bakanlığı. Türkiye Hanehalkı Sağlık Araştırması 2023, Ankara 2025. https://hsgm.saglik.gov.tr/media/attachments/2025/05/13/web-tr-dso-sonuc-rap-130525.pdf.

için %0,6 ve kadınlar için %0,1 iken, 2023 araştırmasında erkeklerde bu değerin düşüş gösterdiği ve prevalansın %0,2, erkekler için %0,3 ve kadınlar için %0,1 olarak gerçekleştiği görülmüştür.

Bu raporun *TÜSEB-TÜSPE-TÜHKE Pozisyonu* bölümünde ele alınan, **Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü (TÜSPE)** tarafından 2025 yılında yayımlanan "**Elektronik Sigara ve Yeni Nesil Tütün Ürünleri Politika Değerlendirme Raporu**"nda,[260] e-sigara kullanımının, Türkiye'de 2013'ten bu yana süren ithalat ve satış yasağına rağmen, son on yılda gözle görülür bir artış eğilimi gösterdiği vurgulanmakta ve özellikle 2019'dan sonra çevrim içi platformlar, yurt dışı temin kanalları ve sosyal medya pazarlaması ile ürünlere erişimin kolaylaştığı; bu durumun kullanım yaygınlığını belirgin biçimde etkilediği açıklanmaktadır. Güncel araştırmaların, **en az bir kez deneme oranlarının %2 ila %26** aralığında seyrettiğini, **düzenli kullanıcı oranlarının ise%1–5** bandına yükseldiğini ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Bu kullanım oranları, aşağıda özetlenen Mutlu ve ark. (2023), Mete ve ark. (2024), ve Babaoğlu & İlter (2024) çalışmalarına dayandırılmıştır.

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından yürütülen araştırma sonuçlarının İngilizce olarak raporlandığı "**2023 An Assessment of Public Awareness and Perceptions Regarding Alternative Tobacco Products in Türkiye**" başlıklı çalışmada[261] e-sigara ve ITÜ kullanımına ilişkin zengin ve detaylı veri ve analizler yer almaktadır. "*Bu çalışma, ABD'li 501(c)(3) özel bir kuruluş olan Foundation for a Smoke-Free World, Inc.den (FSFW) alınan bir hibe ile finanse edilmiştir. FSFW'nin bu çalışmanın planlanması veya yürütülmesi, veri analizi veya sonuçların yayımlanmasında hiçbir rolü olmamıştır.*" açıklamasıyla yayımlanan, 12 ilde 2.004 katılımcı ile yürütülen 2023 tarihli bu araştırmada Türkiye'de **her gün sigara içenlerin oranı %32,8 bulunmuştur**. TEPAV'ın "*alternatif tütün ürünü*" olarak tanımladığı **e-sigara ve ITÜ kullanım oranları** ise şöyledir:

- %81,2 hiç kullanmamış,
- %7,5 denemiş ama devam etmemiş,
- %5,3 geçmişte düzenli kullanmış ama sonra bırakmış,
- **%3,4 ara sıra kullanıcı ve**
- **%2,7 düzenli kullanıcı**.

Aktif e-sigara ve ITÜ kullanıcılarının

- %8,6'sı hiç sigara kullanmamış,
- %10,3'ü eskiden sigara kullanmış ve bırakmış,
- **%81'i ise düzenli sigara kullanıcısıdır**.

Aktif e-sigara ve ITÜ kullanıcılarının

- %69'u erkek,
- %31'i kadındır.

Aktif e-sigara ve ITÜ kullanımı

- **18-24 yaş grubunda %8,1,**
- **25-34 yaş grubunda %9,5,**
- 35-44 yaş grubunda %6,7,

[260] TÜSEB-TÜSPE. Elektronik Sigara ve Yeni Nesil Tütün Ürünleri Politika Değerlendirme Raporu, 2025. https://files.tuseb.gov.tr/tuspe/files/yayinlar/2025-08-28-09-25-31.pdf.

[261] TEPAV. An Assessment of Public Awareness and Perceptions Regarding Alternative Tobacco Products (ATPs) in Türkiye, 2023. https://www.tepav-he.org/files/an-assessment-of-public-awareness-and-perceptions-regarding-alternative-tobacco-products-atps-in-turkiye-660bce694f66e.pdf.

- 45-54 yaş grubunda %3,
- diğer yaş grubunda %0'dır.

Araştırma, endüstri tarafından desteklenmiş olduğu için bu sonuçlar ihtiyatla ele alınmalıdır; ancak dikkat çekici birkaç sonucun altının çizilmesi önemlidir. Bunlardan ilki, nüfus genelinde düzenli e-sigara ve ITÜ kullanım oranı oldukça yüksek düzeyde (%2,7) olmakla birlikte, 18-34 yaş grubunda aktif e-sigara ve ITÜ kullanım oranı bunun yaklaşık üç katıdır (%8-9). İkinci olarak, aktif e-sigara ve ITÜ kullananların %81 oranında düzenli sigara kullanıcısı olması, diğer ülke pazarlarında da görülen yüksek ikili kullanıma işaret etmektedir.

Çetinkaya ve arkadaşlarının 2022'de yayımlanan **Türk Toraks Derneğinin Elektronik Sigara ve Isıtılan Tütün Ürünlerine İlişkin Açıklama Raporu** başlıklı çalışmasına göre,[262] farklı araştırmaların Türkiye'de e-sigara kullanım oranı verileri %0,02 ile %43,1 arasında değişmektedir.

Dilektaşlı ve arkadaşlarının 2024'te yayımlanan 1.054 tıp fakültesi öğrencisi arasında e-sigara kullanımı ve tüketim örüntüsü araştırmasında[263], öğrencilerin %37,7'sinin sigara, %20,9'unun e-sigara ve %23,6'sının nargileyi denemiş oldukları, halen %17'sinin sigara, %4'ünün e-sigara, %4,5'inin de nargile içtiği belirlenmiştir. E-sigara kullananların %52,3'ü ikili kullanıcıdır. Erkek cinsiyetin, daha yüksek aylık gelirin ve halen tütün kullanan bir arkadaş bulunmasının e-sigara kullanımı için bağımsız risk faktörleri olduğu ve erkek cinsiyetin, babanın halen tütün kullanmasının ve yakın arkadaşların halen tütün kullanmasının tıp öğrencileri arasında ikili kullanım için risk faktörleri olduğu gösterilmiştir. E-sigara kullanan birçok tıp öğrencisinin, e-sigaradaki nikotinin sağlık tehlikelerini ve zararlı kimyasallarını hafife aldığı görülmüştür. Ülkemizde e-sigara satışı yasak olmasına rağmen e-sigara kullanıcılarının %56,4'ü tütün dükkanlarından ve %25,4'ü çevrimiçi satışlardan e-sigara satın almaktadır.

Tiryaki ve arkadaşlarının 2025-2026 yıllarında İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesinden 366 öğrenci arasında e-sigara tutumuna ilişkin yürüttükleri araştırmada,[264] e-sigara denemiş öğrencilerin oranı %32,8, halen kullananların oranı %17,5 bulunmuştur. Çalışmada, tıp öğrencileri arasında hem kullanım hem de bağımlılığın en yüksek korelasyonu e-sigara hakkındaki olumlu tavır ve inançlara ilişkin değişkenlerde görülmüştür.

Selamoğlu ve arkadaşlarının 2022'de İstanbul'da 243 aile hekiminin e-sigaranın bir sigarayı bırakma aracı olarak kullanımına dair görüş ve tutumları hakkındaki kesitsel araştırmasında,[265] hekimlerin %77,1'i e-sigaranın sigara bırakma aracı olamayacağını, %77,9'u e-sigaranın sigaraya göre daha güvenli olmadığını, %70,5'i e-sigaranın sigaraya başlamaya yol açabileceği konusunda endişe

[262] Duru Çetinkaya P, Pazarlı Bostan P, Salepçi B, et al. Turkish Thoracic Society's Statement Report on Electronic Cigarettes and Heated Tobacco Products. Turk Thorac J. 2022;23(4):296-301. https://thoracrespract.org/articles/doi/TurkThoracJ.2022.22018.

[263] Dilektasli AG, Guclu OA, Ozpehlivan A, Durak VA, Gezmis I, Ozgur A, Cinar B, Demirdogen E, Ozturk NAA, Ozkaya G, Coskun F, Ursavas A, Uzaslan E, Karadag M. Electronic cigarette use and consumption patterns in medical university students. Front Public Health. 2024 Sep 30;12:1403737. https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2024.1403737/full.

[264] Doğan Tiryaki H, Çetinkaya S, Bilikli M, Erdoğan K, Kurt O. Attitudes, beliefs, and dependence related to electronic cigarettes among medical students at an eastern Anatolian university: a cross-sectional study. Front Public Health. 2026 Sep 24;14:1934215. https://www.frontiersin.org/journals/public-health/articles/10.3389/fpubh.2026.1934215/full

[265] Selamoglu M, Onal AE, Oren MM, Karabey S, Ucar MT, Malamardi S, Barton C. Perspectives of Turkish family physicians in Istanbul about e-cigarettes as smoking cessation aids: a cross-sectional survey study. Addict Sci Clin Pract. 2026 Jul 27;21(1):57. https://link.springer.com/article/10.1186/s13722-026-00707-w.

taşıdığını, %76,5'i e-sigaranın bağımlılık yapıcı olduğunu ve %75,3'ü e-sigaranın kullanıcının sağlığına zarar verdiğini belirtmiştir. Hekimlerin %63'ü e-sigara hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını, %59,9'u hastaların e-sigara hakkındaki sorularını yanıtlayamadığını ve %60,8'i hastalarıyla e-sigara hakkında konuşacak güvene sahip olmadığını ifade etmiştir. Hekimlerin %61,4'ü, mevcut tedavileri reddeden hastalarına e-sigara önermeyeceğini, %59,9'u mevcut yöntemlerle sigarayı bırakmayı başaramayan hastalarına e-sigara önermeyeceğini beyan etmiştir.

Ertürk ve arkadaşlarının 2026'da bir üniversitenin bulaşıcı hastalıklar kliniğine devam eden HIV taşıyan 88 kişi ile yürüttükleri araştırmada,[266] katılımcıların ortalama Fagerström Nikotin Bağımlılığı Testi sonucunun 2,94 +/- 2,55 olduğu, %76,1'inin bırakmayı denediği halde sadece %18,2'sinin profesyonel yardım aldığı, %60,2'sinin e-sigara hakkındaki ana bilgi kaynağının arkadaşları olduğu, sadece %21,6'sının e-sigarayı bir tütün ürünü olarak değerlendirdiği, %44,3'ünün e-sigarayı tütün ürünü olarak kabul etmediği ve %76,1'inin e-sigaranın zararlı olduğuna inandığı saptanmıştır.

Yücel Özden ve Ceyhun Peker'in 2024'te Ankara'da bir devlet üniversitesinde öğrencilerin tütün ve e-sigara kullanımını değerlendirmek üzere 1.144 öğrenciyle yürüttükleri kesitsel araştırmada,[267] öğrencilerin %40,6'sı halen herhangi bir tütün ürünü kullandığını, %24,3'ü ise e-sigara kullandığını bildirmiştir. Sigara içenlerin %74,4'ü düşük/çok düşük bağımlılığa sahiptir (medyan 2 paket yıl). %72,8'i bırakmak istese de sadece %36,9'u tıbbi danışmanlığa nasıl erişeceğini bilmekte ve %22,3'ü son bir yıl içinde bırakma tavsiyesi almıştır. Çok değişkenli analizlerde, daha yüksek akademik yıl, erkek cinsiyet ve daha düşük algılanan ekonomik durum tütün kullanım olasılığını artırırken, kadın cinsiyetinin ve tıp fakültesinde eğitim görmenin daha düşük tütün kullanım olasılığı ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. E-sigara kullanımının, öncelikle aromalar, merak ve daha az ölçüde sigarayı bırakma nedeniyle motive olduğu saptanmıştır.

Bostan ve Dilektaşlı'nın 2019'da göğüs hastalıkları uzmanı (%74,5), göğüs cerrahı (%5,5) ve diğer branşlardan (%20) toplam 506 hekimle yürüttükleri kesitsel araştırmalarında,[268] hekimlerin sırasıyla %9,5'inin, %24,5'inin ve %41,3'ünün daha önce yeni nesil tütün ürünlerini duymadıkları saptanmıştır. Hekimlerin en az %58,9'unun bu ürünler hakkında hastalarıyla konuşmak üzere yeterli bilgiye sahip olmadığı ve ITÜ'lerde bu oranın %76,7'e yükseldiği görülmüştür. Hekimlerin %68,4'ü yeni nesil tütün ürünlerinin sigarayı bırakma amacıyla kullanılmasına karşı olduklarını beyan etmiştir. Karşı olanlar, halen tütün kullanmayanlar, yaşı büyük olanlar ve sigarayı bırakma desteği eğitimi almış olanlar arasında belirgin biçimde daha fazladır.

Kurtuluş ve Can'ın 2022 yılında yayımlanan, Türkiye'nin batı illerinden 286 lise öğrencisiyle yürütülen e-sigara kullanımına ilişkin araştırmalarına göre,[269] araştırmaya katılan lise öğrencilerinin %32,2'si anketten önceki bir ay içinde tütün ürünü kullandığını, %1,02'si e-sigara kullandığını ve %15,2'si en az bir kez e-sigara kullandığını bildirmiştir. E-sigara deneyenlerin %19,2'si neden olarak merakı

[266] Ertürk D, Bavlı K, Kuşçu F, Duru Çetinkaya P, Candevir A, Kömür S, Acar O, Inal AS, Taşova Y. Assessment of awareness and use of electronic cigarettes among people living with HIV. AIDS Care. 2026 Jan 16:1-8. https://www.tandfonline.com/doi/10.1080/09540121.2026.2614349?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%200pubmed.

[267] Yücel Özden KB, Ceyhun Peker AG. Understanding tobacco and e-cigarette use among university students: a cross-sectional study exploring nicotine dependence, quit intentions, and awareness of cessation support services. BMC Public Health. 2025 Oct 27;25(1):3614. https://link.springer.com/article/10.1186/s12889-025-24911-6.

[268] Bostan P, Görek Dilektaşlı A. The Knowledge and Attitude about New Generation Tobacco Products among Physicians. Turk Thorac J. 2022 Nov;23(6):369-375. https://thoracrespract.org/articles/doi/TurkThoracJ.2022.22072.

[269] Kurtuluş Ş, Can R. Use of e-Cigarettes and Tobacco Products Among Youth in Turkey. Eurasian J Med. 2022 Jun;54(2):127-132. https://eajm.org/index.php/pub/article/view/3016.

belirtmiştir. E-sigara denemesi ile tütün kullanımı arasında yaşa bağlı pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Sigara/e-sigara kullanım durumu, “e-sigaralar zararlıdır” (p = 0,034), “e-sigara dumanı zararlıdır” (p = 0,003) ve “e-sigara satışı ve reklamı yasaktır” (p = 0,043) açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tanrıöver ve arkadaşlarının 2022’de yayımlanan, aile hekimlerinin e-sigarayı sigara içenler için bir zarar azaltımı stratejisi olarak algılamaları hakkında İstanbul’da 271 aile hekimiyle yürüttükleri araştırmalarında,[270] aile hekimlerinin neredeyse beşte biri (n = 52), sigara içen hastalarına danışmanlık hizmeti sağlamadığını ve sadece %26,6’sı (n = 72) sigarayı bırakma konusunda hastalara öneride bulunacak kadar kendinden emin olduğunu belirtmişlerdir. Aile hekimlerinin %6,6’sının, zarar azaltımı stratejisiyle sigarayı bırakma için e-sigarayı hastalarına önerdiği saptanmıştır. Söz konusu hekimlerin hastalarına zarar azaltımı stratejisi olarak e-sigara önermesiyle ilgili faktörler arasında “e-sigaranın sigara içenlerin sigarayı bırakmasına yardımcı olduğuna inanmak”, “e-sigaranın kapalı alanlarda kullanılabileceğine inanmak” ve “e-sigaraların yanıcı tütün ürünlerinden daha sağlıklı olduğuna inanmak” yer aldığı belirlenmiştir.

Arslan ve arkadaşlarının 2019’da Samsun’da 408 aile hekiminin tütün ürünleri hakkındaki görüşlerini araştırdıkları çalışmalarında,[271] aile hekimlerinin üçte birinden fazlası (%36) hiç sigara kullanmadığını belirtirken, %23,6’sı halen sigara içtiğini beyan etmiştir. Hekimlerin %85’i e-sigaranın ne olduğunu bildiğini, %94,7’si nargileleri bildiğini, %9’u ise IQOS hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

Yıldırım ve arkadaşlarının 2022’de yayımlanan, gebe kadınların sigara ve e-sigaraya karşı tutum ve davranışlarını inceledikleri araştırmalarında,[272] çalışmaya gönüllü olarak katılan 1.123 gebe kadının %9,4’ünün aktif sigara içicisi, %3’ünün de e-sigara içicisi olduğu saptanmıştır. Araştırma sonuçları ayrıca, bir işte çalışıyor olmanın aktif olarak tütün kullanan bir anne veya partnere sahip olmanın ve önceki gebeliklerde tütün kullanmış olmanın, gebelik sırasında tütün ürünü kullanma olasılığının artmasıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Aycan ve arkadaşlarının Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi pediatri polikliniklerine Şubat-Nisan 2026 tarihleri arasında başvuran 10-19 yaş arası 488 adolesanı kapsayan, adolesanlarda e-sigara kullanımı ve algılanan zararlar üzerine kesitsel çalışmalarında,[273] ergenlerin %21,9’unun en az bir kez e-sigara kullandığı, %12,5’inin ise son 30 gün içinde e-sigara kullandığı saptanmıştır. Ev içi sigara dumanına maruziyet %43,4, yakın arkadaşta konvansiyonel sigara kullanımı %46,1, yakın arkadaşta e-sigara kullanımı %35,9 ve sosyal medyada e-sigara içeriklerine/reklamlarına maruziyeti %27’dir. Erkeklerde e-sigara deneme ve güncel kullanım

---

[270] Tanriover O, Hidiroglu S, Ay P, Cook RL. Do family physicians perceive electronic cigarette use as a harm reduction strategy for smokers? A survey from Istanbul. Prim Health Care Res Dev. 2022 Mar 21;23:e15. https://www.cambridge.org/core/journals/primary-health-care-research-and-development/article/do-family-physicians-perceive-electronic-cigarette-use-as-a-harm-reduction-strategy-for-smokers-a-survey-from-istanbul/255EA67913F167D483FD38D163D1EA6E.

[271] Arslan HN, Oruc MA, Terzi O, Bilir N. Evaluation of the Opinions of Family Physicians on Some Tobacco Products. J Community Health. 2020 Dec;45(6):1132-1138. https://link.springer.com/article/10.1007/s10900-020-00872-2.

[272] Yıldırım E, Duru S, Sevim T, Topçu F, Gemicioğlu B, Özmen İ, Ocaklı B, Tuncay E, Altınöz H, Akpak YK, Çelik P, Varol Y, Polat G, Özkan S, Dursunoğlu N, Kılıç D, Gülhan PY, Ercen Diken Ö, Çetinkaya PD, Yorgancıoğlu A, Türkoğlu Selçuk N, Yıldız F, Atacağ T, Niksarlioğlu EY, Uzaslan E, Köktürk N. Attitude and Practice Toward Use of Cigarettes and Electronic Cigarettes Among Pregnant Women: A Questionnaire-Based Survey. Turk Thorac J. 2022 Nov;23(6):409-419. https://thoracrespract.org/articles/doi/TurkThoracJ.2022.22078.

[273] Aycan, S., Şahin Mavi, E. A., Saltabaş Şahin, A., Gültekin Koç, E., Güven, A. G., & Aycan, Z. (2026). Adölesanlarda elektronik sigara kullanımı ve algılanan zararlar üzerine kesitsel bir çalışma. *Sağlık için Sigara Alarmı*, *6*, 41-42. https://tjtc.org/article/view/91/61.

durumu anlamlı olarak daha yüksektir (p < 0,001). Yakın arkadaşında konvansiyonel sigara veya e-sigara kullanımı bulunanlarda ve ev içi sigara dumanına maruz kalanlarda e-sigara deneme ve anketten önceki son 30 gün içinde e-sigara kullanım durumu anlamlı olarak daha yüksektir (p < 0,05).

Bek ve arkadaşlarının 2026'da yayımlanan, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören yaklaşık 1.900 öğrenciyi kapsayan kesitsel araştırmasında,[274] katılımcıların %35'inin sigara, %7,6'sının e-sigara ve %3,4'ünün ITÜ'yü aktif olarak kullandığı saptanmıştır. E-sigara kullanım sıklığı; erkeklerde, alkol kullananlarda ve eş zamanlı geleneksel sigara kullanımı olanlarda daha fazla bulunmuştur (p < 0,001). Analiz sonuçları, e-sigara bağımlılığı ölçeğinden (EBÖ) alınan toplam puan ile günlük seans sayısı (r = 0,585, p < 0,001), DESBÖ "Haz" (r = 0,654, p < 0,001) ve "Buhar Bulutları" (r = 0,380, p = 0,019) alt boyutları arasında pozitif korelasyon olduğunu göstermektedir. Ayrıca, e-sigara içicilerinin vücut kitle indekslerinin içmeyenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (p = 0,029).

Bulut ve arkadaşlarının 2026'da yayımlanan, dönem 6 tıp fakültesi öğrencilerinin e-sigara kullanım durumlarını değerlendirdikleri çalışmalarında,[275] Fırat Üniversitesi Tıp Fakültesinden gönüllü katılan 177 öğrenci arasında e-sigara içen veya içmeyi deneyenlerin oranı %29,4 olarak saptanmıştır. 1-5 yıl süreyle e-sigara içenlerin oranı ise %2,3'tür. Kullanmaya başlama nedenleri arasında en sık bildirilen etkenler "merak" (%16) ve "yakın arkadaş çevresinin etkisi" (%10,9) olmuştur. Erkek öğrencilerin e-sigara deneme ve düzenli kullanım oranlarının kadın öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır (p < 0,05).

Tiryaki ve Şeker'in 2026'da yayımlanan, üniversite öğrencilerinde e-sigara kullanımı ve e-sigaraya ilişkin bilgi ve görüşleri konulu betimsel çalışmalarında,[276] farklı fakültelerde eğitim gören 168 üniversite öğrencisi kapsanmıştır. Katılımcıların %22'sinin aktif sigara kullanıcısı olduğu, e-sigara farkındalığının yüksek (%76,8) olmasına rağmen %26,2'sinin en az bir kez e-sigara denediği bildirilmiştir. E-sigara deneme nedenleri arasında merak (%8,5) ve tat/aroma (%12,5) öne çıkarken, sigarayı bırakma amacıyla kullanımın oldukça sınırlı olduğu (%2,4) görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu e-sigaranın sağlığa zararlı olduğunu (%91,7) ve gebelikte kullanılmaması gerektiğini (%89,3) ifade etmiştir. Bununla birlikte, e-sigaranın nikotin içerdiğini bilmeyenlerin oranı %66,7, ağır metal içerdiğini bilmeyenlerin oranı ise %59,5 olarak saptanmıştır. Karşılaştırmalı analizlerde, aktif e-sigara kullanımı sağlık dışı fakülte öğrencilerinde sağlık fakültesi öğrencilerine kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur (%16,1'e karşı %3,6; p = 0,020). Bu bulgu, sağlık eğitiminin koruyucu etkisine işaret etmekle birlikte, yanlış inanışların sağlık öğrencileri arasında da tamamen ortadan kalkmadığını göstermektedir.

Arslan ve arkadaşlarının 2025'te 496 Gülhane Tıp Fakültesi öğrencisinin tütün ürünleri ve e-sigara kullanım alışkanlıklarının bağımlılık türleri ve depresyon ile ilişkisini inceledikleri kesitsel araştırmalarında,[277] öğrencilerin %26'sının tütün, %5,2'sinin ise e-sigara kullandığı belirlenmiştir. En

[274] Bek, M., Gürkan Yüksel, R., Eryılmaz Alkan, S. N., Öztürk Emiral, G., Ünal, E., & Gökler, M. E. (2026). Üniversite öğrencilerinin elektronik sigara kullanım durumu ve elektronik sigara kullanımına etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Sağlık için Sigara Alarmı*, *6*, 39-40. https://tjtc.org/article/view/89/60.

[275] Bulut, İ., Pirinçci, E., Abdukholik Ugli, A. R., & Xolxo'jayevich, A. Q. (2026). Dönem 6 tıp fakültesi öğrencilerinin elektronik sigara (e-sigara) kullanım durumlarının değerlendirilmesi. *Sağlık için Sigara Alarmı*, *6*, 69. https://tjtc.org/article/view/106/76.

[276] Doğan Tiryaki, H., & Şeker, N. (2026). Üniversite öğrencilerinde elektronik sigara kullanımı ve e-sigaraya ilişkin bilgi ve görüşler: Betimsel bir çalışma. *Sağlık için Sigara Alarmı*, *6*, 43-44. https://tjtc.org/article/view/92/62.

[277] Arslan, A., Koral, E., Duman, İ., Güneş, İ. S., Aygar, H., & Şirin, H. (2026). Tıp fakültesi öğrencilerinin tütün ürünleri ve elektronik sigara kullanım alışkanlıkları: Bağımlılık türleri ve depresyon ile ilişkisinin değerlendirilmesi. *Sağlık için Sigara Alarmı*, *6*, 52. https://tjtc.org/article/view/97/67.

sık kullanılan ürünler sigara (%98,4) ve e-sigara (%20,2) olmuştur. Tütün kullanımı, erkeklerde, yüksek beden kitle indeksine (BKİ) ve ailede tütün kullanımı öyküsüne sahip olanlarda daha yüksektir. Tüm tütün kullanıcıları kendilerini bağımlı olarak tanımlamıştır. E-sigara kullanımında en sık nedenler hoş tat ve sigarayı bırakma isteği olmuştur. Kronik hastalık oranı e-sigara kullanıcılarında daha yüksektir. Depresyon puanları minimal düzeyde olup gruplar arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Mutlu ve arkadaşlarının 2019'da yürüttükleri, üniversite öğrencileri arasında tütün ürünleri ile e-sigara kullanım sıklığı araştırmasında,[278] 2.477 öğrencinin %47,8'inin tütün ürünü (sigara ve nargile) veya e-sigara kullandığı saptanmıştır. Nargile kullanım sıklığı %15,6, e-sigara kullanım sıklığı ise %2,1'dir. Bu ürünlerin kullanılma nedeni olarak nargile için hoşuna gitmesi (%13,4), e-sigara için ise daha az zararlı olması (%21,6) ve sigarayı bırakmaya yardımcı olması (%13,7) en yüksek oranlara sahiptir. Sigara içenler arasında nargile ve e-sigara kullanımı anlamlı oranda yüksek bulunmuştur.

Babaoğlu ve İlter'in 2024'te yayımlanan, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinde tıp öğrencileri arasında e-sigara kullanım sıklığı ve ilgili faktörleri araştırdıkları çalışmalarında,[279] 767 öğrencinin %25,6'sı e-sigara kullandığını veya denemiş olduğunu, %26,59'u aktif sigara içicisi olduğunu beyan etmişlerdir. Örneklem grubunda, 21 yaş altında olmak, erkek olmak, yakın arkadaşın e-sigara kullanması, ebeveynlerden birinin e-sigara kullanmasının e-sigara kullanım riskini yükselttiği belirlenmiştir.

Mete ve arkadaşlarının 2024'te yayımlanan, üniversite öğrencileri arasında e-sigara kullanım sıklığı araştırmasında,[280] 987 öğrenci arasında e-sigara kullanım sıklığı %5,4, en az bir kere e-sigara kullanım sıklığı ise %26,3 bulunmuştur. E-sigara kullanan öğrencilerin nikotin bağımlılığı anlamlı oranda yüksektir. Her gün e-sigara kullanan öğrenciler geleneksel sigaranın daha zararlı olduğunu düşünmektedirler. E-sigara kullanım oranı, erkek, yüksek hanehalkı gelirine sahip, ailesinde geleneksel sigara veya e-sigara kullanımı bulunan, geleneksel sigarayı en az bir kez denemiş olan ve her gün sigara içen öğrenciler arasında daha yüksektir.

4.2.2 ITÜ

Dünya: Sun ve arkadaşları, dünya genelinde 42 ülkede 2015-2022 arasında yürütülen araştırmaların verileri üzerinden yaptıkları meta-analiz ile ITÜ kullanım sıklığını 9 yaş üstü nüfus için %4,9 (ömür boyu), %1,5 (halen) ve %0,8 (her gün) olarak tahmin etmişlerdir.[281] Nüfus geneline bakıldığında, DSÖ Batı Pasifik Bölgesinde 2015'te %0,12 olan halen ITÜ kullanım sıklığı 2020'de %10,6'ya ve DSÖ Avrupa Bölgesinde 2016'da %0 olan ITÜ halen kullanım sıklığı 2020'de %1,2'ye yükselmiştir.[282]

---

[278] Mutlu, A., Önsüz, M. F., Metintaş, S., Aydoğan Gedik, S., Öznur Muz, F. N., & Arslan Torba, T. (2023). Determination of the Frequency of Tobacco Products and Electronic Cigarette Use of University Students and the Evaluation of Related Factors. Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 10(3), 229-236. https://addicta.com.tr/article/view/182/324.

[279] Tunga Babaoğlu, Ü., & İlter, H. (2024). Prevalence of Electronic Cigarette Use and Related Factors Among Medical Students: A Cross-Sectional Study in Anatolia. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, *11*(2), 150-156. https://addicta.com.tr/article/view/115/193.

[280] Mete, B., Uysal, M., Demirhindi, H., & Çetinkaya, P. D. (2024). Prevalence of Electronic Cigarette Use Among University Students: Predictors and Mediators. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, *11*(2), 125-132. https://addicta.com.tr/article/view/112/187.

[281] Sun T, Anandan A, Lim CCW, East K, Xu SS, Quah ACK et al. Global prevalence of heated tobacco product use, 2015–22: a systematic review and meta-analysis. Addiction. 2023;118(8):1430-1444. https://doi.org/10.1111/add.16199.

[282] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation: report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group, 14 Aralık 2025. https://www.who.int/publications/i/item/9789240117488.

Türkiye: Türkiye'de ITÜ kullanım sıklığına dair veri bulanamamıştır.

4.2.3 Nikotin kesesi

Dünya: Birçok ülkede nikotin keselerinin kullanım sıklığına ilişkin veri bulunmamaktadır. 2019'da 16-19 yaş grubu arasında yürütülen çevrimiçi uluslararası kesitsel bir araştırmada, anketten önceki 30 günde nikotin kesesi kullanım sıklığı Kanada'da %1, İngiltere'de %1,3 ve ABD'de %1,5 bulunmuştur.[283] Hollanda'da 2020 yılında yürütülen temsili bir araştırmada, 13-17 yaş grubu çocuklar arasında nikotin keseleri hakkında farkındalık düzeyi %9,1 gibi görece yüksek olmasına rağmen ömür boyu kullanım sıklığı sadece %0,3, halen kullanım sıklığı ise %0 bulunmuştur.

Türkiye: Türkiye'de nikotin kesesi kullanım sıklığına dair veri bulunamamıştır.

5 Kamu politikası

5.1 DSÖ pozisyonu

5.1.1 E-sigara

Tütün salgını ile mücadelenin uluslararası siyasi ve hukuki araçları **DSÖ Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'nde (TKÇS)** taahhüt altına alınmıştır. Günümüzde, Türkiye dahil 182 ülke ve AB, TKÇS'ye taraf olmuştur. Sözleşmenin temel hükmü, tütün endüstrisinin çıkarları ile halk sağlığı çıkarları arasında temel ve uzlaşmaz bir çatışma olması nedeniyle, halk sağlığı politikasının endüstri müdahalesine karşı korunmasını gerektirmektedir.

TKÇS Taraflar Konferansının 18 Ekim 2014 tarihinde aldığı kararda[284], ülkelerin farklılaşan e-sigara politikaları dikkate alınarak Taraflar "***e-sigaraları ya yasaklamaya ya da düzenleme altına almaya davet edilmiştir***".

Bu karar doğrultusunda, DSÖ'nün e-sigaranın nasıl yasaklanacağı/düzenleneceği hakkındaki tutumunun netlik kazandığı iki temel belge,

- DSÖ'nün **2016'da Delhi'de düzenlenen TKÇS Taraflar Konferansına (COP) sunduğu rapor**[285] ile
- DSÖ'nün **14 Aralık 2023'te yayımladığı e-sigara hakkında eylem çağrısı**[286] metnidir.

Her iki belgede sunulan düzenleme/yasaklama önerileri, TKÇS'de tütün salgınıyla mücadele için öngörülen kesin hükümlerin aksine, opsiyonlara göre çeşitlendirilmiştir; bu anlamda, halk sağlığı ve tütün kontrolü politikasına rölativist bir yaklaşım getirmiştir.

---

[283] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

[284] https://apps.who.int/gb/fctc/PDF/cop6/FCTC_COP6(9)-en.pdf.

[285] https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/fb54e271-f6ad-48bc-98de-1c5edb9f25cf/content.

[286] DSÖ. Technical Note on Call to action on electronic cigarettes. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/tobacco-hq/regulating-tobacco-products/ends-call-to-action.pdf?sfvrsn=ea4c4fdb_12&download=true.

Yukarıda anılan ilk raporda, **e-sigaranın ithalatını, satışını ve dağıtımını <u>yasaklamamış</u> olan Taraflara sunulan opsiyonlar** arasında

- *E-sigaranın reşit olmayanlara satışını ve dağıtımını yasaklamak,*
- *Reşit olmayanların e-sigara bulundurmasını yasaklamak,*
- *E-sigaranın reklam, tanıtım ve sponsorluğunu yasaklamak veya sınırlamak,*
- *E-sigaranın bu yaş grubunda kullanımını caydırmak amacıyla cihazları ve e-sıvıları reşit olmayanlar için karşılanamaz hale getirecek düzeyde vergilendirmek,*
- *Sigara içmeye başlamayı caydırmak ve geri dönüşü azaltmak için sigarayı e-sigaraya göre daha yüksek düzeyde vergilendirmek,*
- *Reşit olmayanlara hitap eden aromaların kullanımını yasaklamak veya sınırlandırmak,*
- *Satış yerlerini, yoğunluğunu ve kanallarını düzenlemek,*
- *E-sigaranın yasa dışı ticaretiyle mücadele önlemleri almak,*
- *E-sıvılarda kullanılan ısıtılan ve solunan aromaları güvenlik açısından test etmek ve ciddi toksikolojik endişe teşkil eden diasetil, asetil propionil, sinnamaldehit veya benzaldehit gibi maddeleri yasaklamak veya miktarlarını kısıtlamak,*
- *Sağlık açısından risk oluşturmayan ve izin verildiğinde en yüksek saflıkta olan bileşenlerin kullanılmasını zorunlu kılmak,*
- *E-sigara cihazlarının elektrik ve yangın güvenliği standartlarını düzenlemek,*
- *Üreticilerin ürün içeriğini hükümete açıklama zorunluluğunu düzenlemek,*
- *Cihazların ve e-sıvıların uygun etiketlenmesini düzenlemek,*
- *Üreticilerin yan etkileri izlemesini ve bildirmesini zorunlu kılmak,*
- *Düzenlemelere uymayan ürünlerin piyasadan kaldırılmasını sağlamak,*
- *E-sigaranın kapalı alanlarda veya en azından sigara içmeye izin verilmeyen yerlerde kullanımını yasaklamak,*
- *Kullanımdan kaynaklanan potansiyel sağlık riskleri hakkında sağlık uyarılarını zorunlu kılmak,*
- *Sağlık uyarılarıyla, e-sigaradaki nikotinin bağımlılık yapıcı doğası hakkında kamuoyunu bilgilendirmek,*
- *E-sıvılar için çocukların açmasına karşı dirençli ambalajlar ve cihazlar ile e-sıvılar için sızdırmaz hazneleri zorunlu kılmak,*
- *Cihazlarda ve e-sıvılarda nikotin konsantrasyonunu ve toplam nikotin miktarını sınırlandırmak, böylece kazara akut nikotin zehirlenme riskini azaltmak,*
- *E-sigaranın, sigarayı bırakma yardımcısı olarak etkisiyle ilgili örtük veya açık iddiaları, özel bir devlet kurumu onaylamadıkça yasaklamak,*
- *E-sigaranın zararsız olduğu veya bağımlılık yapmadığı yönündeki örtük veya açık iddiaları yasaklamak ve*
- *E-sigaranın herhangi bir ürünle ilgili karşılaştırmalı güvenliği veya bağımlılığı hakkındaki örtük veya açık iddiaları, uzman bir devlet kurumu tarafından onaylanmadıkça yasaklamak* yer almaktadır.

Aynı raporda, **e-sigaranın <u>ithalatını, satışını ve dağıtımını yasaklamış</u> olan Taraflara sunulan opsiyonlar** arasında

- *Tarafların tütün kontroül politikalarına olası endüstri müdahalesi konusunda farkındalık yaratmak,*
- *Endüstriyle etkileşimleri sınırlamak ve gerçekleşen etkileşimlerde şeffaflık sağlamak için önlemler koymak,*
- *Endüstriyle ortaklıkları reddetmek,*
- *Devlet yetkilileri ve çalışanları açısından çıkar çatışmalarını önlemek için önlemler almak,*
- *Endüstri tarafından sağlanan bilgilerin şeffaf ve doğru olmasını zorunlu kılmak,*

- *Endüstri tarafından "sosyal olarak sorumlu" diye tanımlanan faaliyetleri yasaklamak,*
- *Endüstriye ayrıcalıklı muamele gösterilmesini reddetmek ve*
- *Devlet şirketine diğer endüstriyle aynı şekilde davranmak*

yer almaktadır.

Yukarıda anılan ikinci belge olan **E-sigara Eylem Çağrısı'nda** da DSÖ, rölativist tutumunu sürdürmüş, temel olarak

- **e-sigara satışını yasaklayan ülkeler ve**
- **tüketici ürünü olarak ticarileştirilmesine izin veren ülkeler**

için farklılaştırılmış çağrılar yapmıştır.

DSÖ, Eylem Çağrısında, **e-sigara satışını yasaklayan ülkeler için** güçlü uygulama sağlanmasını önermektedir. Güçlü uygulamaya, başlama ve kullanım kalıpları hakkında gerçek zamanlı fikir sahibi olunmasını destekleyen izleme ve gözetim önlemleri, dijital pazarlama dahil TRPS yasağı gibi tamamlayıcı önlemler ve etkili denetim ve yaptırım önlemlerinin dahil edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

DSÖ, aynı Eylem Çağrısında, **e-sigaranın tüketici ürünü olarak ticarileştirilmesine izin veren ülkeler için de** önerilerde bulunmaktadır. Bu öneriler metnin asıl büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu ülkeler için de DSÖ güçlü düzenleme gerektiğini belirtmekte ve güçlü düzenlemenin asgari olarak şunları içermesi gerektiğini vurgulamaktadır:

- *Aşağıdakiler dahil olmak üzere, e-sigaranın cazibesini ve toplumsal zararını azaltmak üzere ürün düzenlemesi yapılması:*
  - *Mentol ve sentetik mentol analogları dahil olmak üzere tüm aroma maddelerinin yasaklanması,*
  - *Renkler, renklendirme özellikleri, isimler ve çekici tanımlamalar dahil olmak üzere ürün sunumu ve ambalajına dair çekici ve/veya promosyonel özelliklerin yasaklanması,*
  - *Satış sonrasında, kullanıcının ürünü manipüle etmesini sağlayan özelliklerin düzenlenmesi,*
  - *Bağımlılık riskini azaltmak üzere nikotin konsantrasyonu ve miktarının sınırlandırılması,*
  - *Toksik madde maruziyetini ve kullanımını sınırlandırmak üzere e-sigara kartuşları için azami hacim belirlenmesi,*
  - *Gücün nikotin ve toksik madde iletimi üzerindeki etkisini sınırlandırmak üzere azami batarya gücü belirlenmesi,*
  - *Kişisel bilgiler ile kullanım topografyasının ayrıntılarını toplamak veya ürünü uzaktan kontrol etmek için kullanılabilecek akıllı telefon uygulamalarına bağlantı sağlanması şeklindeki (imalatçılar dahil) üçüncü taraflara bilgi aktarımına izin veren cihaz özelliklerinin yasaklanması,*
  - *Kanserojen, mutajenik ve reprotoksik özelliklere sahip katkı maddelerinin yasaklanması.*

- *Toplumun, sigarayı bırakmanın güvenliği veya etkinliğine ilişkin yanlış iddialar içeren yanıltıcı veya aldatıcı bildirimlere karşı korunması,*

- *Çocuklara e-sigara satışının yasaklanması, çocukların erişim riskini azaltmak üzere tedarik zincirinin kontrol altına alınması ve bu kısıtlamaların sorumlu kuruluşlara uygulanması,*

- *DSÖ TKÇS'nin arz ve talep azaltma önlemleri dahil olmak üzere e-sigaraya tütün kontrolü önlemlerinin uygulanması,*

- *Hükümetlerin düzenleyici eylemlerine rehberlik etmek üzere (sigara ve diğer tütün ürünleriyle ikili ve çoklu kullanım dahil) e-sigaraya başlama ve kullanım kalıplarına ilişkin gerçek zamanlı bilgi sahibi olmalarını sağlayan izleme ve gözetimin güçlendirilmesi,*

- *Yukarıdaki önlemlerin etkili olmasını sağlamak üzere denetim ve yaptırımların güçlendirilmesi ve*

- *E-sigara kullanımının zararlı etkileri ile ilgili bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması.*

Aynı Eylem Çağrısında, **ülkelerin e-sigara satışını yasaklayıp yasaklamadığına veya tüketici ürünü olarak ticarileştirilmesine izin verip vermediğine bakılmaksızın,** bu eylemlerin mevcut tütün ürünü kullanıcılarını kanıtlanmış yöntemler kullanarak tütün kullanımını bırakmaya motive edecek ve yardımcı olacak önlemlerle eşgüdüm içinde gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

5.1.2 Tüm tütün ve nikotin ürünleri (genel)

DSÖ'nün yeni tütün ve nikotin ürünleri bütününün düzenlenmesine ilişkin en son tarihli toplu önerileri **DSÖ Tütün Ürünü Düzenleme Araştırma Grubunun** 14 Kasım 2025 tarihinde yayımlanan **onuncu raporunda** yer almıştır:[287]

- *Tüm tütün, nikotin ve ilgili ürünlerin çocuklara ve gençlere satışının yasaklanması.*
- *Spesifik olarak çocuklara ve gençlere yönelik tasarlanmış tüm tütün, nikotin ve ilgili ürünlerin üretiminin ve ithalatının yasaklanması.*
- *Ürün özelliklerini düzenlemek ve standart tütün ürünü tasarımını zorunlu kılmak, ürünlerin çekiciliğini, bağımlılık yapıcılığını veya toksisitesini orantısız şekilde etkileyen esnekliği ve farklılıkları ortadan kaldırmak ve standartlaştırılmış sigara uzunluğu ve çapı gibi modeller için üreticilerin düzenleme boşluklarını kullanmasını engellemek.*
- *Sigaraların tadını ve çekiciliğini azaltmak için filtreleri yasaklamak, filtrelerin sağlık zararlarını önemli ölçüde azaltacağı konusunda tüketicilerin yanlış anlamalarını ortadan kaldırmak ve selüloz asetat tarafından filtrelerde biriktirilen mikroplastikler dahil olmak üzere önemli bir toksik tütün atığı kaynağını azaltmak.*
- *Sigara ve diğer tüttürülen ürünlerdeki nikotin içeriğinin bağımlılık yapmayan seviyelere indirilmesinin zorunlu kılınması.*
- *Aromalar, şekerler ve yeni sentetik ikameler (örneğin sentetik serinleticiler) gibi katkı maddesi yasaklarını aşmak için kullanılanlar dahil, tütün ve nikotin ürünlerine katılan tüm katkı maddelerinin yasaklanması. Üye Devletler, TRPM-8 reseptörüne bağlanan tüm bileşiklerin yasaklanması gibi daha kapsayıcı düzenlemeleri değerlendirmelidir.*
- *Tütün ve nikotin ürünlerinde şeker ve tatlandırıcıların kullanımının getirdiği sağlık sorunlarını, bu maddelerin çekiciliğini, bağımlılık yapmasını ve toksisitesini etkilediğinin fark edilmesi ve bu ürünlerdeki varlıkları ve etkileri hakkında toplumun bilgilendirilmesi.*
- *Şeker eklemenin, tütün işlenmesi sırasında kaybolan şekerlerin yenilenmesi anlamına geldiği argümanlarının dikkate alınmaması ve şeker yasağının, üreticilerin şeker yasağını aşmasına olanak tanıyabilecek yeni sentetik ikameler gibi her türlü ürün manipülasyonunu içerecek şekilde genişletilmesi.*
- *TKÇS'nin 13. maddesi uyarınca tüm tütün ve ilgili ürünlerin reklamı, tanıtımı ve sponsorluğuna kapsamlı yasak uygulanması.*

[287] DSÖ. WHO study group on tobacco product regulation. Report on the scientific basis of tobacco product regulation: tenth report of a WHO study group. Geneva: World Health Organization; 2025 (WHO Technical Report Series, No. 1066). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/237fd182-3ab8-4d40-883c-2eda87f894ee/content.

- *TKÇS hükümlerinin ve diğer tütün kontrol önlemlerinin kararlarının tam olarak uygulanması için tüttürülen tütün ürünlerine benzer şekilde dumansız tütün ürünlerinin yasaklanması, özellikle gençler arasında dumansız tütün kullanımının önlenmesi.*
- *Tüm dumansız tütün ürünlerini ve bileşenlerini karakterize etmek için standart sınıflandırmalar, tanımlar ve yöntemler geliştirerek tütün kontrolünün iyileştirilmesi.*
- *Üreticilerin ürün özelliklerini, zararlı ve potansiyel olarak zararlı içerikleri ve e-sigaralar ile dumansız tütün dahil olmak üzere tütün ve nikotin ürünlerinin emisyonlarını açıklamalarının zorunlu kılınması ve uygun olduğunda DSÖ Tütün Laboratuvarı Ağı tarafından önerilen analitik yöntemler için standart işletim prosedürlerinin kullanılmasının zorunlu kılınması. Zorunluluk, aldehitler, ağır metaller, şekerler ve tatlandırıcılar, sentetik soğutma ajanları, nikotin analogları ve uygun olan diğer maddelerle ilgili içerik ve emisyonları kapsamalıdır.*
- *Piyasadaki gelişmeler hakkında düzenleyicileri daha iyi bilgilendirmek için periyodik gözetim ve projeksiyonların sağlanması. Bu tür sistemler, ortaya çıkan tütün ve nikotin ürünlerinin veya düzenlemelere yanıt olarak yapılan ürün modifikasyonlarının ayırt edici özellikleri hakkında bilgi sağlamak için çeşitli veri akışlarını (örneğin sektör açıklamaları ve ürün içeriği ve emisyonlara ilişkin satış verileri) içermeli ve çocuklar ile genç yetişkinler arasındaki eğilimlere odaklanmalıdır.*

5.1.3 Nikotin kesesi

DSÖ, **nikotin keselerine** ilişkin olarak da 2023 yılında politika yapıcılara yönelik öneriler yayımlamıştır[288]:

- Bilgi edinmek ve kullanım sıklığı ile kullanıcı profillerini saptamak üzere ürünlerin ve kullanıcılarının demografik özellikleri, diğer tütün ve ilgili ürünlerin kullanımı, markalar, türler ve aromalar hakkında gözetim sistemi kurmak veya geliştirmek,
- Nikotin keselerindeki toksisite ve bağımlılık riskleri hakkında toplumu bilgilendirmek,

- **Satışın <u>yasaklanmadığı</u> ülkelerde**:
  - Nikotin keselerinin her türlü pazarlanmasını önleyecek düzenlemeler yapmak ve gençlerin erişimini, gençlere hitap etmelerini ve gençlerin kullanımını en aza indirmek için gerekli tüm diğer önlemleri almak.
  - Nikotin kesesi paketlerinde sağlık uyarılarını zorunlu kılmak (örneğin nikotinin kullanıcılar üzerindeki etkileri, hamile kadınlarda fetüs gelişimi üzerindeki zararlı etkiler ve gençlerde, öğrenme dahil, beyin gelişimi üzerindeki zararlı etkiler),
  - Ürünler düzenleyiciler tarafından o şekilde lisanslanıp onaylanmadıkça, bırakma ürünü olarak potansiyel etkinlikleri de dahil olmak üzere üreticilerin sağlık iddiasında bulunmalarını yasaklamak,
  - Nikotin miktarı için bir üst sınır belirleyerek ürünlerin bağımlılık yapıcılığını ve istemeden yutulma zararını azaltmak,
  - Terapötik olmayan nikotin ürünlerini (örneğin snus) benzer görünüm, içerik ve kullanıma sahip ürünlerle aynı şekilde düzenlemek,
  - Nikotin keselerinin, ilgili ulusal otorite tarafından tanımlı katı farmasötik yöntemler izlenerek NRT oldukları kanıtlanmadıkça farmasötik ürün olarak sınıflandırılmamasını sağlamak,
- Dünya genelinde zuhur eden nikotin ve tütün ürünlerinin geniş yelpazesini kapsayacak şekilde düzenleme şartlarını genişletmek üzere mevcut politikaları korumak veya yeni politikalar formüle etmek,

[288] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

- Tütün kontrolü faaliyetlerini, tütün endüstrisinin doğrudan ve dolaylı çıkarları da dahil olmak üzere, nikotin keseleriyle ilgili tüm ticari ve diğer çıkarlardan korumak ve tüm pazarlama ve tanıtım faaliyetlerini yasaklamak.
- Politikaları tütün endüstrisi ve ilgili endüstrilerin gereksiz etkisinden korumak için TKÇS'nin 5.3. maddesini tam olarak uygulamak.

Görüldüğü üzere, DSÖ yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretinin yasaklanması veya izin verilmesi arasında halk sağlığı açısından bir tercih beyanı ve politika önerisinde bulunmamakla birlikte, **politika önerilerini ağırlıklı olarak bu ürünlerin ticarileştirilmesine izin veren ülkelere yönelik yapmaktadır**. Bu ürünlerin ticarileştirilmesine izin veren ülkeler genellikle Kuzey Amerika ve Avrupa'da yer alırken üretim ve ticareti yasaklayan ülkelerin Küresel Güney'de yer almasının bu pozisyonu etkilediği düşünülebilir. Ancak her durumda, DSÖ'nün farklı ülke grupları için farklılaşmış halk sağlığı önerilerinde bulunması ile sonuçlanan bu **rölativist tutum halk sağlığının evrensel değerleriyle çelişmektedir**.

Diğer dikkat çekici husus, ürünlerin ticarileştirilmesine izin veren ülkeler için yapılan önerilerin teknik karmaşıklığı ve ağır mali ve idari yükünün uygulama ve denetimde beraberinde getireceği sorunlardır. Günümüzde, ülke düzenleme idareleri henüz sigara içeriklerini kapsamlı biçimde düzenleme ve denetleme iradesi gösterememişken, bu iradeyi içinde binlerce katkı maddesi bulunan yeni tütün ve nikotin ürünlerinde göstermelerini beklemek hatalı olacaktır.

5.2. UNION pozisyonu

Akciğer sağlığı konusunda önde gelen bir uluslararası kuruluş olan **Tüberküloz ve Akciğer Hastalığına Karşı Uluslararası Birlik UNION**, 2020 yılında "**Tütünle Gerçekten Mücadele İçin Neden Düşük ve Orta Gelirli Ülkeler E-sigara ve ITÜ'leri Yasaklamak Zorundadır**" başlıklı önemli bir pozisyon raporu yayımlamıştır.[289]

Raporda, UTŞ'lerin düşük ve orta gelirli ülkelerde e-sigara ve ITÜ'leri pazarlamak için kullandıkları agresif yöntemlere ve birçok ülkede yüksek seyreden kullanım sıklıklarına dikkat çekilmiştir. Örneğin, e-sigara kullanım sıklıklarının Ukrayna'da %18 (2017), Gürcistan'da %13 (2017), Irak'ta %11 (2014), Bulgaristan'da %11 (2015) olması, endüstrinin bu ürünlerin küresel yayılımı için verdiği mücadelenin sonucunu göstermektedir.

Bu değerlendirmelere dayanarak UNION,

- **UTŞ'lerin e-sigara ve ITÜ'leri düşük ve orta gelirli ülkelerde pazarlarken gençleri hedef alıyor olması,**
- **E-sigaranın gençler için sigaraya geçiş kapısı oluşturması,**
- **Sigara kullananlarda TZA için öne sürülen kanıtların yetersiz olması,**
- **Bu ürünlerin piyasaya girmesinin net halk sağlığı sonucunun negatif olması,**
- **Denetim eksikliklerinin kötüye kullanılabilir olması,**
- **Yeni ürünlerin düzenleyicilerin dikkatlerini dağıtarak TKÇS'ye odaklanmaları gerekirken onları TKÇS'den uzaklaştırması,**
- **Yeni ürünleri düzenleme altına almanın maliyetinin kaynakları tütün kontrolünden saptırma olasılığı,**

[289] The Union. Where bans are best: Why LMICs must prohibit e-cigarette and HTP sales to truly tackle tobacco, 2020. https://theunion.org/sites/default/files/2020-08/TheUnion_TobaccoControl_E-CigPaper_English_07.pdf.

- **TZA modeliyle birlikte gelen yeni ürünlerin UTŞ'lerin siyasi müdahalelerine olanak tanıması,**
- **Düşük ve orta gelirli ülkelerin Britanya'dan çok farklı sosyal, ekonomik ve siyasi bir ortama sahip olmaları ve**
- **İhtiyat ilkesinin önceliği**

gerekçeleri ile düşük ve orta gelirli ülkelerde "*büyük bir tedbir olarak*" e-sigara ve ITÜ'lerin satışının, üretiminin, ithalatının, ihracatının, reklam, tanıtım ve sponsorluğunun yasaklanmasını ve dumansız hava sahası düzenlemelerine tabi kılınmasını önermiştir.

Böylece UNION, DSÖ'den farklı olarak, "*e-sigaralar ve ITÜ'lerle düşük ve orta gelirli ülke hükümetlerinin baş edememe ve bu ürünlerin tütün salgınını şiddetlendirme potansiyeli*" nedeniyle düşük ve orta gelirli ülkeler için kapsamlı yasak önermiştir. Ancak UNION önerisinin rölativist yaklaşım açısından DSÖ önerisinden bir farkı yoktur.

UNION da aynı DSÖ önerilerinde olduğu gibi, **farklı ülke grupları için farklılaştırılmış halk sağlığı önlemleri önermektedir**. Üstelik gerekçeler incelendiğinde, bunların çoğu evrensel niteliğe sahiptir. Örneğin, ihtiyat ilkesinin dünyanın farklı yerlerinde farklı önceliği olduğu düşünülemez. Ayrıca, düşük ve orta gelirli ülkelerin düşük düzenleme ve denetim kapasitesine sahip olduğu görüşünün ayrımcı politika önerisi için gerekçe olarak gösterilmesi de sorunludur. Çeşitli değerlendirme ölçekleri ve niteliksel çalışmalar, yüksek gelirli ülkelerin de UTŞ müdahalelerine maruz kaldığını ve düzenleme ve denetim kapasitelerinin büyük ölçüde bunların etkisi altında kalabildiğini, diğer bir deyişle yüksek gelirli ülkelerin de "*e-sigaralar ve ITÜ'lerle baş edemediklerini*" göstermektedir. Yeni ürünler, dünyanın her yerinde, "*düzenleyicilerin dikkatlerini dağıtarak TKÇS'ye odaklanmaları gerekirken onları TKÇS'den uzaklaştırma*" kapasitesine sahiptir.

5.3 Dünyada mevcut düzenleme rejimleri

5.3.1 Ticarileştirme

5.3.1.1 E-sigara

- **UTŞ'lerin e-sigarayı TZA ürünü olarak tanıtan reklam ve pazarlama taktikleri ile e-sigaranın müsamahakâr koşullarla ticarileştirilmesi için yürüttükleri lobicilik,**
- **UTŞ'ler haricindeki birçoğu Çin kökenli firmanın e-sigara markalarının yasal ve yasa dışı yollardan dünya pazarlarında boy göstermesi,**
- **DSÖ'nün e-sigaranın nasıl düzenlenmesi gerektiği hakkında ikircikli ve rölativist tutumu ve**
- **Üretim ve ticaret yasakları karşısında konumlanan hâkim neoliberal kapitalist dünya görüşü,**

birçok ülkede **e-sigaranın diğer tütün ürünleri gibi tüketici ürünü olarak ticarileştirilmesi**nin önünü açmıştır. Ticarileştirme akımının öncüleri ABD, AB ve Britanya olmuştur. Ancak akım kısa sürede dünya geneline yayılmıştır. Günümüzde Mısır'dan Fas'a, Ermenistan'dan Azerbaycan'a, Filipinler'den Güney Kore'ye kadar geniş bir coğrafyada e-sigara, genellikle minimal düzenlemeler altında, yasal bir ticari ürün olarak piyasada bulunmakta, hatta Britanya gibi birkaç ülkede bizzat resmi sağlık otoriteleri tarafından bir TZA ürünü olarak kabul edilmektedir.

Bu raporda **AB'de e-sigaranın ticarileştirilmesi süreci** örnek olarak incelenmektedir.

AB'de 2012 yılında başlatılan **AB Tütün Ürünleri Direktifi'nde (AB TÜD)** revizyon sürecinde**,** e-sigaralar için tıbbi düzenleme getirilerek kullanımlarının ve satışlarının kısıtlanması önerisi hakkındaki

tartışmalar 2013'te Avrupa Parlamentosunun bu öneriyi reddetmesi ve e-sigaraların tütün ürünü olarak düzenlenmesi için karar almasıyla sonuçlanmıştır. Aynı yıl, UTŞ'lerin e-sigaranın tıbbi cihaz olarak düzenlenmesi önerisini reddettirmek için "*kararlı bir lobi kampanyası*" yürüttüğü bildirilmiştir.[290] Buna paralel, GlaxoSmithKline ve Johnson & Johnson gibi ulusötesi ilaç şirketlerinin de nikotin bantları ve sakızlarına rakip olacağı endişesi ile e-sigaranın farklı düzenlenmesi için FDA ve AB nezdinde lobicilik yaptığı raporlanmıştır.[291]

2014 yılında revize edilen ve halen yürürlükte olan AB TÜD'de (2014/40/EU)[292] e-sigaralar **20. maddede** düzenlenmektedir. Bu raporun *Lobicilik* bölümünde, söz konusu revizyon sürecinde UTŞ müdahalelerinin etkili olduğuna dair çalışmalara yer verilmiştir. Bu etkiler, AB TÜD'ün 20. Maddesi'nde e-sigaranın bir tüketici ürünü olarak satış kurallarının düzenlenmesine de yansımıştır.

Direktif, kartuşlar, tanklar ve e-sıvı hazneleri için maksimum nikotin konsantrasyonu ve hacmi belirlemiştir. Kanada ve Çin dahil olmak üzere AB dışındaki birçok ülkede de kabul edilen maksimum nikotin konsantrasyonu 20 mg/mL, doldurulabilir e-sigara tankları için maksimum 10 mL ve tek kullanımlık kartuşlar veya podlar için 2 mL'dir. Bu standartlar, e-sigaranın bağımlılık yapıcılığını azaltmak amacı taşımasa da ABD ve Britanya gibi birçok ülke pazarında görülen aşırı yüksek nikotin konsantrasyonuna sahip ürünlerin yasal olarak piyasada bulunmasını AB genelinde engellemektedir.

AB TÜD'e göre ayrıca, e-sigaraların çocukların kullanımına karşı önlem içermesi ve tüketicileri korumak için dökülmeden doldurma mekanizmasına sahip olması gerekmektedir. E-sigara bileşenlerinin yüksek saflıkta olması ve e-sigaralardan aynı güç ve sürede nefes çekildiğinde aynı miktarda nikotin salınması da düzenleme altına alınmıştır. Üreticiler ve ithalatçılar, AB pazarına sundukları tüm ürünler hakkında standart elektronik bir form aracılığıyla bilgilendirme yapmaktadırlar.

AB TÜD'e göre e-sigaralar için sağlık uyarıları zorunludur, ancak bu sağlık uyarıları sadece "*ürünün nikotin içerdiğini*" ve "*sigara kullanmayanlar tarafından kullanılmaması gerektiği*"ni bildirmektedir. Ambalajda ayrıca üründeki bileşenlerinin listesi, ürünün nikotin içeriği hakkında bilgi ve kullanım talimatları ile yan etkiler, risk grupları, bağımlılık ve toksisite hakkında bazı bilgiler içeren bir broşürün yer alması gerekmektedir. E-sigara ambalajında promosyon unsurlarına izin verilmemektedir ve e-sigaraların sınır ötesi reklamı ve tanıtımı yasaklanmıştır.

AB TÜD'ün 20. maddesinin uygulanmasını kolaylaştırmak amacıyla AB Komisyonu e-sigaralarla ilgili iki uygulama düzenlemesi ve bir Komisyon raporu kabul etmiştir:

24 Kasım 2015 tarihli **Komisyon Uygulama Kararı (AB) 2015/2183**[293] ile e-sigaraların ve doldurma haznelerinin bildirimi için ortak bir form oluşturulmuştur.

14 Nisan 2016 tarihli **Komisyon Uygulama Kararı (AB) 2016/586**[294] ile e-sigaraların hazne doldurma mekanizması için teknik standartlar belirlenmiştir.

---

[290] Higgins A. "Aided by Army of 'Vapers', E-Cigarette Industry Woos and Wins Europe". The New York Times, 9 Kasım 2013. https://www.nytimes.com/2013/11/10/world/europe/aided-by-army-of-vapers-e-cigarette-industry-woos-and-wins-europe.html. (Erişim: 30/10/2026)

[291] Kitamura M. "Glaxo Memo Shows Drug Industry Lobbying on E-Cigarettes". Bloomberg News, 19 Şubat 2014. https://www.bloomberg.com/news/articles/2014-02-19/glaxo-memo-shows-drug-industry-lobbying-on-e-cigarettes. (Erişim: 30/10/2026)

[292] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0040.

[293] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D2183.

[294] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016D0586.

20 Mayıs 2016 tarihli **Komisyon Raporu COM (2016) 269 final**[295], yeniden doldurulabilir e-sigaraların kullanımıyla ilgili halk sağlığı üzerindeki potansiyel riskler hakkında AB Komisyonunun Avrupa Parlamentosu ve Konseyine sunduğu rapordur.

Günümüzde Avrupa Komisyonu, "*düzenleyici çerçevenin, yeni piyasa gelişmeleri, teknolojik değişiklikler ve ortaya çıkan sağlık riskleriyle mücadele etmek için tekrar revizyonunun gerektiğini*"[296] vurgulayarak AB TÜD'ün yeniden revize edilmesi sürecini başlatmıştır. Bu çerçevede halen etki değerlendirme çalışması ve geniş çaplı danışma süreçleri yürütülmektedir.

Burada ayrıca kısaca, **Britanya**'da AB politikasından ayrışan biçimde e-sigaranın bir TZA ürünü olarak bizzat halk sağlığı politikasının bir unsuru haline getirilmiş olduğunun altını çizmek önemlidir. Yasalaşması dört yıl sürüncemede kaldıktan sonra 2026'da kabul edilen **Tütün ve E-Sigara Yasası 2026**[297], günümüzde 18 yaşın altında olan kuşaklar için tütün ürünlerinin satışına ömür boyu yasak getirerek bir sonlandırma stratejisini hayata geçirirken, aynı zamanda **18 yaş üstü herkesin ömür boyu e-sigara satın almasını hukuken garanti altına almaktadır**. Üstelik açıkça e-sigarayı teşvik eden bu yasa Türkiye dahil birçok ülkenin hükümetine örnek sonlandırma düzenlemesi olarak önerilmektedir.

Lang ve arkadaşlarının İngiltere'de e-sigaraların elden dağıtıldığı **"*bırakmak için değiştir*"** adlı tütün kontrolü kampanyasını inceledikleri çalışmalarında[298], yazarlar İngiltere hükümetini sigara tüketim oranını 2030'da %5'in altına düşürme hedefi nedeniyle kutlarken, sigara içen 1 milyon kişiye **e-sigara başlangıç kiti** dağıtılacak olmasını eleştirmektedirler. Eleştiriler, e-sigaranın geleneksel sigaraya göre %95 oranında daha düşük riskli olduğu varsayımının hiçbir bilimsel dayanağının bulunmadığı ve bırakma programlarının sadece kanıta dayalı yöntemlerle yapılması gerektiği üzerinde yoğunlaşmaktadır.

2025'ten bu yana Belçika, Fransa ve Britanya gibi Avrupa ülkeleri **tek kullanımlık e-sigaraların satışını yasaklamışlardır**. Açıklanan gerekçeler, bu ürünlerin toksik atık oluşturması, yangın riski ve gençlerin sağlığının korunması olsa da bu politika UTŞ'lerin kendi ürünlerine rakip, birçoğu Çin kökenli bu ürünlerin piyasadan silinmesi talebiyle örtüşmektedir.

5.3.1.2 ITÜ

2018'deki **TKÇS Taraflar Konferansında (COP8)**, Taraflar **ITÜ'lerin** TKÇS maddeleri ve rehberleri kapsamında **tütün ürünü olarak tanınması**na karar vermişlerdir.[299] E-sigarada olduğu gibi

- **UTŞ'lerin ITÜ'leri TZA ürünü olarak tanıtan reklam ve pazarlama taktikleri ile bu ürünlerin müsamahakâr koşullarla ticarileştirilmesi için yürüttükleri lobicilik,**
- **DSÖ'nün yeni tütün ve nikotin ürünlerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği hakkında ikircikli ve rölativist tutumu ve**
- **üretim ve ticaret yasakları karşısında konumlanan hakim neoliberal kapitalist dünya görüşü**

[295] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0269.
[296] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_771.
[297] https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2026/18/contents.
[298] Lang AE, Kathuria H, Braillon A, et al. England Is Handing out E-Cigarettes: Is the "Swap to Stop" Tobacco Control Scheme Harm Reduction or Harm Production?. Am J Respir Crit Care Med. 2023;208(10):1024-1025. https://academic.oup.com/ajrccm/article/208/10/1024/8426680?login=false.
[299] https://fctc.who.int/docs/librariesprovider12/meeting-reports/fctc__cop8(22).pdf.

birçok ülkede ITÜ'nün de diğer tütün ürünlerine benzer şekilde tüketici ürünü olarak ticarileştirilmesinin önünü açmıştır.

DSÖ'nün ITÜ'ler hakkında 2023 tarihli raporunda, Ocak 2020 itibarıyla ITÜ'lerin 50'den fazla ülkede yasal olarak satıldığı ve birçok ülkede yasa dışı olarak ticaretinin yapıldığı açıklanmıştır.[300] DSÖ, bu raporunda, "*Ancak ITÜ'lerin yeniliği, ülkeler arasındaki düzenleyici mevzuat farklılıkları ve pazarlama stratejileri, bu ürünlerin sınıflandırılmasına ve geleneksel tütün kontrol önlemlerine farklı yaklaşımlar getirmiştir*" şeklindeki açıklamalarla, e-sigarada olduğu gibi, farklı ülkelerde farklı ITÜ politikasının olmasını verili kabul ederek üretim ve ticaret yasağı önermekten geri durmaktadır.

ITÜ düzenlemesiyle ilgili önemli bir gelişme **AB mevzuatı**nda yaşanmıştır. ITÜ'ler tütün ürünü olarak kabul edildikleri halde, başlangıçta AB'nin tütün ürünlerinde karakterize edici aroma yasağından muaf tutulmuşlardır. Ancak, üye ülkelerde ITÜ satışlarında gözlemlenen artışların neden olduğu endişeler, 2022'de AB Kanseri Yenme Planı kapsamında **ITÜ çubuklarında aromaların yasaklanmasının** önerilmesi ve bu yasağın 2023'te yürürlüğe girmesiyle sonuçlanmıştır.[301] BAT ve PMI bu yasağa Avrupa mahkemelerinde itiraz etmiş, ancak başarılı olamamışlardır.[302] Bunun üzerine, UTŞ'ler AB piyasasına yönelik olarak aroma yasağını aşmak üzere tütün içermediğini iddia ettikleri ITÜ çubukları geliştirmiş ve pazarlamışlardır.

5.3.1.3 Nikotin kesesi

Nikotin keselerinin görece yeni bir ürün olması ve sınıflandırma sorunlarından kaynaklanan belirsizlikler nedeniyle bu ürün birçok ülkede düzenleme dışı veya minimal düzenleme ile piyasada bulunmaktadır. Düzenleme altına alındığında da tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuattan gıda veya ilaç mevzuatına kadar farklı mevzuat çerçevelerinin içinde değerlendirilmektedir.

DSÖ, nikotin keseleri hakkındaki kapsamlı çalışmasında,[303] nikotin keselerinin genellikle tütün ve nikotin endüstrileri tarafından sömürülen "*mevzuat çatlakları*" arasında kalmasının, bunların piyasasının hızla büyümesini kolaylaştırdığını ifade etmektedir. DSÖ'nün 31 Aralık 2024 itibarıyla altı DSÖ bölgesindeki ülkelerin kabul ettikleri nikotin kesesi düzenlemelerine ilişkin incelemesine göre, **16 ülke nikotin kesesi satışını yasaklamıştır ve bu yasakların 12'si ithalat, üretim ve dağıtımı da kapsamaktadır. 32 ülke nikotin keselerini düzenleme altına almıştır; bunlardan 5'i aroma kısıtlamaları uygularken 26 ülke ise reşit olmayanlara satış yasağı getirmektedir**. Ayrıca, Danimarka ve Finlandiya nikotin kesesi ürünlerine düz paket uygulaması getirmiştir.

ABD'de Eylül 2025'te FDA, nikotin keselerinin değerlendirilme sürecini hızlandırmak için özel olarak tasarlanmış bir hızlandırılmış inceleme programı başlatmış ve bu programdan sadece PMI, Altria ve Reynolds/BAT'ın nikotin kesesi ürünleri yararlandırılmıştır.

İsveç haricinde AB genelinde mevcut olan snus satış yasağı, nikotin keseleri için geçerli değildir. Bir sonraki AB TÜD revizyonunda snus yasağının ve nikotin kesesi düzenlemesinin alacağı şekil büyük

[300] DSÖ. Heated Tobacco Products: Summary of Research and Evidence of Health Impacts. 2023. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/8372fe0f-2bf7-4272-bb42-9e1428db9ac4/content.
[301] https://health.ec.europa.eu/latest-updates/europes-beating-cancer-plan-commission-proposes-prohibit-flavoured-heated-tobacco-products-2022-06-29_en.
[302] https://web.archive.org/web/20250131002024/https:/www.rte.ie/news/ireland/2025/0130/1493851-pj-carroll-court/. (Erişim: 30/10/2026)
[303] DSÖ. Exposing marketing tactics and strategies driving the global growth of nicotine pouches. Geneva: World Health Organization; 2026. https://www.who.int/publications/i/item/9789240114920.

tartışma ve merak konusudur. **İsveç'te** nikotin keseleri 2023'ten beri gıda ürünü olarak sınıflandırılmakta ve gıda kalitesinde güvenlik standartlarına uymaları gerekmektedir.

UTŞ'ler, nikotin keselerini düşük ve orta gelirli ülkelerde de pazarlamak üzere yoğun faaliyet göstermektedir. Örneğin BAT, 2019'da Kenya'da, 2020'de ise Pakistan'da nikotin keselerinin satışını başlatmıştır.[304] O zamandan beri Pakistan'da satışların arttığını, Kenya'da ise satışların dalgalandığını bildirmiştir. Son yıllarda şirket nikotin keselerini Meksika ve Güney Afrika'da da piyasaya sürmüştür. PMI ise, Pakistan'da nikotin kesesi üretimine geçmiş ve Bangladeş'te fabrika kurma onayı almıştır.

5.3.2 Yasaklama

Yeni tütün ve nikotin ürünlerinin ticarileştirilmesi akımına karşı pozisyon, **bir Küresel Güney akımı** olarak başlamış ve sürdürülmektedir. Güney ve Güneydoğu Asya ülkeleri bu akımın başını çekmektedir. Endüstrinin yoğun baskısı, DSÖ'nün güçlü desteğinin olmaması gibi sorunlarla karşı karşıya kalan bu ülkeler yasaklarını korumayı ve geliştirmeyi kararlılıkla sürdürmekte ve yasa dışı ticaretle mücadele etmektedirler.

Yeni tütün ve nikotin ürünü yasağında başı çeken ülkelerden biri **Brezilya**'dır. Brezilya'da e-sigara federal sağlık düzenlemeleri tarafından yasaklanmaya devam etmektedir. Orijinal yasak, Brezilya'nın **Sağlık Düzenleme İdaresinin (ANVISA) RDC No. 46/2009 sayılı Kanunu** ile getirilmiştir. Kanun, bu ürünlerin ulusal topraklar genelinde satışını, ithalatını ve reklamını yasaklamaktadır. 2019'da başlatılan uzun bir yasama sürecinin ardından, **ANVISA 2024'te RDC No. 855 sayılı Kanun**'u yürürlüğe sokarak, mevcut yasakları aksesuarlar, parçalar ve hazneler dahil olmak üzere tüm elektronik cihazların üretimi, dağıtımı, depolanması, taşınması ve reklamını da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Güncellemede ayrıca, kişisel kullanım amaçlı ve bagaj girişi dahil olmak üzere her türlü ithalat da yasaklanmıştır.

Düzenleme, bireysel tüketimle ilgili genel bir yasak getirmese de ANVISA bu cihazların kullanımının kapalı kamusal alanlarda yasak olmaya devam ettiğini, Brezilya'nın kapalı kamusal alanlarda tütün ürünü kullanma yasağına tabi olduğunu açıklamaktadır.

Brezilya'daki kesin ve kapsamlı yeni ürün yasağına rağmen, ticarileştirme isteği tekrar tekrar kamuoyunun ve parlamentonun gündemine taşınmakta ve tartışılmaya devam etmektedir.

Yeni tütün ve nikotin ürünlerine kapsamlı yasak getiren bir başka büyük ve etkili ülke **Hindistan**'dır. Hindistan Parlamentosu, 5 Aralık 2019'da Hukuk ve Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan **Elektronik Sigaraların Yasaklanması Hakkında 42 sayılı Kanun'u** kabul etmiştir.[305] Kanun, bu ürünlerin üretimini, ithalatını, ihracatını, taşınmasını, satışını, dağıtımını, depolanmasını ve reklamını "*halk sağlığını korumak amacıyla*" yasaklamaktadır.

Bu Kanun, e-sigarayı, "*nikotin ve aromalı veya aromasız bir maddeyi ısıtan ve soluma için aerosol oluşturan elektronik bir cihaz olarak tanımlar ve her türlü Elektronik Nikotin Dağıtım Sistemleri, Isıtılan Tütün Ürünleri, E-Nargile ve benzeri cihazları, hangi isimle ve hangi şekilde olursa olsun, şekil, boyut veya forma sahip olursa olsun*," şeklinde tanımlamaktadır. Bu formülasyonla üretim ve ticaret yasağının hem e-sigara hem ITÜ hem de bunların tüm türevlerini kapsamasına çalışılmıştır. Söz

[304] https://www.tobaccotactics.org/article/bat-nicotine-pouches-lmics/. (Erişim: 30/10/2026)
[305] https://extranet.who.int/fctcapps/fctcapps/fctc/implementation-database/news/india-adopts-ban-electronic-cigarettes-and-heated. (Erişim: 30/10/2026)

konusu koruyucu düzenleme, yasak hükümlerinin ihlali durumunda ağır hapis cezaları ve yüksek para cezaları öngörmektedir.

Mayıs 2008'den itibaren **Meksika'da** e-sigara satışı **Tütün Kontrolü Genel Yasası** kapsamında yasaklanmıştır. 19 Şubat 2020'de Meksika, nikotinli veya nikotinsiz e-sigaraların ve ITÜ'lerin ithalatını bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yasaklamıştır.[306] Bu ithalat yasağının Türkiye'de Cumhurbaşkanı Kararı ile getirilen ithalat yasağı ile aynı kapsamda olması ve birkaç gün arayla getirilmesi ve DSÖ tarafından aynı tarihte duyurulması ilginçtir. Meksika'daki kararnamede gerekçe olarak "*Meksikalıların sağlığını korumak için... ve özellikle gençleri geri dönülmez zarardan korumak için*" ifadeleri yer almaktadır.

16 Temmuz 2021'de bir başka kararname ile alternatif nikotin dağıtım sistemlerine ilişkin yasak hükümleri değiştirilerek Meksika'da ITÜ'nün ithalat ve ihracatına izin verilmesi sağlanmış, ancak oluşan tepkiler üzerine birkaç ay sonra, 22 Ekim 2021'de yeni bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, bu kararnameyi iptal etmiş, ITÜ'lerin ithalat ve ihracatına yönelik yasağı yeniden getirmiş ve e-sigara yasağının sürdürülmesini sağlamıştır. Yeni kararname, sıvıların, karışımların, kartuşların ve çıkarılabilir ünitelerin ithalat ve ihracatını da yasaklamaktadır.

Açıkça, Hindistan, Meksika ve Brezilya'daki yasaklardan cesaret alarak ve esinlenerek **Avustralya'da** da 2020'de ITÜ'leri yasaklama yolunda gelişmeler yaşanmıştır. Önce **Avustralya Terapötik Ürünler İdaresi (TGA)**, ITÜ satışını yasaklayan bir ara karar almış, ardından Ağustos 2020'de bu karar, PMI'nin Avustralya'da IQOS'un satışına izin verilmesi için yürüttüğü yoğun lobi faaliyetine rağmen kesinleşmiştir.[307] TGA, nihai kararında şu sonuca varmıştır: *"ITÜ'ler için yasaklama kuralını yürürlükte tutmak, terapötik olmayan yeni bir tütün ürününü piyasaya sürmenin riskine karşı halk sağlığını korumak için şarttır."*[308]

Kasım 2024'te **Vietnam Ulusal Meclisi**, e-sigara ve ITÜ ürünlerinin üretimi, ticareti, ithalatı, bulundurulması, taşınması ve kullanımını yasaklayan **173/2024/QH15 sayılı kararı** tarihi bir oylamayla kabul etmiş ve bu kapsamlı yasak 1 Ocak 2025 tarihinde ülke genelinde yürürlüğe girmiştir.[309]

Birçok Güneydoğu Asya ülkesinde olduğu gibi, bu karar öncesinde Vietnam'da e-sigarayla ilgili en acil sağlık endişesi, e-sigara sıvılarına karıştırılan sentetik uyuşturucuların halk sağlığı krizini daha da kötüleştirmesi olmuştur. 2023 yılında Vietnam genelinde yaklaşık 700 hastaneden alınan raporlara göre, e-sigara ve ITÜ ile ilişkili 1.224 hastaneye yatış vakası kaydedilmiştir. Bạch Mai Hastanesi Zehirlenmeyle Mücadele Bölümü direktörü Dr. Nguyễn Trung Nguyên'e göre, e-sigara zehirlenmesi vakaları endişe verici derecede sıklaşmış ve sadece 2024'ün ilk 6 ayında kendi hastanesinde yaklaşık 100 hasta kabul edilmiştir. Hasta örneklerinde yapılan testler, birçok e-sigara ürününde sentetik uyuşturucuların bulunduğunu ortaya koymuş ve söz konusu vakalarda çoklu organ yetmezliği, beyin hasarı ve ölümler meydana gelmiştir. Dr. Nguyễn, "*Sentetik uyuşturucu maddelerin formüllerinin sürekli değişime uğratılması, bunları tespit etmemizi zorlaştırıyor. Bazı hastalar bu ürünleri*

[306] https://extranet.who.int/fctcapps/fctcapps/fctc/implementation-database/news/mexico-prohibits-import-electronic-cigarettes-and-heated. (Erişim: 30/10/2026)

[307] Watts C, Burton S, Freeman B. Creating a market for IQOS: analysis of Philip Morris' strategy to introduce heated tobacco products to the Australian consumer market. Tob Control. 2022 May;31(3):458-463. doi: 10.1136/tobaccocontrol-2020-056057. https://tobaccocontrol.bmj.com/content/31/3/458.long.

[308] https://www.tga.gov.au/sites/default/files/public-notice-final-decisions-acms29-accs27-joint-acms-accs24-march-2020.pdf.

[309] https://smokeless.vn/en/guides/vietnam-vape-ban. (Erişim: 30/10/2026)

kullanmaları nedeniyle kalıcı engellilik veya bilişsel bozukluk yaşıyorlar… Bu tür olayların artan sıklığı, göz ardı edilemez bir halk sağlığı acil durumunun işaretidir" şeklinde açıklama yapmıştır.[310]

Kapsamlı yasağın kabul edilmesiyle 1 Ocak 2025 tarihinden itibaren Vietnam hükümeti yasağın uygulanması için gerekli iletişim, izleme ve denetim düzeneklerini devreye sokmuştur. Bạch Mai Hastanesi Zehir Kontrol Merkezinden alınan veriler, yasağın kabul edilmesinden bu yana özellikle gençler arasında bu ürünlerin zararlı kullanımıyla ilişkili acil durum vakalarında %70'e yakın azalma olduğunu göstermiştir. Ulusal Meclisin yasağı kabul etmesi ve hükümetin kararlı tutumu ile verilen açık mesaj sayesinde, e-sigara ve ITÜ'lerin *influencer*'lar tarafından gerçekleştirilen çevrimiçi tanıtımında belirgin bir azalma meydana geldiği raporlanmıştır.[311]

Nikotin keselerinin yasaklanması konusunda Avrupa'da önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Önce **Belçika'nın** Mart 2023'te nikotin keselerinin tamamen yasaklandığını açıklaması üzerine BAT bu karara karşı Belçika'nın en yüksek idari mahkemesinde itiraz davası açmıştır. Yasak, Ekim 2023'te yürürlüğe girdiği halde ülkede Velo dahil nikotin keselerinin hâlâ satışta olduğu bildirilmektedir.[312] Belçika'yı takiben **Hollanda** 2025'te nikotin keselerinin satışını yasaklamıştır.

Fransa, 1 Nisan 2026'dan itibaren NRT ürünleri hariç, tüm nikotin keselerinin kullanımını, edinimini, bulundurulmasını ve satışını yasaklamıştır.[313] Yasaklama, daha önce altı AB üyesi devletin itirazları nedeniyle gecikmiş ve üretimi ve dış ticareti yasaklayan orijinal önlemler askıya alınmıştır. Avrupa Parlamentosundaki İsveçli parlamenterler, Fransa'nın nikotin kesesi yasağı hakkında nikotin keselerinin yasaklanmasının kişilerin ve malların serbest dolaşımına aykırı olduğunu iddia ettikleri bir soru önergesi vermişlerdir.[314] İsveç Ticaret Bakanı, Fransa'daki yasağı "*İsveç yaşam biçimine bir saldırı*" olarak nitelendirmiştir.[315]

Bu raporun *Lobicilik* bölümünde ele alındığı üzere **yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretine getirilen kapsamlı yasaklar UTŞ'lerin sistematik karşı saldırısı altındadır**.

Nitekim 4 Mayıs 2026'da **Arjantin'de** Resmi Gazete'de yayımlanan 549/2026 sayılı Sağlık Bakanlığı Kararı ve 2443/2026 sayılı ANMAT Hükmü ile[316] ülkenin 2011 tarihli e-sigara ve 2023 tarihli ITÜ üretim ve ticaret yasakları kaldırılmış, bu iki ürünün ve nikotin keselerinin ticarileştirilmesinin ve TZA rejimine geçişin önü açılmıştır. Kararın gerekçesinde "*ihtiyat ilkesinin mutlak ve kalıcı olmadığı, başka ülkelerin bu ürünleri epidemiyolojik takip sistemlerine entegre ettiği ve Arjantin'de artan kullanım oranları*" belirtilmiştir. Şeffaflık ve katılımcılığın bulunmadığı bu karar süreci Arjantinli halk sağlığı kurumları tarafından halk sağlığına büyük bir darbe olarak nitelendirilmiş, halk sağlığı

[310] Viet Nam News. "E-cigarette ban from 2025: Why it should be fully supported," Jan 04, 2025. https://vietnamnews.vn/talk-around-town/1690020/e-cigarette-ban-from-2025-why-it-should-be-fully-supported.html. (Erişim: 30/10/2026)

[311] https://www.who.int/vietnam/news/commentaries/detail/protecting-youth--viet-nam-must-keep-its-comprehensive-ban-on-e-cigarettes-and-heated-tobacco-products--says-world-health-organization?ysclid=mvm68lfus2460431624. (Erişim: 30/10/2026)

[312] https://www.tobaccotactics.org/article/heated-tobacco-products/#ttref-note-170. (Erişim: 30/10/2026)

[313] https://www.tobaccotactics.org/article/nicotine-pouches/. (Erişim: 30/10/2026)

[314] https://web.archive.org/web/20260410114323/https:/www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-10-2026-001366_EN.html. (Erişim: 30/10/2026)

[315] https://www.ft.com/content/7cb36760-767c-4652-a2a5-82e24d28caf9?syn-25a6b1a6=1. (Erişim: 30/10/2026)

[316] https://www.boletinoficial.gob.ar/detalleAviso/primera/341494/20260504.

düzenlemelerinde iyileştirmenin asla geriye gidiş anlamına gelemeyeceği ve hükümete karşı haklı bir güvensizlik duyulduğu ifade edilmiştir.[317]

Sağlığa Evet Derneği'nin Arjantin'de e-sigara ve ITÜ yasağının kaldırılmasına ilişkin sosyal medya paylaşımı[318]

Kullanım dahil kapsamlı yeni tütün ve nikotin ürünü yasağını başarıyla uygulayan ülke örneği ise **Singapur'dur**. Singapur mevcut **Tütün ve E-Sigara Kontrolü Kanunu'nda (TVCA)**[319] bu yıl başında yaptığı değişikliklerle 1 Mayıs 2026'da yürürlük kazanmak üzere e-sigaraya karşı çok yüksek cezai önlemleri ve e-sigaraların içinde etomidat ve diğer psikoaktif maddelerin kullanımının önlenmesini yasalaştırmıştır.[320] Yeni düzenlemeyle mevcut yeni tütün ve nikotin ürünü yasaklarının daha güçlü uygulanması amaçlanmaktadır.

TVCA kapsamında, genel e-sigara yasağına ilaveten, **spesifik psikoaktif maddeler içeren tüm ürünler de yasaklanmıştır**. 1 Mayıs 2026 itibarıyla, etomidat ve etomidat analogları, "*kontrollü ilaç*" olarak listelendikleri İlaçların Kötüye Kullanımı Kanunu'nun kapsamından çıkartılarak, TVCA altında "*spesifik psikoaktif madde*" olarak tanımlanmışlardır. Spesifik psikoaktif madde içeren ürünlere ilişkin hükümler aşağıdaki gibidir:

- **Tedarikçiler** için, 2 ila 10 yıl arası hapis ve iki ila beş kırbaç darbesi,
- **İthalatçılar** için, üç ile 20 yıl arasında hapis cezası ve beş ila 15 kırbaç darbesi,
- Spesifik psikoaktif madde ürünlerini **bulundururken, satın alırken veya tüketirken yakalananlar**, yargı yoluyla suçlu bulunurlarsa, 20.000 Singapur dolarına kadar para cezası veya 10 yıla kadar hapis cezası veya her ikisi birden uygulanmaktadır,
- İlaçların Kötüye Kullanımı Kanunu'nda olduğu gibi, Singapur vatandaşları ve daimi oturma izni bulunanların yurt dışında da Spesifik Psikoaktif Madde ürünlerini tüketmeleri suçtur,

[317] https://fundeps.org/en/setback-for-public-health-argentina-authorizes-the-commercialization-of-electronic-cigarettes-and-heated-tobacco-products/. (Erişim: 30/10/2026)
[318] https://x.com/saglikenstitusu/status/2052432313410085303?a=ad0TaQdKcfC_EaLUizk&s=20. (Erişim: 30/10/2026)
[319] https://sso.agc.gov.sg/Act/TVCA1993?ValidDate=20260501.
[320] https://www.gov.sg/explainers/what-is-the-tobacco-and-vaporisers-control-act/.

- Spesifik psikoaktif madde ürünlerine sahip yetişkinler bu ürünleri (i) çocukların erişebileceği bir yere bilerek veya dikkatsizce bırakır veya (ii) gençlerin bu ürünleri kullanmasını engellemek için makul adımlar atmazlarsa, ilk suçta 10 yıla kadar hapis cezası, tekrarlanan suçlarda ise iki ila 10 yıl hapis cezası öngörülmektedir,
- Genç veya savunmasız kişileri spesifik psikoaktif madde ürünlerinin ithalatına veya tedarikine dahil eden yetişkinler için 4 ila 20 yıl hapis cezası ve 4 ila 15 kırbaç darbesi,
- Spesifik psikoaktif madde ürünlerinin kullanıldığı veya sağlandığı toplantılar düzenlemekten veya planlamaktan suçlu bulunanlar için 2 ila 10 yıl arası hapis cezası ve beş kırbaç darbesi,
- **E-sigara ithalatçıları** için 9 yıla kadar zorunlu hapis cezası ve 300.000 Singapur dolarına kadar para cezası; **e-sigara tedarikçileri** için ise 6 yıla kadar zorunlu hapis ve 200.000 Singapur dolarına kadar para cezası,
- **Sahte tütün ürünleri ithalatçıları ve tedarikçileri** için en fazla 3 yıl hapis cezası veya ilk suç için 100.000 Singapur doları para cezası, tekrarlanan suçlarda ise en fazla 6 yıl hapis veya 200.000 Singapur doları para cezası,
- **Satın alma, kullanım ve bulundurma** işlemlerinde, yasaklı tüm ürünler için maksimum para cezası 2.000 Singapur dolarından 10.000 Singapur dolarına yükseltilmiştir,
- TVCA kapsamında arazi, bina ve **mekân sahipleri ve kiracıları**, üçüncü tarafların yasaklı ürünleri tesislerinde depolamamasını sağlamakla yükümlüdür,
- Ayrıca, belirli bir mekânın sahipleri veya kiracıları, suç kapsamındaki herhangi bir e-sigarayı ve diğer ürünleri üzerinde bulunduran veya kullanan kişilere, bu ürünleri kullanmamalarını ve bertaraf etmelerini veya mekânı terk etmelerini söylemek zorundadır. Diskotekler, publar, barlar, *lounge*'lar ve gece kulüpleri öncelikli olarak ele alınacaktır.

Kanuna göre, Sağlık Bakanlığının etomidat içerikli e-sigara kullananlar ve e-sigarayla ilgili suçları tekrarlayanlara yönelik **başlıca müdahalesi rehabilitasyon olmaya devam etmektedir.** Bu çerçevede Bakanlığın Sağlık Bilimleri Genel Müdürlüğü, TVCA çerçevesinde toplum temelli rehabilitasyon ve kurumsal tedavi sağlamaktadır ve rehabilitasyon emri verme yetkisine sahiptir. Rehabilitasyon emrine uymayanlar veya hâlâ spesifik psikoaktif madde kullanıp kullanmadıklarını belirlemek için gerekli saç ve idrar örneklerini vermeyenler yargılanabilmektedir.[321]

Görüldüğü üzere Singapur, etomidat ve benzeri maddeleri içeren e-sigara sorununun üzerine kararlılıkla giderek tüm yeni tütün ve nikotin ürünlerinin sadece üretim ve ticaretini değil, tüketimini de son derece caydırıcı cezalar ve kapsamlı rehabilitasyon hizmetleri eşliğinde yasak kapsamına almıştır.

Singapur'un izinden giden **Hong Kong Yasama Konseyi** de 11 Eylül 2025 tarihinde Anakara Çin'den farklı olarak Hong Kong genelinde tütünle mücadele kapsamında e-sigara ve ITÜ'leri, kullanım ve bulundurma dahil geniş bir yasak kapsamına almış, sigara içilmeyen alanları genişletmiş, mentol hariç aromalı sigaraları yasaklamıştır.[322] Toplumun da güçlü destek verdiği bu politika, Konsey'de 74 lehte, 1 aleyhte ve 7 çekimser oyla kabul edilmiştir. Hong Konglu yasa yapıcıların hedefi, halen %9,1 olan tütün kullanım sıklığını %5'in altına çekmektir.

Gençler arasında psikoaktif madde içerikli e-sigara kullanımı ile boğuşan, ancak Singapur, Vietnam ve Hong Kong örneklerindekine benzer kapsamlı yasak getirmekte zorlanan **Malezya'daki** durum konusunda **DSÖ Malezya, Brunei Darüsselam ve Singapur Temsilcisi Dr. Rabindra Abeyasinghe ve**

[321] https://www.moh.gov.sg/newsroom/tobacco--control-of-advertisements-and-sale---amendment--and-other-matters-bill-to-strengthen-enforcement-against-vaping-and-etomidate-abuse/.
[322] Tobacco Reporter. "Hong Kong Bill Bans Vapes, Heated Products, Flavored Cigarettes", Sept 11, 2025. https://tobaccoreporter.com/2025/09/11/hong-kong-bill-bans-vapes-heated-products-flavored-cigarettes/. (Erişim: 30/10/2026)

Malezya Tütün Kontrolü Konseyi Başkanı Dr. Murallitharan Munisamy'nin birlikte kaleme aldıkları "**Şimdi Harekete Geçmeliyiz: Çocuklarımızı ve Gençlerimizi Korumak İçin E-Sigara Yasağı Şimdi**" başlıklı 2025 tarihli açıklama,[323] sadece Malezya için değil, tüm dünya için derslerle dolu bir çağrı niteliğindedir.

Söz konusu uzmanlar, bu ilham verici yazılarında, Malezya'da okullarda ve evlerde gençler arasında baş gösteren nikotin, toksik kimyasallar ve artan oranda yasa dışı maddeler ihtiva eden, tatlı aromalar ve oyuncaklı tasarımlarla çekici hale getirilmiş e-sigara kullanımı ve bağımlılığını bir halk sağlığı krizi olarak nitelendirmektedirler. Yazarlar, Malezya hükümetinin mevcut düzenlemeleri sıkılaştırmasının tüketim artışını durduramadığına, endüstrinin yasal boşluklardan yararlanmaya devam ettiğine dikkat çekmekte ve Malezya'nın kararlılıkla bu krize son vermesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Yazarlar özellikle ürün çeşitliliği, yüzlerce cihaz tipi ve binlerce aromanın ciddi düzenleme ve denetim zorluklarını beraberinde getirdiği üzerinde durmaktadırlar. Güneydoğu Asya'daki diğer ülkelerde uygulanan, gençleri ve halk sağlığını koruyucu yasakları örnek göstererek Malezya'nın kritik bir eşikte bulunduğunun altını çizmektedirler. Daha fazla beklemeye tahammül edilemeyeceğini, her bir gecikmenin daha fazla çocuğun maruz kalması, daha fazla ailenin etkilenmesi ve daha fazla hayatın riske atılması anlamına geldiğini ifade ederek yazılarını, "**Yarın değil, bugün!**" çağrısı yaparak bitirmektedirler.

Abeyasinghe ve Munisamy'ye göre, e-sigarayı düzenleme altına almak neredeyse olanaksız, nafile bir çabadır. Bu olanaksızlık, teknik ve mali düzenleme, izleme ve denetim kapasitesi yetersizliklerinden değil, endüstrinin sürekli ürün geliştirme, modifiye etme, güncelleme, hibritleştirme, sentetik ve analog aroma ve nikotin geliştirme ve sonsuz sayıda içerik ve katkı maddesi kombinasyonlarını kullanma olanağı ile ilişkilidir.

5.4 Türkiye'de mevcut düzenleme rejimi ve fiili durum

Türkiye'de tütün ürünlerine ilişkin düzenleme rejimi 9 Ocak 2002 tarihinde yürürlük kazanan **4733 sayılı Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkol Piyasasının Düzenlenmesine Dair Kanun** çerçevesinde kurulmuştur. 2017 yılında KHK ile, bu Kanun'la kurulan Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu kapatılmış ve yetki ve görevleri ilgisine göre Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) ile Sağlık Bakanlığına devredilmiştir. Bu amaçla **TOB bünyesinde oluşturulan Tütün ve Alkol Dairesi Başkanlığı (TADAB)** tütün ürünü düzenlemesine ilişkin işlem ve faaliyetleri yürütmektedir.

Tütün ürünlerini düzenleyen mevzuatta, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin **üretim ve ticaretine ilişkin spesifik bir yasak bulunmamaktadır**. Bununla birlikte, bugüne kadar hiçbir ürün için üretim veya ticaret ruhsatı verilmemiştir. Bu açıdan halihazırda piyasada bulunan e-sigara, ITÜ ve nikotin kesesi ürünlerinin tamamı ruhsatsız, bandrolsüz ve vergileri ödenmemiş olduğu için yasa dışı ticaretin konusudur.

Diğer yandan, üretim ve satış yasağı bulunmayan bu ürünler için **spesifik ithalat yasağı** bulunmaktadır. 24/2/2020 tarihli ve 2149 sayılı **Cumhurbaşkanı Kararı ile** "*Sigara, sarmalık kıyılmış tütün mamulü, pipoluk tütün mamulü, nargilelik tütün mamulü, puro ve sigarillo haricindeki tütün mamulleri ile ısıtılarak ya da yakılarak tüketilenler ve nikotin içersin ya da içermesin tütün mamulünü taklit eder tarzda kullanılan elektronik sigara ve elektronik nargile dahil her türlü mamul ve bu*

[323] Abeyasinghe R, Munisamy M. We Must Act Now: Ban E-Cigarettes To Protect Our Children And Youth, 23 Temmuz 2025. https://www.who.int/malaysia/news/commentaries/detail/we-must-act-now--ban-e-cigarettes-to-protect-our-children-and-youth.

mamullerin tüketiminde kullanılan elektronik cihaz, aksam, yedek parça ve solüsyonlar"ın ithali yasaklanmış, bu kararın yürütme yetkisi ve ithali yasaklanan eşyanın yolcu beraberinde girişine ve transitine ilişkin düzenleme yetkisi Ticaret Bakanlığına verilmiştir.

Tütün ürünü tanımı mevzuatta üç ayrı yerde yapılmıştır. Bunlardan ilki, usulüne uygun şekilde yürürlüğe konulan **TKÇS'nin 1. Maddesi (f) bendinde** yer almaktadır: "*Tütün ürünü, tüttürme, emme, çiğneme ya da buruna çekerek kullanılmak üzere üretilmiş, ham madde olarak tamamen veya kısmen tütün yaprağından imal edilmiş maddeyi tanımlamaktadır.*"

İkinci tanım, 26/11/1996 tarihli ve 22829 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlük kazanan **4207 sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun'da** yapılmıştır. Kanunun **2. maddesinin altıncı fıkrasında** tütün ürünleri için tanım yapılmıştır: "*Bu Kanunun uygulanmasında tütün ürünü ibaresi tüttürme, emme, çiğneme ya da buruna çekerek kullanılmak üzere üretilmiş, hammadde olarak tamamen veya kısmen tütün yaprağından imal edilmiş maddeyi ifade eder.*" Bu fıkranın sonuna 24/5/2013 tarihinde eklenen "*Tütün içermeyen ancak tütün mamulünü taklit eder tarzda kullanılan her türlü nargile ve sigara, tütün ürünü kabul edilir.*" cümlesi ile e-sigaralar tütün ürünü olarak kabul edilmiştir.

Üçüncü tanım, 6/1/2005 tarihli ve 25692 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tütün Mamullerinin Zararlarından Korumaya Yönelik Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'i yürürlükten kaldıran 1/3/2019 tarihli ve 30701 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlük kazanan **yeni Tütün Mamullerinin Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**'te yer almaktadır. Söz konusu Yönetmelikte "**tütün mamulü**", "*tütünün tamamen veya kısmen hammadde olarak kullanılması ile üretilen, tüttürme yoluyla içme, burna çekme, emme ya da çiğneme amaçlı tüm ürünler*" şeklinde tanımlanmıştır. Ancak Yönetmelikte ikinci bir tanım daha vardır: "**içimlik tütün mamulü**", "*Sigara, puro, sigarillo, sarmalık kıyılmış tütün mamulü, nargilelik tütün mamulü ve pipoluk tütün mamulü*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu iki tanımla, yakılarak ve tüttürülerek tüketilen ve halihazırda TADAB tarafından üretim ve piyasaya arz için ruhsatlandırılmış bulunan ürünler ile kapsamı daha geniş tutulmak istenen ürünler ile kapsamı daha geniş tutulan tütün mamulleri arasında tanımsal bir ayrım yapılmıştır. **Böylece tütün mamulü tanımı içinde bir alt-küme olarak içimlik tütün mamulü tanımı getirilmiştir**. Mevzuattaki bu yeni düzenleme, ileride "tütün mamulleri" altında "*içimlik tütün mamulleri*" alt kümesinden farklı, başka ürün alt kümelerini de tanımlama hazırlığının yapıldığı işareti olarak algılanmıştır.

Bu yasal çerçeveye rağmen, yasa dışı statüde piyasada bulunan yeni tütün ve nikotin ürünlerinin yol açtığı **fiili bir durum** söz konusudur. Bu raporun *Kullanım Sıklıkları* bölümünde özetlenen araştırma verilerinin gösterdiği üzere kullanıcılar bu ürünleri piyasadan kolayca temin edebilmektedirler. Aşağıda bu ürünlerin **yasa dışı çevrimiçi satışını** örnekleyen birkaç ekran görüntüsü verilmiştir. **Sağlığa Evet Derneği ekipleri** her yıl tütün ürünlerinin satış noktalarında ticari sergilenmesine ilişkin gölge raporlama faaliyeti yürütmektedirler. Çevrimiçi satış görsellerinin ardından aşağıda, söz konusu saha çalışmalarında rastlanan, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin **yasa dışı satışının gerçekleştiği satış noktalarına** ilişkin görseller bulunmaktadır. Dikkat edilecek olursa satış noktalarının bir kısmı "*tütüncü*" olarak anılan, açık sarmalık kıyılmış tütün mamulü (SKTM) dahil, tamamı yasa dışı ürün satan ticarethanelerken, bir kısmı da ruhsatlı olması gereken bakkaliye, market türü işletmelerdir. Bu durum, yasal ve yasa dışı tütün ve nikotin ürünlerinin perakende satışında yasa dışına doğru bir kaymanın ve denetimsizliğin işareti olarak alınabilir. Söz konusu ürünler ülkemizde yıllardır yanlış sağlık ve yasallık iddialarıyla ve cezasız kalarak pazarlanmaktadır. Diğer yandan, kullanım kalıpları, piyasa büyüklüğü ve dinamikleri hakkındaki bilginin kısıtlı olduğu bu ürünlerin markaları için 2014'ten beri Türk Patent ve Marka Kurumu nezdinde yüzlerce marka tescili yaptırılmıştır.

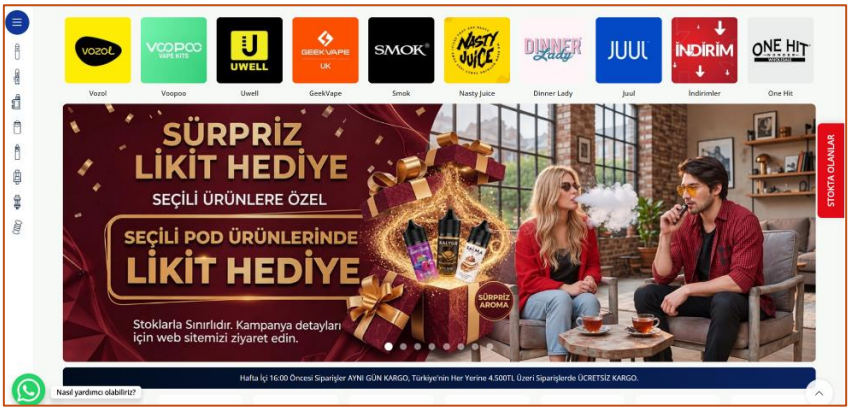

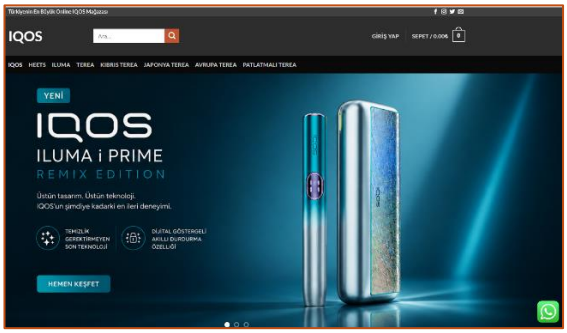

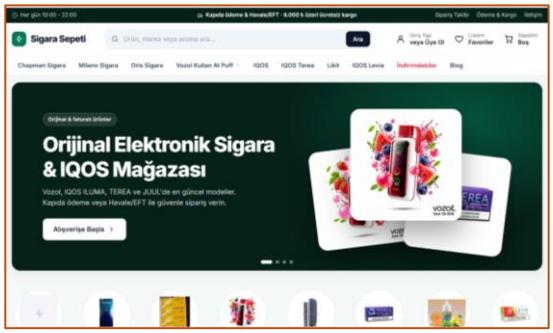

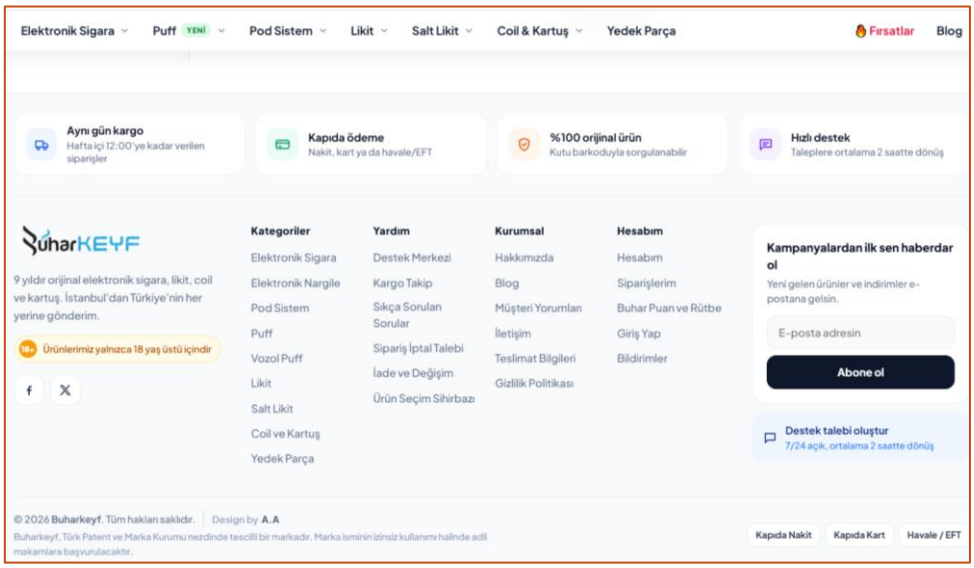

Türkçe yasa dışı e-sigara ve ITÜ satışı yapılan e-ticaret sitelerinden ekran görüntüleri (Erişim: 30/10/2036)

Smoking
Greengo
Tütün içmek
50x50

vozol

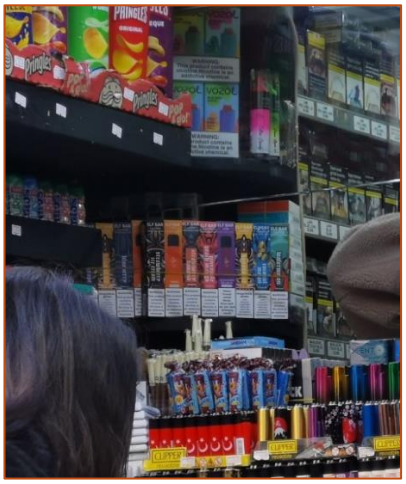
PRINGLES

İstanbul'da çeşitli perakende satış noktalarında e-sigara, e-sıvı, ITÜ ve nikotin keselerinin yasa dışı satışı (Foto: Murat Güner ve Ümmühan Peçe Sönmez, 2024-26)

5.5 TÜSEB-TÜSPE-TÜHKE Pozisyonu

Sağlık Bakanlığının **Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığına (TÜSEB)** bağlı **Türkiye Sağlık Politikaları Enstitüsü (TÜSPE)** tarafından Ağustos 2025'te "**Elektronik Sigara ve Yeni Nesil Tütün Ürünleri Politika Değerlendirme Raporu**" başlıklı bir rapor yayımlanmıştır.[324] Özellikle genç kullanıcılar arasında bu ürünlere yönelik giderek artan ilginin halk sağlığı açısından yeni ve dikkat gerektiren bir

[324] TÜSEB-TÜSPE: Elektronik Sigara ve Yeni Nesil Tütün Ürünleri Politika Değerlendirme Raporu, 2025. https://files.tuseb.gov.tr/tuspe/files/yayinlar/2025-08-28-09-25-31.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

risk alanı oluşturduğuna dikkat çekilerek raporun amacı, "*Türkiye'nin elektronik sigara ve yeni nesil tütün ürünlerine ilişkin mevcut konumunu kanıta dayalı biçimde değerlendirmek ve kamu yararını önceleyen, gençlerin korunmasını esas alan stratejik bir politika vizyonu geliştirilmesine katkı sunmak*" şeklinde açıklanmıştır.

Raporda e-sigara ve diğer yeni nesil tütün ürünlerinin, özellikle gençler arasında nikotin bağımlılığını teşvik ettiği ve tütün kullanımını normalleştirdiği yönünde "*eleştiriler*" bulunması ve uzun vadeli sağlık etkilerinin henüz yeterince ortaya konmamış olduğu vurgulandıktan sonra, "*tartışmalı*" olduğu söylenen politika alanına bakılmakta ve "*tam yasaklama modeli*"nden "*hiç düzenleme olmayan/minimal düzenleme modeline*" kadar 14 farklı politika modeli incelenmektedir.

Raporda Türkiye'deki e-sigara piyasası için "*gri alan*", "*gri pazar*" kavramları kullanılmaktadır. Gri pazar kavramının genel anlamının, ticari marka hakkı sahibinin izni olmayan kanallardan bir ürünün dağıtımının yapılması olduğu dikkate alındığında, raporda yasa dışı piyasa yerine bu kavramın kullanılması yanıltıcı ve hatalı olmuştur. Türkiye'de satılan e-sigara ve diğer yeni tütün ve nikotin ürünleri, ruhsatsız, bandrolsüz ve vergisiz oldukları için, doğru ifade "*yasa dışı piyasa*" olmalıdır.

Sonuç bölümünde, "*esnek düzenleme*" veya "*tam yasaklama*"nın tek seçenek olmak zorunda olmadığı, bunların arasında değerlendirilebilecek "*geniş bir politika spektrumu*" bulunduğu ifade edilmektedir. Raporun yazarlarına göre, tam yasaklama yanlıştır; çünkü tam yasaklama beraberinde "*yasa dışı ve kontrolsüz bir pazar*", vergi kaybı ve "*sigarayı bırakmak isteyen bireyler için potansiyel olarak daha az zararlı bir seçeneğin ortadan kalkmasını*" getirmektedir. Öte yandan, daha az katı düzenlemeler benimseyen ülkelerde, pazarlama taktikleri ve erişim koşulları yeterince denetlenmezse, hem "*ürün kalitesi*" ve "*tüketici güvenliği*"nin tehlikeye girebildiği hem de özellikle gençlere yönelik kontrolsüz, cazip kampanyaların söz konusu olabildiği ifade edilmektedir. Bu durumda raporun yazarları, **tam yasaklama ile esnek düzenleme arasında "*bir denge arayışı*"nı gerekli görmekte, karar vericilere bunu önermektedir**.

Rapor genelinde, Türkçe "*zarar azaltma*" kavramı 37 kez, İngilizce "*harm reduction*" kavramı 19 kez geçmektedir. Raporda sıklıkla, Global State of Tobacco Harm Reduction adlı oluşumun 2024 Durum Raporu'na referans verilmektedir. Bu oluşum, bu raporun *Lobicilik* bölümünde *Aktörler* alt başlığı altında ele alınan tipik bir cephe örgütüdür. Bu oluşumun bütün finansmanını Tüttürmeyi Sonlandırma Küresel Hareketi (daha önceki ismi: Dumansız Dünya Vakfı) sağlamaktadır. Tüttürmeyi Sonlandırma Küresel Hareketi ise tamamen PMI tarafından fonlanmaktadır.

"*Kamu yararı ile ticari çıkarlar*", "*gençlerin korunması ile bireysel özgürlükler*", "*ihtiyat ilkesi ile inovasyon söylemi*" **arasında gerilimler bulunduğundan** bahseden raporda sonuç olarak, tam yasaklama yerine "*kanıta dayalı yaklaşım, gençlerin korunmasına öncelik verilmesi, dijital çağa uyum, çok paydaşlı iş birliği ve risk iletişiminin güçlendirilmesi*" önerilmektedir. Tam yasaklamayı reddeden bu öneriyi, üstü örtük bir ticarileştirme önerisi veya Arjantin'de olduğu gibi "*kontrollü TZA*" önerisi olarak okumak mümkündür.

TÜSPE Raporu'nun ardından Kasım 2025'te yine TÜSEB'e bağlı **Türkiye Halk Sağlığı ve Kronik Hastalıklar Enstitüsünün (TÜHKE)** "**Küresel Medyada Elektronik Nikotin Dağıtım Sistemleri (ENDS) 2014-2023 Yılları Arası Sosyal Medya Temelli İçerik Analizi**" başlıklı raporu[325] yayımlanmıştır. Raporda, 2014–2023 yılları arasında 12 dilde yayımlanmış 2 milyondan fazla çevrim içi sosyal medya içeriğinin incelendiği, ayrıca Türkiye için analiz döneminin 2017–2025 yıllarını kapsayacak şekilde

[325] TÜSEB-TÜHKE. Küresel Medyada Elektronik Nikotin Dağıtım Sistemleri (ENDS), Kasım 2025. https://files.tuseb.gov.tr/tuhke/files/yayinlar/2026-03-24-14-15-36.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

güncellendiği ve ulusal düzeyde dijital söylem ile politika gelişmelerinin de ayrıntılı biçimde incelendiği belirtilmektedir.

Raporun sonuç bölümünde, "***elektronik sigaralar ve yeni nesil tütün ürünleri, zarar azaltma potansiyeli ile bağımlılığın devam riski arasında hassas bir denge kurmayı gerektirmektedir****. Bu ürünlerin düzenlenmesinde hedef, sadece yasaklama veya serbestlik arasında bir tercih yapmak değil; bilimsel kanıt üretimi, dijital gözetim ve gençlerin korunması ilkelerini bir arada yürütmektir*." ifadesi yer almaktadır.

Buna göre, yapılan politika önerileri arasında

- *E-sigaralar ve ITÜ'lere yönelik dijital izleme ve pazar gözetim sistemi kurulması, çevrim içi satış ve tanıtımların düzenli olarak denetlenmesi,*
- *Gençleri hedefleyen pazarlama faaliyetlerinin kısıtlanması, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun çevrim içi satış kanallarını engellemesi, fiziksel denetimlerin artırılması,*
- *Bilim temelli iletişim stratejileri geliştirilerek "zararsız ürün" algısının önlenmesi, kamuoyunun doğru ve dengeli bilgilerle bilgilendirilmesi,*
- *Uluslararası tüm bağımsız akademik çalışmaların takip edilmesi,*
- *Dijital medya verileri ve bilimsel bulguların kanıta dayalı politika yapım süreçlerine entegre edilmesi*

bulunmaktadır.

TÜSPE ve TÜHKE'nin burada ele alınan, kritik öneme sahip iki raporuna endüstrinin TZA yaklaşımının damga vurmuş olmasının ve neoliberal düsturların içselleştirilmiş olmasının, UTŞ'lerin TZA paradigmasını yaygınlaştırma çabasının son derece üzücü örneklerini oluşturduğu düşünülmektedir.

5.6 TEPAV ve EDAM pozisyonları

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine bağlı **Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)** Türkiye'nin ekonomi politikasının belirlenmesinde etkili bir düşünce kuruluşudur. TEPAV, PMI tarafından fonlanan, eski ismiyle Dumansız Dünya Vakfı, yeni ismiyle Tüttürmeyi Sonlandırma Küresel Hareketi ile Ocak 2020'de ve Aralık 2020'de iki adet proje hibesi anlaşması yapmış, bu çerçevede bünyesinde **TEPAV Health Economics** isimli bir birim oluşturmuş ve söz konusu projeler çerçevesinde çeşitli videolar, bültenler, politika notları ve raporlar hazırlatmış ve web sitesinde yayımlamıştır. Bu çalışmaların her birinde, *"… merkezi ABD'de bulunan, kâr amacı gütmeyen, 501(c)(3) maddesine göre bu nesilde sigara içmeye son verme misyonu ile kurulmuş özel bir vakıf olan Dumansız Dünya Vakfından sağlanan bir hibe ile finanse edilmiştir*." açıklaması yer almaktadır.

TZA çerçevesinde Türkiye'de yeni tütün ve nikotin ürünlerinin ticarileştirilmesi yaklaşımı TEPAV Health Economicsin bütün çalışmalarına yansımış olmakla birlikte, bu görüşlerin bir bütün olarak derlendiği belge, 10 Mart 2026'da lanse edilen "**Türkiye'de Tütün ve Tütün Mamulleri Sektörü: Değer Zinciri Yaklaşımıyla Ekonomik Etki Değerlendirmesi**"dir.[326] Önceki raporlardan farklı olarak, raporun girişinde, "*TEPAV tarafından Philip Morris Pazarlama ve Satış A.Ş.'nin koşulsuz katkıları ile hazırlanmıştır.*" açıklaması yer almaktadır.

[326] TEPAV. Türkiye'de Tütün ve Tütün Mamulleri Sektörü: Değer Zinciri Yaklaşımıyla Ekonomik Etki Değerlendirmesi, 2026. https://www.tepav-he.org/files/tepav-turkiyede-tutun-ve-tutun-mamulleri-raporu-printed-69b0395c6a470.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

Raporda, Türkiye'de tütün ve tütün mamullerinin yasa dışı ticaretinin önemli bir sorun olmaya devam ettiği belirtilerek **2024 itibarıyla yasa dışı tütün nedeniyle yıllık vergi kaybının 100 milyar TL'yi aştığı tahmin edilmektedir**. TEPAV, PMI jargonuna uygun olarak kullandığı kavramla, "*yeni nesil dumansız tütün ürünlerinin*" yasal ticaretinin 2020'deki ithalat yasağı nedeniyle gerçekleşememesinin bu ürünleri yasa dışı ticaretin konusu haline getirdiğini vurgulamakta ve "*yasa dışı ticareti yapılan yeni nesil ürünlerin içerik denetimi söz konusu olmadığından, bunların halk sağlığı açısından ilave riskler oluşturabileceği*"ni ifade etmektedir.

Politika önerisi olarak, "*Türkiye'nin güçlü üretim altyapısını koruyarak, yeni nesil ürünler konusunda da strateji geliştirmesi, yasa dışı ticaret ve vergi kayıplarıyla mücadele etmesi, ihracat rekabetçiliğini sürdürmesi halk sağlığı açısından önemli olacaktır*" ve "*Yasa dışı ticaretin azaltılması, yeni nesil ürün trendlerine uyum sağlanacak adımların atılması ve regülasyonların etkin uygulanması, sektörün sürdürülebilirliğini ve ekonomik etkisini belirleyecek temel faktörlerdir*." denmektedir.

Bu raporun *Lobicilik* bölümünde *Küresel Güney ve Türkiye* başlığı altında ele alınan BAT'ın Ankara'da 19 Şubat 2026 tarihli "*Dumansız bir dünya için vizyoner yaklaşım*" etkinliğinde, TEPAV ile birlikte BAT'ın yanında boy gösteren **Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM)** da yeni tütün ve nikotin ürünlerinin Türkiye'de nasıl düzenlenmesi gerektiği tartışmalarına dahil olmuş, bu çerçevede yazarlığını EDAM Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu Üyesi Can Selçuki ve TEPAV Kalkınma Programı Direktörü H. Ekrem Cunedioğlu'nun yaptığı 16 Şubat 2026 tarihli "**Küresel Tütün Sektöründeki Yapısal Dönüşüm: Türkiye için Fırsat Maliyeti ve Yeni Sanayi Politikası Önerisi**"[327] başlıklı çalışmayı yayımlamıştır.

Çalışmada, "*küresel tütün sektörünün artık geleneksel tarım ve imalat faaliyetlerinden çıkarak, yüksek teknoloji, Ar-Ge ve inovasyon temelli bir sanayi alanına dönüştüğü ve küresel rekabetin katma değerli yeni nesil ürünler üzerinden şekillendiği*" açıklanarak **Türkiye'nin bu ilerleme çizgisinin gerisinde kaldığı, ekonomik anlamda büyük irtifa kaybettiği tezi** işlenmiştir.

Yeni tütün ve nikotin ürünleri imalatının gerçekten yüksek teknoloji ve yüksek katma değer içerip içermediği bir yana, **yazarlar bu üretimin bir avuç UTŞ tarafından yapıldığından, yüksek kârlılığın büyük ölçüde oligopol rantından oluştuğundan, otomasyon nedeniyle tütün ürünü üretiminin istihdam ve gelir etkisinin minimal düzeyde olduğundan ve yurt içi satışlar ile ihracattan elde edilen net kârın doğrudan şirket merkezine, oradan da küresel yatırımcı finans kurumlarına aktığından söz açmamayı tercih etmişlerdir.**

Çalışmada ayrıca, UTŞ'lerin yeni tütün ve nikotin ürünlerinin imalat üssü olarak seçtiği Polonya, Romanya ve İtalya'nın, "*tütün sektörünü bir teknoloji ve Ar-Ge ekosistemi olarak yeniden kurgulayarak milyarlarca dolarlık doğrudan yabancı yatırımı ülkelerine çekerken, ihracat birim değerlerini de katlayarak arttırdığı*" iddia edilmekte ve "*Bu ülkelerdeki tesislerin, sadece yerel talebi karşılayan fabrikalar olmaktan çıkıp, küresel değer zincirinin en sofistike ürünlerini dünyaya ihraç eden yüksek teknolojili merkezlere dönüştüğü*" övgüsü yapılmaktadır. Yazarlara göre, Polonya, Romanya ve İtalya, "*Öngörülebilir regülasyonlar ve yatırım teşvikleri sayesinde küresel üretim ve ihracat merkezlerine dönüşerek yüksek katma değer, teknoloji transferi ve nitelikli istihdam kazanırken*" buna karşılık **Türkiye'nin "*yasaklayıcı ve öngörülemez politika çerçevesi*" nedeniyle "*yeni nesil ürün ekosistemi*"nin dışında kaldığı, ihracat payı ve birim değer kaybettiği ve önemli bir fırsat maliyetiyle karşı karşıya olduğu** ileri sürülmektedir.

[327] Selçuki C, Cunedioğlu HE. Küresel Tütün Sektöründeki Yapısal Dönüşüm: Türkiye için Fırsat Maliyeti ve Yeni Sanayi Politikası Önerisi, 2026. https://edam.org.tr///Uploads/Yukleme_Resim/selcukgtutun-16-02-2026-14-49-56.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

Yazarlar, küresel tütün endüstrisinin, yeni nesil ürünler ekseninde **tütün kullanımından kaynaklı zararların azaltılması prensibi**ne dayalı radikal bir dönüşüm geçirdiği ve buna paralel olarak gelişmiş ülkelerde yeni nesil ürünlerin kamu sağlığı stratejilerinin ve vergi politikalarının bir parçası haline geldiği görüşünden yola çıkarak Türkiye'nin bu küresel dönüşüme kategorik yasak refleksiyle yanıt vermesinin, yani ithalat ve satışı yasaklamasının, bu ürünlere ilişkin piyasanın kayıt dışı hale gelmesi ve çok boyutlu maliyetlere yol açmasıyla sonuçlandığı değerlendirmesini yapmaktadırlar. Bu "*yasaklayıcı tutum*"un ürüne erişimi engellemediği, aksine **denetimsiz, vergisiz ve sağlık riskleri daha yüksek devasa bir "*kayıt dışı*" pazar yarattığı, yapılan hesaplara göre Türkiye'de 1,9 milyon aktif kullanıcı bulunduğu iddia edilmektedir**. Sözünü ettikleri "*kayıt dışı*" piyasada UTŞ'lere ait markaların da satılıyor olmasına değinilmemektedir.

Yazarlar, yasa dışı yeni tütün ve nikotin piyasasını "*kayıt dışı*" veya "*gölge*" piyasa olarak nitelemektedir. Bu piyasanın varlığı, talebin esnek olmayan yapısı ve küresel tüketici trendleriyle ilişkilendirilmekte, UTŞ'lerin saldırgan pazarlama stratejileri ve ürün arzının belirleyiciliğinden hiç söz edilmemektedir. Ürünlerin ağırlıklı olarak sosyal medya, internet siteleri veya elden satış yapan "*kayıt dışı*" ağlar üzerinden temin edilmesine dikkat çekilerek mevcut yasağın piyasayı yok etmediği, "***piyasayı denetlenebilir, vergilendirilebilir kurumsal firmaların elinden alıp, tamamen kayıt dışı çalışan yasa dışı ağların kontrolüne verdiği***" değerlendirmesi yapılmaktadır.

Çalışmanın özellikle vurguladığı konu, yeni ürünlere ilişkin yasağın yarattığı "*kamu maliyesinde oluşan devasa gelir kaybı*" ve bu kaybın fırsat maliyetidir. Yasal bir piyasa olmadığı için devlet, ÖTV, KDV ve bandrol gelirlerinden tamamen mahrum kalmakta, kaçak ithal ürün girişi nedeniyle cari açık artmaktadır. Kayıt dışılığın önlenmesi, ürünlerin vergilendirilmesi ve kullanım oranlarının sigara ile benzerlik arz edeceği varsayımları altında mevcut durumun kamu maliyesine vergi kaybı yükü, 2025 fiyatlarıyla yıllık yaklaşık 76 milyar TL seviyesinde hesaplanmıştır. Oysa yukarıda ele alınan ve EDAM raporundan sadece bir ay sonra yayımlanan TEPAV raporunda vergi kaybının 2024 fiyatlarıyla 100 milyar TL'yi aştığı tahmini yapılmıştır.

Vergi geliri kaybı ve cari açık üzerinden fırsat maliyeti analizi yapan yazarlar, **konu halk sağlığına geldiğinde bir "*paradoks*"tan söz etmektedirler**. Yazarlara göre halk sağlığı açısından, düzenlenmemiş bir piyasa düzenlenmiş piyasadan çok daha büyük riskler barındırmaktadır. Devlet, yeni nesil ürünleri yasaklayarak vatandaşlarını standart dışı, içeriği belirsiz ve üretim koşulları denetlenemeyen kaçak ürünlere mahkûm etmektedir.

Oysa Türkiye'de ve dünyada sadece yasa dışı ürünlerin değil, yasal olarak piyasada bulunan sigara ve diğer geleneksel ürünlerin içerikleri de büyük ölçüde düzenleme ve denetim dışıdır. Yazarlar, ikili kullanımın gerçek bir sorun olduğunu kabul etmekle birlikte, bu sorunun "*kontrollü bir geçiş stratejisi ve profesyonel yönlendirme*" ile aşılabileceğini ima etmektedirler.

EDAM: Yeni tütün ve nikotin ürünlerine yönelik küresel politika yaklaşımları[328]

Yaklaşım	Örnek Ülkeler	Politika Aracı	Temel Motivasyon
Tam Yasak	Türkiye, Singapur, Hindistan, Brezilya	İthalat, satış ve üretim yasağı.	Gençleri koruma, ihtiyat ilkesi, uzun vadeli belirsizlik.
Düzenleme ve Vergilendirme	AB Ülkeleri, ABD, Kanada	ÖTV uygulaması, yaş sınırı, içerik denetimi.	Vergi geliri, ürün güvenliği, kayıt dışıyla mücadele.
Zarar Azaltma	Birleşik Krallık, İsveç, Japonya	Kontrollü teşvik, sağlık sistemi entegrasyonu.	Sigara kaynaklı ölümleri azaltmak, daha az zararlı alternatife geçiş.
Kısmi Yasak / Reçeteli Erişim	Avustralya	Sadece eczaneden reçeteli satış.	Genç erişimini kısıtlarken, tiryakilere tıbbi destek sağlama.

Çalışmaya ait, yukarıda yer alan tabloda dünyada halihazırda uygulamada olan düzenleme yaklaşımları dört grupta kategorize edilmiştir. Bu kategorizasyon, örnek ülkeler, politika araçları ve politika gerekçeleri, birkaç sorunlu ifade dışında, kabul edilebilir niteliktedir; ancak asıl sorun, Türkiye'nin bu tabloda yer değiştirmesi önerisiyle ilgilidir.

Çalışmanın sonuç bölümünde, Türkiye'nin "*tütün sektörünü salt bir vergi kaynağı veya sağlık sorunu olarak görmeyi bırakıp*" politikasını gözden geçirmesi istenmektedir. Türkiye için "*yegâne çıkış yolu*" olarak önerilen stratejik sanayi politikası dört sütun üzerinde tanımlanmaktadır:

- *Nitelikli üretim standartlarına dayalı kontrollü serbestleştirme,*
- *Oryantal tütünün yeni nesil ürünler değer zincirine entegrasyonu,*
- *Vergi mimarisinde reform ve ekonomik mücadele,*
- *İhtisas serbest bölgeleri ve Ar-Ge teşvikleri.*

Bu çalışma, **Türkiye'de yeni tütün ve nikotin ürünlerinin ticarileştirilmesini öneren en açık ve net politika pozisyonunu** ortaya koymaktadır. Çalışmada, bu raporun *Ticarileştirme* bölümünde ele alınan politikalar Türkiye'ye uyarlanmış, **piyasanın serbestleştirilmesi kime yaradığı belli olmayan bir ekonomik fayda olarak gösterilmiş, ancak ticarileştirmenin gerçek ekonomik maliyetlerine, neden olacağı halk sağlığı felaketlerine ve UTŞ'lerin çıkarlarına hizmet etmesine değinilmemiştir**.

5.7 Türk Tabipleri Birliği pozisyonu

Yukarıda ele alınan TÜSEB, TEPAV ve EDAM pozisyonlarında ifade edilen ticarileştirme yanlısı politika önerilerinin tam karşıtı pozisyon, mesleki ilkeler ve bilimin ışığında biçimlendirilen **Türk Tabipleri Birliği (TTB) açıklamaları ve deklarasyonlarında** karşımıza çıkmaktadır. 100 bin üyesiyle ülkemizde hekimlerin sesi olan TTB, uzun yıllardır tütün kontrolü mücadelesinde öncülük yapmış, son yıllarda da yeni tütün ve nikotin ürünlerinin önlenmesi için aşağıda ele alınan önemli girişimlerde bulunmuştur.

TTB'nin 25 Ekim 2025 tarihinde konu hakkında Sağlığa Evet Derneğinin de katılımı ile düzenlediği toplantının ardından, 20 Kasım 2025 tarihinde yayımladığı **Tütün Kontrolünde Meslek Örgütlerinin**

[328] Selçuki C, Cunedioğlu HE. Küresel Tütün Sektöründeki Yapısal Dönüşüm: Türkiye için Fırsat Maliyeti ve Yeni Sanayi Politikası Önerisi, 2026. https://edam.org.tr///Uploads/Yukleme_Resim/selcukgtutun-16-02-2026-14-49-56.pdf (Erişim: 30/10/2026)

ve Uzmanlık Derneklerinin Sorumlulukları Sempozyumu Deklarasyonu[329] 46 tabip odası,TTB kol ve çalışma grubu ile 54 uzmanlık derneği tarafından desteklenmiştir.

Tabip odaları ve uzmanlık dernekleri söz konusu deklarasyonda

- *Hekimlik meslek etiğinin temelini oluşturan **"önce zarar vermeme" ilkesine bağlılıklarından** dolayı birey ve toplum sağlığına zarar verdiği kanıtlanmış olması nedeniyle, ülkemizin ve dünyanın genelinde önlenebilir ölüm nedenleri arasında yer alan hastalıkların hemen hepsinin temel risk faktörünü oluşturması nedeniyle **hiçbir tütün ürününün kullanılmaması gerektiğini**;*
- *Tütün ürünlerinin zarar verme bakımından kendi içerisinde sınıflamaya tabi tutulamayacağını ve bu bağlamda **nikotin ve/veya tütün içeren her ürünün geri dönüşümsüz zararlara yol açtığını**;*
- *"Zarar Azaltma Stratejisi" başta olmak üzere **tütün endüstrisinin kazancını devam ettirmek için geliştirilen söylemleri tümden reddettiklerini**;*
- *Hekimlik meslek etiğinin **"yararlı olma" ilkesine sadık kalarak**, tütün ve/veya nikotin içeren herhangi bir ürünü kullanan kişilerin -gerekirse hekimlerden profesyonel yardım alarak- ivedilikle kullanmaya son vermelerini istediklerini*

kamuoyuna ilan etmişler ve *e-sigara ve ITÜ'ler başta olmak üzere, tütün endüstrisinin yeni "müşteriler" bulmak için piyasaya sürdüğü yeni zehirlerin **hekimler açısından kabul edilmez "kırmızı çizgi"yi** oluşturduğunu, bu bağlamda söz konusu ürünlerin ülkemizde **ruhsatlı ya da ruhsatsız olarak bulunmaması gerektiğini** ve kayıt dışı biçimde özellikle gençleri hedef alan e-sigara ve ITÜ satışının **etkin uygulamalarla ivedilikle önlenmesi** gerektiğini* açıklamışlardır.

TTB, 20 Şubat 2026 tarihinde yayımladığı **Yeni Nesil Tütün/Nikotin Ürünlerinin Piyasaya Arzına Onay Verilmesi Akıldışılıktır, Suçtur, Kabul Edilemez**[330] başlıklı basın bildirisinde de UTŞ'lerin yeni ürünleri Türkiye piyasasına sokmak için yürüttükleri lobicilik faaliyetlerine ve bu faaliyetlerde kullanılan argümanlara dikkat çekmiş, yeni ürünlerin piyasaya girişine izin verilmesinin tüketim artışına çare olamayacağı, aksine özellikle gençler arasında tüketimi kışkırtıcı etkisi olacağını belirterek yasa dışı piyasayla mücadele ve tütün kontrolü önlemlerinin doğru uygulanması çağrısı yapmıştır. Basın bildirisi şu sözlerle bitirilmiştir: "*Aklın ve bilimin yolu kapsamlı üretim ve ticaret yasağını gerekli kılıyor. Birey ve toplum sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkileri kanıtlanmış yeni nesil tütün/nikotin ürünlerinin piyasaya arzına onay verilmesi akıldışıdır, suç teşkil eder, kabul edilemez.*"

TTB Merkez Konseyi Başkanı Prof. Dr. Pınar M. Saip ve TTB Uzmanlık Dernekleri Eşgüdüm Kurulu Yürütme Kurulu Başkanı Prof. Dr. Ejder Akgün Yıldırım'ın ortak imzasıyla Sağlık Bakanlığına hitaben yazılan 25 Eylül 2026 tarihli **kamuya açık mektupta**,[331] **4207 ve 4733 sayılı kanunlarda yapılması planlanan değişikliklerle ilgili olarak**, diğer temel ilke ve yaklaşımların yanı sıra, "*Tütün endüstrisinin dünya genelinde azalan satış oranlarını yeniden artırmak için piyasaya sunduğu yeni tütün ürünlerinin satışına izin verilmemesi ve etkin denetim yoluyla bu ürünlerin illegal ticari satışının engellenmesi*" ve "*Tütün endüstrisinin talep ettiği, ancak Dünya Sağlık Örgütü'nün açık biçimde reddettiği zarar azaltma kavramına uyumlu adımlar atılmaması, e-sigara, ITÜ ve diğer nikotin ürünleri konusunda izin verici uygulama ve ruhsatlandırmaların sağlanmaması*" vurgulanmış, çalışmalar hakkında bilgilendirilmek ve TTB'nin bilimsel katkılarını sunmak üzere doğrudan görüşme talep edilmiştir.

[329] https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=1920d9fe-c612-11f0-94d6-42010a9c0017. (Erişim: 30/10/2026)

[330] https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=cff910f2-0e61-11f1-903b-42010a9c0017. (Erişim: 30/10/2026)

[331] https://www.ttb.org.tr/userfiles/files/ttb_ttbudek_tutun_yazi_25eylul2026.pdf. (Erişim: 30/10/2026)

5.8 Türk Toraks Derneği pozisyonu

Türk Toraks Derneği uzun yıllardır Türkiye'de akciğer sağlığı ve tütün kontrolü alanlarında eğitim, araştırma, koruyucu hekimlik ve hasta hizmetleri geliştiren ve başarıyla uygulayan bir meslek örgütüdür. Derneğin, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin olumsuz sağlık etkileri ve hayati riskleri konusunda farkındalık yaratmak, sağlık politikası üzerinde etkili olmak amacıyla yürüttüğü çok sayıda çalışması da bulunmaktadır.

Bu değerli faaliyetlerden en yenisinde Türk Toraks Derneği tarafından başlatılan girişimle "**Beşi Bir Yerde Değilse, Halk Sağlığı İçin Yeterli Değildir!**"[332] başlıklı ortak beyan metni hazırlanmış ve Türk Toraks Derneği ile birlikte **Akciğer Sağlığı ve Yoğun Bakım Derneği, Çocuk Akciğer Sağlığı Derneği, Çocuk Göğüs Hastalıkları Derneği, Çocuk Solunum Yolu Hastalıkları ve Kistik Fibrozis Derneği, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Pediatrik Araştırmalar Derneği, Türk Pediatri Kurumu, Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği ve Ulusal Çocuk Göğüs Hastalıkları Platformu** bu metnin imzacısı olmuştur.

Ortak beyan metninde yeni yasa hazırlığına dikkat çekilerek yeni düzenlemelerin mevcut kazanımları geriye götürmemesi ve önceliğin mevcut yasaların eksiksiz uygulanmasına, etkin denetime ve caydırıcı yaptırımlara yer verilmesi istenmektedir. Metnin başlığında yer alan beş vazgeçilmez koşul ise "*tüm tütün ve nikotin ürünlerinin yasa kapsamında olması, e-sigaraya geçit verilmemesi, halk sağlığı politikalarının tütün endüstrisinin müdahalesinden korunması, geleneksel tütün ürünlerinin arzının da sınırlandırılması ve tüm kapalı alanların tamamen tütünsüz ve nikotinsiz olmasıdır.*"

"*Tütün kontrolünde geri adım değil, daha güçlü koruma istiyoruz*" sloganıyla yola çıkan ortak beyana imza atan **tıp dünyasının seçkin 10 uzmanlık derneği, ülkemizdeki bilimsel ve mesleki birikimin pozisyonunu açık ve net biçimde ortaya koymuştur**.

"*Elektronik sigara, ısıtılmış tütün ürünleri ve nikotin poşetleri gibi nikotin bağımlılığı ürünlerinin üretimi, satışı ve ticareti açık ve kesin hükümlerle yasaklanmalıdır*" ve "*Hiçbir gerekçe ile bu ürünlerin yasallaştırılmasına izin verilmemelidir*" ifadelerinin yer aldığı bu pozisyon, yukarıda ele alınan, Türkiye'de yeni tütün ve nikotin ürünlerine ilişkin kamu politikası hakkında "kontrollü" serbestleştirme yanlısı pozisyonlardan bütünüyle ayrışmakta, TTB pozisyonuyla tam uyum sergilemektedir.

6 Sağlığa Evet Derneği pozisyonu

Ruhsatlandırma, yeni tütün ve nikotin ürünlerinin zararlarının önlenmesi için yeterli bir yöntem değildir.

Ticari ürünlerin üretim ve satışa arzını ruhsata tabi kılarak ürün arzının kontrol altında tutulması teorik olarak mümkündür. Tütün kontrolünde de halk sağlığını önceleyen ruhsatlandırma kriterlerinin belirlenmesi ve yürürlük kazanmasıyla ürün arzı planlı biçimde daraltılabilir, ticari faaliyetlerin bütünü üzerinde kontrol kurulabilir ve yeni ürünlerin piyasaya girişinin önü kesilebilir.

[332] Türk Toraks Derneği. https://toraks.org.tr/haberler/10-uzmanlik-derneginin-ortak-imzasiyla-yeni-tutun-kontrolu-yasasina-iliskin-kamuoyuna-acik-mektubumuz. (Erişim: 30/10/2026)

Ancak ilkesel anlamda geçerli olan bu görüş, 4733 sayılı Kanun, bu Kanuna dayanarak çıkartılan yönetmelikler ve bunların uygulamalarının zaman içinde biçimlenen gerçekliğiyle uyumsuzdur.

Bunun temel nedeni, **4733 sayılı Kanun'un özünde, UTŞ'lerin oligopol hâkimiyetini güvence altına alan bir piyasa düzenleme rejimi mevzuatı olmasıdır**. Bu mevzuat çerçevesinde ruhsatlandırma yoluyla arz kontrolü yapılmasına engel oluşturan üç sorun tanımlanabilir:

Sorun 1: 4733 sayılı Kanun'un öngördüğü ruhsatlandırmanın öncelikli işlevi, halk sağlığının korunması olmayıp efektif bir piyasa düzeni kurulması ve UTŞ'lere rakip olma potansiyeli taşıyan özellikle yerli sermayenin bazı teknik bariyerlerle piyasaya girişinin önlenerek UTŞ oligopolünün korunmasıdır. Örneğin, Kanuna göre, üretim ruhsatı alabilmek için "*yıllık üretim kapasitesi tek vardiyada, sigara, makaron, yaprak sigara kâğıdı ve sigara filtresi için iki milyar adet, diğer tütün mamulleri için ise onbeş tondan az olmayan, tütün hazırlama bölümleri dahil tam ve yeni teknoloji ile tesisler kurulması*" şarttır. Bu şart, sadece sarmalık kıyılmış tütünde üretimin büyük ölçüde yasa dışı ticarete kaymasının önünü almak üzere 2018 yılında Kanunda yapılan bir değişiklikle üretici kooperatiflerinin kurdukları üretim tesislerinde aranmaması sağlanmıştır.

Sorun 2: 4733 sayılı Kanun'un ruhsatlandırma sistemi, öngörülen piyasa düzenleme rejimi nedeniyle, ürün arzını kontrol edebilecek kriterlere sahip değildir. Bu nedenle, uygulamada ruhsatlandırma UTŞ'lerin ürün çeşitlendirme politikalarını olduğu gibi ruhsat sayılarına yansıtmaktadır. Örneğin, TEKEL döneminde birkaç adet sigara markası varken günümüzde piyasaya arz uygunluk belgesi bulunan 255 adet sigara markası (30 Ekim 2026 itibarıyla) bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda, 31 Mart 2024 ve 31 Mart 2026 tarihleri itibarıyla piyasaya arz uygunluk belgesi verilen sigara ve sarmalık kıyılmış tütün mamulü (SKTM) marka sayıları ve aradaki tam iki yıllık süreçte kaydedilen artışlar gösterilmektedir.

Türkiye'de piyasaya arz uygunluk belgeli sigara ve SKTM marka sayılarında[333] artış, 2024-2026

Kategori	31 Mart 2024	31 Mart 2026	Net fark	%
Sigara	208	245	**+ 37**	**17,8**
SKTM	177	211	**+ 34**	**19,2**

Son iki yıl içinde sigarada net 37 adet, SKTM'de net 34 adet ruhsatlı yeni marka piyasaya sürülmüş, bu sayede piyasadaki marka sayıları sigarada %17,8 ve SKTM'de %19,2 oranında artmıştır. Tüketimi kışkırtmak dışında bir amacı olmayan ve UTŞ'ler dışında kimseye faydası bulunmayan bu artışları durduracak, üzerine bir kapak örterek aşağı doğru bastıracak, ürün arzını sınırlandıracak hiçbir hukuki veya siyasi mekanizma bulunmamaktadır. 4733 sayılı Kanun, üretime de ruhsatlandırmaya da herhangi bir üst sınır getirmemektedir. Uygulanmakta olan MPOWER paketi, sınırsız üretim ve ticareti asla sorun etmemekte, sadece tüketicide davranış değişikliğine yol açması beklenen talep yönlü önlemlere odaklanmaktadır.

Sorun 3: 4733 sayılı Kanun'un öngördüğü ruhsatlandırmayla ilgili bir başka sorun, ruhsatlandırmanın şeffaf olmaması ve denetime tabi olmamasıdır. Öyle ki, yapılan ruhsatlandırma işlemleri Resmi Gazete'de dahi yayımlanmamakta, firmaların ve ürünlerin hangi tarihte, hangi değerlendirmeler

[333] Tarım ve Orman Bakanlığı, TADAB. https://www.tarimorman.gov.tr/TADAB. (Erişim: 31 Mart 2024 ve 31 Mart 2026)

doğrultusunda ruhsatlandırıldığı veya ruhsat başvurularının reddedildiği veya mevcut ruhsatların iptal edildiği bilgisi kamuya duyurulmamaktadır.

Bu nedenlerle, 4733 sayılı Kanun'da öngörülen ruhsatlandırma mekanizması yeni tütün ve nikotin ürünlerinin önünde yeterli ve gerekli bir baraj güvencesi sunmaktan uzaktır.

Yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretini yasaklamak için yeterli bilimsel dayanak mevcuttur.

Sadece yeni olanlar değil, tüm tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretini yasaklamak için yeterli bilimsel dayanaklar mevcuttur. Ancak yeni tütün ve nikotin ürünleri Türkiye'de henüz ruhsatlı olmadıkları, yasal statü kazanmadıkları, dolayısıyla yasal ürünleri kapsayan ticaret hukukunun konusu olmadıkları için bunların üretim ve ticaretini spesifik ve kategorik olarak yasaklamanın önünde hiçbir hukuki engel yoktur.

Yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretini yasaklamanın yeterli ve gerekli dayanağı, esenlik sağlama, zarar vermeme, ihtiyat ve kanıta dayanma ilkelerinde mevcuttur. Bu perspektiften bakılarak bu ürünleri yasaklamak için belirlenen beş temel argüman aşağıda sıralanmıştır:

Yasaklamanın birinci argümanı yeni tütün ve nikotin ürünlerinin **sağlık etkileri** hakkında yapılan çalışmalardan elde edilen bilimsel kanıtlardır. Bu ürünlerin birey ve toplum üzerinde bilinen ve bilinmeyen potansiyel risk ve zararları en doğru biçimde yasaklama ile önlenebilir.

Yasaklamanın ikinci argümanı yeni tütün ve nikotin ürünlerinin piyasaya arzının **tüketimi kışkırttığına** dair bilimsel kanıtlardır. Piyasaya yeni ürün girişini engellemek, piyasadaki ürün çeşitliliğini azaltmak ve ürün arzını belli bir plan dahilinde küçültmek için en doğru önlem piyasaya henüz yasal olarak girmemiş ürünleri yasaklamaktır.

Yasaklamanın üçüncü argümanı yeni tütün ve nikotin ürünlerinin halen **tütün kullanmayan nüfus** üzerindeki olumsuz etkilerine dair bilimsel kanıtlardır. Çocuk ve ergenlerin tütün ve nikotin kullanımını önlemenin en etkin yolu, özellikle bu yaş grubunu hedef alarak tasarlanmış tütün ve nikotin ürünlerinin piyasada bulunmasına izin vermemektir.

Yasaklamanın dördüncü argümanı yeni tütün ve nikotin ürünlerinin **halen tütün kullanan nüfus** üzerindeki olumsuz etkilerine dair bilimsel kanıtlardır. Bırakma yerine ikili ve çoklu tütün ve nikotin ürünü kullanımını önlemek ve tütün kullananları etkili bırakma hizmetlerine yönlendirebilmek için sözde alternatif ürünlerin piyasada bulunmasına izin verilmemelidir.

Yasaklamanın beşinci argümanı, UTŞ'lerin yeni tütün ve nikotin ürünlerinin yasallaştırılması, ürün düzenlemeleri ile reklam ve pazarlama düzenlemelerinin esnetilmesi ve politika süreçlerine katılım sağlanması amacıyla yürüttükleri müdahaleler hakkındaki kanıtlardır. Halk sağlığı politikasını tütün endüstrisinin çıkarlarına karşı korumak için TZA argümanını reddetmek ve kapsamlı yasakla UTŞ'leri politika süreçlerinden uzak tutmak gereklidir.

Bu argümanların karşısında **iki temel karşı argüman** bulunmaktadır. Bunlardan ilki, endüstrinin bilimsel manipülasyonuyla formüle edilen **bilimsel kanıt kuşkuculuğu** ve yasaklamanın piyasa düzenini bozan, aşırı bir düzenleme biçimi olduğu iddiası; ikincisi vergi geliri kaybı gibi ekonomik etki analizi yöntemleriyle geliştirilen **ekonomistik argümandır**. Her iki argüman da sermaye yanlısı dünya görüşü ve kamu politikası pozisyonunu yansıtmaktadır. Bu pozisyona göre halk sağlığı ya bir "*paradoks*"tur ya da halk sağlığı için piyasa dışı çözümlerin aranması tehlikeli ve yanlıştır; en ehven çözümü yine piyasa sağlayacaktır. Bu argümanlarla doğru mücadele edilmek koşuluyla aşağıda

önerildiği gibi yeni tütün ve nikotin ürünlerinin üretim ve ticaretinin kapsamlı yasaklanması tek doğru ve gerekli halk sağlığı politikası olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tütün kontrolü perspektifinden, Sağlığa Evet Derneğinin yeni tütün ve nikotin ürünlerine ilişkin yasaklama önerisi

Yeni tütün ve nikotin ürünlerinin birey ve toplum üzerindeki tüm bilinen ve potansiyel zararlarını bertaraf edecek kamu politikası konusunda, Sağlığa Evet Derneğinin son derece sade, basit, uygulanması kolay ve düşük maliyetli pozisyonu aşağıda yer almaktadır.

Halen ruhsatlı "içimlik tütün ürünleri" ile eczacılık kurallarına göre onaylı terapötik nikotin ürünlerinin dışında kalan, tütün içersin içermesin, tüm cihazları, aksamları, aksesuarlarıyla birlikte, her türlü tütün, nikotin, sentetik nikotin ve nikotin analoğu içeren ürünlerin

- **Uluslararası kabul gören hukuki ve teknik çalışmalar dikkate alınarak yasaklamanın kapsamını oluşturmak üzere tanım ve sınıflandırmasının yapılması,**
- **Türkiye'de üretiminin, iç ve dış ticaretinin, piyasaya arzının ve satışının yasaklanması,**
- **Özellikle yasa dışı ticareti önlemeye yönelik caydırıcı cezai yaptırımların belirlenmesi,**
- **Yasağın gerekçeleriyle birlikte kamuoyuna iletişiminin yapılması gerekmektedir.**

Bu yasağa ilişkin düzenlemenin yeri, 4207 sayılı Kanun veya 4733 sayılı Kanun'un yerini alacak tütün kontrolü perspektifli yeni bir tütün kanunu olabilir.

Yasağın arzu edilen ölçüde önleyici ve koruyucu olması bakımından ideal yasaklama düzenlemesinin üretim ve ticaretin yanı sıra **kullanımı da kapsaması** gerekir. Nitekim, Hindistan, Vietnam, Singapur ve Hong Kong gibi örneklerde e-sigara ve ITÜ'lerin kullanımı da yasak kapsamındadır; ancak bu ülkelerdeki uygulamanın başarısı hakkında bilgiler sınırlıdır. Ülkemizde, bu kapsamda bir yasağın **ancak çok yönlü bir sonlandırma stratejisi doğrultusunda yüksek tütün kullanım sıklığı belli bir düzeyin altına çekildikten sonra ve gelişkin bırakma ve tedavi hizmetleri eşliğinde hayata geçirilebileceği** düşünülerek içinde bulunduğumuz aşamada yukarıdaki yasak kapsamına "*kullanma*" ve "*üzerinde bulundurma*" dahil edilmemiştir. Hem kişisel hakları koruyan hem de uygulanabilir nitelikte bir kullanım yasağı için gereken toplumsal koşullar ve kapasiteler olmadan kullanımın yasaklanmasının bu ürünlere getirilen yasaklama hükümlerini güçlendirmek yerine zayıflatabileceği düşünülmektedir.

Tütün ürünü kategori yasağının iyi bir emsali vardır.

Spesifik tütün ürünü kategorilerinin yasaklanabileceğine dair iyi bir örnek AB ve Türk mevzuatında mevcuttur. AB TÜD'e uyum çerçevesinde 6/1/2005 tarihli ve 25692 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tütün Mamullerinin Zararlarından Korumaya Yönelik Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'te 2008 yılında yapılan değişiklikle **"ağızdan kullanım için tütün"ün** (snus) piyasaya arzı Türkiye'de yasaklanmıştır.

Bu Yönetmelik'i iptal ederek yerini alan 1/3/2019 tarihli ve 30701 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlük kazanan **yeni Tütün Mamullerinin Üretim Şekline, Etiketlenmesine ve Denetlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik**'te de

> *MADDE 4 a) "Ağızdan kullanım için tütün: İçmek ya da çiğnemek amaçlı olanların dışında, tamamen veya kısmen tütünden mamul, toz ya da parçacık halinde ya da bunların herhangi bir bileşimi biçiminde, genellikle tek kullanımlık torba ya da gözenekli torba şeklinde ambalajı olan ağızdan kullanıma yönelik tütün mamulü"*

Madde 21 "Ağızdan kullanım için tütün piyasaya arz edilemez."

hükümleriyle bu yasak aynen korunmuştur. Snus yasağı, AB'de ve Türkiye'de halk sağlığını korumaya yönelik tütün ürünü kategorisi yasağının hukuken ve uygulamada başarıyla yapılabildiğini gösteren önemli bir örnektir.

Ürün yasağı TKÇS'ye uygundur.

Bir başka tartışma konusu, TKÇS'de spesifik ürün kategorilerinin yasaklanmasına ilişkin önlemlerin bulunmamasına ilişkindir. Oysa bir uluslararası antlaşma olarak TKÇS'nin önemli bir özelliği, tütün kontrolü için değişmez standartlar, limitler belirlemek yerine, ilkeler ve asgari gereklilikler üzerinde durması, insan sağlığını korumak için bunları geliştiren, ilerleten önlemlere açık olması ve bu önlemleri teşvik etmesidir. **TKÇS'nin 2.1. maddesi**, Tarafların Sözleşme'de taahhüt edilen önlemlerden daha ileri önlemler benimsemesini bilhassa cesaretlendirmekte, Sözleşme'deki hiçbir hükmün Tarafların daha ileri önlemler benimsemelerine engel teşkil edemeyeceği hükmünü taşımaktadır. Bu hüküm, TKÇS'nin tavanını yükseltmekte, ufkunu açmaktadır.

Bu olanaktan faydalanılarak hem arz yönlü önlemlerdeki eksiklikler, muğlaklıklar giderilebilir hem de yeni tütün ve nikotin ürünleri gibi yeni tehditler için TKÇS temelli politikalar geliştirilebilir. TKÇS uygulamasında yeni tütün ve nikotin ürünlerinin yasaklanması Sözleşme'nin arz yönlü önlemleri arasında yeni bir önlem paketi olarak değerlendirilebilir.

Sağlığa Evet Derneğinin TKÇS+ yaklaşımı

TKÇS uygulamaları sayesinde dünyada belli kazanımlar elde edilmiş, politika uygulamasında deneyimler kazanılmış ve sigara kullanım sıklıkları düşmüş olsa da DSÖ raporları ve etki değerlendirme çalışmaları küresel ölçekte uygulamanın yavaş ve eşitsiz olduğunu göstermektedir. Ülkemizde de tütün kontrolü politikası ve uygulaması zayıflamış, geriye düşmüştür. 4733 sayılı Kanun'un sağladığı koşullarda UTŞ'ler Türkiye'yi bir sigara üretim ve ihracat üssü haline getirmişlerdir. UTŞ'lerin üretim ve satışları her yıl ivmeyle artmakta, yasal sigara ve diğer tütün ürünü piyasaları büyürken yasa dışı piyasalar da canlılığını korumaktadır. Bunun sonucunda ülkemizde tütün kullanma sıklığı dünya trendlerinin ters yönünde yükselmektedir. Tütün üretimini ve tüketimini kışkırtan neoliberal siyaset ile hükümetin son yıllarda yöneldiği "*bağımlılıkla mücadele politikası*", **kamu politikasını TKÇS'den uzaklaştırmış, retorik ile gerçeklik arasındaki uçurum derinleşmiştir**. Şimdi ise **UTŞ'ler ile diğer ulusötesi şirketlerin Türkiye'yi yeni tütün ve nikotin ürünleri ile kenevir ürünleri için üs yapma konusunda yoğun baskılarıyla karşı karşıya bulunmaktayız**.

Bunlara karşı durmak için **Sağlığa Evet Derneği, TKÇS+ anlayışıyla ülkemizde ve dünyada ileri bir tütün kontrolü paradigmasının tohumlarını atmaya çabalıyor, bütünlüklü stratejiler ve çözümler üzerinde çalışıyor**. Bu çalışmaların ana iskeleti aşağıdaki politikaları içermektedir:

- Halk sağlığını önceleyen kamu yönetimi anlayışıyla, tam yetkili, ancak şeffaf ve hesap verebilir, bilim ve hukuk temelleri üzerine yükselen bir tütün kontrolü idaresinin kurulması,
- Bağımsız, donanımlı, yüksek yeterliğe sahip ve resmi nitelikte bilimsel ve mesleki danışma mekanizmalarının ve laboratuvarların kurulması,
- TKÇS'nin 5.3. maddesine işlerlik kazandıracak; süreç, mekanizma ve yaptırımların tanımlı olduğu bağlayıcı düzenleme yapılması,
- TKÇS ve 4207 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin görev, yetki, sorumluluk, süreç, usul ve esasları tanımlayan yönetmelikler çıkartılması,

- 4733 sayılı Kanun yürürlükten kaldırılarak bunun yerine tütünün ve tütün ürünlerinin üretim ve ticaretini halk sağlığı perspektifinden düzenleyecek yeni bir kanunun aşağıdaki politikaları içerecek şekilde yürürlük kazanması:
    - Tütün yetiştiricilerinin geçim sorunlarının çözümünü içeren tütün tarımı planlaması,
    - Yaprak tütün ve tütün ürünü dış ticaret planlaması,
    - Ürün arzını aşağı çekmeye yönelik tütün ürünü düzenlemeleri:
        - Ruhsatlı tüm ürünlerde kapsamlı katkı maddesi yasağı,
        - Sigara filtresi yasağı,
        - Ruhsatlı tüm ürün ve paketlerin tek tipleştirilmesi,
        - Ruhsatlı tüm ürünlerde çeşit ve marka sınırlaması,
        - **Yeni tütün ve nikotin ürünü üretim ve ticaret yasağı,**
        - Nargilelik tütün ürünü ticari sunum yasağı,
        - Aşamalı üretim kapasitesi indirimi,
        - Tütün ürünü perakende satış yerleri düzenlemesi.
- Fiyat kontrolü,
- Tütün ürünü üretim ve ticareti üzerinde kamu denetimini ve kontrolünü maksimize edecek diğer önlemler.

Bu politikaların hayata geçirilmesinin önünde çok yönlü engeller vardır. Sağlığa Evet Derneği, TKÇS konusunda başından beri samimiyetini korumuş ve doğru pozisyon alabilmeyi başarmış ülke içi ve uluslararası muhataplarla dayanışma ve iş birliği içinde, yukarıdaki politikaları içeren TKÇS+ anlayışını geliştirme, muhatapların dağınık, iletişimsiz birikimlerini bir araya getirerek daraltılmış düşünsel/siyasi alanı aşmanın yollarını arama çabası içindedir. Bu süreçte, tütün tüketiminin ve tütün kontrolünün siyasi bir boşlukta cereyan etmediğini ve tütün kontrolü mücadelesinin antikapitalist bir perspektiften verilmesi gerektiğini belirtmek önemlidir.